

پندرہ سو سال کی تاریخ اور ترقی

نئی اور جدید فہرست

پندرہ سو سال کی تاریخ اور ترقی

پندرہ سو سال کی تاریخ اور ترقی

پندرہ سو سال کی تاریخ اور ترقی

Nur'un
İlk Kapısı

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

Nur'un
İlk Kapısı

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2010

NUR'UN İLK KAPISI

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2010

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

ISBN

978-605-4038-29-9

Yayın Numarası

128

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Ağustos 2010

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. Nu: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Mukaddime	1
BİRİNCİ DERS	1
İKİNCİ DERS	11
ÜÇÜNCÜ DERS	23
Üçüncü Ders'in Zeyli	36
DÖRDÜNCÜ DERS	38
BEŞİNCİ DERS	44
ALTINCI DERS	49
YEDİNCİ DERS	55
SEKİZİNCİ DERS	60
DOKUZUNCU DERS	64
ONUNCU DERS	82
ON BİRİNCİ DERS	105
ON İKİNCİ DERS	123
ON ÜÇÜNCÜ DERS	127
Tevekküle Dair Bir Bahis	131

ON DÖRDÜNCÜ DERS (Lem'alar).....	133
On Dördüncü Lem'a (Reşhalar).....	155
Üçüncü ve Sekizinci Dersler Arasındaki Kısmın Hülâsası.....	182
Ehl-i dalâletin sahife-i zulmâniyesini tasvir eden levha.....	189
Ehl-i hidayetin sahife-i nurânîyesini tasvir eden levha.....	191
Maraz-ı Vesveseye Mübtela Olanlara Ders.....	194
On Üçüncü Lem'anın On İkinci İşaretinden Dördüncü Suâl.....	204
On Üçüncü Lem'anın On Üçüncü İşaretinin Üçüncü Noktasından.....	208
Bir Nur Talebesinin Risale-i Nur ve Üstad Hakkındaki Takrizi.....	210
Ankara Üniversitesinde Okunan Bir Konferans.....	223
Üstad Hazretlerinin Bir Mektubu.....	245
Ecnebî Filozofların Kur'ân'ı Tasdiklerine Dair Şehâdetleri.....	250
Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler.....	277
Şahıslar.....	281
İndeksler.....	299
a. Âyet İndeksi.....	299
b. Karma İndeks.....	303

[Bu risalenin felsefeye vurduğu tokat, beşere zararlı ve dine zıd olan felsefe kısmıdır. Beşere menfaatli ve diyanete dost olan felsefe değildir. Hem ecnebî kâfirler tabiri, İslâmiyet ve din aleyhinde çalışanlara aittir.]

Mukaddime

بِسْمِ اللَّهِ سُبحَانَهُ¹

Gayet acîb ve garip ve beni gayet hayrette bırakan bir hâdise-i Nuriye'yi beyan edeceğim:

Risale-i Nur'un birinci medresesi ve tarlası olan Barla karyesine, yirmibeş senelik bir mufârakattan sonra, aynen maskat-ı re'sim Nurs karyesine karşı olan sıla-yı rahimden daha ziyade bir sâikle geldim. Gördüm ki:

Aynen Nurs köyü vaziyetindeki o eski medresem gibi ve Nurs'taki babamın aynı hanesi gibi ve hakikî maskat-ı re'sim Nurs'a gelmişim gibi gayet hazin ve lezzetli bir hâleti hissettim. Birden ruhuma baktım ki, Eski Said'in ve Yeni Said'in tarz-ı hayatını ve tarîk-i hakikatteki

¹ O yüce Zât'ın adıyla.

Hâdise-i Nuriye: Risale-i Nur'la ilgili hâdise, olay.

Karye: Köy.

Maskat-ı re's: Doğum yeri.

Mufârakat: Ayrılık.

Sâik: Sebep, faktör.

Sıla-yı rahim: Yakınları ziyaret etme, ihtiyaçlarını gözetme.

Tarîk-i hakikat: Hakikat yolu.

Tarz-ı hayat: Yaşama tarzı.

tarz-ı hareketlerini ve Risale-i Nur'un te'lif olunan merkezlerini bilmek için Risale-i Nur'un te'lifine merkez ve ders-hane olmuş olan yerleri gezdim.

Sonra gayet zevkli ve neş'eli bir hâlet içinde iken, sekiz sene hiç gücendirmeden mükemmel bana hizmet eden Siddık Süleyman* bana bir kitap getirdi. Açtım, baktım ki:

Eski Said ile Yeni Said'in birbiriyle münazara edip nefsi emmâreyi susturan ve şuhûd derecesindeki hakikatleri ihtiva eden On Üç Dersler olup, bu On Üç Ders'in doğrudan doğruya Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın âyetlerinden aynelyakîne yakın bir surette Yeni Said'e ders olduğunu ve bütün bu derslerde doğrudan doğruya birinci muhatap Said olduğunu gördüm. Küçük Sözler'in ve bazı mühim Sözler'in çekirdeklerini ve bir kısmının tam izahlarını içinde gördüm.

Hususan bu risalenin âhirinden bir parça evvel, risalet-i Ahmedîye'ye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ait olan On Dokuzuncu

Aynelyakîn: Gözle görüp, şahit olarak elde edilen bilgi.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi ile insanları, benzerini yapmaktan aciz bırakan Kur'ân-ı Kerim.

Münazara etmek: Karşılıklı konuşmak, tartışmak.

Nefs-i emmâre: Daima kötüyeye

sevk eden, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Risalet-i Ahmedîye: Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberliği, elçiliği.

Şuhûd: Bir şeyin gerçeğine şahit olma, hakikati ayan beyan görme.

Tarz-ı hareket: Hareket usûlü, tarzı.

Te'lif: Yazma, oluşturma.

Söz gayet kısa olduğu hâlde, gayet büyük ve gayet kuvvetli olduğu için bu çekirdek olan risaleye aynen girmiş. Demek o Söz, gayet ehemmiyetli olduğu içindir ki, aynen Nur'un bu çekirdeğine girdiği gibi Nur mecmualarında da mükerreren neşredilmiş.

Bu eser bana çok ehemmiyetli geldi. Aslâ ve kat'â hatırıma gelmemişti. Bütün bütün bu eseri unuttum. Vücûdunu hiç bilmiyordum. Sıddık Süleyman'ın sekiz sene sadâkatli hizmetinin tam bir yâdigârı nev'inden, onun gayet büyük bir hizmeti hükmünde kabul ettim, bin bârekâllah dedim.

İşte şimdi Risale-i Nur'un bir fihristesi ve bir listesi ve bir çekirdeği olan bu risalenin içindeki hakikatler gerçi hem Küçük Sözler'de hem başka Sözler'de bir derece yazılıdır, fakat Said'e karşı Kur'ân'ın birinci dersi ve tam ilmelyakîn ve aynelyakîn derecesinde bir meşhûdâtı tarzında olmasından, te'lifindeki acemîlikten gelen içindeki kusurâta ve tekrarâta bakmayıp, Nur şâkirtleri onu neşretseler, inşallah çocuklar istifade edecekler.

Said Nursî

İlmelyakîn: Okuyup öğrenerek, delillere dayanarak elde edilen bilgi.

Kusurât: Kusurlar.

Meşhûdât: Görülen, şahit olunan şeyler.

Mükerreren: Tekrar tekrar, devamlı.

Neşretmek: Yayımlamak.

Tekrarât: Tekrarlar.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَبِهِ نَسْتَعِينُ¹

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ خَلْقِهِ
مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، آمِينَ²

Birinci Ders*

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ لَهُمُ الْجَنَّةَ³

Ey insan! Nedendir ki şu azîm ticarete girmiyorsun? Rabb-i Kerîm, senin yanında emaneten koyduğu mülkünü senden satın almak istiyor, tâ ki;

- ✓ Zâyi olmaktan muhafaza etsin.
- ✓ Hem bin derece kıymeti yükselsin.
- ✓ Hem bedeline büyük bir fiyat veriyor.

* Bkz.: Sözlür, Altıncı Söz.

¹ Ancak O'ndan yardım dileriz.

² Bütün hamdler, övgüler âlemlerin Rabbi Allah'a; salât ve selâm yaratılmışların en hayırlısı Efendimiz Hz. Muhammed'e (s.a.s.) ve O'nun âlinin ve ashabının hepsine olsun! Âmin.

³ "Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır." (Tevbe Sûresi, 9/111).

Rabb-i Kerîm: Pek cömert olan, sınırsız kerem sahibi yüce Yaratıcı.

- ✓ Hem istifaden için senin elinde bırakıyor.
- ✓ Hem külfet-i idaresini kendisi deruhde ediyor.

İşte sana beş mertebe kâr içinde kâr!.. Hâlbuki ey gâfil, ona satmadığından;

- ✓ Emanette hıyanet ettin.
- ✓ Hem bütün bütün kıymetten düşürttün.
- ✓ Hem bilâfayda senin elinde zâyi olacak.
- ✓ Hem o yüksek fiyat elinden gidecek.
- ✓ Hem senin zimmetinde, günahı ile tekâlif-i idaresi ve âlâmı ile zahmet-i muhafazası kalacak.

İşte beş müthiş derecede hasâret içinde hasâret!..

Şu muameledeki vaziyetin ile öyle miskin bir adama benzersin ki:

O adam bir dağda bulunur. O dağda öyle bir zelzele var ki, bütün emsalini sıra ile derin derelere atıp ellerinde olan her şeyi parça parça ediyor. Nöbet o adama gelmek üzeredir. Hâlbuki o adamın elinde bir emanet var. O emanet, öyle bir makine-i murassaa-yı acîbedir ki, o makine

Âlâm: Elemler.

Bilâfayda: Faydasız.

Deruhde etmek: Üstüne almak, yüklenmek.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Külfet-i idare: İdare zahmeti, yükümlülüğü.

Makine-i murassaa-yı acibe: Kıymetli taşlarla bezeli, harika, orijinal makine.

Tekâlif-i idare: İdare sorumlulukları, mükellefiyetleri.

Zahmet-i muhafaza: Muhafaza etme, koruma zahmeti.

içindeki hesapsız mizanlar ve âletlerle, nihayetsiz faydalar ve semereler verebilir. O elîm hâlette iken gördü ki, makinanenin hakikî mâliki tarafından gelen bir adam der ki:

Seyyidim, senden bu emaneti satın almak ister. Tâ ki bu dereye sukutun ile faydasız kırılmasın, muhafaza etsin. Ve sen dereden çıktuktan sonra, kırılmayacak bir surette yine sana teslim edecek.

Hem o âletleri ve mizanları, geniş bostanlarında ve kıymettar maden ve hazinelerinde istîmal edeceği için, o âletler ve o mizanlar gayet kıymettar neticeler ve çok ücret ve semereler verirler ki, bütün o kârı sen alırsın. Şayet satmazsan, kıymetsiz ve âdi birer âlet olarak kalacak. O acîb ve nazik âletleri gayet daracık evinde ve küçücük haşın tarlanda istîmal edip kıracaksın, ateşe atacaksın.

Hem sana büyük bir fiyat verecek. Hem dağda buldukça senin elinde kalacaktır. Yalnız yukarı kulpunu, yukarıdan indirdiği bir zincir ile bağlamak ister. Tâ ki sıkletini senden alıp, sana ağırlık vermesin. Külfeti seni tâciz etmesin. Eğer bey'i kabul edersen, Seyyidim'in hesabıyla, onun nâmıyla ve onun izni dairesinde güzelce tasarruf et. Ne hüzün çek ve ne de havf et.

Bey': Satma, satış.

Elîm: Elem veren, üzücü.

Havf etmek: Korkmak.

İstîmal etmek: Kullanmak.

Seyyid: Efendi, sahip.

Sıklet: Ağırlık.

Sukut: Düşme, kayma.

Tâciz etmek: Rahatsız etmek.

Nasıl bir nefer atını devlete satar, kendi de asker olur. Atının üzerine biner. Masârıfı devlete ait. Keyif ve safâsını o nefer çeker. Eğer ölse devletimin canı sağ olsun der. Şayet bu beş derece kârlı bey'i kabul etmezsen, beş derece hasâret içinde emanete hıyanet edeceksin; zâyî olunca mes'uliyeti kazanacaksın.

İşte temsili anladın. Şimdi hakikate bak:

Evet o dağ arzdır. Miskin adam da fakir insandır. Zelle de zeval ve firaktır. Dere de kabir ile âlem-i berzah'tır. O makine (havâs ve cihâzât ve letâif âletleriyle mücehhez) senin vücûd-u hayattârındır. Görüyorsun ki bunlar bozuluyorlar, faydasız gidiyorlar. Satın almak isteyen senin Hâlık'ındır. O Hâlık'ın, Resûlü vâsıtasıyla der ki:

“Şu emanetimi güya senin malın imiş gibi bana sat, tâ zâyî olmasın. Hem zararlı bir surette fenâ bulmasın. Sen bâki ve meyvedar bir surette o malına tekrar kavuşabilesin. Hem o hayat içindeki cihâzât ve letâif benim nâmım ve hesabımla istîmal edildiği

Âlem-i berzah: Kabir hayatı, dünya ile âhiret hayatı arasındaki ara dönem.

Bâki: Dâimî, ölümsüz.

Cihâzât: Donanımlar, duyular, organlar.

Fenâ: Bitme, tükenme, yok olma.

Hâlık: Yaratıcı, yaratan, Hz. Allah.

Havâs: Mânevî dinamikler, duyular.

Letâif: Mânevî duyular, ruhâni dinamikler.

Mücehhez: Teçhizatlı, donanımlı.

Vücûd-u hayattâr: Canlı, hayat sahibi beden.

Zeval ve firak: Yok olma, ayrılıp gitme.

vakit, nihayetsiz kıymettar ve hadsiz semerât-ı bâkiye verecek."

İşte o mizanlar ve âletler ise letâif ve havâss-ı insaniyedir:

Mesela göz Allah hesabına istîmal edilse, şu kitab-ı kebîr-i kâinatın bir mütâlaacısı ve şu müzeyyen mevcudâtın bir seyircisi ve şu masnûâtın çiçeklerinin bir arısı olarak ibret ve mârifet ve muhabbet şehdinden yani balından nur-u şehâdeti kalbe akıtıyor. Eğer nefis hesabına istîmal edilse; zâil, fâni bazı mehâsini seyretmekle, heves ve şehvetin âdi bir hizmetkârı olur.

Mesela lisandaki kuvve-i zâika satılsa, Rahmanü'r-rahîm'in hazâin-i rahmetinin nâzırı ve matbaha-yı nime-tinin bir müfettiş-i âlisi hükmünde bir vazifedardır.

Fâni: Gelip geçici.

Hazâin-i rahmet: Rahmet hazineleri.

Kitab-ı kebîr-i kâinat: Büyük kâinat kitabı.

Kuvve-i zâika: Tat alma duyusu.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Matbaha-yı nimet: Cenâb-ı Hakk'ın türlü türlü nimetlerinin hazırlandığı mutfak.

Mehâsin: Güzellikler.

Müfettiş-i âli: Yüce, saygıdeğer müfettiş.

Mütâlaa: İnceleme, araştırma, etüt etme.

Müzeyyen: Süslü, zînetli.

Nâzır: Bakan, gözeten.

Nur-u şehâdet: Cenâb-ı Hakk'ın varlık ve birliğine iman etmekden hasil olan şehâdet nuru.

Rahmanü'r-rahîm: Zâtında mutlak rahmet sahibi olup, varlığa da bu engin merhametiyle şefkat eden Hz. Allah.

Semerât-ı bâkiye: Kalıcı, dâimî meyveler, neticeler.

Zâil: Yok olan, kaybolan.

Satılmazsa, mide tavlasının bir kapıcısı hükmüne sukut eder.

Mesela akıl satılsa, bütün künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin miftahı ve kâinatın hakâikinin keşşafı hükmünde bir cevher-i âlî ve gâlî olur. Satılmazsa, mazinin âlâm-ı hazinânesini ve müstakbelin ehvâl-i muhavvifânesini bîçâre beşerin başına yükleten meş'um bir âlet hükmüne düşer.

İşte bütün âlât ve cihâzât-ı beşeriyeyi bunlara kıyas et. Eğer o âlât ve cihâzât Allah'a verilse, bâki birer elmas olurlar. Eğer verilmezse, fâni birer şişe olurlar.

Elhasıl: *Cenâb-ı Hak sana verdiği kendi mülkünü, senden gâlî bir kıymetle satın alıyor. Yine senin için muhafaza ediyor.*

Ey beşer bak! İki sadâ senin kulağına geliyor. Biri Kur'ân-ı Hakîm'in sadâ-yı semâvîsidir. Der ki:

Âlâm-ı hazinâne: Üzüntü veren elemeler, acılar.

Âlât ve cihâzât-ı beşeriye: İnsana ait maddî mânevî duyular, organlar.

Bîçâre: Çâresiz, zavallı.

Cevher-i âlî ve gâlî: Çok kıymetli, yüce, değerli bir cevher.

Ehvâl-i muhavvifâne: Korku veren, ürkütücü hâller, durumlar.

Gâlî: Değerli, kıymetli.

Hakâik: Gerçekler, hakikatler.

Künûz-u esmâ-yı ilâhiye: İlâhî isimlerin hazineleri.

Mazi: Geçmiş zaman.

Meş'um: Uğursuz, belalı.

Miftah: Anahtar.

Müstakbel: Gelecek zaman.

Sadâ-yı semâvî: Semâdan gelen ses.

“Sat kârlısın. وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ¹” diyor.

Diğeri, küffarın felsefe-i medeniyesinin vesvesesidir ki:

“Sen kendine mâliksin” der. Seni İLَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا² diyenlerden etmek ister.

Bu münevver hüda ile, şu müzevver dehanın mâbeynlerindeki farkı gör. Tâ kör olmayasın.

وَمَنْ كَانَ فِي هَذِهِ أَعْمَى فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَأَضَلُّ سَبِيلًا³

اللَّهُمَّ ﴿اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ⁴

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ﴾⁴ آمِينَ

¹ “Asıl, hâlis hayat ahiret hayatıdır.” (Ankebût Sûresi, 29/64).

² “Hayat, sırf dünya hayatımızdan ibaret!” (En’âm Sûresi, 6/29; Müminûn Sûresi, 23/37).

³ “Kim bu dünyada gerçekleri görmeye kör ise, âhirette de kördür, hat-ta yol bulmadaki şaşkınlığı daha da beterdir.” (İsrâ Sûresi, 17/72).

⁴ Allahım! “Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet. Nimet ve lutfuna mazhar ettiklerinin yoluna ilet. Gazaba uğrayanların ve sap-kınlarınkine değil.” Âmin. (Fâtiha Sûresi, 1/1-7).

Felsefe-i medeniye: Çağdaş me-
deniyet felsefesi, batı felsefesi.

Hüda: Doğru yol, hidayet.

Mâbeyn: Ara.

Münevver: Nurlu, parlak.

Müzevver: Uydurulmuş, sahte.

İkinci Ders*

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ¹

Ey insan-ı gâfil! Ey dünya için dinini ihmal eden! Şu temsilî bir hikâyeyi dinle. Tâ dinsiz dünyanın hakikatini göresin:

Eski zamanda iki kardeş vardı. Bu iki kardeş seyahate çıktılar. Gitgide tâ yol ikileşti. O iki yolun başında bir adamı gördüler. O adam onlara dedi ki:

“Sağ yolda kanun ve nizama tebaiyet var. Ve o tebaiyet külfeti içinde bir emniyet ve saadet var. Sol yolda ise bir serbestiyet ve bir hürriyet var. Ve o serbestiyet ve hürriyet içinde bir tehlike ve şekâvet var. İsteddiğiniz yola gidebilirsiniz.”

Güzel huylu kardeş sağ yola ²اللهِ عَلَيَّ deyip gitti. Ve o hafif külfeti ve nizam ve kanunu kabul etti. Sû-i hulk

* Bkz.: Sözlür, Sekizinci Sözü.

¹ “O gün cennet müttakilere yaklaştırılır. O gün cehennem azgınlara gösterilir.” (Şuarâ Sûresi, 26/90, 91).

² “Allah’a tevekkül ettim. (Allah kerîm..!)” (Hûd Sûresi, 11/56).

Sû-i hulk: Kötü ahlâk.

Şekâvet: Mahrumluk, nasipsizlik.

Tebaiyet: Uyuma, tâbi olma.

Temsilî hikâye: Bir hakikati benzetmelerle, sembollerle canlandırarak anlatan hikâye.

sahibi âzâde-ser kardeş, serbestlik için sol yolu tercih etti. Zâhiren hafif, manen gayet ağır bir vaziyette gitti. Biz de hayalen bunu takib ediyoruz:

İşte dağ ve sahradan gide gide tâ hâlî bir sahraya dâhil oldu. Birden müthiş bir sadâ işitti. Baktı ki, dehşetli bir arslan meşelikten çıkıp kendisine hücum etti. O da kaçıp almış arşın derinliğinde susuz bir kuyuya rastgeldi. Havfından kendini içine attı. Yarisına kadar inmekle kuyunun duvarında göğermiş bir ağaca rastgeldi. O ağacı tuttu. Gördü ki:

O ağacın iki kökü var. Biri siyah renkte diğeri beyaz renkte iki fare, o iki köke musallat olup kesiyorlar. Yukarı baktı, arslan kuyunun başında nöbetçi gibi bekliyor. Aşağıya baktı, dehşetli bir ejderha kuyunun içindedir. Başını kaldırmış, otuz arşın yukarıda ayağının yakınına kadar gelmiş. Ağzının genişliği ise bi'rin yani kuyunun ağzına benzer. Kuyunun duvarına bakar. Isırıcı, muzır haşerat etrafını sarmışlar. Ağacın başına baktı, gördü ki incir ağacıdır. Lâkin hârikadan olarak, cevizden nara kadar çok muhtelif ağaçların meyveleri ve yemişleri var.

Sû-i fehminden ve sû-i talihinden bu dehşetli hâlâtın âdi ve kendi kendine olmuş bir şey olmadığını anlamadı.

Arşın: Yaklaşık 68 cm. uzunluğunda, eski bir uzunluk ölçü birimi.

Âzâde-ser: Başiboş, serseri.

Hâlât: Hâller, durumlar.

Hâlî: Boş, ıssız, تنها.

Havf: Korku.

Sû-i fehmi: Kötü, yanlış anlayış.

Sû-i talih: Talihsizlik, kötü şans.

Ve bu ince iş içinde iş olduğuna intikal etmedi. Kalb ve ruhu ve akıl ve letâifi bu elîm ve dehşetli vaziyetten feryâd u figan ederken, nefis-i emmâresi tegâfûl ile tecâhül etti. Kalb ve ruhun âh u enîn ve fizarından kulağını kapayıp, kendi kendini aldatarak bir bostanda bulunuyor gibi o meyveleri yemeye başladı. Fakat o meyvelerin bir kısmı zehirli ve muzır idi.

Bir hadis-i kudsîde Cenâb-ı Hak buyurdu ki: **أَنَا عِنْدَ** ¹ **ظَنَّ عِبْدِي بِي** yani “Kulum beni nasıl tanırorsa, ona öyle muamele ederim.”

Şu bedbaht adam da sû-i zannıyla gördüğünü hakikat telakki etti. Öyle muamele gördü ve görüyor. Ne ölür ki kurtulsun ve ne de elemsiz kalır ki yaşasın. Şu miskin ahmak fehmetmedi ki, bu tılsımlı ve acîb işlerde tesadüf mümkün olmaz.

Biz de şu meş’umu şu azabda bırakıp döneceğiz. Mübarek ve yümünlü diğer kardeşin arkasından gideriz:

¹ Buhârî, *tevhid* 15, 35; Müslim, *zikir* 2, 19, *teube* 1; Tirmizî, *zühd* 51, *deavât* 131.

Âh ü enîn: Ah edip inleme.

Fizar: Sesli sesli ağlama.

Hadis-i kudsi: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) Cenâb-ı Hak’tan bize naklettiği; manası ilâhî, lafızları beşerî olan mübarek, kutsal sözler.

Meş’um: Uğursuz.

Nefis-i emmâre: Daima kötüyeye

sevk eden, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Tecâhül etmek: Bilmezlikten gelmek, bilmiyormuş gibi davranmak.

Tegâfül etmek: Anlamazlıktan gelmek, kendini gafil göstermek.

Yümünlü: Bereketli, nasipli.

İşte şu zât, hüsn-ü sîretinden nâşi hüsn-ü zannı ile ünsiyet ederek yolunda gidiyor. Bak, nasıl hüsn-ü nazarıyla kardeşinin mahrum kaldığı bostandan istifade ediyor. Şu bostanda çiçek ve yemişlerle beraber, murdar ve müstakzer şeyler de bulunur. Bu kardeş ise bu güzel şeylerden istifade etti. Mülevvesâta bakmadı. İstirahat etti. Evvelki meş'um kardeşi ise murdar şeylerle meşgul oldu, midesini bulandırdı.

Sonra bu güzel huylu arkadaş da gitgide öteki kardeşi gibi bir sahra-yı azîme dâhil oldu. Birden hücum eden bir arslanın sesini işitti, korktu. Lâkin kardeşinden daha az korkmuştu. Zira o arslanın, sahra sultanının bir memuru olduğu ihtimali kendisine teselli verdi. Lâkin yine kaçtı. Altmış arşınlık derinliğinde bir bi'r-i muattalaya yani susuz bir kuyuya rastgeldi, kendini içine attı. Ortasında duran bir ağacı tuttu. O da kardeşi gibi gördü ki, iki mahlûk o ağacın iki kökünü de kesiyorlar.

Sonra baktı, yukarıda arslan, aşağıda büyük bir yılan var. Yılan geniş ağzını açmış, ayağına takarrüb etmiş olduğunu gördü. Bîçâre o da havfından tedehhüş etti.

Hüsn-ü sîret: İç güzelliği, huy ve ahlâk güzelliği.

Mahlûk: Yaratık.

Mülevvesât: Pislilikler.

Müstakzer: Pis, kirli.

Nâşi: Sebebiyle, dolaylı, ötürü.

Sahra-yı azim: Büyük çöl.

Takarrüb etmek: Yaklaşmak.

Tedehhüş etmek: Dehşete düşmek, ürpermek.

Ünsiyet etmek: Yakınlık kurmak, dost olmak.

Lâkin onun dehşeti, kardeşinin dehşetinden çok derece daha hafif idi. Çünkü güzel hüsn-ü zannıyla ve fehmiyle bu umûr-u acîbeyi birbiriyle alâkadar ve bir emir ile hareket eder gibi görmekte anladı ki bu işlerde bir tılsım var. Bunlar bir hâkimin emriyle dönerler. O hafî hâkim ona bakıyor, tecrübe ediyor, onu bir maksat için davet ediyor.

Şu tatlı havftan bir merak neş'et etti. Merakı da: "Acaba beni tecrübe edip ve kendini bana tanıttırmak isteyen ve bu acîb yol ile böyle acîb bir maksada beni sevkeden kimdir?"

İşte şu merak-ı mârifetten, sahib-i tılsımın muhabbeti neş'et etti.

Ağacın başına baktı, gördü ki incir ağacıdır. Lâkin meyveleri ayrı ayrı çok ağaçların meyveleridir. O vakit tamamen korkusu zâil oldu ve o vakit anladı ki, bunda bir tılsım var. O tılsım bunlara hükmediyor. Zira mümkün değil bu incir ağacı, böyle çok ağacın meyvesini versin. Belki o ağaç, liste ve fihristedir. Gizli olan hâkimin bostanına, hem o melik-i kerîmin misafirlerine ihzâr ettiği çeşit çeşit et'imeye işaret eder ve o taamların numûneleridirler.

Et'imе / taam: Yemek, yiyecek.

Fehm: Anlama, anlayış.

Hafî: Gizli, saklı.

İhzâr etmek: Hazırlamak.

Melik-i kerîm: Cömertçe, bolca ihsan eden hükümdar, sultan.

Merak-ı mârifet: Tanıma merakı.

Sahib-i tılsım: Sırlı, şifreli işler yapan; tılsım sahibi.

Umûr-u acîbe: Acâib işler, garip olaylar.

Zâil olmak: Bitmek, yok olmak.

Onun bu muhabbetinden, tılsımı açmak talebi ve tılsım sahibini razı etmek arzusu neş'et etti.

Birden miftah ona ilham edildi. O da nida etti ki: "Sana itimad ediyorum ve her şeyi senin için terk ediyorum ve yalnız seninim ve seni istiyorum." dedi.

Birden kuyu duvarı yarıldı. Şahane ve nezih bir bahçeye bir kapı açıldı. Arslan ve yılan da iki mutî hizmetkâra dönüp onu o bahçeye girmek için davet ettiler. Hattâ o arslan kendisine musahhar bir at mesabesine döndü.

İşte ey hayal arkadaşım, bu iki kardeşin vaziyetlerini muvâzene et:

Evvelki bedbaht, her vakit yılanın ağzına girmeye muntazırdır. Şu bahtiyar ise meyvedar ve revnaktar bir bahçeye davet edilir.

Hem evvelki bedbahtın, elîm bir dehşette ve azîm bir korku içinde kalbi parçalanıyor. Bu bahtiyar ise leziz bir ibret, tatlı ve mahub bir havf ve şevk ve mârifet içinde garâibi seyrediyor.

Garâib: Şaşırtıcı, hayret verici şeyler.

Mahub: Sevimli.

Miftah: Anahtar.

Muntazır: Bekleyen.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Mutî: İtaat eden, uysal.

Muvâzene etmek: Kıyaslamak, karşılaştırmak.

Revnaktar: Güzel, parlak.

Hem o bedbaht, vahşet ve yeis içinde azap çekiyor. Şu bahtiyar ise ünsiyet ve ümit ve iştiyak içinde telezzüz ediyor.

Hem o bedbaht, vahşi canavar düşmanların hücumlarına maruz bir mahpus hükmündedir. Şu bahtiyar, bir aziz misafirdir ki misafir olduğu melik-i kerîmin acîb hizmetkârlarıyla ünsiyet ediyor.

Hem o bedbaht, zehirli leziz yemişleri yemekle azabını tâcil ediyor. Zira o meyveler, asıllarına müşteri olmak için numûnelerdir. Tatmaya izin var, hayvan gibi yemeye izin yoktur. Şu bahtiyar ise tadar, işi anlar. Yemesini tehir eder ve intizar ile telezzüz eder.

Eğer bedbaht kardeş olmamak ve bahtiyar kardeş olmak istersen, Kur'ân'ı dinle, mutî ol, ona yapış ve itaat et!

Eğer şu hikâye-i temsiliyedeki dekâiki fehmettin ise hakikati ona tatbik et. Mühimlerini ben söyleyeceğim. İncelerini de sen istihraç et. Bak:

Dekâik: Dikkatli bir nazarla görülebilecek incelikler.

Hikâye-i temsiliye: Bir hakikati benzetmelerle, sembollerle canlandırarak anlatan hikâye.

İntizar: Bekleme.

İstihraç etmek: Çıkarmak.

Tâcil etmek: Hızlandırmak, çabuklaştırmak.

Tehir etmek: Ertelemek, daha sonraya bırakmak.

Telezzüz etmek: Hoşlanmak, zevk almak.

Vahşet: Yalnızlık.

Yeis: Ümitsizlik.

O iki kardeş, ruh-u mümin ile ruh-u kâfirdir; kalb-i sâlih ile kalb-i fâsıktır.

O iki tarîk ise tarîk-i Kur'ân ve iman ile tarîk-i isyan ve tuğyandır.

O yoldaki bostan ise cemiyet-i beşeriye içinde muvakkat hayat-ı içtimaiyedir ki, şer ve hayır, çirkin ve güzel karışıkır.

O sahra ise arz ve dünyadır.

O arslan ise ölüm ve eceldir.

O bi'r (kuyu) ise beden-i insan ve hayattır.

O altmış arşın derinlik ise vasatî ve ömr-ü gâlibî olan altmış seneye işarettir.¹

O ağaç ise müddet-i ömürdür.

O beyaz ve siyah iki fare ise gece ve gündüzdür.

¹ Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), ümmetinin ömrünü, "60 ile 70 sene arası" diye belirttiğine dair bkz.: Tirmizî, *zühd* 23, *deavât* 101; İbn-i Mâce, *zühd* 27.

Cemiyet-i beşeriye: İnsan topluluğu.

Hayat-ı içtimaiye: Toplum hayatı.

Kalb-i fâsik: Günahkar insanın kalbi.

Kalb-i sâlih: Dindar, iyi insanın kalbi.

Muvakkat: Kısa süreli, geçici.

Ömr-ü gâlibî: Ağırlıklı, ortalama ömür.

Tarîk-i isyan ve tuğyan: Cenâb-ı Hakk'a karşı isyan edenlerin, had-di aşanların yolu.

Vasatî: Ortalama.

O ejderha yılan ise ağzı kabir olan âlem-i berzaha giden yoldur.

O haşerât-ı muzırta ise beliyeler ve musibetlerdir.

O ağaçtaki yemişler ise niam-ı dünyeviye'dir ki, niam-ı uhreviyenin listesi ve ihzâr edici müşabihleri, müşterileri meyve-i cennete davet eden numûneleridir.¹

O ağaç, birliğiyle beraber başka başka yemişler vermesi ile, sikke-i kudrete ve hâtem-i rubûbiyete ve turra-yı ulûhiyete işarettir. Çünkü bir şeyden her şeyi yapmak; bir topraktan bütün meyveleri yapmak.. bir sudan bütün hayvanları halletmek..² bir basit gıdadan bütün cihâzât-ı hayvaniyeyi icad etmek, hem her şeyi birşey yapmak; bir

¹ Bkz.: “İman edip makbul ve güzel işler yapanları müjdele: Onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. Öyle cennetler ki, ne zaman meyvelerinden kendilerine bir şey ikram edilirse: “Bu, daha önce de dünyada yediğimiz şey!” diyecekler. Oysa bu, onların aynısı olmayıp, benzeri olarak kendilerine sunulacaktır.” (Bakara Sûresi, 2/25).

² Bkz.: “Hayatı olan her şeyi sudan yaptık.” (Enbiyâ Sûresi, 21/30).

Âlem-i berzah: Kabir hayatı, dünya ile âhîret hayatı arasındaki ara dönem.

Beliye: Belâ, musibet.

Cihâzât-ı hayvaniye: Canlı organlar.

Haşerât-ı muzırta: Zararlı haşereler, böcekler.

Hâtem-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan idare ve terbiyesi-ni gösteren mühür.

Müşabih: Benzer.

Niam-ı dünyeviye: Dünya nimetleri.

Niam-ı uhreviye: Âhîret nimetleri.

Sikke-i kudret: Aynı zât tarafından yapıldığını gösteren kudret damgası.

Turra-yı ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığı kendine itaat ettiren idaresini gösteren imza, mühür.

zîhayatın yediği gayet mütebâyin taamlardan bir lahm-ı mahsus (et) ve bir cild-i basit nescetmek (dokumak) gibi sanatlar, Ehad ve Samed olan Sultan-ı Ezel ve Ebed'in sikk-i hâssasıdır, hâtem-i mahsusasıdır, taklit edilmez bir turrasıdır.

O zehirli bir kısım meyveler ise lezâiz-i muharremedir.

O tılsım ise sırr-ı iman ile açılan sırr-ı hikmet-i hilkattir.

O miftah ise **يَا اللَّهُ** ve **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ¹** ve **لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ** kelimeleridir.
الْحَيُّ الْقَيُّومُ²

¹ "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât Sûresi, 37/35; Muhammed Sûresi, 47/19).

² "Allah o ilâhtır ki kendisinden başka ilâh yoktur. Hayy (Her zaman var olan, diri olan, ezeli ve ebedî hayat sahibi olan) O'dur, Kayyûm (Kendi zâtı ile var olup, zevâl bulmayan ve bütün varlıkları varlıkta tutup onları yöneten) O'dur." (Bakara Sûresi, 2/255; Âl-i İmran Sûresi, 3/2).

Cild-i basit: Basit, düz, arızasız deri.

Ehad: Her varlığa özel, ayrı şekilde tecelli eden yegâne, tek, Hz. Allah.

Hâtem-i mahsusa: Özel mühür.

Lahm-ı mahsus: Her canlının kendine has et, kas dokusu.

Lezâiz-i muharreme: Haram olan lezzetler, eğlenceler.

Mütebâyin: Birbirine uymayan, değişik türde.

Samed: Hiçbir şeye ihtiyacı olma-

dığı halde her şeyin O'na muhtaç olduğu Yüce Allah.

Sırr-ı hikmet-i hilkat: Varlığın yaratılış gayesindeki sır.

Sikke-i hâssa: Özel damga.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan Cenâb-ı Hak.

Turra: İmza, tuğra.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

O su'ban ağzının, yani yılan ve ejderha ağzının bostan kapısına inkılâbı, kabre işaretir ki; kabir ehl-i dalâlet ve tuğyana, vahşet-i nisyan içinde zindan gibi bir berzah ve su'ban batnı gibi dar bir mezara açılan bir kapı olduğu hâlde, ehl-i Kur'ân ve imana, dehliz-i cinândan rahmet-i Rahman'a ve zindan-ı dünyadan bostan-ı bekâya açılan bir kapıya döner.¹

Ve o müthiş arslanın mûnis bir hizmetkâra ve musahhar bir ata dönmesi ise mevte işaretir ki; mevt ile ehl-i dalâlet bütün mahubâtından elîm bir firak-ı ebedî içinde, kendi cennet-i kâzibe-i dünyeviyelerinden ihraç ve vahşet ve infirad içinde zindan-ı mezara idhal olundukları hâlde, ehl-i hidayet ve Kur'ân için, o mevt müştâk oldukları ahbablarına visal ve hakikî vatanlarına vusûl ve zindan-ı

¹ Kabrin, mümin ve kâfir için iki farklı yönü olduğuna dair bkz.: Tirmizî, *kıyâmet* 26; Dârimî, *rikak* 94.

Batn: İç, karın.

Bostan-ı bekâ: Ebediyet bahçesi.

Cennet-i kâzibe-i dünyeviye: Yalancı, aldatıcı dünya cenneti.

Dehliz-i cinân: Cennet geçitleri, koridorları.

Ehl-i dalâlet ve tuğyan: Doğru yoldan ayrılıp, isyan ve inkârda ileri gidenler.

Firak-ı ebedî: Ebedi ayrılık.

İdhal: İçeri alma, dâhil etme.

İhraç: Çıkarma.

İnfirad: Yalnız, tek başına olma.

İnkılâb: Dönüşme, değişme.

Mahubât: Sevgililer, sevilenler.

Mevt: Ölüm.

Mûnis: Uysal, evcil.

Müştâk: Arzulu, istekli.

Vahşet: Issızlık, yalnızlık.

Vahşet-i nisyan: Unutulmuşluğun verdiği yalnızlık, ürkütücülük.

Visal: Kavuşma.

Vusûl: Erme, ulaşma.

dünyadan bostan-ı cinâna davet ve Hannân, Mennân, Deyyân ve Rahman'ın rahmetinin fazlından, hizmetlerine mukabil ahz-ı ücret etmelerine vesiledir.

Elhasıl: Hayat-ı fâniyeyi esas maksat yapan, zâhiren cennet içinde olsa da manen cehennemdedir. Hayat-ı bâkiyeye müteveccih olan zât ise saadet-i dâreyne mazhardır.

اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ وَالسَّلَامَةِ وَالْقُرْآنِ وَالْإِيمَانِ ،
أَمِينَ¹

¹ Allahım! Bizi saadet, selâmet, Kur'ân ve iman ehlinden eyle, âmin.

Ahz-ı ücret: Ücret alma.

Bostan-ı cinân: Cennet bahçeleri.

Deyyân: Varlığın hukukunu ve hesabını hakkıyla bilen, veren ve görecek olan Hz. Allah.

Hannân: Engin şefkât sahibi Hz. Allah.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, dâimî hayat. Âhiret hayatı.

Hayat-ı fâniye: Fani, geçici hayat. Dünya hayatı.

Mazhar: Erişen, nâil olan, şereflenen.

Mennân: İhsanı pek bol, Yüce Allah.

Müteveccih: Yönelmiş, yönelik.

Rahman: Sonsuz ve sınırsız merhamet ve ihsan sahibi Hz. Allah.

Saadet-i dâreyn: İki cihan mutluluğu, dünya ve âhiret saadeti.

Üçüncü Ders*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَلَا تَعُرَّتْكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّتْكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ¹

Ey gururlu, mağrur gâfil! Sana ne olmuş ki, müslümanları –ecânip tarzında– hayat-ı dünyeviyeye davet edersin? O hayat, uyku içinde bir lu'b ve hevâ içinde bir lehivden başka birşey değildir.

Hem ne oluyorsun ki, keyiflerine kâfi gelen helâl ve tayyibât dairesinden² hurûca teşvik ederek, dinin ihmaline veya dinin bazı şeâirinin terkine sebebiyet veriyorsun. Ve muharremât ve habîsât dairesine duhûle teşcî ediyorsun.

* Bkz.: Sözlür, Yedinci Söz.

¹ “Dünya hayatı sizi sakın ola ki aldatmasın! Yine sakın ola ki, (o çok hilekâr şeytan dahil) aldatanlar da sizi Allah hakkında (yanlış bilgi, yanlış inanç ve yanlış yaklaşımlarla) aldatmasın.” (Lokman Sûresi, 31/33; Fâtır Sûresi, 35/5).

² “Allahım, haramına karşı helâlinle beni doyur!” anlamındaki duâ için bkz.: Tirmizî, *deavât* 110; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned*, 1/153.

Duhûl: İçine girme, dâhil olma.

Ecânip: Yabancılar, gayr-i müslimler.

Habîsât: Kötü, çirkin, habis şeyler.

Hevâ: Hevesler, arzular.

Hurûc: Çıkma, hariç olma.

Lehiv: Gayr-i meşrû eğlence, oyun.

Lu'b: Oyun, eğlence.

Muharremât: Haram olan şeyler.

Şeâir: Dini temsil eden semboller.

Tayyibât: İyi, güzel şeyler.

Teşcî etmek: Cesaretlendirmek, cesaret vermek.

Ey müvesvis! Bilir misin misalin neye benzer? O derece belâhet kesbetmiş bir sarhoşa benzer ki; arslanı atan, darağacını salıncaktan, cerahatlı yarayı kırmızı gülden farketmez.

Hem öyle zannettiği hâlde, mürşid vaziyetini alır; muslih tavrını takınır. Müthiş bir vaziyete düşmüş bîçâre bir adama ders verir. Bazı müzahrafâtı ve aldatici hevesâtı ve bazı lehviyâtı irâe etmekle, o bîçâre adamı baştan çıkarmak ister. Çare-i necat taharri etmez. İşte o adam şöyle bir vaziyettedir:

- ◆ Arkasında her an ona hücumla müheyya bir arslan duruyor.
- ◆ Önünde bir darağacı dikilmiş onu bekliyor.
- ◆ Sağ tarafında derin bir yara açılmış.
- ◆ Sol cânibinde müz'îç bir çiban, cerahat akıttırıyor.
- ◆ Şu vaziyetle beraber mühim bir sefere sevkediliyor.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Bîçâre: Çâresiz, zavallı.

Cânib: Yan, taraf.

Cerahat: İltihap neticesinde yarada oluşan su, irin.

Çare-i necat: Kurtuluş çâresi.

Hevesât: Hevesler, arzular.

İrâe etmek: Göstermek.

Lehviyât: Gayr-i meşrû eğlenceler, oyunlar.

Muslih: İslah eden, düzelten.

Müheyya: Hazır.

Mürşid: Rehber, doğruyu gösteren.

Müvesvis: Vesvese veren, şeytan.

Müz'îç: Rahatsız eden, sıkıntı veren.

Müzahrafât: Dış alımlı, süslü fakat içi boş, faydasız, aldatici şeyler.

Taharri etmek: Aramak, araştırmak.

Şu adam ise bu müvesvisin tamamen zıddı olan bir hayırhâh zâtın irşadıyla *iki ilâcı* elde etmiş. Eğer güzelce istîmal etse, o iki cerahat iki adet râyihalı gül olur.

Hem o mübarek zâtın işaretleriyle *iki tılsım* bulmuş, kalb ve lisanına takmış. Eğer güzelce istîmal etse, o müthiş arslan musahhar bir ata döner ve ona biner, bir Kerîm-i Rahîm'in ziyafetine gider. O darağacının ipi dahi, seyr ü tenezzühe âlet ve salıncak olur.

Hâlbuki şeytan, onu sarhoş etmek ister. O müthiş vaziyette iken, şeytan-ı insî o adama der ki:

“Bırak bu tılsımları, at bu ilâçları! Gel keyfedelim, beraber oynayalım. Şu lezâiz ve güzel suretlerden istifade edelim, ömrümüzü hoş geçirelim.”

Diğer mübarek zât kendine diyor ki:

“Ey çare-i necatı bulmuş musibettede adam! Şu boş-boğaza de ki:

İlâçların hıfzı ve tılsımların muhafazası lâzım. Kerîm-i Rahîm'in müsaade ettiği daire-i meşrûa keyfime kâfi,

Daire-i meşrûa: Meşrû daire, helal dairesi.

Hayırhâh: Herkesin iyiliğini isteyen, hayır dileyen.

Hıfz: Ezberleme, koruma.

İstîmal etmek: Kullanmak.

Kerîm-i Rahîm: Merhamet ve şef-

kati ile daima bol bol veren Hz. Allah.

Râyiha: Güzel koku.

Seyr ü tenezzüh: Gezip dolaşma, yürüyüş, gezinti.

Şeytan-ı insî: Şeytanlaşan, şeytanlık yapan insan.

lezzet-i hayatıma vâfidir. Hem hakikî lezzet ve saadet, şu daire haricinde mümkün değildir.

Hem de ki: Bu ölüm arslanını öldürmek ve firak ve zevali izale etmek ve acz ve fakr yaralarını beşerden kaldırmak çaresini bulmuşsan, yani dünyayı cennete ve arz-ı fâniyeyi arz-ı bâkiyeye tebdil ve acz-i mutlak-ı beşerîyi bir iktidar-ı mutlakaya tahvil ve nihayetsiz fakr-ı beşerîyi bir gınâ-yı mutlakaya kalbetmek çaresi varsa, söyle dinleyelim. Yoksa çare-i necatını bırakıp sana aldanacak, senin gibi bir sarhoş lâzım ki; gülmeyi ağlamaktan, bekâyı fenâdan, derdi dermandan, hevâyı hüdadan fark ve temyiz etmez olsun.

Acz-i mutlak-ı beşerî: İnsanın pek çok şeye güç yetirememesi, tam bir âcizlik içinde olması.

Arz-ı bâkiye: Kalıcı, dâimî mekan.

Arz-ı fâniye: Fani, geçici yeryüzü, dünya.

Bekâ: Kalıcı olma, ebedilik.

Fakr-ı beşerî: İnsanın ihtiyaçlarını kendi imkân ve iktidarıyla karşılayamaması, pekçok şeye muhtaç olması.

Fenâ: Bitme, tükenme, yok olma.

Firak / zeval: Ayrılıp gitme, yok olma.

Gınâ-yı mutlaka: Kimseye ve hiçbir şeye ihtiyacı olmama.

Hevâ: Zararlı ve günah olan arzular.

Hüda: Doğru yol, hidayet.

İktidar-ı mutlaka: Her şeye ve herkese karşı güç yetirebilme.

İzale etmek: Gidermek, yok etmek.

Kalbetmek: Çevirmek, dönüştürmek.

Tahvil: Değiştirme, çevirme.

Tebdil: Değiştirme.

Temyiz etmek: Ayırt etmek, ayırmak.

Vâfi: Yeterli, başka bir şeye ihtiyaç bırakmayan.

Ben ise o mübarek zâtın sözünü dinlerim. **حَسْبُنَا اللَّهُ**
¹ **وَنَعْمَ الْوَكِيلُ** der, tılsım ve ilâçları hıfzederim ve hırz-ı can
ederim.”

**Eğer şu temsilin sırrını anlayıp, hakikatin suretini
görmek istersen, dinle:**

Şu dalâlet-âlûd ve sefâhet-perver medeniyetin şâkirtleri
ve idlâl edici sakîm felsefenin talebeleri, acîb ihtirasat ve
pek garip tefer'unlukla sarhoş olmuşlar. Sonra gelip desi-
seler ile müslümanları, ecnebîlerin âdâtına davet ve terk-i
şeâir-i İslâmiye'ye teşvik ediyorlar. Hâlbuki her şeâirde
nur-u İslâm'a bir şuur ve bir iş'ar vardır.

Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizleri ise bunlara mukabele edip
derler ki:

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran Sûresi, 3/173).

Âdât: Âdetler.

Dalâlet-âlûd: Dalâlete, sapıklığa
bulaşmış, kirlenmiş.

Desise: Hile, oyun.

Hırz-ı can etmek: Canından aziz
bilip, korumak.

İdlâl etmek: Yoldan çıkarmak,
dalâlete sürüklemek.

İhtirasat: Şiddetli hırslar, ihtiraslar.

İş'ar: Hissettirme, duyurma.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hik-
met kitabı, her hükmü yerli yerinde
olan Kur'ân-ı Kerim.

Sakîm: Hasta, tutarsız, yanlış.

Sefâhet-perver: Haram helal de-
meden zevk peşinde olan, eğlence
düşkün, beyinsiz.

Şuur: Hissetme, duyma.

Tefer'unluk: Firavunlaşma. Çok
fazla kibirlenme, zulüm yapma.

Terk-i şeâir-i İslâmiye: İslâmiyeti
temsil eden sembolleri terk etme.

Tilmiz: Talebe, öğrenci.

“Ey dalâlete dalmış gâfiller! Dünyadan mevti, in-sandan acz ve fakrı kaldırmak çaresi varsa, dinden ve dinin şeâirlerinden istiğna edebilirsiniz. Yoksa susunuz... Zira ölüm, acz, zeval, fakr, sefer gibi âyât-ı tekviniye yüksek sadâlarıyla, dinin lüzumuna ve şeâirin iltizamına davet ediyorlar.

فَلَا تَعْرَنَكُمُ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا¹ ، وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ²

âyetlerini kıraat ediyorlar ve beşerin başında dört-beş cihette, her biri birer melek-i ra'd gibi nâralarıyla beşeri ikaz edip Kur'ân'a davet ederlerken; sizin vesveseleriniz bunlara nisbeten sivrisinek sadâsı gibi kalır.”

Evet hakikat-bîn göz sahibi böyle mukabele eder. Der ki:

♦ “Arkama bakıyorum, görüyorum ki: Ecel arslanı arkamda duruyor. Daima beni tehdit ediyor. Eğer iman kulağıyla Kur'ân sadâsını dinlesem, o arslan, güzel bir

¹ “Dünya hayatı sizi sakın ola ki aldatmasın!” (Lokman Sûresi, 31/33; Fâtır Sûresi, 35/5).

² “Kur'ân okunduğunda hemen ona kulak verin!” (A'râf Sûresi, 7/204).

Âyât-ı tekviniye: Kâinatta işleyen ilâhî kanunlar.

Hakikat-bîn: Hakikati gören, doğru görüşlü.

İltizam: Kendisi için gerekli görme, taraftar olma.

İstiğna etmek: İstememek, ihtiyaç belirtmemek.

Melek-i ra'd: Gök gürültüsü ile vazifeli melek.

Sefer: Yolculuk. İnsanın dünya misafirhanesinden âhiret âlemlerine doğru olan yolculuğu.

ata; o firak ise buraka dönerler. Beni rahmet-i Rahman' a vusûle ve Seyyid-i Kerîm'im in huzuruna îsale vâsita olurlar. Yoksa yırtıcı birer canavar ve beni bütün sevdiklerimden ebedî firak ile tefrik edici birer esed hükmünde kalırlar.

♦ *Sonra önüme bakıyorum, görüyorum ki: Gecegündüz dönmesinden, fenâ ve zevalin âlâtı sallanıyor. Hem o fusûl ve usûrun emvacından firaklar ve helâketten zevaller temevvüc ediyor. Şu âletler, beni ve hem bütün sevdiklerimi mahvetmek için dikilmiş bir darağacı görünüyor. Eğer sem'-i îkan ile irşad-ı Kur'ânî'yi dinlesem, o müt-hiş âletler salıncak ve merâkibe ve seyr ü tenezzühe dönerler ki; dünya denizinde, zaman seylinde, hayal ve akl-ı beşer onlara biner, Cenâb-ı Kadîr-i Zülcelâl'in tecelliyât-ı şuûnât-ı sanatını müşâhede ederler.*

Âlât: Aletler, cihazlar.

Burak: Binit, binek.

Cenâb-ı Kadîr-i Zülcelâl: Büyük-lük ve gücün mutlak sahibi Cenâb-ı Hak.

Emvac: Dalgalar.

Esed: Aslan.

Fusûl: Mevsimler.

Helâket: Ölüm, yok olma.

İsal: Ulaştırma, iletme.

Merâkib: Binekler.

Müşâhede etmek: Görmek, şahit olmak.

Sem'-i îkan: Kuvvetli, tam bir iman ile dinleme, kulak verme.

Seyl: Sel, akıntı.

Seyyid-i Kerîm: Pek cömert olan, sınırsız kerem sahibi Efendi, Cenâb-ı Hak.

Tecelliyât-ı şuûnât-ı sanat: Cenâb-ı Hakk'ın mükemmel sanatındaki ilâhî icraatların tecellileri, yansımaları.

Tefrik etmek: Ayırmak.

Temevvüc etmek: Dalgalanmak.

Usûr: Asırlar.

Evet Kur'ân gösterir ki, şu mevcudât-ı seyyâle, Hâlık-ı Zülcelâl'in esmâ-yı hüsnâsının aynaları ve kalem-i kudretinin elvâh-ı mütehavvilesidir. Bunların tahvilinden, teceddüd-ü sanat-ı rabbâniye ve cilve-i cemâl-i mücerred-i esmâ-yı ilâhî müşâhede edilir. Merâyânın tebeddülünde, cemâl-i esmâ tazelenir.

♦ *Sonra sağ tarafıma bakıyorum, görüyorum ki:* Nihayetsiz bir fakr ve hadsiz bir ihtiyaçtan dehşetli bir çıban duruyor. Zira en âciz bir hayvandan daha âciz ve bütün hayvanâttan daha fakir olduğum hâlde, dünya kadar ihtiyacâtım var. İktidarım ise bir serçe kuşunun faaliyetinden çok aşağıdır. Eğer Kur'ân-ı Kerîm'in şifa-yı kâfisine itimad ederek tedavi etsem, o elîm, müz'ic fakr, rahmetin ziyafetinden gelen leziz bir şevke ve semerâtından gelen latif bir iştihaya döner. Şu acz ve fakrın lezzeti, istiğna ve kuvvetten gelen lezzetin fevkinde bir lezzet verir. Yoksa

Cemâl-i esmâ: İlâhî isimlerdeki güzellik.

Cilve-i cemâl-i mücerred-i esmâ-yı ilâhî: İlâhî isimlerdeki mutlak, hâlis güzelliğin tecellisi, yansımaları.

Elvâh-ı mütehavvile: Sürekli olarak değişip duran levhalar, tezgahlar.

Esmâ-yı hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Hâlık-ı Zülcelâl: Ulu, Yüce Yaratıcı.

Merâyâ: Aynalar.

Mevcudât-ı seyyâle: Hareket halindeki akıp giden varlıklar.

Semerât: Meyveler, neticeler.

Şifa-yı kâfi: Yeterli, başka ilaca ihtiyaç bırakmayacak şifa.

Tahvil: Halini, durumunu değiştirme.

Tebeddül: Değişme, başka şekil alma.

Teceddüd-ü sanat-ı rabbâniye:

Cenâb-ı Hakk'ın ilâhî sanatındaki yenilenmeler, tazelenmeler.

o fakr, gayet müz'ic, elemli, zillet ve tezellüle vâsıta bir yara olarak kalır.

♦ *Sonra sol tarafıma bakıyorum, görüyorum ki:* Nihayetsiz bir acz ve o hadsiz aczden neş'et eden derin bir yaram var ki; o mutlak aczimle, kalb ve ruhumun ve aklı-mın cihetinden hadsiz darbeler bana vurulabilir. Şu elem ise lezzet-i hayat-ı dünyeviyeyi cidden izale eder. Eğer teslimiyetle Kur'ân-ı Kerîm'in dersini dinlesem, o aczim, bir tezkereye döner. Beni sırr-ı tevekkül ile, öyle bir Kadîr-i Mutlak'a istinada davet eder. Ve öyle bir nokta-yı istinadı buldurur ki; o noktada bütün a'dâdan emn ü emanı temin eder. Evet emr-i kün feyekûn'e¹ mâlik ve bütün eşya ona musahhar ve hâdim olan bir Sultan-ı Cihan'a acz tezkere-siyle istinad eden adam, ne gibi şeyden pervâ eder. Yoksa müthiş aczimle, merhametsiz ve hadsiz düşmanlar içinde pek çok ızdırıp çekmeye mecbur kalacağım.

♦ *Hem hâlîme bakıyorum, görüyorum ki:* Ben misafir, uzun bir sefere sevkediliyorum. Yolum kabir, berzah

¹ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da olur.” (Bakara Sûresi, 2/117; Âl-i İmran Sûresi, 3/47, 59...).

A'dâ: Düşmanlar.

Berzah: Kabir âlemi, dünya ve âhîret arası.

Emn ü eman: Emniyet, güvenlik ve huzur.

İstinad: Dayanma.

İzale etmek: Gidermek, yok etmek.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Pervâ etmek: Çekinmek, sakınmak.

Tezellül: Alçaklık.

ve haşır üstünden geçip ebedü'l-âbâda kadar gider. O karanlık yolda, zâd ile ziya ister. Hâlbuki Kur'ân haricinde hiçbir akıl ve hikmet ve hiçbir ilim ve felsefe o yolun zulümâtını izale edecek bir nur ve o uzun sefere zâd olacak bir rızık vermiyor. Ancak onu ışıklandıracak yalnız şems-i Kur'ân'dan iktibas edilen ziyadır. Ve o sefere zâd olacak, yalnız hazine-i Rahman'dır. Ve delâlet-i Kur'ân ile ahzedilen gıdadır.

Ey gâfil ve sarhoş! Eğer bu mecburî seferden beni halâs edecek bir çare bulmuş isen söyle! Fakat bulduğun çare kâtiu't-tarîklik olmasın. Çünkü inkâr ve dalâlet, ancak kabrin ağzında zulümât-ı adem-âbâdda sukutu kabul demek olduğundan; şu kâtiu't-tarîklik çok defa uzun seferden daha müthiş ve daha korkunçtur. Madem çaresi yok, öyle ise sus! Tâ Kur'ân-ı Hakîm dediğini desin..."

Acaba bu beş müthiş azap kapılarını Kur'ân-ı Hakîm'in beş saadet kapısına tahvilinden neş'et eden lezzet ve saadet-i mâneviyeye mukabil gelecek, dünyada bir lezzet ve

Ahzetmek: Almak, edinmek.

Delâlet-i Kur'ân: Kur'ân-ı Kerîm'in göstermesi, işareti.

Ebedü'l-âbâd: Sonsuza kadar, ilelebet.

Halâs etmek: Kurtarmak.

İktibas etmek: Almak, aktarmak.

Kâtiu't-tarîklik: Yol kesicilik.

Sukut: Düşme, kayma.

Şems-i Kur'ân: Kur'ân güneşi.

Zâd: Azık.

Zulümât: Karanlıklar.

Zulümât-ı adem-âbâd: Yokluk ve hiçliğin iç içe olduğu karanlıklar âlemi.

saadet var mıdır? Mesela firak-ı ebediye kapısının visal-i hakikiye kapısına inkılâbı, her lezzetin fevkindedir.

İşte kitab-ı âlemin bu âyât-ı hamsesinin her biri, her bir beşerin başında bu hakikatleri okuyor.

فَلَا تَعَزَّزْكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَعْزِّزْكُمْ بِاللَّهِ الْعَزَّوْرُ¹

İşte bu beş hatibin yüksek ikazlarını dinleyen, nasıl sana tâbi olacaktır ve sözüne uyacaktır?

Evet ey gururlu ve mağrur adam! Senin meşrebini ihtiyâr edecek öyle bir sarhoş lâzım ki; ya şarab-ı siyaset veya hırs-ı şöhret veya rikkat-i cinsiye veya zındıka-yı felsefe veya sefâhet-i medeniyet veya gurur ve enaniyet veya derd-i maişet gibi müskirât-ı mâneviye ile zarar ve nef'ini

¹ “Dünya hayatı sizi sakın ola ki aldatmasın! Yine sakın ola ki, (o çok hilekâr şeytan dahil) aldatanlar da sizi Allah hakkında (yanlış bilgi, yanlış inanç ve yanlış yaklaşımlarla) aldatmasın.” (Lokman Sûresi, 31/33; Fâtır Sûresi, 35/5).

Âyât-ı hamse: Beş işaret, beş açık delil.

Derd-i maişet: Geçim derdi.

Firak-ı ebediye: Ebedi ayrılık.

İhtiyâr etmek: Tercih etmek, seçmek.

Kitab-ı âlem: Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinat.

Müskirât-ı mâneviye: Sağlıklı düşünmeyi engelleyen, sarhoşluk verici mânevî hastalıklar.

Nef: Fayda, menfaat.

Rikkat-i cinsiye: Hemcinslere karşı incelik, nezaket içerisinde olma, şefkat etme.

Sefâhet-i medeniyet: Hayatı sırf zevk ve eğlence olarak kabul edip, bunu medeniyetin bir gereği görek haram-helal tanımama.

Visal-i hakikiye: Hakiki, gerçek kavuşma.

Zındıka-yı felsefe: Din düşmanlığını meslek edinen dinsiz felsefe.

farketmeyecek derecede sarhoş olsun. Hâlbuki insanın başına inen müthiş darbeler ve beliyât ve beşerin yüzünü tokatlayan şu ehvâl ve musibât; elbette şu sekri beşerden kaçırıp, beşerin aklını başına toplattıracaktır.

Ey fâsık ve sefih! Deme ki ben de firenk gibi olacağım. Dikkat et! Sen firenk gibi olamazsın. Zira bir firenk, Peygamberimiz'i (aleyhissalâtü vesselâm) kabul etmezse de İsa (aleyhisselâm) ve Musa (aleyhisselâm) ve sâir enbiyaları bir derece kabul edebilir. Ruhunda maâliyata medar kendince bir esas kalabilir. Fakat sen, Peygamber-i Âhîrzaman'ın (aleyhissalâtü vesselâm) derslerini terk ettiğin dakikada, senin ruhunda nihayetsiz bir tahribat, bir boşluk, bir karanlık peydâ olacaktır ki; hiçbir kemâlât ve ahval-i âliyye ve mesudiyete yer kalmayacaktır. Meğer insaniyetini söndüresin ve zaman-ı hâl ile mukayyet sırf bir hayvan olasın ve hayvan gibi bir muvakkat, müzahref lezzeti göresin.

Beliyât: Belalar.

Ehvâl: Korkular, korkulacak hâller.

Fâsık: Günahkâr.

Firenk: Avrupalı.

Kemâlât: İyilikler, faziletler, erdemler.

Maâliyat / ahval-i âliye: Yüksek, insanî, ahlâkî değerler.

Medar: Dayanak, sebep.

Mukayyet: Kayıtlı, sınırlı.

Musibât: Musibetler, belalar.

Muvakkat: Kısa süreli, geçici.

Müzahref: Dışı alımlı, süslü fakat içi boş, faydasız, aldatıcı şey.

Sefih: Haram helal demeden zevk peşinde olan, beyinsiz.

Sekr: Sarhoşluk.

Zaman-ı hâl: Şimdiki zaman, içinde bulunulan zaman dilimi.

Hâlbuki insan, müstakbelin ehvâli ve mazinin ahzânı ile giriftar olmuştur. Bu ikisi, onu pek ciddî düşündürür, başını mütemâdiyen döverler. İnsanı bu havf ve hüzünden kurtarıcı tek bir mededkâr var. O da Kur'ân-ı Azîmüşşân'dır.

Eğer bütün hayvanâttan daha şakî, daha zelil, daha ahmak kalmamak istersen sükût et. İmanın kulağıyla, Kur'ânın beşaretini ve şu ilânlarını dinle:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ الَّذِينَ آمَنُوا
وَكَانُوا يَتَّقُونَ ۝ لَهُمُ الْبُشْرَىٰ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا
تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ¹

¹ “İyi bilin ki, Allah’ın velileri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de. Onlar, hakıyla iman etmişlerdir ve daima kalbleri Allah’a karşı saygıyla dopdolu olarak (teşriî, tekvinî bütün hükümlerinde) O’na karşı gelmekten sakınırlar ve vazifelerini yerine getirirler. Onlar için dünya hayatında da âhirette de (Allah’ın rızası, ebedî saadet ve başarı) müjdesi vardır. Allah’ın hükümlerinde olsun, verdiği sözlerde olsun asla değiştirme olmaz. İşte budur çok büyük kazanç, çok büyük başarı.” (Yunus Sûresi, 10/62-64).

Ahzân: Hüzünler, üzücü şeyler.

Beşaret: Müjde, muştı.

Giriftar olmak: Maruz kalmak, yakanmak.

Havf: Korku.

Kur'ân-ı Azîmüşşân: Şânı yüce Kur'ân-ı Kerim.

Mededkâr: Yardım eden, yardımcı.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

Sükût etmek: Susmak, konuşmamak.

Şakî: Bahtsız, nasipsiz.

Üçüncü Ders'in Zeyli

Ey Said-i kâsır, âciz ve fakir! Bilmelisin ki; senin mahiyet-i nefsinde nihayetsiz bir kusur, nihayetsiz bir acz, nihayetsiz bir fakr, nihayetsiz bir ihtiyaç, nihayetsiz âmâl dercedilmiş.

Cenâb-ı Fâtır-ı Hakîm, nasıl ki açlık ve susuzluğu midene vermiş, tâ ih sanatını ve lezâiz-i nimetini tanıyasın. Onun gibi, seni kusur ve fakr ve ihtiyaçtan terkib etmiş, tâ mîrsâd-ı kusurun ile Fâtır-ı Zülcelâl'in sürâdikât-ı cemâl ve kemâline.. ve mikyâs-ı fakrın ile derecât-ı gınâ ve rahmetine.. ve mizan-ı aczin ile merâtib-i iktidar ve kibriyâsına..

Âmâl: Emeller.

Cenâb-ı Fâtır-ı Hakîm: Her şeyi hikmetle, yerli yerince yaratan Cenâb-ı Hak.

Dercetmek: Yerleştirmek, içine koymak.

Derecât-ı gınâ ve rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz zenginlik ve rahmetinin dereceleri.

Fâtır-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Yaradan.

İhsanat: İhsanlar, iyilikler, lütuflar.

Kâsır: Kusurlu, yetersiz.

Lezâiz-i nimet: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ettiği nimetlerin lezzetleri.

Mahiyet-i nefis: Nefsin yapısı, mahiyeti.

Merâtib-i iktidar ve kibriyâ: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz güç ve

hâkimiyetinin, eşsiz yüceliğinin mertebeleri.

Mikyâs-ı fakr: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz zenginliğini tanımada insanın fakirlik ve muhtaçlığının bir ölçü olması, fakr ölçüğü.

Mîrsâd-ı kusur: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz güç ve kuvvetini tanımada insana ait kusur ve eksikliklerinin bir dürbün vazifesi görmesi, kusur dürbünü.

Mizan-ı acz: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz güç ve kuvvetini tanımada insanın acizlik ve güçsüzlüğünün bir terazi, ölçü olması, acz terazisi.

Sürâdikât-ı cemâl ve kemâl: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz güzellik ve mükemmelliğini aksettiren perdeler.

ve fihriste-i ihtiyacatın tenevvüü ile envâ-ı niam ve ihsanatına bakabilesin ve tanıyasın ve vazife-i hilkatini edâ edesin.

Bundan bil ki: Gaye-i fitratın ubûdiyettir.¹ Ve ubûdiyet odur ki; sen, Fâtır-ı Zülcelâl'in dergâh-ı rahmetinde ²أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ ve ³سُبْحَانَ اللَّهِ ile kusurunu.. ve ⁴حَسْبُنَا اللَّهُ ve ⁵لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ve ⁶اللَّهُ أَكْبَرُ ile fakrını.. ve ⁷الْحَمْدُ لِلَّهِ ile ve istimdad ile aczini ilân etmek ve âyine-i ubûdiyetin ile cemâl-i rubûbiyetini izhar etmektir.

¹ Bkz.: “Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım.” (Zâriyât Sûresi, 51/56).

² Allah'tan mağfiret dilerim.

³ Allah'ı bütün eksiklerden tenzih ederim.

⁴ “Allah bize yeter.” (Âl-i İmran Sûresi, 3/173).

⁵ Bütün hamdler, övgüler Allah'adır.

⁶ Allah büyüktür.

⁷ “Hareket ve güç, ancak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi ile olur.” Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bu sözün, cennet hazinelerinden bir hazine olduğunu bildirmiştir. Bkz.: Buhârî, *megâzî* 38, *deavât* 51, 68, *kader* 7; Müslim, *zikir* 44-46.

Âyine-i ubûdiyet: Kulluk aynası.

Cemâl-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıkları kuşatan mükemmel idare ve hâkimiyeti.

Dergâh-ı rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve şefkat dolu yüce huzuru, divanı.

Envâ-ı niam ve ihsanat: Türlü türlü nimetler, iyilikler.

Fihriste-i ihtiyacat: İnsanın sayısız

ihtiyaçlarını gösteren fihriste, katalog.

Gaye-i fitrat: Yaratılış gayesi.

İstimdad: Yardım isteme, medet dileme.

İzhar etmek: Göstermek.

Tenevvü: Türlü türlü olma, çeşitlilik.

Vazife-i hilkat: Yaratılmış olmanın gereği, yaratılış vazifesi.

Dördüncü Ders*

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ۝ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ¹

Ey Said-i gâfil! Herkes için şu hayat denilen süratli seferde, kabre iki yol vardır.² O iki yol, uzun ve kısalıkta müsavidirler. Lâkin birisinde zararsız olmakla beraber bir menfaat-i azîme olduğu, mütevatir ehl-i şuhûd ve ihtisâsın şehâdet ve icmâlarıyla sabittir. O yolun on yolcusundan dokuzu, o menfaat-i azîmeye nâil olduğu yine ehl-i şuhûdun tevâtürüyle sabittir.

İkinci yol ise, ittifaken menfaatsiz olduğu hâlde, pek azîm bir zararı olduğu ehl-i hibre ve şuhûdun icmâıyla

* Bkz.: Sözlür, Üçüncü Söz.

¹ “Kâmil iyilik ve fazilet ehlî, hiç şüphesiz nimetler içinde, içinde nimetlerin kaynadığı cennettir. Günaha dadanmış hayasızlar ise Kızgın Alevli Ateş’te.” (İnfitâr Sûresi, 82/13-14).

² Bkz.: “şükür” ya da “küfür” yolu (Dehr Sûresi, 76/3); “iki yol (hayır ve şer yolu)” (Beled Sûresi, 90/10); “kötülük” ya da “takvâ” yolu (Şems Sûresi, 91/8); “en kolay yol” ya da “en güç yol” (Leyl Sûresi, 92/5-10).

Ehl-i şuhûd ve ihtisâs / Ehl-i hibre ve şuhûd: Halkın itikad ettiği gaybî meseleleri göz ve kalbleriyle müşâhede eden, mânevî meselelerde söz sahibi peygamberler ve veliler.

İcmâ: İttifak, fikir birliği.

Menfaat-i azîme: Çok büyük menfaat.

Müsavi: Eşit, denk.

Mütevatir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayacak sayıdaki topluluk.

sabittir. Bu ikinci yolda, onda dokuz ihtimal zarar vardır. Şu tehlikeli yolu ihtiyâr edenler bedbaht ve eblehlerdir ki, zâhirî bir hafiflik için, silâh ve zâdı beraber kaldırmıyorlar. Vâkıa bir batman ağırlıktan kurtuluyorlar. Lâkin bilmiyorlar ki, kalbleri yüz batman minneti kaldırıyor. Kantarlarla ehvâl ve mehâvifi ruhlarına yüklüyorlar. *Temsil, makul şeyleri mahsûs gösterdiği için şu hakikati bir misal ile izah ve beyan edelim. Mesela:*

Sen istiyorsun ki şu şehirden İstanbul'a gideceksin ve yahut ona gönderiliyorsun. Fakat yolunu sen ihtiyâr edeceksin.

İşte İstanbul'a giden yolun biri sağda, diğeri solda. Bu iki yol, uzun ve kısalıkta müsavidir. Bu iki yolun birisinde menfaat ve zâhirî bir külfet var; diğesinde, zarar ve sûrî bir hiffet var.

Sağ taraftaki yoldan gitsen bilittifak zararsızdır. Ehl-i ihtisasın icmâıyla, bir menfaat-i azîmeyi kazanacaksın. Yalnız her düşmana mukabele edecek, her gıdanın

Batman: Yaklaşık 8 kg.lık eski bir ağırlık ölçü birimi.

Bilittifak: İttifakla, fikir birliği ile.

Ebleh: Pek akılsız, pek budala.

Ehl-i ihtisas: Sahasında uzman olan kimseler, mütehasıslar.

Ehvâl / mehâvif: Korkutucu hâller, korkular.

Hiffet: Hafiflik.

İhtiyâr etmek: Tercih etmek, seçmek.

Mahsûs: Hissedilen, duyarak kavranan.

Sûrî: Görünürde, dış görünüşte.

Zâd: Azık.

hülâsasını câmî dört kıyyelik bir çanta ve iki kıyyelik bir silâh ki, mecmûu bir batman ağırlığı kaldıracaksın. Lâkin ruh ve kalbin, minnet ve haşyet sıkletlerinden kurtulacak. Herkese dilenci ve her şeyden çekinmekten kurtulacaksın.

Sol taraftaki yol ise, milyonlar ehl-i şuhûdun şehâ-dâtıyla, azîm zararlı olduğunu ve muvâfık ve muhalifin it-tifakıyla, menfaatsiz olduğunu ve bu yola gitsen, yalnız bir hiffet-i zâhirî ve bir sûrî serbestlik var. Ve o lâzım olan silâhı almayacaksın ve o elzem olan zâd-ı lezizi terk ede-
ceksin. Lâkin bu zâhirî hiffetin sana gayet ağıra mal olur ki, ruhunun omzuna yükleyeceği iki kıyyelik silâh bedeli-ne, korkudan gelen kantarlarla ağırlığı taşıyorsun. Ve zah-rına yükleyeceğin dört kıyyelik zâda bedel, yüzer batman minneti o kalbine yükletirsin.

Böyle yollarda, âdi bir muhbirin zayıf bir ihbarı nazar-ı itibara alınır. Hâlbuki –tevâtür derecesinde– kâmil, şahit sâdıklar ihbar ediyorlar ki; yümn-ü imanla yemin cihetinde

Câmî: İçine alan, kapsayan.

Haşyet: Korku, ürperti.

Kıyye: Okka. 1282 gramlık eski bir ağırlık ölçüsü.

Mecmû: Hepsi, tamamı.

Muhalif: Karşı olan, kabul etme-yen.

Muhbir: Haberci.

Muvâfık: Uygun bulan, kabul eden, benimseyen.

Nazar-ı itibara almak: Dikkate al-mak, göz önünde bulundurmak.

Sâdık: Dürüst, güvenilir kimse.

Sıklet: Ağırlık, yük.

Şehâdât: Şehadetler.

Yemin: Sağ.

Yümn-ü iman: İman bereketi.

Zâd-ı leziz: Lezzetli azık.

Zahr: Sırt, bel.

gidenler, müddet-i seferlerinde emn ü emandadırlar. Şehre yetiştiklerinde on yolcudan dokuzuna her hâlde bir nef-i azîm vardır. Hem ihbar ediyorlar ki:

Dalâlet ve betâlet ve belâhet şu' muyla (uğursuzluğuyla) sol yolda gidenler, müddet-i seferlerinde açlık ve kordandan, azîm bir ızdırap çekiyorlar, her şeyden titriyorlar. Çünkü aczleri içinde zayıftırlar. Her şeye tezellül ederler. Çünkü fakirlikleri içinde muhtaçtırlar. Şehre yetiştiklerinde, bir-iki tanesi müstesna ya hapis veya katledilirler.

Şimdi ednâ bir akıllı olan, ihtimal-i zarar bulunan yolu, zararsız yola, bir hiffet-i zâhirî için tercih etmez. Nasıl oluyor ki, kendini mükemmel ve âkil zannettiği hâlde, öyle bir yolu tercih eder ki; o yolda yüzde doksan dokuz âzam zarar ihtimali vardır. Hem öyle bir yolu terk eder ki; yüzde doksan dokuz âzamü'n-nef' ihtimali o yolda vardır. Acaba ne için bunu terk, onu tercih ederler? Sırf tembellik için yalnız sureten cüz'î bir hiffet-i zâhirî için. Hâlbuki külliyetli bir sıkleti çekerler.

Âkil: Akıllı.

Âzam: En büyük.

Âzamü'n-nef': Çok büyük fayda, menfaat.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Betâlet: Tembellik, iş görmemezlik, işsizlik.

Cüz'î: Küçük, az.

Ednâ: En alt, en basit derece.

Emn ü eman: Emniyet, güvenlik ve huzur.

Katletmek: Öldürmek.

Külliyet: Kapsamlı, umumî.

Müddet-i sefer: Yolculuk süresi, müddeti.

Nef-i azîm: Çok büyük menfaat, fayda.

Tezellül etmek: Kendini alçaltmak, küçük duruma düşürmek.

İşte misali anladın, hakikati şudur ki:

Misafir sensin. İstanbul, âlem-i âhiret ve berzah'tır. Sağ yol tarîk-i Kur'ân'dır ki; imandan sonra, salâta yani namaza emreder. Sol yol tarîk-i ehl-i fîsk ve tuğyan'dır. Ehl-i şuhûd dediğimiz ehl-i hibre, enbiya ve evliyadır. Çünkü hakikî veli, zevk-i şuhûdî sahibidir. Âminin itikad ettiği gaybî şeyleri bazen veli, aynı şeyi gözüyle veyahut kalb ile görüyor. Silâh ve zâd ise iman-ı billahtan neş'et eden tevekkül ve itimaddır ki; bütün mehâlik ve hacâta karşı bir nokta-yı istinad ve bir nokta-yı istimdaddır.

Evet bir Kadîr-i Hafîz-i Alîm'e ve bir Ganiyy-i Kerîm-i Rahîm'e tevekkül etmekte öyle bir nokta-yı istinad ve bir nokta-yı istimdad bulunuyor ki; o noktalar, kelime-i

Âlem-i âhiret ve berzah: Âhiret ve kabir âlemi.

Âmî: Sıradan biri, fazla bilgili olmayan kimse.

Ganiyy-i Kerîm: Bütün zenginliklerin, servetlerin yegâne sahibi, pek cömert ve merhametli Hz. Allah.

Gaybî: Gayba ait, görünmeyen.

Hacât: İhtiyaçlar.

İman-ı billah: Allah'a inanma.

Kadîr-i Hafîz-i Alîm: Her şeye gücü yeten, her varlığı koruyup muhafaza eden ve her şeyi en iyi bilen, Hz. Allah.

Mehâlik: Tehlikeli, helâka götüren durumlar.

Neş'et etmek: Meydana gelmek, kaynaklanmak.

Nokta-yı istimdad: Yardım istenen yer, medet veren kuvvet kaynağı.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Tarîk-i ehl-i fîsk ve tuğyan:

Günaha dalan ahlâksızların, zulüm ve inkârda ileri gidenlerin yolu.

Tarîk-i Kur'ân: Kur'ân yolu.

Zevk-i şuhûdî: Gayba ait meseleleri akıl ve kalp gözüyle görme-ye dayanan, müşâhede kaynaklı zevk.

tevhidin zımında münderic.. o da namazda mündemic.. o da ubûdiyetin içinde.. o da teklifin zımındadır.

Demek ubûdiyeti iltizam eden, derecesine göre tenez-zül ve tezellülden kurtulur. Her şeye tezellül, her şeye dilenci olmaktan necat bulur. Çünkü لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kelime-i kudsiyesi ifade eder ki: Nef' ve zarar verici ancak Allah'tır. Ve hem zarar ve nef' de O'nun izniyledir.

¹ "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât Sûresi, 37/35; Muhammed Sûresi, 47/19).

İltizam etmek: Benimsemek, kabul etmek.

Münderic / mündemic: İçine alınmış, yerleştirilmiş.

Necat bulmak: Kurtulmak.

Teklif: Yükümlülük, sorumluluk.

Zımn: İç, içeri, dâhil.

Beşinci Ders*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَمَا هَذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا اِلَّا لَهْوٌ وَّلَعِبٌ وَّ اِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ لَهِيَ
الْحَيٰوَانُ¹

Ey ihtiyârsız süratle kabre, haşre, ebede giden Said-i şakî! Bil ki:

Uzun ve kısalığı nisbetinde iki hayatın levazımâtını tahsil etmek için Mâlik-i Kerîm sana, bir sermaye-i ömür verdiği hâlde; sen o sermayenin kısm-ı âzamını, hayat-ı bâkiyeye nisbeti bir bahrin bir katre serâba nisbeti gibi olan şu hayat-ı fâniye katresinde zâyi ettin. Eğer aklın varsa elde kalan kısmının yarısını veya üçte birini veya lâakal onda birisini,

* Bkz.: Sözlere, Dördüncü Söz.

¹ “Bu dünya hayatı, (kendine bakan yüzüyle) boş bir oyalanma ve oyundan başka bir şey değildir. Âhiret yurdu ise işte o; hâlis, gerçek hayattır.” (Ankebût Sûresi, 29/64).

Bahr: Deniz.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, dâimî hayat. Âhiret hayatı.

Hayat-ı fâniye: Fâni, geçici hayat. Dünya hayatı.

İhtiyâr: İrade, tercih, seçim.

Kısm-ı âzam: Önemli kısım, büyük bölüm.

Lâakal: En az, en azından.

Mâlik-i Kerîm: Sahibi olduğu nimetleri sınırsız, sonsuz lütfuyla kullarına ihsan eden Hz. Allah.

Şakî: Bahtsız, mutsuz.

deniz gibi hayat-ı bâkiyeye sarfet. Yoksa “Eyvahlar olsun!” diyeceğın bir zaman gelecek. Acâibdendir ki, senin gibi ahmaklara âkil ve zîfünun deniliyor. Şu temsili dinle:

Mesela, şu bir hizmetçi kuldan daha ahmak görünüyorsun ki; onun seyyid-i kerîmi ona yirmi dört altın veriyor. Onu Burdur’dan Antalya’ya, oradan da Şam’a ve Yemen’e gönderiyor. Ve emrediyor ki:

“O altınları, levazım-ı seferinde sarfet! Lâkin Antalya’ya kadar –cebren– iki gün yayan gideceksin. Hem bir nevi ihtiyârın var. O altınları bir şeyde sarfetsen de etmesen de yine gideceğın yere yetişebilirsiniz. Lâkin Antalya’dan sonraki sâir menzillere gitmekte bir cihette ihtiyâr senin elindedir. Eğer bir vesika veya bir bilet alabilir ve bir vapura veya bir trene veya bir tayyareye binebilirsen, bir aylık mesafeyi bir günde kat’ edebilirsiniz. Yoksa hem yayan, hem yalnız, hem mütehayyir, hem matrud bir surette yoluna devam edeceksin.”

Hâlbuki o ebleh ahmak yolcu, yirmi üç altınını, iki günlük mesafede sarfetti. Ona denildi ki: “Şu bâki kalan

Âkil: Akıllı.

Cebren: Zorla.

Ebleh: Pek akılsız, pek budala.

Levazım-ı sefer: Yolculuk için lazımlar olan şeyler, gerekli malzemeler.

Matrud: Kovulmuş, horlanmış.

Mütehayyir: Şaşkın.

Seyyid-i kerîm: Pek cömert, kerem sahibi efendi, sahip.

Zîfünun: Bilim adamı, ilim sahibi.

bir altını, o uzun yolun için bir zâd ve bir bilete ver. Ümit edilir ki seyyidin sana merhamet eder, rahatla gidersin.”

O dedi ki: “Yok, lezzet-i hâzıramı terk etmem. Bir ihtimal var ki, fayda vermez.”

Ona denildi: “Acaba bu derece belâhet olur mu ki senin aklın sana nasıl fetva veriyor? Yarı malını, bin adam iştirak eden bir piyango kumarına atarsın. Hâlbuki o kumarda, bin ihtimalden bir ihtimal ile belki bin lirayı kazanabilirsin.

Hem nasıl oluyor ki, şu menfaatperest aklın sana fetva vermiyor ki; yirmi dört parça malından tek bir cüz'ünü verirsen, binde dokuz yüz doksan dokuz ihtimal ile, tükenmez hazinelere zafer bulacağın, milyonlar ehl-i hibre ve ehl-i ihtisasın şehâdâtıyla kat'iyet kesbetmiştir.

Hâlbuki böyle cesîm menfaatler için, bir tek âmînin ihbarı dahi nazar-ı itibara alınır. Hâlbuki muhbirler, nev-i beşerin şümus ve nücumu hükmünde mütevatir

Âmî: Halktan, sıradan biri.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Cesîm: Büyük.

Ehl-i hibre: Tecrübe sahibi kimse, bilir kişi.

Ehl-i ihtisas: Sahasında uzman olan kimse, mütehassıs.

Lezzet-i hâzıra: Hâl-i hazırda lezzet, o an içinde bulunduğu anki keyifli hâl.

Muhbir: Haberci.

Mütevatir: Yalanda ittifak etmeleri aklen mümkün olmayacak sayıdaki topluluk.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanlar.

Nücum: Yıldızlar.

Şehâdât: Şehâdetler.

Şümus: Güneşler.

Zâd: Azık.

ehl-i şuhûddurlar ki; o müsbitlerden ikisi, binler ehl-i nefiy ve münkirlere tercih edilir. Çünkü hilâl-i Ramazan'ın rü'yetini dâvâ eden iki şahit, binler nâfi fikirlerin hükmünü iskat eder.¹ Şöyle ehl-i şuhûdun ihbaratı nasıl oluyor ki sana tesir etmiyor? Cehalet ve gafletin ne kadar kalınlaşmış!

Ey târikü's-salât! Misali anladınsa hakikati dinle:

O abd-i misafir sensin. Burdur dünyadır. Antalya kabir. Şam, berzah ve haşirdir. Yemen, mâbâdü'l-haşirdir. Yirmi dört lira da yirmi dört saattir. Sen o yirmi dört saatin yirmi üçünü şu hayat-ı fâniyeye bilâ-tereddüt ve bilâ-pervâ

¹ İki âdil şahidin Ramazan hilâlini gördüklerine dair şehâdetleriyle Ramazan ayının girdiğine hükmedildiğine dair bkz.: Ebû Davud, *savm* 14; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/247; Serahsî, *Mebstût* 3/139-140...

Abd-i misafir: Misafir, yolcu kul.

Berzah: Kabir âlemi, dünya ve âhîret arası.

Bilâ-pervâ: Çekinmeden, pervâsız.

Bilâ-tereddüt: Tereddütsüz, hiç düşünmeden.

Ehl-i nefiy / nâfi: Bir şeyin varlığını inkâr eden, olmadığını iddia eden.

Ehl-i şuhûd: İnanca dair gaybî meseleleri göz ve kalbleriyle müşâhede eden peygamberler ve veliler.

Haşir: Dirilme, mahşer meydanında toplanma.

Hilâl-i Ramazan: Ramazan ayının girdiğini gösteren hilâl şeklindeki yeni ay.

Iskat etmek: Düşürmek, hükümsüz kılmak.

İhbarat: Haber vermeler, bilgilen-dirmeler.

Mâbâdü'l-haşir: Haşir sonrası.

Münkir: İnkâr eden, inanmayan.

Müsbit: Bir şeyin varlığını kabul eden, var olduğunu iddia eden.

Rü'yet: Görme.

Târikü's-salât: Namazı terk eden.

sarf ediyorsun. Pek uzun seferin için elzem-i zâd olan beş vakit namazın edâsına, bir saatin sarfında tehâvün gösteriyorsun yani ağır davranıyorsun. Hattâ sarfettiğin vakitte bir hisse de dünyaya çıkarıyorsun ki, namaz içinde dünyanı da düşünüyorsun.

Hallâk-ı Kerîm'in bu kadar az birşeyle şu kadar büyük şeyleri sana verdiği hâlde sen yapmazsan, senin bu insafsızlığın ile cehennem sana lâyık olmaz mı ve sen ona müstehak olmaz mısın, ey gâfil ve ey târikü's-salât?

عَجَلُوا بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْفَوْتِ وَبِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ¹

¹ “Vakti çıkmadan önce namazı kılmada, ölüm gelip çatmadan önce de tevbe etmede acele edin!” (Bkz.: Münâvî, *Feyzu'l-kadîr* 5/51; Sağânî, *Mevzûât* 1/37). Namazı vaktinde kılmaya teşvik eden bazı hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *mevâkît* 5; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/244; Dârakutnî, *Sünen* 1/248. Tevbenin geciktirilmemesiyle ilgili bkz.: Nisâ Sûresi, 4/17, 18.

Elzem-i zâd: Çok lâzım olacak, gerekli azık.

Hallâk-ı Kerîm: İhsanı bol, pek cömert Yüce Yaratıcı.

Tehâvün: Ehemmiyet vermeme, gevşeklik.

Altıncı Ders*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ¹

Ey zaafıyla beraber mağrur ve işlemediği şeyle müftehir bîçâre Said! Senin fahir ve gurura hiç hakkın yok. Çünkü senin nefsinde kusur ve şerden başka yoktur. Eğer hayır olsa, o hayır da cüz-i ihtiyârın gibi cüz'îdir. Lâkin deme ki şerrim de cüz'îdir. Hayır, sen o cüz-i ihtiyârın ile bir şerr-i küllîyi işleyebilirsin. Çünkü sen işlediğin bir kusur ile, senin maksuduna müteveccih olan sâir esbabın semerât-ı sa'yelerini hükümden ıskat ederek bir

* Bkz.: Sözlür, On Dördüncü Söz, Beşinci Mesele; Lem'alar, On Üçüncü Lem'a, On İkinci İşaret, Birinci, İkinci ve Üçüncü Sualler.

¹ "Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsendir." (Nisâ Sûresi, 4/79).

Bîçâre: Çâresiz, zavallı.

Cüz'î: Sınırlı, küçük.

Cüz-i ihtiyâr: İnsanın, eşyanın oluşumunda pek de fazla tesiri olmayan küçük seçimi, tercihi.

Esbab: Sebepler.

Iskat etmek: Düşürmek, hükümsüz kılmak.

Mağrur: Gururlu, kibirli.

Maksud: Maksat, arzu, gaye.

Müftehir: İftihar eden, övünen.

Semerât-ı sa'y: Gayret ve çalışmaların meyveleri, neticeleri.

Şerr-i küllî: Geniş dairedeki şer, birçok şeyi etkileyen, zarar veren kötülük.

hasâret-i külliyeye sebep ve bir hacâlet-i daimîye müstehak olursun.

Hakikat böyle iken şeytanın bir cihette şâkirdi olan nefsin, kaziyenin aksine olarak hayrı küllî, şerri cüz'î tasavvur eder, firavunlaşırın. Bilir misin misalin neye benzer:

Mağrur ahmak bir adam, bir gemi ile ticaret eden bir cemaate şerik olur. O cemaatin her biri bir kısım sermaye verip, gemide bir vazifeyi deruhde eder. Herkes kendi vazifesini îfâ eder. Yalnız o mağrur, hareket-i sefineye medar olan vazifesini terk ederek, geminin garkına sebebiyet verir. O cemaatin hepsi bin lira zarar ederler. Ona denildi: "Hak olan odur ki, bütün hasâreti sen çekeceksin. Çünkü bizim sa'yimizi de heba ettin."

O dedi: "Yok kabul etmem. Belki bu hasâret taksim edilerek hissem miktarınca çekebilirim."

Sonra ikinci seferde, o dahi onlar gibi vazifesini îfâ etti. Bin lira kâr ettiler. Dediler ki: "Hasâret vazifeye bakar; kâr, re'sü'l-mala bakar. Öyle ise re'sü'l-mal nisbetinde taksim edelim."

Deruhde etmek: Üstüne almak, yüklenmek.

Gark: Batma.

Hacâlet-i daimî: Sürekli, daimî bir utanç.

Hareket-i sefine: Geminin hareketi, yol alması.

Hasâret-i külliye: Çok büyük, ge-

niş dairede kayıp, zarar.

Kaziyeye: Hüküm.

Medar olmak: Dayanak, sebep, vesile olmak.

Re'sü'l-mal: Sermâye.

Sa'y: Çalışma, çaba, gayret.

Şâkirt: Öğrenci, talebe.

Şerik: Ortak.

O mağrur dedi ki: “Yok, belki bütün kâr benimdir. Çünkü çendan evvelce hasâret sana râcîdir demiştiniz, ben kabul etmemiştim. Öyle ise bütün kâr da bana olmalı.”

O vakit ona denildi: “*Ey cahil nâdan! Bir şeyin vücûdu, bütün ecza ve şerâitinin vücûduna tevakkuf eder. Öyle ise vücûdun semeresi, bütün esbab-ı vücûda verilir. Kâr ise vücûdun semeresidir. Hasâret ise ademin semeresidir. Hâlbuki bir şeyin ademi, bir cüz-ü vâhidin ademiyle veya bir şartın fıkâdânıyla oluyor. Öyle ise ademin semeresi, in'idamın sebebine verilecektir.*

Elhasıl: Yâ Said, –aslahakellâh– senin fahre ve gurura hakkın yoktur. Çünkü:

Evvelen: Şer senden, hayır ise gayrıdandır.

Sâniyen: Şerrin küllî, hayrın cüz'îdir.

Adem: Yok, yokluk.

Aslahakellâh: Allah seni ıslah etsin, hâlini düzeltsin.

Cüz-ü vâhid: Bütününe ait parçalardan biri, bütünün bir parçası.

Çendan: Gerçi, her ne kadar.

Ecza: Cüzler, parçalar, kısımlar.

Esbab-ı vücûd: Var olma sebepleri.

Fahr: Övünme, böbürlenme.

Fıkâdân: Yokluk, bulunamama, eksiklik.

İn'idam: Yok olma, bitme.

Nâdan: Cahil, kaba.

Râcî: Ait, bağlı.

Sâniyen: İkinci olarak.

Şerâit: Şartlar.

Tevakkuf etmek: Bağlı olmak, ilgili olmak.

Vücûd: Varlık, var olma.

Sâlisen: Sen amel-i hayrın ücretini, amelden evvel almışsın. Belki bütün hasenatın, seni insan-ı müslim yapan Mün'im'in in'amına karşı, öşr-ü mi'sâr-ı öşrüne de –yani onda birin onda birinin onda birine de– mukabil gelmez. Öyle ise daha gururun nedendir? Fahrın ne içindir? İşte bu sırdandır ki cennete girmek mahz-ı fazldır.¹ O dehşetli cehennem, ceza-yı amel ve ayn-ı adldir. Çünkü beşer bir şerr-i cüz'î ile, bir cinâyet-i külliye-i daimeyi işleyebilir.

Râbian: Hayır o vakit hayır olur ki Allah için ola... Eğer Allah için olsa o vakit kat'î O'nun izniyledir. Tevfik O'nundur, minnet O'nadır. Senin hakkın şükürdür, fahir değildir. Çünkü fahir, irâe yani gösteriş ve riya iledir. Riya ise hayrı şer eder. Şer ile iftihar edersen et. İşte bu hakikati bilmediğindendir ki, nefsinden mağrur, gayriye de gururlu oldun.

¹ Cennetin Cenâb-ı Hakk'ın fazlı olduğuna işaret eden, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) "Allah'ın rahmetiyle kuşatması durumu hariç beni de amelim kurtarmaz." hadis-i şerifi için bkz.: Buhârî, *rikak* 18, *merdâ* 19; Müslim, *münâfıkîn* 71-78; İbn Mâce, *zühd* 20.

Amel-i hayr: Hayırlı amel, iş.

Ayn-ı adl: Adaletin ta kendisi.

Ceza-yı amel: Yapılan işin, amelin karşılığı.

Cinâyet-i külliye-i daime: Tesiri sürekli devam eden geniş çaptaki suç, cinâyet.

İn'am: Nimet verme, nimete erdirme.

Mahz-ı fazl: Tamamen Allah'ın lütfü.

Mün'im: Nimet veren, nimetleri insan eden Hz. Allah.

Râbian: Dördüncü olarak.

Sâlisen: Üçüncü olarak.

Şerr-i cüz'î: Küçük şer, cüz'î, az bir kötülük.

Tevfik: Allah'ın muvaffak etmesi.

Hem sen, bir cemaatin hasenatını tutuyorsun. O hasenatı, müteneffiz bir şahsa vermekle, tefer'una vâsita ve vesile oluyorsun. Belki Allah'ın malını ve ef'âlini, esbaba ve tâgûtlara taksim ediyorsun.

Hem şu cehildendir ki; nefsin ile sana âidiyeti olan seyyiatı kadere vererek mes'uliyetten kaçıyor.

Hem nass ile sabit olan, Fâtır'ın sırf feyz-i fazlından olan hasenatı kendi nefesine veriyorsun. Tâ işlemediğin şeylerle medholunasın.¹ Şu edeb-i Kur'ân ile edeplen. Kur'ân-ı Kerîm diyor ki:

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

Malına sahip ol. Başkasının malını gasbetme.

Hem Kur'ân-ı Kerîm diyor ki:

¹ Bk.: “Yaptıklarından ötürü sevinen, öbür taraftan yapmadıkları işlerden dolayı övülmek isteyen kimselerin sakın azaptan yakayı kurtaracaklarını sanma!” (Âl-i İmrân Sûresi, 3/188).

Ef'âl: Fiiller, işler.

Fâtır: Yaradan, Yaratıcı.

Feyz-i fazl: Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanının bereketi.

Müteneffiz: Nüfuzlu, söz sahibi, hükmü geçen.

Nass: Kur'ân-ı Kerim veya Hadis-i Şerif'lerde bir mesele hakkındaki açık ifade, metin.

Tâgût: Put, şeytan. Allah yoluna engel olan.

Tefer'un: Firavunlaşma. Zalimlikte ve aşırı kibirlenmede Firavun gibi olma.

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا¹

Mademki hasene on misline çıkar, seyyie nefsinde birde münhasır kalır. Sen de haseneden neş'et eden muhabbeti, muhsinden muhsinin müteallikâtına teşmil et. Uyûbundan iğmâz-ı ayn et. Seyyieden neş'et eden adâveti, müsîden müsîin akâribine veya sâir güzel sıfatlarına tecavüz ettirme!

Bu edeb-i aliyye-i âdile-i Kur'âniye ile edeplen! Kur'ân'ın edebiyetle edeplenmeyen, zamanın sillesiyle tepip olunacağı muhakkaktır.

¹ "Kim Allah'a güzel bir işle gelirse, iyilik işlerse, ona on misli verilir; kim de bir kötülükle gelirse, sadece kötülüğüne denk bir ceza görür." (En'âm Sûresi, 6/160).

Adâvet: Düşmanlık.

Akârib: Yakınlar, yakın olanlar.

Edeb-i aliyye-i âdile-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'in adaletli, her şeyi yerli yerine koyan yüce edebi.

Hasene: İyilik.

İğmâz-ı ayn etmek: Göz yummak, görmezlikten gelmek.

Muhsin: İyilik yapan, iyi bir iş işleyen.

Müsî: Kötülük işleyen.

Müteallikât: Alâkalı, ilgili olanlar.

Seyyie: Kötülük.

Tecavüz etmek: Haddi aşmak, ileri gitmek.

Tedip: Cezalandırma, haddini bildirme.

Teşmil etmek: Yaymak, genişletmek, kapsamı içine almak.

Uyûb: Ayıplar, kusur ve eksiklikler.

Yedinci Ders*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ۗ مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعَمُونِ ۗ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ¹

Ey Said-i gâfil! Nedendir ki vazifeni terk edip, Hâlık'ının vazifesiyle fuzûlî iştigal ediyorsun? Zalûm ve cehûl vasfına² liyakat kesbediyorsun ki, daire-i iktidarında olan hafif ubûdiyet vazifesini terk ediyorsun. Hâlbuki zayıf beline, tahammülsüz başına, tâkatsiz kalbine, Hâlık

* Bkz.: Sözlür, Beşinci Söz.

¹ “Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım. Onlardan nafaka istemiyorum, beni yedirip beslemelerini de istemiyorum. Asıl bütün mahlûkların rızıklarını veren, kâmil kuvvet ve tam iktidar sahibi olan Allah Teâlâdır.” (Zâriyât Sûresi, 51/56-58).

² Bkz.: “Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar. Zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yükledi. İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zalim, çok cahildir.” (Ahzâb Sûresi, 33/72).

Cehûl: Kara cahil.

Daire-i iktidar: İktidar alanı.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

İştigal etmek: Meşgul olmak, vakit geçirmek.

Zalûm: Çok zâlim.

ve Rezzâk'ına mahsus vazife-i rubûbiyeti yükletiyorsun. Saadet ve istirahat istersen vazifene sahip ol, Hâlık'ın vazifesini ona tefviz et. Yoksa sen, şakî bir âsi, fuzûlî bir hâin olursun.

Bilir misin neye benzersin? Misalin bir nefer asker gibidir ki, o nefer iki vazife karşısındadır:

Biri: Vazife-i asliyedir ki; o da tâlim ve cihaddır. Sultan ise şu vazifede ona muâvenet eder. Levazımâtını ihzâr eder.

İkinci Vazife: Sultana mahsus vazifedir ki; o neferin erzakını ve tayinâtını, libasını ve silâhını, atını ve devâsını vermektir. Lâkin bazen neferi, şu vazife-i şâhanede istihdam eder ki, o hizmeti de devlet hesabına yapar. Şu sırdandır ki, taamı pişiren veya karavanayı yıkayan nefere denilse: “Arkadaş ne yapıyorsun?” O nefer der: “Hükûmet

İhzâr etmek: Hazırlamak.

İstihdam etmek: Çalıştırmak, görevlendirmek, iş gördürmek.

Levazımât: Lâzım olan, gerekli olan her şey.

Libas: Elbise, kıyafet.

Muâvenet etmek: Yardım etmek, yardımcı olmak.

Rezzâk: Bütün mahluklarının rızıklarını veren Hz. Allah.

Şakî: Bahtsız, nasipsiz.

Taam: Yiyecek, yemek.

Tâlim: Eğitim, öğrenme.

Tayinât: Günlük verilen yiyecekler, kumanyalar.

Tefviz etmek: İşleri Allah'a havale etmek.

Vazife-i asliye: Asıl iş, birinci vazife.

Vazife-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'a ait olan her şeyi idare ve terbiye işi, vazifesi.

Vazife-i şâhane: Padişaha, sultana ait vazife.

ve devletin angaryasını çekiyorum.” Demiyor: “Rızkım için çalışıyorum.” Zira bilir ki, o vazife-i asliyesi değil; belki rızkı devlete aittir. Hattâ hasta olsa ağzına lokmayı koymaya kadar devlete aittir.

İşte şöyle bir nefer, rızkını tedarik niyetiyle ticaret ile iştigal etse, cahil bir şakî olur. Tezyif olunur, tedip edilir. Tâlim ve cihadı terk ettiği için hâin ve âsi olur. Târif ve darbedilir.

Ey Said-i şakî! Misali anladınsa dinle:

Sen o nefersin. Salât ve ibâdâtın tâlimattır. Terk-i kebâir ile, nefis ve şeytan ile mücâheden harptir. Senin vazife-i fitratın budur. Fakat Cenâb-ı Hak, senin vazifende muvaffık ve muîndir.

Amma rızkın ve hayatın idâmesi, emvâl ve evlâdın muhafazası Hâlik’ına aittir. Fakat bazen seni şu vazifede

Angarya çekmek: Başkasına ait, başkasının görevi olan bir işte karlıksız olarak çalışmak.

Darbetmek: Vurmak, dövmek.

Emvâl: Mallar, mülkler, servetler.

İbâdât: İbadetler.

İdâme: Devam ettirme, sürdürme.

Muîn: Yardımcı.

Muvaffık: Muvaffak kılan, başarıya ulaştırın.

Mücâhede: Gayret etme, nefis ve şeytanla mücadele.

Salât: Namaz.

Tâlimat: Eğitim-öğretimle alâkalı yapılması gereken faaliyetler, emirler.

Târif etmek: Şiddetli, çok sert bir şekilde azarlamak.

Tedip etmek: Cezalandırmak, haddini bildirmek.

Terk-i kebâir: Büyük günahları terk etmek, işlememek.

Tezyif: Alay etme, küçük düşürme.

Vazife-i fitrat: Yaratılış vazifesi, hayat görevi.

istihdam eder ki, hazâin-i rahmetinin kapılarını kavil ve hâl ve fiil ve suâl ile dakk-ı bâb etmek^{1(*)} ile ubûdiyet suretinde hizmet edersin.

Hem nimetlerinin matbahlarına vâsil edecek yollarda sülûk etmekle seni istîmal eder. Tâ ki ya istidat veya ihtiyaç veya fiil veya kâl lisanıyla sen, kader ile tayin olunan tayinâtını ve levazımâtını alasin.

Bununla beraber ne derece bir cehle düştüğünü anla ki, ihtiyârsız ve iktidarsız olduğun tufûliyet zamanında, en leziz rızkı sana ve hem rızkını tedarik edemeyen bütün zayıf hayvanlara erzaklarını ihsan eden Rezzâk-ı Hakikî'yi itham ediyorsun ki, ol Rezzâk her bir duayı işitir ve her bir hâcâtı bilir ve her bir şeye kudreti erişir. Öyle bir Ganî'dir ki; yeryüzünü yaz zamanında, zîhayat olan misafirlerine

1 * "Kapı çalmak" demektir.

Cehl: Cehalet.

Ganî: Bütün zenginliklerin, servetlerin sahibi Hz. Allah.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hazâin-i rahmet: Rahmet hazineleri.

İhtiyâr: Seçebilme gücü, kabiliyeti.

İstidat: Kabiliyet, yetenek.

İstîmal etmek: Kullanmak.

Kavil / kâl: Söz, ifade.

Matbah: Mutfak.

Rezzâk-ı Hakikî: Rızkın gerçek sahibi Hz. Allah.

Suâl: İsteme, talep etme.

Sülûk etmek: Bir yola girip devam etmek.

Tufûliyet: Çocukluk, küçüklük.

Vâsil etmek: Ulaştırmak, eriştirmek.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

bir matbaha-yı rabbâniye yapar ki, her bir bostan bir kazandır. Ve her bir müsmir, meyveli ağaç bir kapıdır. Bütün onları, –feyz ve rahmetinden– et’ime-i lezize ile doldurur. İncecik sicim gibi iplerle indirip bizlere ikram ediyor.

Madem iş böyledir, vazife-i asliyeni yaptıktan sonra seni istîmal ettiği vakit, onun hesabıyla çalış, onun nâmıyla başla. İzin verdiği dairede amel et. Eğer vazife-i asliyen olan ubûdiyetle vazife-i ârızıye muaraza etseler, sen vazifene bak. Ötekini, sahib-i hakikî olan Cenâb-ı Hakk’a tefviz et ve

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ¹ ، نِعْمَ الْمَوْلَى وَنِعْمَ النَّصِيرُ²

de.

¹ “Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!” (Âl-i İmran Sûresi, 3/173).

² “O ne güzel mevlâ, ne güzel yardımcıdır!” (Enfâl Sûresi, 8/40).

Et’ime-i lezize: Lezzetli yiyecekler.

Feyz: Bereket, ihsan, lütuf.

Matbaha-yı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk’ın kusursuz idare ve sınırsız kudretiyle varlıkların ihtiyaç duyduğu her türlü rızkın onların bünyelerine en uygun hâlde hazırlandığı bir mutfak hükmündeki kâinat.

Muaraza etmek: Karşı karşıya kalmak, çatışmak.

Müsmir: Semereli, meyveli.

Sahib-i hakikî: Gerçek sahip.

Sicim: Ketten, kenevir gibi bitki liflerinden örülerek elde edilen iplikten kalın, sağlam ip.

Vazife-i ârızıye: Asıl vazifenin dışında kalan geçiçi görev, vazife.

Sekizinci Ders*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ¹

أُدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ²

قُلْ مَا يَدْعُوا بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ³

Şu âyetler, duanın mühim bir esas-ı ubûdiyet olduğunu gösteriyor.

Ey hakikat-i hâlden gâfil müddeî! *Dâvâ ediyorsun ki:*
“Dua ediliyor, cevap verilmiyor. Âyet ise âmmdır.”

* Bkz.: Sözlür, Yirmi Üçüncü Söz, Birinci Mebhas, Beşinci Nokta.

¹ “Kullarım Ben’i senden soracak olurlarsa, bilsinler ki Ben pek yakınlım. Bana dua edenin duasına icabet ederim.” (Bakara Sûresi, 2/186).

² “Bana dua edin ki size karşılık vereyim.” (Mümin Sûresi, 40/60).

³ “De ki: “Duanız olmazsa Rabbim size ne diye değer versin ki?” (Furkan Sûresi, 25/77).

Âmm: Genel, umumî.

Cevap vermek: Soruya, ihtiyaca, isteğe karşılık vermek.

Esas-ı ubûdiyet: Kulluğun temeli.

Hakikat-i hâl: İşin doğrusu, aslı.

Müddeî: İddia sahibi, iddia eden.

Evvelen: Cevap vermek ayrıdır, kabul etmek ayrıdır. Belki cevap vermek daimîdir. Fakat is'âf-ı hâcet, mücîbin hikmetine tâbidir. Mesela:

Sen tabibi çağırıyorsun. Dersin ki: “Ey hekim!” O da cevaben: “Lebbeyk” der. Sonra dersin: “Bana şu taamı veyahut şu dermanı ver.”

Hekim, bazen münasip gördüğü matlubu aynen verir, bazen istediğinden daha âlâsını verir, bazen de senin hastalığına zarar olduğu için cevap verdiği hâlde sana bir şey vermez.

• Dua, bir nevi ibadet olduğu için¹ hâlis olmak gerktir.² Tâ ki kabul olunsun. İbadetin semerâtı ise uhrevîdir. Dünyevî işler, o ibâdâtın evkât-ı mahsusalarıdır. Mesela:

¹ “Duâ, ibadetin özüdür.” (Tirmizî, *deavât* 1) ve “Duânın kendisi ibadettir.” (Tirmizî, *tefsîru sûre* (2) 16) anlamında hadîs-i şerifler bulunmaktadır.

² Kulluğu sırf Allah için yaparak hâlis bir kalple O’na duada bulunmayı emreden bazı âyetler için bkz.: A’râf Sûresi, 7/29; Lokman Sûresi, 31/22; Mümin Sûresi, 40/14, 65...

Evkât-ı mahsusa: Özel, belirli vakitler.

İbâdât: İbadetler.

İs'âf-ı hâcet: İhtiyaç duyulan şeyi karşılama, yardımcı olma.

Lebbeyk: “Baş üstüne!”, “Buyur!”.

Matlub: İstek, talep.

Mücîb: İsteğe, davete karşılık veren, cevap veren.

Semerât: Meyveler, neticeler.

Taam: Yiyecek, yemek.

Uhrevî: Âhirete ait.

Yağmursuzluk, yağmur namazının vaktidir. Namaz, yağmur yağması için vaz' edilmemiştir. Umûr-u dünyeviye niyet edilse, o ibadet olan dua hâlis olmadığı için kabule lâıyk olmaz.

Evet nasıl ki gurûb, mağrib namazının vaktidir. Ay ve güneşin tutulmaları da, salâtü'l-küsûf ve'l-husûf denilen iki ibâdât-ı mahsusanın vaktidir. Yoksa gaye değil ki, namaz kılmakla tâ güneş ve kamer açılınsınlar. Çünkü güneş ve kamerin açılmaları zamanı muayyendir. Fâtır-ı Zülcelâl, bu iki âyât-ı azîmin¹ nikâbı zamanında yani perdelendikleri zamanda ibâdını ibadete davet eder.

Onun gibi, yağmursuzluk da yağmur namazının vaktidir. Yağmurun gelmesinin gayesi değil. Yağmursuzluk devam ettikçe –ol vecihle– Allah'a ibadet devam eder. Yağmur geldiği vakit, vakti kazâ olur.

¹ Bkz.: “Biz gece ve gündüzü kudretimizi gösteren iki delil kıldık. Gece delili Ay'ı sildik, gündüz delili Güneş'i aydınlatıcı yaptık.” (İsrâ Sûresi, 17/12).

Âyât-ı azîm: Pek büyük âyetler.

Fâtır-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Yaradan.

Gurûb: Güneşin batması.

İbâd: Kullar.

İbâdât-ı mahsusa: Husûsi, özel ibadetler.

Kazâ: Vaktinin bitmesi.

Mağrib namazı: Akşam namazı.

Muayyen: Belirli, belli.

Nikâb: Perdelenme, örtünme.

Salâtü'l-küsûf ve'l-husûf: Ay ve güneş tutulduğunda kılınması sünnet olan namazlar.

Umûr-u dünyeviye: Dünyaya ait işler.

Vaz' etmek: Koymak, yerleştirmek.

Vecih: Yön, şekil, tarz.

Onun gibi, zâlimlerin tasallutu ve beliyyelerin nüzûlü zamanları, bazı ed'îye-i mahsusanın evkâtıdır. Belki de o beliyyeler, o duaları söylettirmek içindir. Yoksa o dualar, sırf o beliyyelerin def'i için değildir. Belki bir nevi ubûdiyet olan o dualar, o beliyyelerin devamı müddetince devam ederler. Eğer duaların berekâtıyla beliyyeler def' u ref' olunsalar nurun alâ nur! Şayet ref' olunmazlarsa, denilemez ki: "Dua kabul olunmadı." Belki "Duanın vakti bitmedi." denilir.

Beliye: Belâ, musibet.

Def' u ref' olmak: Defolup ortadan kalkmak.

Ed'îye-i mahsusa: Husûsi, özel dualar.

Nurun alâ nur: Nur üstüne nur. "Fevkalade, harika, çok çok güzel" gibi manalarda kullanılan bir deyim.

Nüzûl: İniş, inme.

Tasallut: Musallat olma.

Dokuzuncu Ders*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونَ^١ وَطُورِ سَيْنِينَ^٢ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ^٣ لَقَدْ
خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ^٤ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ^٥

Ey insan! Senin önünde iki yol var.² Birisinden gitsen, kâinatın esfel-i sâfilînine gidersen. Diğer yoldan gidersen, âlâ-yı illiyyîn-i şerefe çıkabilirsin. Şu hakikati dokuz mu-kaddime ile beyan ederiz:

* Bkz.: Sözlere, Yirmi Üçüncü Söz, İkinci Mebhas.

¹ “Yemin olsun İncir’e ve Zeytin’e, Sina Dağı’na, ve bu güvenli Belde’ye: Muhakkak ki Biz insanı, (varlığın mükemmel modeli olarak) en güzel şekil ve en mükemmel kıvamda yarattık; sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük.” (Tîn Sûresi, 95/1-5).

² Bkz.: “şükür” ya da “küfür” yolu (Dehr Sûresi, 76/3); “iki yol (hayır ve şer yolu)” (Beled Sûresi, 90/10); “kötülük” ya da “takvâ” yolu (Şems Sûresi, 91/8); “en kolay yol” ya da “en güç yol” (Leyl Sûresi, 92/5-10).

Âlâ-yı illiyyîn-i şeref: En yüksek, en şerefli yer. İnsanın erişebileceği en şerefli makam.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

Birinci Mukaddime: İnsanın en cüz'î bir küçük cüzden tâ en küllî bir küll-ü ekbere kadar alâkât ve hâcâtı intişar ettiğinden; o insana lâıyk değil ki, her şeyin melekûtu elinde,¹ her şeyin hazâini yanında,² hiçbir mekânda olmadığı ve hiçbir şey O'nun yanında bulunmadığı hâlde her mekânda ve her şeyin yanında olan³ Zât-ı Zülcelâl'den başka şeylere ibadet etsin. Zira nihayetsiz hâcât-ı insaniyeyi îfâyâ muktedir, ancak nihayetsiz bir kudret ve nihayetsiz bir ilim sahibi olabilir. Öyle de, ubûdiyete şâyân dahi yalnız odur.

İkinci Mukaddime: İnsanda iki cihet var:

Birinci Cihet: Vücûd ve îcad, hayır ve fiil cihetidir.

¹ Bkz.: Müminûn Sûresi, 23/88; Yâsîn Sûresi, 36/83.

² Bkz.: Hicr Sûresi, 15/21; Münâfikûn Sûresi, 63/7.

³ Bkz.: Hadîd Sûresi, 57/4.

Alâkât: Alâkalar, bağlar, ilgiler.

Cüz: Bir bütüne (külle) ait parça, bölüm.

Cüz'î: Bütünü (küllîyi) ifade eden küçük parça, fert.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hâcât-ı insaniye: İnsanın ihtiyaçları.

Hazâin: Hazineleler.

İcad: Vücûda getirme, var etme.

İfâ: Yerine getirme, gerçekleştirme.

İntişar etmek: Yayılmak.

Küllî: Fertleri (cüz'ileri), kendine

ait mana ve değerleri tek başına ifade edebilen bütün.

Küll-ü ekber: Parçaları (cüzleri) kendine ait mana ve değerleri tek başına ifade edemeyen en büyük bütün.

Melekût: Eşya ve hâdiselerin iç yüzü.

Muktedir: Gücü yeten, iktidarı olan.

Şâyân: Lâıyk, değer.

Vücûd: Varlık, var olma.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Zât.

İkinci Cihet: Naks ve kusur cihetidir.

İnsan, birinci cihette karınca ve arıdan daha aşağı, ankebut ve sivrisinekten daha zayıftır. Fakat ikinci cihette; adem ve tahrip, şer ve infial cihetinde, semâvât ve arz ve cibâlden daha büyüktür. Mesela; iyilik ettiği vakitte, yalnız vüs'ati nisbetinde eli ulaşır, kuvveti yettiği miktarınca iyilik edebilir. Fakat fenalık ettiği vakitte, fenalığı tecavüz ve intişar eder.

İşte küfür bir seyyiedir. Fakat mecmû kâinatın tahkiri-ni tazammun eder. Çünkü şu mevcudâtı ve şu mektubat-ı rabbâniyeyi derecelerinden ve kıymetlerinden düşürüp, abesiyet ve tesadüfün oyuncağı ve zeval ve firak ile süratle mütegayyir, mevâdd-ı vâhiye derekesine ve hiçliğe sukut ettirir. Ve insan denilen ve esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin

Adem: Yok, yokluk.

Ankebut: Örümcek.

Cibâl: Dağlar.

Dereke: Aşağı indiren basamak.

Esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye: Allah'ın pek yüce sıfatları, isimleri. Esmâü'l-hüsna.

İnfial: Dış sebeplere bağlı hareket, edilgenlik.

Mecmû: Bütün, tamam.

Mektubat-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudretini ve iradesini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar.

Mevâdd-ı vâhiye: Boş, manasız maddeler.

Mütegayyir: Değişen, başkalaşan.

Naks: Eksiklik, kusur.

Seyyie: Kötülük, günah.

Sukut ettirmek: Düşürmek. Değeri düşürmek.

Tahkir: Hakaret etme, basit ve değersiz görme.

Tazammun etmek: İhtiva etmek, içermek.

Tecavüz: Haddi aşma, ileri gitme.

Vüs'at: Enginlik, genişlik.

Zeval / firak: Yok olma, ayrılıp gitme.

cilvelerini ilân eden ve bir kaside-i mevzune-i manzume-i hikmet ve bir şecere-i bâkiyenin cihâzâtını câmî olan mu'cize-i kudret bir çekirdeği ve haml-i emanetle,¹ âzam-ı mevcudâta tefevvuk eden bir halife-i arzı,² en zelil bir hayvan-ı fâni-i zâilden daha zelil ve daha zayıf, daha âciz, daha fakir ve seriü'z-zeval ve't-tahavvül bir levha derekesine indirir.

Demek nefis-i emmâre, şer cihetinde nihayetsiz cinâyet işleyebilir. Hayır ve vücûdda iktidarı pek cüz'îdir. Fakat enaniyeti bırakıp hayrı, vücûdu ve tevfiği Allah'tan istese,

¹ Bkz.: “Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar. Zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yükledi. İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zalim, çok cahildir.” (Ahzâb Sûresi, 33/72).

² İnsanoğlunun yeryüzünün halifesi olarak yaratıldığını ifade eden bazı âyetler için bkz.: Bakara Sûresi, 2/30; En'âm Sûresi: 6/165; Neml Sûresi, 27/62; Fâtır Sûresi, 35/39.

Âzam-ı mevcudât: En büyük varlıklar.

Câmî: İçine alan, kapsayan.

Cihâzât: Cihazlar, donanımlar, sistemler.

Halife-i arz: Yeryüzü halifesi.

Haml-i emanet: Emaneti taşıma, yüklenme.

Hayvan-ı fâni-i zâil: Geçici, süreli bir canlı.

Kaside-i mevzune-i manzume-i hikmet: Cenâb-ı Hakk'ın hikmetlerini gösteren düzgün ve ölçülü şiir kasidesi.

Nefis-i emmâre: Daima kötüye sevk eden, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Seriü'z-zeval ve't-tahavvül: Çok çabuk yok olup biten, çok hızlı değişen.

Şecere-i bâkiye: Baki, ölümsüz ağaç.

Tefevvuk etmek: Üste çıkmak, üstün olmak.

Tevfik: Muvaffakiyet, başarı.

Zelil: Alçalmış, değer kaybetmiş.

şerden ve tahripten ve itimad-ı nefisten içtinap edip istiğfar ederek tam bir abd olsa, ¹ **سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ** sırınca, nihayetsiz kabiliyet-i şer, nihayetsiz kabiliyet-i hayra inkılâp eder; âlâ-yı illiyîne çıkar.

Üçüncü Mukaddime: İnsanda iki vecih var. İnsan, şu hayata nâzır birinci vechiyle öyle bir mahlûktur ki; ona ihtiyârdan bir şa're (yani, saç gibi cüz'î), iktidardan bir zer-re, hayattan bir şûle, ömürden bir dakika, mevcudiyetten bir cüz-ü cüz'î verilmiş ki, tabakât-ı kâinatı serilmiş hadsiz envâdan, adetsiz efraddan, küçük, nâzik, zayıf bir ferttir.

Fakat ubûdiyete nâzır ikinci vechiyle, hususan acz ve fakr cihetinde, pek büyük bir vüs'ati var. Çünkü mahiyet-i mâneviye-i insanîde nihayetsiz azîm bir acz, hadsiz cesîm bir fakr mündericidir ki; bu cihetle, kudreti nihayetsiz bir

¹ "Allah onların kötülüklerini iyiliklere, günahlarını sevaplara çevirir." (Furkan Sûresi, 25/70).

Acz: Âcizlik. Sebepler açısından çok şeye güç yetirememek.

Cesîm: Büyük.

Cüz-ü cüz'î: Bütünün bir parçası olan, aynı zamanda bütünü tek başına ifade edebilen varlık.

Envâ: Türler, çeşitler.

Fakr: Fakirlik, muhtaçlık. İhtiyaçlarını kendi imkân ve iktidarıyla karşılayamamak.

İçtinap etmek: Çekinmek, sakınmak.

İhtiyâr: İrade etme, tercih etme, dileme.

İtimad-ı nefis: Nefse güvenme.

Mahiyet-i mâneviye-i insanî:

İnsanın mânevî mahiyeti, mânevî yapısı.

Münderic: Yerleştirilmiş.

Şûle: Işık, parıltı.

Tabakât-ı kâinat: Kâinatın tabakaları, katmanları.

Kadîr'in, gınâsı nihayetsiz Ganî bir zâtın hadsiz tecelliyatına câmî geniş bir ayna olmuştur.

Dördüncü Mukaddime: İnsan hayat-ı hayvaniye-i maddiye-i dünyeviye cihetinde öyle bir çekirdeğe benzer ki; kudretten mühim cihazlar, kaderden dakik programlar insana verilmiş. Tâ ki insan, toprak altında dar âlemden çıkıp, geniş olan âlem-i feza da bir ağaç olmasını Hâlık'ından o istidat lisanıyla istesin. Hâlbuki o insan sû-i mizacından, o cihâzâtı ve o programları bazı mevâdd-ı muzır-ra-yı vâhiyenin celbine sarfedip o dar yerde, cüz'î bir telezzüz içinde, kısa bir zamanda faydasız tefessüh ettirir. Mes'uliyet-i mâneviyeyi yüklenip gider.

Fakat insan hayat-ı mâneviye-i ubûdiyet cihetinde âmâlinin dalları ebede uzanmış bir şecere-i bâkiyenin

Âlem-i feza: Atmosfer, gökyüzü.

Âmâl: Emeller.

Celb: Çekme, getirme.

Cihâzât: Cihazlar, donanımlar.

Ganî: Bütün zenginliklerin, servetlerin sahibi Hz. Allah.

Gınâ: Zenginlik, servet, ihtiyaçsızlık.

Hâlık: Yaratıcı, yaratan.

Hayat-ı hayvaniye-i maddiye-i dünyeviye: İnsan bedeninin dünyadaki maddî, biyolojik hayatı.

Hayat-ı mâneviye-i ubûdiyet:

Mânevî hayat, kulluk hayatı.

İstidat: Kabiliyet, yetenek.

Kadîr: Her şeye gücü yeten, kudreti sonsuz, Hz. Allah.

Mevâdd-ı muzır-ra-yı vâhiye: Boş, manasız, zararlı maddeler.

Sû-i mizac: Kötü huyluluk, kötü ahlak.

Şecere-i bâkiye: Baki, ölümsüz ağaç.

Tefessüh: Bozulma, kokuşma.

Telezzüz: Lezzet, zevk alma.

makinası ve şu şecere-i kâinatın bir münevver meyvesidir.

Beşinci Mukaddime: İnsanın fiil ve sa'y-i maddî cihetiyle daire-i tasarruf ve mâlikiyeti, bir hayvan-ı zayıf ve âcizin daire-i tasarruf ve mâlikiyetinden daha dardır. Çünkü insan, elini uzatsa ona yetişir. Fakat insan, infial ve dua ve suâl cihetinde şu misafirhane-i dünyada, bir misafir-i azizdir.

Hem öyle bir Kerîm'e misafirdir ki; o Kerîm, bütün hazâin-i rahmetini insana açmış ve bedâyi-i sanatını ona musahhar etmiş.

Hem öyle bir daire-i azîmeyi onun tenezzühüne müheyya etmiş ki; nısf-ı kutru, medd-i nazarı kadar kılmış. Yani gözü gidinceye kadar geniştir, belki hayalinin gittiği yere kadar kabiliyet vermiş, belki daha geniş kılmış.

Bedâyi-i sanat: Eşi benzeri olmayan güzellikler, harikalar.

Daire-i tasarruf ve mâlikiyet:

Yönetim, idare alanı, hâkimiyet alanı.

Hazâin-i rahmet: Rahmet hazineleri.

İnfial: Dış sebeplere bağlı hareket, edilgenlik.

Kerîm: Pek cömert, yarattıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Medd-i nazar: Gözün kestiği miktar, bir bakışta görülebilen mesafe.

Misafir-i aziz: Değerli misafir, kıyetli yolcu.

Musahhar etmek: Hizmete âmâde kılmak, emri altında tutmak.

Müheyya etmek: Hazırlamak, hazır hale getirmek.

Münevver: Nurlu, parlak.

Nısf-ı kutru: Yarı çap.

Sa'y-i maddî: Maddî çaba, uğraş.

Suâl: İsteme, talep etme.

Şecere-i kâinat: Varlık ağacı.

Tenezzüh: Gezme, gezinti.

Altıncı Mukaddime: İnsan, hayat-ı hayvaniye lezzetinde ve kemâlinde ve selâmetinde ve metanetinde, serçe kuşundan üç derece aşağıdır. Zira geçmiş zamanın hüznüleri, gelecek zamanın korkuları insanın her bir lezzetinde bir elem izi bırakıyor. Hayvanda ise o yok. Lezzeti elemsizdir. Fakat insan, sermaye cihetinde çok derece en âlâ kuştan daha âlî, daha zengindir. Zira cihâzât-ı mâneviyesi pek çok ve akıl vâsıtasıyla hâsselerinde bir inkişaf, bir tafsil, bir vüs'at var. Ve kesret-i hâcât vâsıtasıyla hayvanda bulunmayan fevkalâde bir tenevvü-ü hissiyat ve câmiyet-i fitrat içinde kesret-i makâsîd ve vezâif vâsıtasıyla inbisat-ı âlât ve envâ-ı ibâdâta müstaid; ve her bir tohuma câmî istidâdâtında, ekser-i merâtib peydâ olmuş.

İnsandaki şu tarz-ı zenginlik gösteriyor ki, *insanın vazife-i asliyesi; aczini ve fakrını ve kusurunu derk ederek*

Âlâ: En üst, en yukarı.

Âlî: Yüce, yüksek.

Câmiyet-i fitrat: Yaratılışındaki genişlik, kapasite.

Cihâzât-ı mâneviye: Mânevî cihazlar, donanımlar, duygular.

Derk etmek: Anlamak, idrak etmek.

Ekser-i merâtib: Mükemmeliyet mertebelerinin çoğu.

Envâ-ı ibâdât: İbadet çeşitleri.

Hâsse: Duygu, his.

İnbisat-ı âlât: Âletlerin, donanımların açılması, gelişmesi.

İnkişaf: Açılma, genişleme.

İstidâdât: İstidatlar, kabiliyetler.

Kesret-i hâcât: Çok şeye muhtaç olma. İhtiyaçların çokluğu.

Kesret-i makâsîd ve vezâif: Maksat ve vazifelerin çokluğu.

Müstaid: Elverişli, kabiliyetli.

Peydâ olmak: Meydana gelmek, oluşmak.

Tafsil: Ayrıntı, detay.

Tenevvü-ü hissiyat: Hislerin çeşitliliği, çeşit çeşit hisler.

ubûdiyetle ilân etmek.. ve hâcâtının celbi için dua etmek.. ve mevcudâtın tesbihatını görüp müşâhede ederek şehâdet etmek.. ve nimetleri görüp tefekkür içinde şükretmek ve ibret içinde bakmaktır. En ednâ akli olan anlar ki, şu cihâzât, şu hayat-ı fâniyenin idâmesi için verilmemiştir. Belki bir hayat-ı bâkiyenin sermayesidir. Temsil, hakikati fehme takrib eder. Mesela:

Bir zât, bir hâdimine on altın verdi. Tâ mahsus, güzel bir kumaştan kendine bir kat libas satın alsın. O hâdim gitti, o kumaşın en âlâsından mükemmel bir libas aldı.

Sonra o zât, diğer bir hâdimine bin altın verdi. Bir kâğıt içinde bazı şeyler yazdı, cebine koydu. Bir ticarete gönderdi. Her akli başında olan bilir ki; o sermaye, bir kat libas almak için değil. Zira evvelki hâdim, on altın ile en âlâ kumaştan bir kat libas almış. Bu bin altın bir kat libasa sarfedilmez. Şayet bu hâdim kâğıdı okumayıp, evvelki hâdime bakarak bütün parayı bir kat libasa verse; hem o kumaşın en çürüğünden, hem evvelkinin daha ednâsından alsa;

Ednâ: En alt, en basit derece.

Fehm: Anlama, anlayış.

Hayat-ı bâkiye: Kalıcı, dâimî hayat. Âhîret hayatı.

Hayat-ı fâniye: Fani, geçici hayat. Dünya hayatı.

İdâme: Devam ettirme, sürdürme.

Libas: Elbise.

Mahsus: Has, hususî, özel.

Müşâhede etmek: Kalp ve ruh gözüyle görmek, şahit olmak.

Takrib etmek: Yaklaştırmak, yakınlaştırmak.

elbette böyle yapan ahmak hâdim şiddetle tâzib ve hid-detle tedip edilecektir.

Ey Said! Aklını başına topla. Sermaye-i ömrünü ve hayat-ı istidadını hayvan gibi belki hayvandan daha aşağı şu hayat-ı fâniye-i maddiye sarf ve hasretme. Yoksa en âlâ hayvandan yüz derece yüksek olduğun hâlde, en ednâ hayvandan yüz derece aşağı düşersin.

Yedinci Mukaddime: İnsan, bir nazik nazenin çocuğa benzer. Zaafında büyük bir kuvvet, aczinde büyük bir kudret vardır. Eğer zaafını anlayıp dua etse, aczini bilip istimdad etse, metâlibine öyle muvaffak olur ve makâsıdı ona öyle musahhar olur ki; iktidar-ı zâtîsiyle, öşr-ü mi'şarına muvaffak olamaz. Nasıl ki nazdar bir çocuğun ağlamasıyla matlubuna öyle muvaffak olur ve öyle kavîler ona musahhar olurlar ki, bin defa kendi kuvvetçiğiyle onlara yetişemez.

Hayat-ı fâniye-i maddiye: Fani, gelip geçici, maddî hayat. Dünya hayatı.

Hayat-ı istidad: Kabiliyetlerin, yeteneklerin hayatı, canlılığı.

İktidar-ı zâtî: Şahsî güç.

İstimdad etmek: Yardım istemek.

Kavî: Güçlü, kuvvetli.

Makâsıd: Maksatlar, gayeler.

Metâlib: İstekler, talepler.

Nazdar: Nazlı.

Nazenin: Nazik, ince, hassas.

Öşr-ü mi'şar: Yüzde bir.

Tâzib etmek: Azâp etmek, cezalandırmak.

Tedip etmek: Cezalandırmak, haddini bildirmek.

Demek ki saltanat-ı insaniyet, celb ve gasbetmekle ve galip olmakla değildir. Belki insana bu derece musahhariyetin sebebi; şefkat ve rahmet ve hikmet-i Hâlık'tır ki eşyayı insana musahhar etmiş. Bir gözsüz akrep ve bir ayaksız yılan gibi haşerata mağlup olan insana, bir kurttan ipeği giydiren ve bir böcekten balyediren, zaafının semeresi olan teshir-i rabbânîdir. Yoksa netice-i iktidarı değildir.

Ey Said! Mademki iş böyledir, gurur ve enaniyeti bırak. Dergâh-ı ulûhiyetinde, acz ve zaafını, fakr ve fâkatini istimdad ve lisan-ı tazarru ve ubûdiyetle ve dua ile ilân et.

Ve de: *حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ*¹

Sekizinci Mukaddime: Evet insan çendan nefsinde ve suretinde hiçtir ve hiç hükmündedir. Fakat vazife ve mer-tebe noktasında, şu kâinat-ı muhteşemenin seyircisi ve şu mevcudâtın lisan-ı nâtıkı ve şu kitab-ı âlemin mütâlaacısı

¹ "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" (Âl-i İmran Sûresi, 3/173).

Çendan: Gerçi, her ne kadar.

Dergâh-ı ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru, divanı.

Fâkat: Yoksulluk, fakirlik, muhtaç olma.

Hikmet-i Hâlık: Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Yaradan'ın hikmeti.

Lisan-ı nâtık: Konuşan bir dil.

Lisan-ı tazarru ve ubûdiyet: Yalvarma, kullukta bulunma dili.

Musahhariyet: Emri altına verme, sözünü dinletme.

Mütâlaa: İnceleme, araştırma, tetkik etme.

Netice-i iktidar: İktidarın, güç ve kuvvetin neticesi.

Teshir-i rabbânî: Allah'ın varlıkları insanın emrine vermesi.

ve şu müsebbih ve âbid mahlûkâtın nâzırı ve ustabaşısı hükmündedir.

Evet insan, şu dünyaya bir misafir olarak gönderilmiş. Ve insana mühim istidâdât ve o istidâdâta göre mühim vezâif tevdi edilmiş.

Hem insan –insan olmak için– kendine göre bir derece bu gayeye çalışmalıdır. Bu gayeler ise:

Evvelen: Şu kâinatta saltanat-ı rubûbiyetini tasdik ile, mehâsin-i kemâlâtına nezaret etmektir.

Sâniyen: Esmâ-yı kudsiye-i ilâhiyenin nukûş-u bedâyikârânelerini birbirine gösterip dellâllık etmektir.

Sâlisen: Künûz-u mahfiye olan esmâ-yı rabbâniyenin cevherlerini mizan-ı idrak ile tartmak ve kıymet vermektir.

Âbid: İbadet eden, kul.

Dellâl: Gösteren, ilan eden, tellâl.

Esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye: Allah'ın pek yüce sıfatları, isimleri. Esmâü'l-hüsnâ.

Esmâ-yı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlığı hâkimiyeti altında bulunduran isimleri.

Künûz-u mahfiye: Gizli hazineler.

Mehâsin-i kemâlât: Cenâb-ı Hakk'ın mükemmel, kusursuz icraatındaki güzellikler.

Mizan-ı idrak: İdrak, anlayış terazisi.

Müsebbih: Tesbih eden, Allah'ı anan.

Nâzır: Bakan, gözeten, idare eden.

Nezaret etmek: Gözetmek, temâşâ etmek, idare etmek.

Nukûş-u bedâyikârâne: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin tecellisi olan, kâinatta yarattığı harika nakışlar. Varlıkta görülen benzersiz, ince hikmetler.

Sâlisen: Üçüncü olarak.

Saltanat-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan idare ve hâkimiyeti.

Sâniyen: İkinci olarak.

Tevdi etmek: Emanet etmek, vermek.

Râbian: Kalem-i kudretin mektubatını mütâlaa ile te-fekkür etmektir.

Hâmisen: Fıtratın letâif ve müzeyyenâtını temâşâ et-mekle, Fâtır'ın mârifetine ve rü'yetinin temâşâsına iştîyak göstermektir.

Sâdisen: Sâni-i Zülcelâl'in sanatının mu'cizeleriyle kendini tanıttırmasına ve bildirmesine mukabil, iman ve mârifet ile mukabele etmektir.

Sâbian: Rahîm-i Kerîm'in semerât-ı rahmetinin mü-zeyyenâtı ile kendini teveddüd suretinde sevdirmesine mukabil, ona hasr-ı muhabbet ve taabbüd ile tahabbüb etmektir.

Fâtır: Yaradan, Yaratıcı.

Fıtrat: Yaratılış.

Hâmisen: Beşinci olarak.

Hasr-ı muhabbet ve taabbüd: Sevgisini Cenâb-ı Hakk'a ait kıl-ma ve sadece O'na ibadet etme.

Letâif: Güzellikler, incelikler.

Müzeyyenât: Zînetler, süslü şey-ler.

Râbian: Dördüncü olarak.

Rahîm-i Kerîm: Sonsuz rahmet ve şefkat, sınırsız kerem ve ihsan sahi-bi Hz. Allah.

Rü'yet: Görme.

Sâbian: Yedinci olarak.

Sâdisen: Altıncı olarak.

Sâni-i Zülcelâl: Her şeyi mükem-mel ve harika yapan Ulu Allah.

Semerât-ı rahmet: Rahmet mey-veleri, neticeleri.

Tahabbüb etmek: Kendini Cenâb-ı Hakk'a sevdirmek, O'nun sevgisini kazanmak.

Temâşâ etmek: İzlemek, seyret-mek.

Teveddüd: Cenâb-ı Hakk'ın ken-dini sevdirmesi.

Sâminen: Mün'im-i Hakikî'nin maddî ve mânevî niyetlerin lezâizi ile insanı perverde etmesine mukabil, fiil ve hâl ve kâl ile hattâ elinden gelse bütün havâssı ve letâîfi ile o Mün'im-i Hakikî'ye şükür ve hamdetmektir.

Tâsian: Celîl-i Mutlak'ın (*cellê celâlüh*) ve Cemîl-i Mutlak'ın (*azze cemâlüh*) kâinatın mezâhirinde ve mevcudâtın aynalarında kibriyâ ve kemâlini, celâl ve cemâlini izhar etmesine mukabil; tekbir ve tesbih ile ve mahviyet içinde ubûdiyet ile ve hayret ve muhabbet içinde secde ile mukabele etmektir.

Âşiren: O Rahman'ın rahmetinin derece-i vüs'atini ve servetinin derece-i kesretini ve itkan ve intizam içinde

Âşiren: Onuncu olarak.

Azze cemâlüh: "Cenâb-ı Hakk'ın güzelliği çok aziz, çok yücedir."

Celâl: Büyüklük, ululuk, yücelik.

Celîl-i Mutlak: Kuvvet ve hâkimiyetin yegane sahibi Yüce Allah.

Celle celâlüh: "Cenâb-ı Hakk'ın azamet ve büyüklüğü çok yücedir."

Cemâl: Güzellik, iyilik.

Cemîl-i Mutlak: Bütün güzelliklerin mutlak sahibi, Güzeller Güzeli Hz. Allah.

Derece-i kesret: Çokluk, bolluk derecesi.

Derece-i vüs'at: Genişlik, enginlik derecesi.

Havâs / letâif: Mânevî duyular, ruhânî dinamikler.

İtkan: Kusursuz, sağlam bir şekilde yapma.

İzhar etmek: Göstermek.

Kâl: Söz, ifade.

Kemâl: Mükemmellik, kusursuzluk.

Kibriyâ: Büyüklük, yücelik.

Lezâiz: Lezzetler.

Mezâhir: Mazharlar, varlıkların görüldüğü yerler.

Mün'im-i Hakikî: Nimetin asıl sahibi, Hz. Allah.

Perverde etmek: Yetiştirmek, beslemek.

Sâminen: Sekizinci olarak.

Tâsian: Dokuzuncu olarak.

cûd-u mutlakını göstermesine mukabil, tahmid ve tâzim içinde iftikar ile suâl etmektir.

Hem sanatının letâif ve antikalarını sath-ı zeminde teşhir etmesine mukabil, takdir ve tahsin ve istihsan ile mukabele etmektir.

Hem şu kasr-ı kâinatta, taklit edilmez sikkeleriyle ve ona mahsus hâtemleriyle ve ona münhasır turralarıyla ve ona has fermanlarıyla bütün mevcudâta damga-yı vahdet koymasına ve âyât-ı tevhidi nakşetmesine ve aktâr-ı âfâkta bayrak-ı vahdaniyetini ilân etmesine mukabil; tasdik ile, iman ve tevhid ile, iz'an ve şehâdet ve ubûdiyet ile mukabele etmektir.

Aktâr-ı âfâk: Yeryüzünün bütün tarafları.

Âyât-ı tevhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini gösteren âyetler, deliller.

Bayrak-ı vahdaniyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün kâinatta tecelli eden birliğinin alâmeti, bayrağı.

Cûd-u mutlak: Mutlak, sınırsız cömertlik, ikram.

Damga-yı vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini gösteren damga, birlik damgası.

Hâtem: Mühür.

İftikar: Cenâb-ı Hakk'ın engin ve sonsuz zenginliği karşısında kendi fakirlik ve çâresizliğine uygun bir hal sergileme.

İz'an: Tam olarak anlama, kavrama.

Kasr-ı kâinat: Kâinat sarayı.

Sath-ı zemin: Yeryüzü.

Sikke: Damga.

Suâl etmek: İstemek, talep etmek.

Şehâdet: Şâhitlik etme.

Tahmid: Cenâb-ı Hakk'ın had ve hesaba gelmez nimetleri karşısında şükkrünü ikrar ve ilan etme.

Tahsin / istihsan: Beğenme, güzelliğini takdir etme.

Tâzim: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz azamet ve büyüklüğünü ilan etme.

Teşhir etmek: Sergilemek, göz önüne sermek.

Turra: Padişah imzası, mührü.

İşte bunlar gibi vücûh-u ibâdât ve tefekkürât ile insan hakikî insan olur. Ahsen-i takvimde olduğunu gösterir. Yümn-ü iman ile emanete mâlik, emin bir halife-i arz olur.

Dokuzuncu Mukaddime: İnsan cismaniye-i nebatiye ve maddiye-i hayvaniye cihetinde, sagir bir cüz'î, hakir bir cüz, fakir bir mahlûk, zayıf bir hayvandır ki mevcudât-ı dehhâşe-i seyyâle-i mütemevvicenin dalgaları içinde çalkanıp gidiyor.

Fakat muhabbetullahı tazammun eden imanın nuruyla münevver olan İslâmiyet'in terbiyesiyle tekemmül eden insaniyet cihetinde, ubûdiyeti içinde bir sultan ve cüz'iyeti içinde bir küllî, hakareti içinde makamı pek büyük ve

Ahsen-i takvim: En güzel, en ideal şekil, hâl.

Cismaniye-i nebatiye: Bitkisel, cismanî yapı.

Cüz: Bir bütüne (kütle) ait parça, bölüm.

Cüz'î: Bütünü (küllîyi) ifade eden küçük parça, fert.

Cüz'iyet: Cüz'îlik, hususîlik, kısmîlik.

Hakaret: Değersizlik, eksiklik.

Hakir: Değersiz, eksik.

Halife-i arz: Yeryüzü halifesi.

Küllî: Bütünü içine alan, kuşatan.

Maddiye-i hayvaniye: Maddî olan hayvanî yapı, maddî beden.

Mevcudât-ı dehhâşe-i seyyâle-i mütemevvice: Sürekli hareketlilik içinde olması, akıp gitmesiyle akla dehşet veren varlıklar âlemi.

Muhabbetullah: Allah sevgisi.

Sagir: Küçük.

Tazammun etmek: İhtiva etmek, içermek.

Tekemmül etmek: Gelişmek, mükemmelleşmek, olgunlaşmak.

Vücûh-u ibâdât ve tefekkürât: İbadet ve tefekkür çeşitleri, tarzları.

Yümn-ü iman: İmanın bereketi.

daire-i nezareti pek geniş bir nâzırdır ki, diyebilir: “Dünya hânemdir, güneş lâmbamdır, bu nebâtât ve hayvanât, hattâ insanlar, şu hanemin levazımâtı ve müzeyyenâtıdır.” Eğer ubûdiyetinde tam bu kasra mâlik olsa, sultanlar ve güneşler onun kasrının ecza ve ahcârı hükmüne girerler.

İşte şu sırdandır ki, bazı böyle fakir bir kimse kendini, kendinden çok mertebe âlâ olandan âlâ görür. Nasıl ki bir adam elindeki bir aynayı güneş ile mütele’le olan yani parlayan bir denize mukabil tutsa hem deniz, hem güneş, hem dağlar aynasının içine girer. Eğer aşk veya istiğrak ile bir nevi sekri de varsa, avucundaki aynasını, denizden daha büyük tevehhüm eder. Hem her makamın bazı zilleri bulunur. Zilli asıl zannetse şatahata düşer.

Şu tahkikattan anlaşıldı ki, insanın önünde iki yol var. O yoldan birinde nefsi ve şeytanı dinleyip gitse

Ahcâr: Taşlar.

Daire-i nezaret: Yetki alanı.

Ecza: Cüzler, parçalar, kısımlar.

İstiğrak: Kendini bilemeyecek şekilde dalgınlaşıp hayrete dalma, kendinden geçme.

Kasır: Saray.

Levazımât: Lâzım olan, gerekli olan şeyler.

Nebâtât ve hayvanât: Bitkiler ve hayvanlar.

Sekr: Basiret ve şuurunu, yaşadığı hâlin duygu ve hülyalarının baskısı altında geçici olarak kaybetme hâli.

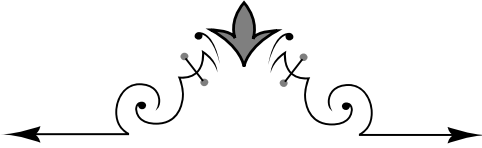
Şatahat: Birtakım hislerin coşkusu altında söylenen, dengesiz, maksadı aşan sözler.

Tahkikat: Araştırmalar, incelemeler.

Tevehhüm etmek: Sanmak, zannetmek, vehmetmek.

Zill: Gölge.

*esfel-i sâfilîne düşer. Diğerinde hak ve Kur'ân'ı dinleyip gitse âlâ-yı illiyyîne çıkar. Kâinatın bir takvim-i zîşanı olur.*¹

¹ Bkz.: “Muhakkak ki Biz insanı, (varlığın mükemmel modeli olarak) en güzel şekil ve en mükemmel kıvamda yarattık; sonra da onu en aşağı derekeye düşürdük.” (Tîn Sûresi, 95/1-5).

Âlâ-yı illiyyîn: En yüksek yer. İnsanın erişebileceği en yüce makam.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

Takvim-i zîşan: Varlığın en şerefli, en ideal hâli, kıvâmı.

Onuncu Vers*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

إِنَّ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِي شُغْلٍ فَكَاهُونَ ﴿٦٠﴾ هُمْ وَأَزْوَاجُهُمْ فِي ظِلَالٍ عَلَى الْأَرَائِكِ مُتَكِيُونَ ﴿٦١﴾ لَهُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَلَهُمْ مَا يَدَّعُونَ ﴿٦٢﴾ سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ رَحِيمٍ ﴿٦٣﴾ وَامْتَاذُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٦٤﴾ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٥﴾ وَأَنْ اعْبُدُونِي ۗ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ¹

Şu âyetin hazinesinden bir cevherine temsil ile bir işa-rettir.

Ey nefsini unutmuş, vazife-i hayatını anlamamış ve hilkat-i insanın hikmetinden gaflet etmiş ve şu

* Bkz.: Sözlür, On Birinci Sözü.

¹ “Amma bugün cennetlikler, zevk ve eğlence içindedirler. Hem kendileri, hem eşleri gölgeliklerde, tahtlarına kurulurlar. Orada turfanda yemişler onlara, hâsılı istedikleri her şey onlara. Rabb-i Rahim'den sözle olan bir selâm yine onlara. Fakat bugün sizler, şöyle bir tarafa çekilin ey mücrimler! Ey Âdem'in evlatları! Size emretmemiş miydim: ‘Şeytana tapmayın sakın!’ Çünkü o size âşikâr düşman. Lâkin Bana tapın: İşte sırat-ı müstakim!” (Yâsîn Sûresi, 36/55-61).

Hilkat-i insan: İnsanın yaratılışı.

masnûât-ı müzeyyenede Sâni-i Hakîm'in tevdî ettiği ve şu kitab-ı kebîrde nakşettiği âyâtına cahil kalmış Said-i bîçâre! Şu temsili güzel dinle: Bu âlemin halk ve binası ve insanı içine idhal etmesi, bunun misali şuna benzer ki:

Bir zaman bir sultan varmış. Onun çok hazineleri varmış. O hazinelerde her çeşit cevahir bulunurmuş. Hem o sultanın gizli mühim kenzleri (hazineleri) varmış. Hem sanayi-i garibede mahareti, hem hesapsız fûnun-u acîbeye mârifeti ve ihatası, hem nihayetsiz ulûm-u bedîaya ilim ve ittilâi varmış. Her cemâl ve kemâl sahibi, kendi cemâl ve kemâlini görüp göstermek istemesi sırrınca, o sultan dahi istedi ki bir meşher açsın; enzâr-ı nâsta saltanatının haşmetini, servetinin şaşaasını, sanatının hârikalarını,

Âyât: Âyetler, deliller.

Bina: Kurma, inşa etme.

Cemâl: Güzellik, iyilik.

Cevahir: Cevherler, değerli taşlar.

Enzâr-ı nâs: İnsanların nazarı, bakışı.

Fûnun-u acîbe: Hayranlık uyandıran ilimler.

Halk: Yoktan yaratma.

İttilâ: Muttali olma, haberdar olma, bilme.

İdhal etme: Yerleştirmek, dâhil etmek.

İhata: Kuşatma, içine alma, kapsama.

Kemâl: Mükemmellik, yücelik, fazilet.

Kitab-ı kebîr: Büyük kitap, kâinat kitabı.

Masnûât-ı müzeyyene: Cenâb-ı Hakk'ın, her birini ayrı bir sanat eseri şeklinde yarattığı süslü, güzel varlıklar.

Meşher: Sergi yeri.

Sanayi-i garibe: Hayret verici, benzersiz, orijinal sanatlar.

Sâni-i Hakîm: Her şeyi yerli yerince mükemmel bir şekilde yaratan Hz. Allah.

Tevdî etmek: Emanet etmek, vermek.

Ulûm-u bedîa: Benzeri görülmemiş, orijinal ilimler, bilgiler.

mârifetinin garibelerini izhar edip göstereceğini. Tâ kendi cemâl ve kemâl-i mânevîsini iki vecihle müşâhede etsin:

Biri: Bizzat nazar-ı dekâik-âşinasıyla baksın.

Diğeri: Başkaların nazarlarıyla baksın.

İşte bu hikmete binaen, gayet cesîm ve gayet geniş bir kasrı yapmaya başladı. O kasrı öyle şâhane bir surette dairelere ve menzillere taksim etti. Ve o menzilleri hazinelerinin envâ-ı murassaâtıyla tezyin etti. Ve sanatının en latif, en güzel eserleriyle süslendirdi. Ve fûnun-u hikmetinin en dakikleriyle tanzim ve ulûmunun âsâr-ı mu'cizekârâneleriyle tersim ve tekmil etti.

Sonra her taam ve nimetlerin bütün envâından en lezzetlerini câmî sofralar kurdu. Herkese lâıyk bir sofraya tayin

Âsâr-ı mu'cizekârâne: Mu'cizevî bir şekilde ortaya konmuş olağanüstü eserler.

Câmî: İçine alan, kapsayan.

Cemâl-i mânevî: Mânevî güzellik.

Cesîm: Büyük, iri, kocaman.

Envâ-ı murassaât: Türlü türlü, kıymetli süslemeler, bezemeler.

Fûnun-u hikmet: Hikmetin çeşitleri, sınıfları, türleri.

Garibe: Garip, hayranlık veren benzeri olmayan şey.

Kasır: Saray.

Kemâl-i mânevî: Mânevî mükemmellik, yücelik.

Menzil: Mesken, ev.

Nazar-ı dekâik-âşina: İncelikleri, herkesin anlayamayacağı şeyleri bilen, tanıyan nazar, bakış.

Taam: Yiyecek, yemek.

Tekmil etmek: Tamamlamak, mükemmel hâle getirmek.

Tersim etmek: Resmetmek, donatmak, çizmek.

Tezyin etmek: Bezemek, süslemek.

etti. Gayet sehâvetkârâne ve sanat-perverâne bir surette, her bir lokma yüz sanayi-i latifenin eseri ile vücûd bulmuş gibi musannâ bir ziyafet-i âmme ihzâr ettirip; aktâr-ı memleketindeki raiyetini seyre, tenezzühe, ziyafete davet etti.

Sonra bir üstad-ı alîm tayin etti. Tâ kasrın sâniini kasrın müştemilâtıyla nâsa tarif etsin. Ve kasrın nakışlarının remizlerini ve sanatlarının işaretlerini ve murassaâtının manzumelerini ve nukûşunun mevzunelerini ve ne olduklarını ve ne cihetler ile kasrın sahibinin kemâlâtına ve hünelerine delâlet ettiklerini seyircilere tâlim etsin. Hem âdâb-ı duhûlü ve seyri ve sultana karşı marziyatı dairesinde teşrifatı tarif etsin.

Âdâb-ı duhûl ve seyir: Girme ve seyretme âdapları, merasimleri.

Aktâr-ı memleket: Memleketin dört bir yanı.

İhzâr etmek: Hazırlamak.

Manzume: Düzen, sistem.

Marziyat: Hoşnut olunan, razı olunan şeyler.

Mevzune: Ölçü, biçim.

Musannâ: Sanatlı.

Müştemilât: Binanın içinde bulunan ona bağlı şeyler.

Nukûş: Nakışlar, işlemeler.

Raiyet: Tebaa, halk.

Remiz: İşaret, ima.

Sanat-perverâne: Sanatlı olmasına özen gösterir bir tarzda.

Sanayi-i latife: İnce, incelikli sanatlar.

Sâni: Yapan, sanatkâr.

Sehâvetkârâne: Cömertçe.

Tenezzüh: Gezinti, dolaşma.

Teşrifat: Toplantı ve davetlerde uyulması gereken âdetler, kural-lar.

Üstad-ı alîm: Her şeyi bilen üstad, hoca.

Vücûd bulmak: Var olmak, varlığa ermek.

Ziyafet-i âmme: Herkesin davetli olduğu umumî ziyafet.

İşte o üstad, her bir dairede bulunan aveneleri içinde ve büyük dairede şâkirtleri içinde durmuş. Bütün seyircilere şöyle bir tebligatta bulunuyor, diyor ki:

“Ey ahali! Şu kasrın meliki, bu şeylerin izharıyla kendini sizlere tanıttırmak istiyor. Siz de onu tanıyınız.

Hem bu tezyinâtıyla, kendini size sevdirmek istiyor. Siz dahi takdir ve istihsan ile kendinizi ona sevdiniz.

Hem şu ihsanatıyla, size muhabbetini gösteriyor. Siz dahi ona muhabbet ediniz.

Hem bu in'amlar ve ikramlarla, size şefkat ve rahmetini gösteriyor. Siz dahi ona şükür ile hürmet ediniz.

Hem şu âsâr-ı kemâlâtıyla, cemâl-i mânevîsini size göstermek istiyor. Siz de rü'yetine iştiyakınızı gösteriniz.

Hem bütün gördüğünüz masnûât ve müzeyyenât üstünde birer sikke, birer hâtem, birer turra koymakla, her şey ona has ve kendisinin tek olduğunu ve istiklal

Âsâr-ı kemâlât: Sahibinin mü-kemmeliyetini gösteren kusursuz eserler.

Avene: Yardımcılar.

Hâtem: Mühür.

İN'am: Nimet verme, iyilik.

İstihsan: Beğenme, güzelliğini takdir etme.

İstiklal: Kimseye bağımlı olmama, bağımsızlık.

İzhar: Ortaya çıkarma, gösterme.

Müzeyyenât: Güzel, süslü şeyler.

Rü'yet: Görme.

Sikke: Damga.

Şâkirt: Talebe, öğrenci.

Tezyinât: Zînetlemeler, süslemeler.

Turra: Tuğra, sultan imzası.

ve infiradını size göstermek istiyor. Siz de onu, tek ve yekta ve misilsiz tanıyınız ve kabul ediniz.”

Daha bunlar gibi o sultana münasip ve o makama lâyük sözleri seyircilere söyledi.

Sonra o kasra dâhil olanlar iki güruha ayrıldılar:

Bir Güruh: Kendini tanımış aklı başında olanlardır. Kasır içindeki acâibe baktılar, dediler ki: “Bunda büyük bir iş var.” Ve o acâibin beyhude olmadığını anladılar. Merak ettiler. “Acaba nedir?” dediler. Birden o üstad-ı muallimin bahsettiğimiz nutkunu işittiler. Anladılar ki bütün esrarın miftahı ondadır. Ona müteveccih oldular. Dediler:

“Esselâmü aleyke ya üstad! Şöyle bir kasrın, senin gibi bir muarrifi lâzım ki, seyyidimiz sana ne bildirmiş ise bize de bildir.”

O da, onun evvelce bahsettiğimiz nutkunu onlara dedi. Onlar da dinlediler. Kabul edip istifade ettiler. Melikin marziyatı dairesinde amel ettiler. Onların şu edepli muameleleri melikin hoşuna gitti. Melik de has ve yüksek ve

Acâib: Hayret veren, hayranlık uyandıran şeyler.

Güruh: Bölük, grup.

İnfirad: Tek başına olma.

Miftah: Anahtar.

Muarrif: Tarif eden, etrafıyla anlatan, bildiren.

Müteveccih olmak: Yönelmek, dönmek.

Seyyid: Efendi.

Yekta: Tek, eşsiz, benzersiz.

tavsif edilmez diğerk bir kasra onları davet etti. Öyle bir cevvd-ı melike lâıyk ve öyle mutî ve edepli misafirlere has ve öyle âlî bir kasra lâıyk bir tarzda onlara ikramlar etti.

İkinci Güruh ise: Kasra girdikleri vakit, nefislerine mağlup oldukları için, et'ime-i lezizeden başka bir şeye iltifat etmediler. Mehâsinden gözlerini kapadılar. İrşâdât ve ikâzâtтан kulaklarını tıkadılar. Uykuya daldılar. Bazı şeyler için ihzâr edilmiş olan ve içilmeyen iksirlerden içtiler. Sarhoş olup öyle bağırdılar ki, seyirci misafirleri bütün tâciz ettiler. Sahib-i kasrın askerleri de onları tutup öyle edepsizlere lâıyk olan hapsilere attılar.

Ey Said! Biliyorsun ki o melik, bu kasrı, şu mezkûr maksadlar için bina etmiştir. Şu makâsıdın husûlü ise iki şeye mütevakkıftır:

Biri: Şu gördüğümüz üstadın vücûdudur. Çünkü o üstad olmazsa maksat beyhude olur.

Cevvd-ı melik: Çok cömert hükümdar.

Et'ime-i lezize: Lezzetli yiyecekler.

Husûl: Meydana gelme, gerçekleşme.

İkâzât: İkazlar, uyarılar.

İrşâdât: Doğruyu gösteren, doğruya yönlendiren ifadeler.

Mehâsin: Güzellikler.

Mezkûr: Zikredilen, anlatılan.

Mutî: İtaat eden, söz dinleyen.

Mütevakkıf: Bağlı, ilgili.

Sahib-i kasır: Saray sahibi.

Tâciz etmek: Rahatsız etmek.

Tavsif etmek: Vasıflarını, sıfatlarını bildirmek, anlatmak.

İkincisi: İnsanların onun sözlerini kabul edip dinlemesidir.

Demek vücûd-u üstad, vücûd-u kasrın dâîsi; istima-ı nâs, kasrın bekâsının sebebidir. Öyle ise denilebilir ki: “Eğer şu üstad olmasaydı, melik şu kasrı bina etmezdi. Hem o üstad-ı mübelliğin tâlimatını raiyet dinlemediği vakit o kasır tahrip ve tebdil edilir.”

Ey Said-i gâfil! Eğer şu temsilin sırrını anladınsa, bak hakikatin yüzünü de gör:

O kasır şu âlemdir ki, sakfı, mütebessim misbahlarla tenvir edilmiş semâ yüzüdür.¹ Zemini, gûna-gûn çiçeklerle tezyin edilmiş zemin yüzüdür.²

¹ Bkz.: “Biz dünya semasını kandillerle, yıldızlarla süsledik, bozulup yıkılmaktan koruduk.” (Fussilet Sûresi, 41/12). Ayrıca bkz.: Sâffât Sûresi, 37/6; Mülk Sûresi, 67/5.

² Bkz.: “Biz, yeryüzünde bulunan her şeyi bir dünya zineti kıldık.” (Kehf Sûresi, 18/7).

Dâî: Sebep, faktör.

Gûna-gûn: Türlü türlü, çeşit çeşit.

İstima-ı nâs: İnsanların dinlemesi, kulak vermesi.

Misbah: Lamba, kandil.

Sakf: Tavan, çatı.

Tebdil etmek: Değiştirmek.

Tenvir etmek: Aydınlatmak, nurlandırmak.

Üstad-ı mübelliğ: Bildiren, tebliğ eden üstad, rehber.

Vücûd-u kasır: Sarayın varlığı, var olması.

Vücûd-u üstad: Üstadın varlığı, var olması.

O melik ise Ezel ve Ebed Sultanı olan öyle bir Zât-ı Mukaddes'tir ki, yedi kat semâvât ve arz ve onlarda olan her şey elsine-i mahsusalarıyla onu takdis ve tesbih ediyorlar. ¹ Hem o melik, öyle bir meliktir ki; semâvât ve arzı altı günde halkederek, arş-ı rubûbiyetinde kâim, gece ve gündüzü birbirinin arkasında döndürür, şems ve kamer ve nücum emrine musahhar zîhaşmet ve zîkudret bir zâttır. ²

O kasrın menâzili ise şu onsekiz bin âlemdir ki, ³ her biri kendine lâıyk bir tarz ile tezyin ve tanzim edilmiş.

¹ Bkz.: "Yedi kat gök, dünya ve onların içinde olan herkes Allah'ı takdis ve tenzih eder. Hiçbir şey yoktur ki Allah'ı hamd ile tenzih etmesin. Ne var ki siz onların bu tenzih ve takdislerini iyi anlayamazsınız." (İsrâ Sûresi, 17/44).

² Bkz.: "Rabbiniz o Allah'tır ki gökleri ve yeri altı günde yarattı. Sonra da arşa istiva buyurdu. O Allah ki geceyi, durmadan onu kovalayan gündüze bürür. Güneş, ay ve bütün yıldızlar hep O'nun buyruğu ile hareket ederler." (A'râf Sûresi, 7/54).

³ Fâtiha sûresindeki "Âlemlerin Rabbi" ifadesindeki "âlemler" in, on sekiz bin âlem olduğuna dair bkz.: Taberî, *Câmiu'l-beyân* 1/63; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/219; İbn-i Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ân* 1/24, 25.

Arş-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın tahtı, bütün kâinatı yöneten yüce hâkimiyeti.

Elsine-i mahsusa: Hususî diller.

Ezel ve Ebed Sultanı: Saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan Cenâb-ı Hak.

Kâim: Var olan, duran.

Menâzil: Konaklar, ikamet edilen yerler.

Nücum: Yıldızlar.

Takdis ve tesbih: Cenâb-ı Hakk'ın her hususta kusursuz, noksansız olduğunu ifade ve ilan etme.

Zât-ı Mukaddes: Her türlü kusur ve eksikliklerden uzak Yüce Allah.

Zîhaşmet: Haşmetli, kudret ve heybet sahibi.

Zîkudret: Güç ve kudret sahibi.

Kasırda gördüğün sanayi-i garibe ise şu âlemdeki kudretin mu'cizeleridir. Orada gördüğün et'ime ise rahmetinin semerât-ı hârikalarına işaretler. Oradaki tandır ve matbah ise burada arz ve sath-ı arzıdır. Orada gördüğün künûz-u mahfiye cevherleri ise burada esmâ-yı kudsiyeye ve cilvelerine misaldir. Oradaki nukûş ve o nukûşun rumûzları ise burada manzume ve mevzune olan masnûâtın Nakkâş'larının esmâsına delâletlerine misaldir.

Amma üstad ve muallim ve aveneleri ve tilmizleri ise Seyyidimiz Muhammedüni'l-Mustafa ve sâir enbiyalar (*aleyhi ve aleyhim efdalü's-salavâti vesselâm*) ve evliya (*radıyal-lâhu anhum*) hazerâtına misaldirler.

Kasırdaki melikin hizmetkârları ise melâike (*aleyhim-üsselâm*) işaretler.

Seyr ve ziyafete davet edilen misafirler ise cin ve insan ve insanlara hizmetkâr olan hayvanlara işaretler.

O iki fırka ise birisi ehl-i iman ve kitab-ı kâinatın âyâtlarının müfessir-i âlîşanı olan Kur'ân-ı Hakîm'in

Hazerât: Hazretler, büyük zâtlar.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı, her hükmü yerli yerinde olan Kur'ân-ı Kerim.

Künûz-u mahfiye: Gizli hazineler.

Matbah: Mutfak.

Müfessir-i âlîşan: Şanı yüce müfessir, açıklayıcı.

Nakkâş: Var ettiği her şeyde sınırsız güzellikler nakşeden Cenâb-ı Hak.

Nukûş: Nakışlar, işlemler.

Rumûz: Remizler, işaretler.

Sath-ı arz: Yeryüzü.

Semerât-ı hârika: Hârikulâde meyveler, neticeler.

Tandır: Ocak, fırın.

Tilmiz: Öğrenci.

tilmizleridir. Diğer fırka ise ehl-i küfür ve tuğyan, nefis ve şeytana tâbi ve yalnız hayat-ı dünyeviyeyi tanıyan¹ ve hayvan gibi belki daha aşağı² ³صُمَّ بُكْمٌ “sağır-dilsiz” olan mağdub ve dâllîn guruhudur.

Birinci kfile olan süedâ ve ebrâr, zülcenâheyn olan üstadı dinlediler. O üstad hem abddir; ubûdiyet noktasında Cevşenü'l-Kebîr ve emsali ile Rabbi'ni tavsif ve tarif eder. Hem resûldür; risalet noktasında Rabbi'nin ahkâmını Kur'ân vâsıtasıyla tebliğ eder.

Şu fırka, Resûl'ü dinleyip Kur'ân'a kulak vermekle kendilerini çok makamat-ı âliye içinde, çok vezâif-i latife ile mütelebbis gördüler:

Evvelen: Saltanat-ı rubûbiyetin mehâsinini temâşâger makamında, tekbir ve tesbih vazifesini edâ ettiler.

¹ Kafirlerin âhireti inkar edip sadece dünya hayatını kabul ettiklerine dair bkz.: Müminûn Sûresi, 23/37; En'âm Sûresi, 6/29.

² İman etmeyenleri bu şekilde tavsif eden âyetler için bkz.: A'râf Sûresi, 7/179; Furkan Sûresi, 25/44.

³ Bakara Sûresi, 2/18, 171.

Dâllîn: Doğru yolda olmayanlar, yolunu sapıtmış olanlar.

Ebrâr: İyiler. Hayırlı, erdemli insanlar.

Ehl-i küfür ve tuğyan: Cenâb-ı Hakk'ı inkar edip haddi aşanlar.

Mağdub: Gazaba uğrayanlar.

Makamat-ı âliye: Yüce makamlar.

Mütelebbis: Giyinmiş, donanmış.

Saltanat-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan idare ve hâkimiyeti.

Süedâ: Ebedî mutluluğa erenler, doğru yolda olanlar.

Temâşâger: Seyreden, izleyen.

Vezâif-i latife: Hoş, güzel vazifeler.

Zülcenâheyn: İki kanatlı, iki yönlü. (Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) hem kul, hem resûl olması.)

Sâniyen: Esmâ-yı kudsiye cilvelerinin bedâyiine delâllik makamında, takdis ve tahmid vazifesini îfâ ettiler.

Sâlisen: Rahmetin hazinelerindeki müddeharâtı zâhir ve bâtın hâsseleriyle tartıp fehmetmek makamında, şükür ve senâ vazifesini edâya başladılar.

Râbian: Esmâ-yı mütecelliyeye-i ilâhiyenin definelerindeki cevherleri, cihâzât-ı mânevîyelerinin mizanlarıyla tartıp bilmek makamında, tenzih ve takdis ve medih vazifesine başladılar.

Hâmisen: Mistar-ı kader üstünde kalem-i kudret ile yazılan mektubat-ı rabbâniyeyi mütâlaa makamında tefekkür ve istihsan vazifesine başladılar.

Sâdisen: Fitrat ve sanatındaki latif incelikleri ve güzellikleri temâşâ ile tenzih makamında Fâtır-ı Zülcelâl'lerine

Bedâyi: Eşi benzeri olmayan harika eserler.

Cihâzât-ı mânevîye: Mânevî cihazlar, donanımlar, duygular.

Dellâllik: Gösterme, ilân edip duyurma.

Esmâ-yı mütecelliyeye-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın varlıkta tecelli eden, görünen isimleri.

Fâtır-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Yaradan.

Fehmetmek: Anlamak.

Hâsse: Duygu.

Mektubat-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudretini ve iradesini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar.

Mistar-ı kader: Kader satırı.

Müddeharât: Saklanan, depolanan şeyler.

Mütâlaa: İnceleme, araştırma, tetkik etme.

Tahmid: Hamdetme, şükretme, yüceltme.

Tenzih: Kusurlardan, eksiklik ve çirkinliklerden uzak olduğunu ilan etme.

ve Sâni-i Zülcemâl'lerine muhabbet ve iştiyak vazifesine girdiler.

Sonra, Sâni-i Hakîm'in sanatının mu'cizeleriyle kendini tanıttırmasına karşı –hayret içinde– mârifet ile mukabele ettiler. Dediler ki: ¹ **سُبْحَانَكَ** “Ey Sübhanımız! Seni hakk-ı mârifetinle nasıl tanıyabiliriz.² Senin tarif edicilerin, bütün masnûâtındaki mu'cizelerindir.”

Sonra, rahmetinin meyvelerinin müzeyyenleriyle kendini sevdirmesine karşı, aşk ve muhabbet ile mukabele ettiler.

Sonra, nimetinin lezizleriyle terahhum ve taattufunu göstermesine karşı, şükür ve hamd ile dediler ki: **سُبْحَانَكَ** “Ey Sübhanımız! Senin hakk-ı şükrünü nasıl edâ ederiz?”³ diyerek, bütün kâinattaki bütün ihsanatının fasih lisan-ı hâlleriyle ettikleri şükür ve senâlarını, hem çarşığı âlemde dizilmiş ve zeminin yüzüne serpilmiş bütün

¹ Sen ne yücesin!

² Bkz.: Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr* 2/410; Mer'î b. Yusuf; *Ekavîlü's-sikat* s.45.

³ Bkz.: Ahmed İbn-i Hanbel, *Zühd* 1/70; Beyhakî, *Şuabü'l-ıman* 4/100.

Fasih: Açık, anlaşılır.

Hakk-ı mârifet: Hakkıyla bilme, Cenâb-ı Hakk'ı şânına yaraşır bir şekilde tanıma.

Hakk-ı şükür: Hakkıyla şükretme, Cenâb-ı Hakk'a şânına yaraşır bir şekilde şükretme.

Lisan-ı hâl: Hâl dili. Davranışların ifade ettiği anlam.

Müzeyyen: Zinetli, süslenmiş.

Sâni-i Zülcemâl: Her şeyi mükemmel ve harika yapan Ulu Allah.

Taattuf: Şefkat gösterme, merhamet etme.

Terahhum: Acıma, şefkat etme.

nimetlerin ilânatıyla yaptıkları hamd ve medihlerini, hem rahmet ve nimetin semerât-ı manzume ve mevzunelerinin cûd ve keremine şehâdetleriyle ettikleri şükürlerini kendi nâmlarına enzâr-ı mahlûkât önünde edâ ederler.

Sonra, şu kâinatın mezâhirinde ve şu mevcudât-ı seyyâlenin aynalarında cemâl ve celâl ve kemâl-i kibriyâsının izharına karşı, mahviyet içinde muhabbet ve hayretle secde edip mukabele ettiler.

Sonra, servetinin kesretini ve rahmetinin vüs'atini irâe etmesine karşı fakr ve hâcetlerini izhar ve suâl etmekle mukabele ettiler.

Hem sanatının latifelerini ve hârikalarını ve antikalarını sergilerle meşhergâh-ı enâmıda teşhir etmesine karşı,

Cûd ve kerem: Cenâb-ı Hakk'ın bol bol ikram etmesi, cömertliği.

Enzâr-ı mahlûkât: Yaratılmışların nazarı, bakışı.

Fakr: Fakirlik, muhtaçlık. İhtiyaçlarını kendi imkân ve iktidarıyla karşılayamamak.

İrâe etmek: Göstermek.

Kemâl-i kibriyâ: Cenâb-ı Hakk'ın azamet ve büyüklüğünün mükemmelliği, kusursuzluğu.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Meşhergâh-ı enâm: Varlıkların sergilendiği yer olan kâinat veya

her biri ilâhî sanatların sergisi olan varlıklar.

Mevcudât-ı seyyâle: Hareket halindeki akıp giden varlıklar.

Mezâhir: Mazharlar, varlıkların görüldüğü yerler.

Semerât-ı manzume ve mevzu-ne: Düzgün ve ölçülü meyveler.

Suâl etmek: İstemek, talep etmek.

Teşhir etmek: Sergilemek, göz önüne sermek.

Vüs'at: Enginlik, genişlik.

takdir ve istihsan ve müşâhede ve şehâdet ve işhad ile mukabele ettiler.

Hem kâinatın aktârında, rubûbiyetinin saltanatını ilân etmesine karşı; tevhid, tasdik, itaat ve inkiyad ile mukabele ettiler.

Hem izhar-ı rubûbiyetine karşı; zaafı içinde aczlerini, hâcetleri içinde fakırlarını ilân olan ubûdiyetle mukabele ettiler. Daha bunlar gibi çeşit çeşit çok vezâifle şu dâr-ı dünyada vazife-i hayatlarını edâ edip, ahsen-i takvim suretini aldılar.¹ Ve bütün mahlûkât üstünde öyle bir mer-tebeye çıktılar ki; yümn-ü iman ve emanetle² mücehhez emin birer halife-i arz³ oldular.

¹ Bkz.: “Biz insanı en mükemmel surette (ahsen-i takvim) yarattık.” (Tîn Sûresi, 95/4).

² Bkz.: “Biz emaneti göklere, yere, dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten kaçındılar. Zira sorumluluğundan korktular, ama onu insan yükledi. İnsan (bu emanetin hakkını gözetmediğinden) cidden çok zalim, çok cahildir.” (Ahzâb Sûresi, 33/72).

³ İnsanoğlunun yeryüzünün halifesi olarak yaratıldığını ifade eden bazı âyetler için bkz.: Bakara Sûresi, 2/30; En‘âm Sûresi: 6/165; Neml Sûresi, 27/62; Fâtır Sûresi, 35/39.

Acz: Âcizlik, güçsüzlük.

Ahsen-i takvim: En güzel, en ideal şekil, hâl.

Aktâr: Etraf, dört bir yan.

Dâr-ı dünya: Dünya yurdu.

Emanet: Sorumluluk, halifelik vazifesi.

Halife-i arz: Yeryüzü halifesi.

Inkiyad: Boyun eğme, söz dinleme.

İşhad: Gördüklerini başkalarına da gösterme, şahit tutma.

İzhar-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın engin idare ve hakimiyetini göstermesi, sergilemesi.

Mücehhez: Teçhizatlı, donanımlı.

Müşâhede: Görme, şahit olma.

Şehâdet: Şahitlik etme, tasdik etme.

Yümn-ü iman: İmanın bereketi.

Şu meydan-ı tecrübe ve şu destgâh-ı imtihandan sonra Rabb-i Kerîm, onları saadet-i ebediyeye ve dârü's-selâma davet ederek onlara öyle bir surette ikramlar etti ki, hiç gözler görmemiş ve kulaklar işitmemiş ve kalb-i beşere hiç hutur etmemiş gayet parlak ikramlarla onları rahmetine mazhar etti.¹

Evet ebedî ve sermedî bir cemâlin seyirci müştâkı ve âyinedar âşığı, elbette bâki kalıp ebede gidecektir. İşte hizbü'l-Kur'ân'ın akibeti öyledir inşallahü teâlâ.

Amma füccâr ve eşrâr olan güruh ise; şu kasr-ı âleme girdikleri vakit, bütün delâil-i vahdaniyete karşı küfür ve bütün nimetlere karşı küfran ile mukabele edip, bütün mevcudâtı kıymetsizlikle kâfirâne bir itham ile tahkir ettiler. Bütün esmâ-yı ilâhiyenin tecelliyatına karşı red

¹ Bu manadaki hadis-i şerif için bkz.: Buhârî, *bed'ü'l-halk* 8; Müslim, *cennet* 2-5; Tirmizî, *tefsîru sûre* (32) 2.

Âyinedar: Ayna tutan, yansıtan.

Dârü's-selâm: Emniyet ve huzurun yurdu.

Delâil-i vahdaniyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğinin delilleri.

Destgâh-ı imtihan: İmtihan tezgâhı, imtihan yeri.

Eşrâr: Şerliler, kötüler.

Füccâr: Günahkârlar, kötü huy-lular.

Hizbü'l-Kur'ân: Kur'ân talebeleri, Kur'ân cemaati.

Hutur etmek: Hatıra, akla gelmek.

Kasr-ı âlem: Âlem, kâinat sarayı.

Küfran: Nankörlük.

Müştâk: Arzulu, istekli.

Rabb-i Kerîm: Pek cömert olan, sınırsız kerem sahibi yüce Yaratıcı.

Sermedî: Ebedî, daimî.

ile mukabele ettiklerinden, mütenâhî bir vakitte gayr-i mütenâhî bir cinâyet işlediler, gayr-i mütenâhî bir ikaba müstehak oldular.

Ey miskin Said! Âyâ zann ediyor musun ki, senin vazife-i hayatın yalnız terbiye-i medeniye ile güzelce muhafaza-yı nefsin veyahut zann ediyor musun ki, makine-i hayatında dercolunan şu letâif ve mâneviyatın ve şu âzâ ve âlâtın ve şu cevârih ve cihâzâtın ve şu havâs ve hissiyatın gaye-i yegânesi, şu hayat-ı fâniyede nefsi rezile ve deniyenin hevesât-ı süfliyesinin tatmini için istîmaline mi münhasırdır? Hâşâ ve kellâ! Belki senin vücudunda bunların hikmet-i derci ve fitratında gaye-i idhali iki esastır:

Âlât: Âletler.

Âyâ: "Acaba, mümkün mü!"

Cevârih: Organlar.

Cihâzât: Cihazlar, donanımlar, sistemler.

Derc: Yerleştirme, içine koyma.

Gaye-i idhal: İçine alınma, yerleştirilme gayesi, amacı.

Gaye-i yegâne: Tek gaye.

Gayr-i mütenâhî: Sonsuz.

Hâşâ ve kellâ: Asla!.. Hayır, olmaz!..

Havâs: Mânevî dinamikler, duygular.

Hevesât-ı süfliye: Bayağı, değersiz hisler, arzular.

Hikmet-i derc: Dercedilme, içine alınma hikmeti.

İkab: Azap, ceza.

İstîmal: Kullanma.

Mütenâhî: Sonlu, sınırlı.

Nefs-i rezile ve deniye: İnsanı sürekli kötüye sevkeden rezil ve alçak nefis.

Terbiye-i medeniye: Çağdaş, modern eğitim.

Biri: Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî (*amme nevâlüh*) bütün nimetlerinin çeşit çeşit envânını sana ihsas etmekten ve ettirmekten ibarettir. Sen de hissedip, şükür ve ibadetini etmelisin.

İkincisi: Âleme tecelli eden esmâ-yı kudsiyesinin bütün aksâm-ı tecelliyatını birer birer sana o cihâzâtla tanıttırmaştır. Sen de zevk ile tanıyıp iman getirmelisin ki, bu iki esas üzerinde senin kemâlât-ı insaniyen neşv ü nema bulsun.

Evet, senin hayatın ve hayatındaki cihâzâtın gayelerinin icmâli “dokuz emir”dir:

Birincisi: Vücutunda dercolunan mizanlarla, rahmetin hazinelerindeki müddeharâtı tartmaktır.

İkincisi: Fıtratındaki cihâzâtın anahtarlarıyla, esmâ-yı kudsiyenin gizli definelerini açmaktır.

Üçüncüsü: Kardeşlerin olan diğer mevcudâtın enzârında, esmâ-yı ilâhiyenin garip cilvelerinin numûnelerini hayatınla teşhir ve izhar etmektir.

Aksâm-ı tecelliyat: Tecellilerin, yansımaların kısımları, çeşitleri.

Amme nevâlüh: “Cenâb-ı Hakk’ın ihsan ve ikramı bütün varlığı kuşatmıştır.”

Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî:

Nimetin asıl sahibi, Cenâb-ı Hak.

Enzâr: Bakışlar, nazarlar.

İcmâl: Özet, kısaca anlatım.

İhsas etmek: Hissettirmek, duyurmak.

Kemâlât-ı insaniye: Şahsî faziletler, güzellikler.

Müddeharât: Saklanan, depolanan şeyler.

Neşv ü nema bulmak: Gelişip büyüme, artmak.

Dördüncüsü: Hâl ve kâlin ile, dergâh-ı rubûbiyetinde ubûdiyeti ilân etmektir.

Beşincisi: Bir padişahтан çeşit çeşit nişanlar almış ve o nişanlarını takıp, padişahının nazarında görünmek gibi, sen de esmâsının cilvelerinin verdikleri murassaât ile süslenmiş olduğunu bilerek, Şahid-i Ezelî'nin nazar-ı şuhûd ve işhâdına görünmektir.

Altıncısı: Zevilhayatların tezahürat-ı hayatları olan tahiyatlarıyla ve tesbihatları olan rumûzât-ı hayatlarıyla, Vâhibü'l-hayat'a arz-ı ubûdiyetlerini fehmedip müşâhede ederek görüp göstermektir.

Yedincisi: Hayatına verilen ilim ve kudret ve iradet gibi sıfat ve hâllerinden cüz'î numûneleri mikyas ederek,

Arz-ı ubûdiyet: Kulluğunu arzeme, sunma.

Dergâh-ı rubûbiyet: Hâkimiyet ve terbiyesi bütün varlığı kuşatan Cenâb-ı Hak'ın yüce huzuru.

Fehmetmek: Anlamak.

Kâl: Söz, ifade.

Mikyas etmek: Kıyas etmek, tartmak.

Murassaât: Kıymetli taşlarla dizili, sırmalı bezeli şeyler.

Nazar-ı şuhûd ve işhâd: Hem kendisinin görmesi hem de başkalarına göstermesi.

Nişan: Madalya, rütbe işareti.

Rumûzât-ı hayat: Hayatın, canlılığın işaretleri.

Şahid-i Ezelî: Ezelden ebede her şeyi gören, şahid olan Cenâb-ı Hak.

Tahiyat: Her canlının kendilerine bahşedilen hayat adına yapmaları gereken ve tabii ibadetleri olan fiiller.

Tezahürat-ı hayat: Hayat belirtileri.

Vâhibü'l-hayat: Hayatı karşılıksız hibe olarak veren Hz. Allah.

Zevilhayat: Hayat sahipleri, canlılar.

Hâlık'ın sıfât-ı mutlakasını ve şuûn-u mukaddesini fehmetmektir. Mesela, nasıl ben cüz'î ilim ve irade ve iktidarım ile bu evi böyle muntazam yaptım ise bu kasr-ı âlemin bânisi de, kasr-ı âlemin büyüklüğü nisbetinde kadîr ve alîm ve hakîmdir.

Sekizincisi: Şu mevcudâtın her birinin kendine mahsus bir lisan ile söylediği tevhid ve rubûbiyet-i Sâni'e dair kelimâtını fehmetmektir.

Dokuzuncusu: Acz ve fakr derecelerinin emsaliyle, kudret-i Sâni'in ve gınâ-yı ilâhiyenin derecât-ı tecelliyatını anlamaktır. Nasıl ki açlığın dereceleri nisbetinde ve ihtiyacatın envâi miktarınca lezzet-i taamin envâ-ı derecâtı

Alîm: Her şeyi bilen.

Bâni: Bina eden, yapan usta.

Derecât-ı tecelliyat: Tecellilerin dereceleri.

Envâ: Çeşitlilik, türlü türlü olma.

Envâ-ı derecât: Derecelerin çeşitliliği, türlü türlü olması.

Gınâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın sınırsız zenginliği, hiçbir şeye ihtiyacının olmaması.

Hakîm: Her şeyi yerli yerince yapan.

Kadîr: Güçlü, kuvvetli, gücü yeten.

Kelimât: Kelimeler.

Kudret-i Sâni: Her şeyi yapan, yaratan Cenâb-ı Hakk'ın kudreti.

Lezzet-i taam: Yiyeyeğin, yemeğin lezzeti.

Rubûbiyet-i Sâni: Her şeyi sanatlı, estetik ölçülerle yaratan Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan terbiye ve idaresi.

Sıfât-ı mutlaka: Mutlak olan, hadi-sınırı olmayan sıfatlar, vasıflar.

Şuûn-u mukaddese: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâıyk şefkat, muhabbet, ferah, sürur, gazap gibi mukaddes, münezze manalar.

Tevhid: Allah'ın birliği.

anlaşıyor. Öyle de gayr-i mütenâhî acz ve fakrın ile, Sâni'in gayr-i mütenâhî kudret ve gınâsının derecâtını fehmetmektir.

Hem senin gaye-i hayatın bunlar olduğu gibi, mahiyet-i hayatın da şunlardır:

1- Âsâr-ı esmâ-yı ilâhiyenin garâibinin fihristesi,

2- Şuûn ve sıfât-ı ilâhiyenin fehmine bir mikyas,

3- Âfâkî âlemlere bir mizan,

4- Âlem-i kebîrin bir enmûzeci,

5- Kâinatın bir haritası,

6- Şu kitab-ı kebîrin bir fezlekesi,

7- Defâin ve künûz-u mahfiyeyi açacak anahtarların mahzenidir. İşte mahiyet-i hayatın budur.

Hayatın sureti ise şudur: Hayatın bir kelime-i mektube ve hem mesmuadır. Esmâü'l-hüsnâya delâlet eder.

Âfâkî âlemler: Kâinattaki âlemler.

Âlem-i kebîr: Büyük âlem.

Âsâr-ı esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eserleri, varlıkta görünen izleri.

Defâin ve künûz-u mahfiye: Gizli defineler ve hazineler.

Enmûzec: Numûne, örnek.

Fezleke: Özet, hülâsa, netice.

Garâib: Benzersiz, hayranlık verici şeyler.

Kelime-i mektube ve mesmua: Kudret kalemıyla yazılan ve varlık tarafından görülüp işitilen, manalı kelime, söz.

Kitab-ı kebîr: Büyük kitap, kâinat kitabı.

Mahzen: Kaynak.

Mizan: Terazi.

Hakikat-i hayatın da budur: Tecelli-i ehadiyete aynalık etmektir. Hayatın saadet ve kemâli ise hayatın aynasına temessül edene karşı, şuur ile muhabbet ve şevk ile ibadet etmektir.

Ey Said-i bîcâre! Hayat, böyle gâyâta müteveccih olduğu hâlde, ne akıl ve ne insaf ile hayatını hiç ender hiç hükmünde olan huzuzât-ı nefsanîyeye sarfediyorsun?

Sâir zevilhayat hattâ nebâtât dahi, bahsettiğimiz gayelerin bazısında sana şeriktirler. Evet nar, elma ve dut gibi musannâ meyveler birer kelime-i kudrettirler. Esmâyı ilâhiyeyi ilân edip okutturuyorlar. Onların hayatlarının gayeleri bu gibi emirlerdir. Yoksa bu meyvelerin suretlerinin gayeleri olan yenilmek, gaye-i hayatları değildir. Ancak gaye-i mevtleri olabilir, yani ölümlerinin bir gayesidir.

Fakat sâir zevilhayat, bütün gayelerde sana müsavi olamaz. Çünkü câmî ayna sendedir. Sen dahi senden

Gâyât: Gayeler, hedefler.

Hiç ender hiç: Bütünüyle, tamamen hiç.

Huzuzât-ı nefsanîye: Nefsin hoşuna giden zevkler, hazlar.

Kelime-i kudret: Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı mana yüklü kelime, söz.

Musannâ: Sanatlı, estetik yapılmış şey.

Müsavi: Eşit, denk.

Nebâtât: Bitkiler.

Şerik: Ortak.

Tecelli-i ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa özel ve ayrı ayrı tecellî etmesi, muamelede bulunması.

Temessül etmek: Görünmek, belirlemek.

çok aşağı olanlardan daha aşağı olma! Müminin kıymetini ilân eden şu hadis-i kudsi sana kâfidir:

لَا يَسْغِنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَيَسْغِنِي قَلْبُ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ¹

Ve hem yine bu beyte nazar et:

مَنْ نَهَ كُنْجَمَ دَرِّ سَمَوَاتٍ وَ زَمِينِ

أَزْ عَجَبِ كُنْجَمِ بَقَلْبِ مُؤْمِنِينَ²

¹ “Benim yeryüzüm ve gökyüzüm Beni taşımaya tâkat getiremedi. Fakat, mümin kululumun kalbi Beni taşıyabildi.” (Bkz.: Ahmed İbn-i Hanbel, *ez-Zühhd* s.81; Ebu’ş-Şeyh, *el-Azame* 2/608; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/24; Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/15; Deylemî, *Müsned* 3/174).

² Cenâb-ı Hak, “Ben göklere ve yere sığmam. Ne acâibdir ki müminlerin kalbine sığarım.” buyurdu.

Hadis-i kudsi: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Cenâb-ı Hak'tan bize naklettiği; manası ilâhî, lafızları beşerî olan mübarek, kutsal sözler.

On Birinci Ders*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ۖ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ۖ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ
وَالْأُنثَىٰ ۖ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ۖ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ۖ وَصَدَّقَ
بِالْحُسْنَىٰ ۖ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ۖ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ۖ
وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ۖ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ¹

Ey Avrupa! Sen sağ elinle, sakîm ve mudil (yani dalâlete sevk eden) bir felsefeyi; sol elinle, sefih ve muzır bir medeniyeti tutup, “beşerin saadeti bu iki şey iledir” deyip dâvâ edersin ve beşeri bunlara davet edersin. Senin bu iki elin kırılınsın! Senin bu iki hediyen senin başını yesin!

* Bkz.: Lem’alar, On Yedinci Lem’a, Beşinci Nota.

¹ “Karanlığı ile ortalığı bürüdüğü zaman gece hakkı için! Açılıp parladığı zaman gündüz, Erkeği de, dişiği de yaratan kudret hakkı için ki: Sizin işleriniz çeşit çeşittir. Malını Allah yolunda harcayıp O’na saygı duyarak haramdan sakınan, O en güzel kelimeyi (kelime-i tevhidi) tasdik eden kimseyi. Biz de en kolay yola muvaffak ederiz. Cimri davranan, bir de kendini güçlü sanıp Allah’tan müstağni gören, O en güzel kelimeyi (kelime-i tevhidi) yalan sayanı ise en sarp yola sardırırız.” (Leyl Sûresi, 92/1-10).

Sakîm: Hasta.

Sefih: Haram helal demeden zevk peşinde olan, beyinsiz.

Ey nâşir-i küfr ü küfran! Âyâ hiç câiz olur mu ki, bir adamın akıl ve kalbi ve vicdan ve ruhu müthiş bir derecede musibet içinde olduğu hâlde; cismen zâhirî bir derece refah ve zînet içinde bulunmasıyla o adama mesud denilsin ve saadetine hükmedilsin?

Görüyoruz ki bir adam inkisar-ı hayale uğrasa veya bir emel-i vehmîden me'yus olsa veya bir emr-i cüz'îden ümidi kesilse, nasıl dünya ona darlaşır. Onun tatlı şeyleri ona nasıl acı gelir. Acaba bütün âlâmın menşei ve bütün âmâlin hêdimi olan senin bu şêâmetin ve bu dalâletin ile hasta olup yeis ve yetimlikle mânevî bir cehenneme düşen bir kalb ve bir ruh sahibi, nasıl bir cennet-i kâzibe-i zâile içinde mesud olabilir?

Ey beşeri ifsad eden müfsit Avrupa! Beşerin başına getirdiğin binler belalardan bir tekini söylüyorum, dinle! Ve onu izah eden bu temsile bak:

Âlâm: Elemler.

Âmâl: Emeller.

Âyâ: "Acaba, hiç mümkün mü!"

Cennet-i kâzibe-i zâile: Yok olup bitmeye mahkum, yalancı cennet.

Emel-i vehmî: Vehme dayanan emel, istek.

Emr-i cüz'î: Sınırlı, ferdi ilgilendiren hususî iş.

Hêdim: Yıkan, yok eden.

İnkisar-ı hayal: Hayal kırıklığı.

Me'yus: Ümitsiz.

Menşe: Kaynak, asıl, esas.

Müfsit: İfsat eden, bozan.

Nâşir-i küfr ü küfran: İmansızlık ve nankörlüğü neşreden, dağıtıp yayan.

Şêâmet: Uğursuzluk, meymenetsizlik.

Yeis: Ümitsizlik.

Zînet: Süs.

Ey felsefe-i Avrupa tilmizi! Seninle ikimiz şimdi tenez-züh için bir seyahate çıkıyoruz. İşte önümüzde iki yol var, gel bak!

Biz, şu gâfil medenîlerin gittikleri yola gidiyoruz:

İşte şurada burada her yerde, hattâ gözümüzün yetiştiği yerlerde belki bütün seyahatimiz müddetince böyle göreceğiz ki, her adım başında bir âciz adam duruyor. Bir kısım kavî ve galip insanlar o bîçâreye hücum edip, öyle bir surette mal ve hayvanâtını gasbediyorlar ve hanesini tahrip ediyorlar ve bazen onu öyle bıçaklayıp cerh ediyorlar ki, hâline semâ ağılıyor.

İşte her nereye baksan bu hâl taammüm etmiş. Her yerde zâlimlerin velvelelerinden ve mazlumların vâveylâlarından başka birşey işitilmiyor. Bütün yol boyunca bir matemhane-i umumî şeklini alan bu hâl devam ediyor. Mademki insanız, insan insaniyeti cihetiyle başkasının elemiyle müteellim olur. Bu hadsiz âlâm-ı beşere nasıl tahammül ederiz? Vicdan, nasıl bu hâle dayanabilir? Yalnız şu azab-ı vicdaniyeden bizi kurtaracak iki çaremiz var:

Âlâm-ı beşer: İnsanlığın elemle-ri, acıları.

Cerh etmek: Yaralamak.

Kavî: Güçlü, kaba.

Müteellim: Elem duyan, üzülen.

Taammüm etmek: Yayılmak, umumileşmek.

Tenezzüh: Gezinti, dolaşma.

Tilmiz: Öğrenci, talebe.

Vâveylâ: Çılgılık, yaygara, feryat.

Birisi: Gayet sarhoş olmalıyız.

Diğeri: İnsaniyetten tecerrüd edip vahşi, hodendiş bir kalbi taşımalıyız ki, selâmetimiz için bu iki çare bize bütün halkın helâketini unuttursun ve bizi müteessir etmesin. Hem bir parça ahmak da olmalıyız ki, bütün halka şâmil bir beladan kendimizi hariç zannetmeliyiz.

Ey Avrupa! Senin bir gözü kör dehan ile ruh-u beşere hediye ettiğin şu cehennemî hâleti sen de anladın. Sen şu müthiş derde bir derman aradın. Bu derde şifa ve ilâç olan hüda-yı Kur'ân'dan gözünü yumdun. Muvakkaten elemi hissetmemek için cazibedar lehviyâtı, parlak ve okşayıcı hevesâtı ilâç olarak buldun. Ve bunlarla beşerin hisini iptal ettin. Senin bulduğun bu derman, senin başını yesin ve yiyecek!

Ey hayal arkadaşım! Elbette anladın, şu yol hayat yoludur ki, ehl-i gaflet ve dalâlet o yolda giderler. Bütün zîhayat onların nazarında o biçâre adama benzer. Mevt ve musibetler, o zâlimlere benzer. Daha başka noktaları sen tatbik edebilirsin.

Cazibedar: Cazibeli, çekici.

Hodendiş: Yalnız kendini düşünen, kendisi için endişe duyan.

Hüda-yı Kur'ân: Kur'ân-ı Kerim'in hidayeti, doğru yolu göstermesi.

Lehviyât: Gayr-i meşrû eğlenceler, oyunlar.

Muvakkaten: Belli bir süre için, geçici olarak.

Tecerrüd etmek: Sınırlamak, uzaklaşmak.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

Ey yoldaş ve ey tilmiz-i Avrupa! **Gel, diğer yoldan, Kur'ân'ın talebelerinin arkalarından gidiyoruz:**

İşte bak! Her menzilde, her yerde, her adım başında bütün yol boyunca birer asker, her kulübecik önünde vazife başında nöbet bekliyor. İşte bak! Kanun zabıtları geliyorlar. Herkese terhis tezkereleri veriyorlar.

İşte her yerde bir sürûrdur kopuyor. O memurlar terhis olunan neferlerden silâhlarını, varsa atlarını ve mîrî libaslarını alıyorlar. Neferlerden, ameliyata muhtaç olanlar varsa, ameliyat-ı cerrahiye yapıyorlar. Sonra terhis tezkeresini veriyorlar. Bu neferler, çendan ülfet ettikleri eşyalarından ayrılmak için zâhiren bir hüznü gösteriyorlar, fakat bâtinen mesrur oluyorlar. Zira o vazifenin külfet ve mes'uliyetinden kurtuluyorlar. Hem ettikleri hizmetlerine mukabil mükâfatlarını almak için vatan-ı aslîlerine dönüyorlar. Hem sultanlarına kavuşuyorlar.

İşte bak! O memurlar, bazen acemî ve kaba bir nefere rastgeliyorlar. Nefere “Silâhını, atını teslim et! Sana izin vereceğiz.” diyorlar. Nefer onlara diyor:

Ameliyat-ı cerrahiye: Cerrahî müdahale, operasyon.

Bâtinen: İçî itibarıyla.

Çendan: Gerçi, her ne kadar.

Libas: Elbise, giysi.

Mesrur olmak: Sevinçli, mutlu olmak.

Mîrî: Devlete ait, hazine malı.

Ülfet etmek: Alışmak.

“Ey efendiler! Sizi tanımıyorum. Ben devletin askeriyim, padişahın hizmetindeyim, sonra huzuruna çıkacağım, yanına döneceğim. Eğer onun izin ve rızası ile gelmiş iseniz, baş ve göz üstüne. Yok, cesaretimi tecrübe için emir etmiş de rızası yoksa, yanlış geldiniz. Bendeki emanetini muhafaza ve sultanımın haysiyetini himaye yolunda bütün kuvvetimle sizinle müdafaa edeceğim.”

İşte bu yolda, baştan başa hâl bu minval üzere gidiyor. Her taraftan sürûr ve şenlik sadâsı geliyor. Bir taraftan sürûr içinde tahşidât-ı askeriye tekbir ve tehliil ile başlamış. Evet hayvanât cinsindeki bütün tevellüdât, tahşidâta benzer. Diğer taraftan yine sürûr ile terhisât-ı askeriye bir velvele-i tekbir ve teşekkür içinde başlamış. Evet, zîhayat cinsindeki bütün vefiyât bu terhisâta benzer.

İşte Kur’ân-ı Hakîm beşere böyle bir hediye getirmiştir. Eğer beşer bu hediyeyi kabul edip güzelce istîmal etse, hayat-ı dünyevîde cennet-i mânevîyeyi andıran bu ikinci

İstîmal etmek: Kullanmak.

Kur’ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı, her hükmü yerli yerinde olan Kur’ân-ı Kerim.

Minval: Şekil, yol, tarz.

Tahşidât-ı askeriye: Askerlik vazifesini yapacak olanların askere alınmak üzere toplanmaları.

Tehliil: “Lâ ilâhe illallah” diyerek Allah’ın birliğini ikrar ve ilan etmek.

Tekbir: “Allahu Ekber” diyerek Cenâb-ı Hakk’ın ululuğunu ve büyüklüğünü ikrar ve ilan etme.

Terhisât-ı askeriye: Askerlik vazifesi tamamlayan askerlerin terhis edilmeleri, serbes bırakılmaları.

Tevellüdât: Doğumlar.

Vefiyât: Vefatlar, ölümler.

yoldan gidecektir. Ne geçmişten hüzün eder ve ne de gelecekte havf ve pervâ eder.

Ey Avrupa! Evvelki cehennemî yol, senin açtığın yol olduğu, senin desâtirin ile sabittir. Çünkü senin nazarında hayatın düsturu:

“Her zîhayat, kendi nefesine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır, lezzeti için sa’yeder, bir hakk-ı hayatı vardır. Hayatının gayesi, kendisine aittir.” dersin. Ve netice-i himmeti:

“Hıfz-ı bekâ ve temin-i hayata münhasırdır. Ve kuvvete güvenmelidir. Zira medar-ı hayat olan, düstur-u cidaldir. Belki hayat, cidaldir” diye hükmediyorsun.

Daha bunlar gibi çok esâsât-ı bâtıla ile beşeri evvelki yola sevkettin.

Acaba medar-ı hayat olan **düstur-u teâvün**, ezharün mine’ş-şems (güneşten daha zâhir) olduğu hâlde, nasıl kör oldun görmüyorsun? Evet şems ve kamerden tut, tâ

Desâtir: Düsturlar, prensipler.

Düstur-u cidal: Mücadele kanunu.

Düstur-u teâvün: Yardımlaşma kanunu.

Esâsât-ı bâtıla: Aslı esası olmayan, bâtil, yanlış esaslar.

Hakk-ı hayat: Yaşama hakkı.

Havf etmek: Korkmak.

Hıfz-ı bekâ: Devamlılığı muhafaza etmek, varlığını koruma.

Medar-ı hayat: Hayat sebebi, hayat kaynağı.

Netice-i himmet: Gayret ve çabanın neticesi.

Pervâ etmek: Çekinmek, sakınmak.

Sa’yetmek: Çalışmak.

Temin-i hayat: Hayatını güvene alma, hayatını sürdürebilmek için gerekli önlemleri alma.

nebâtâtın hayvanâtın imdadına ve hayvanâtın insanların imdadına ve mevâdd-ı gıdaiyenin semerâtın imdadına hattâ taamin zerrâti, hüceyrât-ı bedeninin tegaddîsi için kemâl-i intizam ile koşmaları bir Rabb-i Kerîm'in emriyle bir vazife-i muâvenet ve teâvün ve uhuvvet olduğunu ve kavînin zayıfa musahhariyeti olduğunu kör olmayan görür.

Amma **düstur-u cidal** ise bir kısım hayvanât-ı zâlimenin sû-i istîmallerinden neş'et eden bir düstur-u cüz'î-yi gayr-i fitrîdir. Mesela âkilü'l-lahm canavarların vazifeleri, sıhhiye neferleri gibi hayvanâtın cenazelerini toplamak, berr ve bahrin yüzünü temizlemektir. Onların sağ olan hayvanları yemeleri sû-i istîmaldir, gayr-i meşrûdur. Cezasını çekeceklerdir. Bu düsturun çürüklüğünü gördün. Şimdi, her zîhayat nefesine mâliktir diye olan düsturun mahiyetini gör:

Âkilü'l-lahm: Et yiyen, etle beslenen.

Berr ve bahr: Kara ve deniz.

Düstur-u cüz'î-yi gayr-i fitrî:

Yaratılış kanunlarına zıt, herkesi kapsamayıp ferde münhasır kalan düstur, prensip.

Hüceyrât-ı beden: Beden hücrecikleri.

Kemâl-i intizam: Mükemmel bir intizam, düzen ve âhenk.

Mevâdd-ı gıdaiye: Gıda maddeleri.

Musahhariyet: Emri altına verilme, boyun eğdirilme.

Rabb-i Kerîm: Pek cömert olan, sınırsız kerem sahibi yüce Yaratıcı.

Semerât: Meyveler.

Sû-i istîmal: Kötüye kullanma, yanlış uygulama.

Taam: Yiyecek, yemek.

Teâvün: Yardımlaşma.

Tegaddî: Beslenme, gıdalanma.

Uhuvvet: Kardeşlik.

Vazife-i muâvenet: Yardım etme, yardımlaşma vazifesi.

Zerrât: Zerreler, moleküller.

Zîhayat içinde en eşref ve ihtiyârca en geniş olan insandır. Hâlbuki insanın ef'âl-i ihtiyâriyesi içinde en hafifi ve en zâhiri, söz söylemesi ve yemek ve içmesi ve düşünmesidir. Hâlbuki insanın bunlarda dest-i ihtiyârının müdahalesi ne kadar az olduğu azıcık düşünmekle anlaşılır. Hâlbuki mahlûkâtın en eşrefi olan insanın eli, tasarruf-u hakikîden bu derece bağlı olsa, başka hayvanât ve cemâdât, sırf birer memlûktan ve Hâlık'ın hesabıyla dönen ve çalışan birer mahlûk-u musahhardan başka birşey değildir.

Sâir esâsâtın, bu iki esasın gibi esassızdırlar. Seni bu hataya düşüren, senin yek-çeşm dehandır. Çünkü sen Rabbin'i unuttun. Hikmet-i sanat-ı rabbâniyeye, kör tabiat nâmını taktın. Âsâr-ı rahmeti, o mevhum tabiata istinad ederek esbaba isnad ettin, küfrana başladın. Allah'ın malını, bazı şeytan tâgûtlara taksim ettin, küfre girdin.

Âsâr-ı rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın rahmetinin eserleri, izleri.

Cemâdât: Cansız varlıklar.

Dest-i ihtiyâr: İrade eli.

Ef'âl-i ihtiyâriye: İnsanın irade ve tercihi neticesinde yaptığı fiiller.

Hikmet-i sanat-ı rabbâniye: Her şeyi yerli yerince yapan Cenâb-ı Hakk'ın sanatındaki hikmetler, incelikler.

İhtiyâr: İrade etme, tercih etme, dileme.

İsnad etmek: Nispet etmek, mal etmek.

İstinad etmek: Dayanmak.

Küfran: İnkâr, nankörlük.

Mahlûk-u musahhar: Emre âmâde, emirlere boyun eğen varlık.

Memlûk: Kul, köle.

Tâgût: Put, şeytan. Allah yoluna engel olan.

Tasarruf-u hakikî: Gerçek tasarruf yetkisi, istediği gibi yapma gücü.

Yek-çeşm: Tek gözlü.

İşte bu dalâletindedir ki senin nazarında her bir insan, belki her bir hayvan, nihayetsiz hâcâtının tahsili için hesapsız düşmanlarına karşı tek başıyla mücadele ve musâraa etmeye muztardır. Fakat ne ile hangi silâh ile? Evet zerre gibi bir iktidar, saç gibi bir ihtiyâr, zevale maruz lem'a gibi bir şuur, intifâya maruz şûle gibi bir hayat, kısalıkta dakika gibi bir ömür ile musâraa etmek lâzım gelir. Hâlbuki bütün elinde olanı sarfetsen, hadsiz metâlibinden birisini de tahsile kâfi değil. Bir musibete düşsen, kör-sağır esbaptan istimdad edersin.

İşte karanlıklı dehan, beşerin edyân-ı semâvî nuruyla gündüz rengini almış ömrünü geceye tebdil etti. Yalnız o muzlim geceyi, yalancı ve müstehzî bazı ışıklarla tenvir etmişsin.

İşte her bir zîhayat, evvelki yolda gördüğümüz bîçâre adama benzer ki, sahipsiz ve âciz oldukları hâlde, hadsiz merhametsiz zâlimlerin hücumuna maruzdur. Bütün

Edyân-ı semâvî: Semâvî, ilâhî dinler.

Hâcât: İhtiyaçlar.

İntifâ: Sönme, bitme.

İstimdad etmek: Yardım istemek, medet dilemek.

Lem'a / şûle: Işıltı, ışık.

Metâlib: İstekler, talepler.

Musâraa etmek: Mücadele etmek, boğuşmak, savaşmak.

Muzlim: Kara.

Muztar: Zor durumda kalan, mecbur.

Müstehzî: Alay eden, alaycı.

Tebdil etmek: Değiştirmek.

Tenvir etmek: Aydınlatmak, nurlandırmak.

Zeval: Kaybolup gitme, yok olma.

dünya bir matemhane-i umumî, yani zikirhane olan dünyayı, bir matemhane şeklinde gösterdin. Tesbihat olan asvâtı, elîm firak ve zeval vâveylâları tarzında işittiriyorsun.

Şimdi, senin felsefen tilmizleri ile Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerinin muvâzenelerine bak:

- Senin hâlis tilmizin bir firavundur. Fakat menfaati için en hasis bir şeye de ibadet eder bir firavun-u zelildir. Her nâfi şeyi, kendine Rab tanır.

Kur'ân'ın hâlis tilmizi ise abddir. Fakat âzam-ı mahlûkâta da ibadete tenezzül etmez. Ve âzam-ı menfaat olan cenneti gaye-i ibadet kabul etmez bir abd-i azizdir.

- Hem senin tilmizin, mütemerrid ve muannididir. Fakat bir lezzet için nihayet zilleti kabul eden ve bir menfaat-i hasise için şeytan gibi şahısların ayağını öpmekle zillet gösteren bir miskin-i zelildir.

Asvât: Sesler.

Âzam-ı mahlûkât: Yaratıkların en büyüğü.

Âzam-ı menfaat: En büyük, en yüksek menfaat, fayda.

Elîm: Elem veren, üzücü.

Hasis: Değersiz, çirkin.

Menfaat-i hasise: Ufak, değersiz menfaat.

Muannid: İnatçı.

Muvâzene: Kıyas, karşılaştırma.

Mütemerrid: Israrlı, dik kafalı.

Nâfi: Faydalı.

Tilmiz: Öğrenci, talebe.

Kur'ân'ın tilmizi ise mütevazi, heyyin yani âsân, ve ley-yin yani yumuşaktır. Fakat Fâtır'ının gayrına, daire-i izni haricinde tezellüle tenezzül etmez.

- Hem senin tilmizin, cebbâr ve mağrurdur. Fakat kalbinde nokta-yı istinad bulmadığı için, zâtında gayet acz ile âciz bir cebbâr-ı hodfürûştur.

Kur'ân'ın tilmizi ise fakir ve zayıftır. Fakr ve zaafını bilir. Fakat onun Mâlik-i Kerîm'i ona iddihar ettiği servet ile müstağnidir. Seyyid'inin nihayetsiz kudretine istinad ettiği için kavîdir.

- Hem senin tilmizin menfaat-perest ve hodendiştir ki; o tilmizin gaye-i himmeti, nefis ve batnın hevesâtını tatmindir. Ve menfaat-i şahsiyesini, bazen kavminin menfaati içinde kavminin menfaati nâmıyla ve menfaat-i nefisini, menfaat-i millet nâmıyla arar. Ya rikkat-i cinsiye

Batn: İç, karın.

Cebbâr-ı hodfürûş: Devamlı kendini beğendirmeye çalışan, zorba.

Fâtır: Yaradan, Yaratici.

Gaye-i himmet: Gayret ve çabanın gayesi, hedefi.

Heyyin / âsân: Kolay, basit, sade. (Halim-selim bir fitrata sahip.)

Hodendiş: Yalnız kendini düşünen, kendisi için endişe duyan.

İddihar etmek: Biriktirip saklamak, depolamak.

Kavî: Güçlü, kuvvetli.

Mağrur: Gururlu, kibirli.

Mâlik-i Kerîm: Sahibi olduğu nimetleri sınırsız, sonsuz lütfuyla kullarına ihsan eden Hz. Allah.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

Rikkat-i cinsiye: Hemcinslere karşı incelik, nezaket içerisinde olma, şefkat etme.

Tezellül: Kendini alçaltma, küçük duruma düşürme.

eleminden kurtulmak ister veya hırsını veya gururunu veya hubb-u câhını o milliyet-perverlik cihetinde teskin eder. Elhasıl, nefsinden başka hakikî hiçbir şeye muhabbet etmez. Her şeyi kendi nefesine feda eder.

Kur'ân'ın tilmizi ise yalnız livechillah ve rıza-yı ilâhî için ve fazilet için o derece nefsinin menfaatinden tecerrüd eder ki, cennet-i ebediyeyi dahi hakikî maksat ve gaye-i ibadet yapmaz. Nerede kaldı ki bu dünya-yı zâilenin fâni olan menâfii, onu hakikî maksat ve gayesinden çevirsin.

İşte o iki hâlis tilmizin himmetlerinin birbirinden ne derece mütefâvit ve mugâyir olduğu bununla anlaşılır.

Evet Kur'ân'ın tilmizi, en büyük şeyleri, arş ve şems gibi mevcudları birer memur, birer mahlûk-u musahhar, birer âciz tanır. Ruhunda, bütün ehl-i semâvât ve arz sâlihlerine karşı öyle bir alâka-yı şedide-i uhuvvetkârâne hisseder ki,

Alâka-yı şedide-i uhuvvetkârâne: Kardeşlik bağı gibi şiddetli bir alâka ve irtibat.

Arş: Semâ, gök.

Dünya-yı zâile: Geçici, fâni dünya.

Hubb-u câh: Makam arzusu, düşkünlüğü.

Livechillah: Allah rızası için.

Menâfi: Menfaatler, faydalar.

Milliyet-perverlik: Milletini sevme, milliyetçilik.

Mugâyir: Muhalif, zıt.

Mütefâvit: Farklı.

Tecerrüd etmek: Sıyrılmak, uzaklaşmak.

Teskin etmek: Sakinleştirmek, yatıştırmak.

ehl-i beytine dua ettiği gibi an-samimi'l-kalb onlara da dua edip, saadetleriyle mesud olduğunu gösterir.

Bu iki tilmizin mürüvvetlerinin derece-i farkına bak ki: Senin tilmizin, nefsi için kardeşinden kaçır. Kur'ân'ın tilmizi ise bütün ibâdı, belki bütün mahlûkâtı kendine kardeş görür.

Kur'ân-ı Kerîm'in, tilmizlerine verdiği ulviyet ve kıymet bununla anlaşılır ki: Bu küçük insan, küçük bir mikroba mağlup ve ednâ bir kerb ile yere düştüğü ve o kadar zayıf olduğu hâlde, Kur'ân-ı Kerîm'in feyiz ve irşadıyla o derece yükseklenir ve o derece letâifi inbisat eder ki; dünya mevcudâtını ve zerrât-ı kâinatı tesbih tanesi edip, Mâbud'unu o adetle zikreder.

Hattâ bir kısımları bunları da az görüp, Mâbud-u Zülcelâl'in liyakatini göstermek için gayr-i mütenâhî adetle, gayr-i mütenâhî tesbih ile Mâbud-u Zülcemâl'i

An-samimi'l-kalb: Yürekten, çok samimi bir şekilde.

Ednâ: En küçük, en basit.

Ehl-i beyt: Âile fertleri, ev ahâlisi. İbâd: Kullar.

İnbisat etmek: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

Kerb: Keder, gam, üzüntü.

Letâif: Mânevî duyular, ruhâni dinamikler.

Mâbud-u Zülcelâl: Kendisine ibadet edilen, ululuk ve yüceliğin yegane sahibi Hz. Allah.

Mâbud-u Zülcemâl: Kendisine ibadet edilen, sonsuz güzellikler sahibi Hz. Allah.

Mürüvvet: İnsaniyet, fazilet.

Zerrât-ı kâinat: Varlıkların zerreleri.

zikrediyorlar. Dünya zerrâtının, virdlerine kâfi bir tesbih olmadığını ve nâkıs olduğunu gören ve cenneti zikirlerine gaye tanımayan ulüvv-ü himmet sahibi o tilmizler, kendi nefislerini, en ednâ bir mahlûk-u ilâhîden efdal görmediklerini gösteren bir hâl ile, nihayet derecede tevazu ve mahviyet gösteriyorlar.

O şecere-i tûbâ-yı Kur'âniye'nin hadd ü hesaba gelmez münevver meyvelerinden Kutb-u Geylânî*, Rufâî*, Şâzîlî* gibi zâkirleri dinle. Nasıl, tesbih tanelerine bedel zerrât-ı kâinatın silsilelerini ellerinde tutmuşlar, öylece Mâbud'un zikrini çekiyorlar.

Ey Avrupa'nın ruh-u habisi! Felâket-i mâneviye-i beşeriyenin sebebi olan desâtirinden bazılarını sâbıkan zikrettik. Şimdi, beşerin saadet-i mâneviyesine menşe olan desâtir-i Kur'âniye'nin yalnız bir-ikisine işaret edeceğiz. Evet, hüda-yı Kur'ânî böyle insana hitaben der:

Desâtir-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'in düsturları, prensipleri.

Mahlûk-u ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı varlık.

Menşe: Kaynak, memba.

Münevver: Nurlu, parlak.

Nâkıs: Eksik.

Sâbıkan: Daha önce.

Silsile: Birbirini takip eden şeylerin meydana getirdiği dizi, zincir.

Şecere-i tûbâ-yı Kur'âniye: Cennetteki tûbâ ağacına benzeyen Kur'ân-ı Kerim.

Ülüvv-ü himmet: Yüksek gayret.

Vird: Belli aralıklarla devamlı okunan dua, zikir.

Zâkir: Zikreden, Cenâb-ı Hakk'ı anan.

Ey insan! Senin elinde olan hayatın ve vücudun ve nefsin ve malın emanettir. Onlar, her şeye kadîr ve her şeye alîm bir Mâlik-i Kerîm'in mülküdür. O Mâlik-i Kerîm ve Rahîm, kemâl-i kereminden, sende emanet olan kendi mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin. Senin elinde beyhude zâyi olmasın. Sonunda, sana büyük fayda versin. ¹

Sen bir memursun, asker gibi muvazzafsın. Öyle ise O'nun nâmıyla çalış, O'nun hesabıyla sa'yet. Muhtaç olduğun bütün şeyleri sana bahşeden ve rızkını veren, muktedir olmadığın şeylerden seni hıfzeden O'dur. Senin gaye-i hayatın, Mâbud'un tecelliyatına ve esmâ ve şuûnâtına mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit de ki:

إِنَّا لِلَّهِ ² “Ben, onun hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer Rabbim'in izin ve rızasıyla gelmiş isen merhaba

¹ Bkz.: “Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır.” (Tevbe Sûresi, 9/111).

² “Biz Allah'a âidiz.” (Bakara Sûresi, 2/156).

Alîm: Her şeyi bilen.

Esmâ: İsimler.

Kadîr: Gücü yeten, güçlü, kuvvetli.

Kemâl-i kerem: Pek büyük, eksiksiz bir cömertlik.

Mazhariyet: Nail olma, elde etme.

Muvazzaf: Görevli, vazifeli.

Sa'yetmek: Çalışmak.

Şuûnât: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufkunu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâyık şefkat, muhabbet, ferah, sürür, gazap gibi mukaddes, münezeh manalar.

safo geldin. وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ¹ Biz ona gideriz ve onun rü'yetine müştâkız. Günün birinde elbette bizi hayatın vazife ve tekâlifinden âzad edecektir. Ne var o âzadlık bugün olsun. Hem ey musibet, senin elinde olsun! Yok eğer Rabbim'in irade ve emriyle beni tecrübe ve imtihan için gelmiş isen, fakat Rabbim'in beni âzad etmeye izin ve rızası yoksa, kuvvetim yettikçe ben, emaneti emin olmayana teslim etmeyeceğim. Haydi git ey zâlim musibet!..”

Ey hayalî arkadaşım! Hakikat-i hâl, iki tarafta bu minval üzeredir. Lâkin hidayet ve dalâlette derecât-ı insan mütefâvittir. Merâtib-i gaflette insanlar muhtelifdir. Şu zamanın gafleti o derecede kalınlaşmış ve öyle uyutucu bir tarzda ibtal-i his etmiş ki, medenîler evvelki yolun elîm elemini hissetmiyorlar. Lâkin, hassasiyet-i ilmiyenin tezâyüdü ile ve mevt-âlûd inkılâbâtın ikâzâtıyla şu perde-i gaflet parçalanacaktır.

¹ “Vakti geldiğinde elbette O'na döneceğiz.” (Bakara Sûresi, 2/156).

Derecât-ı insan: İnsanların dereceleri.

Hassasiyet-i ilmiye: İlmî hassasiyet, bilimsel dikkat ve titizlik.

İbtal-i his etmek: Duyguları bastırmak, hissedemez hâle getirmek.

İkâzât: İkazlar, uyarılar.

İnkılâbât: İnkılaplar, değişimler.

Merâtib-i gaflet: Gafletin mertebeleri.

Mevt-âlûd: Ölümle içice, ölüme benzeyen.

Rü'yet: Görme.

Tekâlif: Yükümlülükler, sorumluluklar.

Tezâyüd: Artma, çoęalma.

Binlerle veyl o müslüman evlâtlarına ki, ecnebîlerin tâgûtlarına ve felsefelerine aldanıp Kur'ân-ı Kerîm'in der-sini unuttur.

Ey gençler ve ey İslâm evlâtları! Avrupa'nın size karşı olan merhametsiz zulüm ve adâvetine ve bâtil efkârına ne akıl ile muhabbet edip onları taklit ediyorsunuz ve onlara ittibâen sefâhetlerine iştirak ve saflarına iltihak ile mukabele ediyorsunuz?¹ Onları taklit ve onlara ittibâ ile beraber, dâvâ-yı hamiyet yalandır. Milleti istihfaf ve milliyetle istihzâdır.

Cenâb-ı Hak, bizi de sizi de tarîk-i müstakîmden ayırmayıp hidayette kılsın, âmin...

¹ Bkz.: “Ey iman edenler! Eğer Ehl-i kitaptan bir kısmına uyacak olursanız, iyi bilin ki onlar sizi imanınızdan sonra küfre çevirmek isterler.” (Âl-i İmran Sûresi, 3/100).

Dâvâ-yı hamiyet: Din, vatan ve millet gayreti iddiasında olma.

İstihfaf: Küçümseme, hafife alma.

İstihzâ: Alay etme, alay.

İttibâen: Uyarak, tâbi olarak.

Sefâhet: Haram helal demeden zevk peşinde olma, eğlence düşkünlüğü, beyinsizlik.

Tarîk-i müstakîm: Doğru, şaşır-tmayan, dümdüz yol.

On İkinci Ders*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ¹

Ey birader! Küffar ve ehl-i dalâletin kesret-i adediyle beraber bazı hakâik-i imaniyenin inkârlarında ittifakları seni sarsmasın. Çünkü kıymet kesrette değildir. Zira insan, insan olmadığı vakit şeytan bir hayvan olur. Ecnebîler gibi ihtirâsât-ı hayvaniyede terakki ettikçe hayvaniyeti şiddetlenir, daha ziyade hayvan olur. Hayvanâtın kemmiyetçe kesreti ve insanın hayvanâta nisbeten killeti malûm. Hâlbuki hayvanât, insan için halkolunmuştur.

Küffarın tarifi ise: Küffar, hayvanât-ı ilâhîden bir nevi habistirler ki,² imâret-i dünyaya ve hem müminlere

* Bkz.: Lem'alar, On Yedinci Lem'a, Altıncı Nota.

¹ “Nice küçük topluluklar vardır ki, Allah'ın izniyle çok büyük topluluklara galip gelmiştir!” (Bakara Sûresi, 2/249).

² Bkz.: Tevbe Sûresi, 9/28.

Habis: Pis, kötü, çirkin.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri, esasları.

Halk olunmak: Yaratılmak.

Hayvanât-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın yarattığı hayvanlar.

İhtirâsât-ı hayvaniye: Hayvanî hırslar, istekler.

İmâret-i dünya: Dünyayı imar etme, mâmur hâle getirme.

Kemmiyet: Nicelik, sayı, miktar.

Kesret: Çokluk.

Kesret-i aded: Sayı çokluğu.

Killet: Azlık, az olma.

Küffar: Kâfirler.

Terakki etmek: Yükselmek, ilerlemek.

derecât-ı niam-ı ilâhiyeyi anlamaya bir vâhid-i kıyasî olmak için halkedilmişler ve imhal edilmişlerdir.¹ Şu küffar denilen bu nevi hayvanâtın, hakkı inkâr edip nefyetmekte ittifakları kuvvetsizdir. Evet küfür, çendan isbat suretinde de olsa nefiydir, inkârdır, cehildir, ademdir. Binler ehl-i nefiy ve inkârın iki ehl-i isbata karşı sözleri bâtıldır, sukut eder.

Mesela, bütün bir şehrin ahalisi Ramazan ayına banyorlar. Binler insan, yok diye nefiy ve inkâr etseler, iki adam da isbat edip şehâdet etse, bütün inkâr edenlerin sözleri hiçe iner.² Acaba kâr-ı akıl mıdır ki, sen desen: “Bu kadar binlerle insanların tevâtürlerini kabul ederim, o iki adamın şehâdetlerini reddederim.”

¹ Bkz.: “Kâfirleri imhal eyle, mühlet ver onlara biraz!” (Târik Sûresi, 86/17).

² İki âdil şahidin Ramazan hilâlini gördüklerine dair şehâdetleriyle Ramazan ayının girdiğine hükmedildiğine dair bkz.: Ebû Davud, *saum* 14; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/247; Serahsî, *Mebûsât* 3/139-140...

Adem: Yok, yokluk.

Cehil: Cehalet.

Çendan: Gerçi, her ne kadar.

Derecât-ı niam-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ettiği nimetlerin dereceleri.

Ehl-i isbat: Bir şeyin varlığını kabul edenler, var olduğunu iddia edenler.

Ehl-i nefiy ve inkâr: Bir şeyin varlığını inkâr edenler, olmadığını iddia edenler.

İmhal etmek: Mühlet vermek, bir müddet daha izin vermek.

Nefiy: Bir şeyin olmadığını iddia etme, inkâr.

Sukut etmek: Ortadan kalkmak, düşmek.

Tevâtür: Kalabalık bir topluluğun aktardığı haber.

Vâhid-i kıyasî: Ölçek. Ölçmede kullanılan birim.

Aynen bunun gibi, biri çıksa dese: “Koca Avrupa’nın bu kadar hükemâsı şu hakikat-i imaniyeyi inkâr ediyorlar. Bizim iki hocamızın sözü nasıl tercih ediliyor?”

Ey bîçâre nâdan! Mesele hiç öyle değil. Bu söze hiç hakkın yok. Belki bu mesele, hiç ehil olmadıkları meselelerde nâehil birkaç fuzûlînin hadsiz ehl-i ihtisasa karşı söz söylemesidir.

Bir-iki hoca dediğin; milyarlar beşerin güneşleri hükümünde olan Şeyh Geylânî, İmam Gazâlî*, Muhyiddin Arabî*, Şah-ı Nakşibend*, İmam Rabbânî* gibi ehl-i ihtisasin icmâlarıdır ki, o hakikati görmüşler, gösteriyorlar.

Koca Avrupa hükemâsı dediğin; madde-perest, akılları gözlerine sukut etmiş, mâneviyattan uzaklaşmış, şems-i hakikatten ve hilâl-i haktan âmîleşmiş, hakkı görmedikleri için hakkı nefyeden, haddinden tecavüz etmiş sanatkârlardır.

Âmîleşmek: Körleşmek, görememek.

Ehl-i ihtisas: Sahasında uzman olan kimseler, mütehasıslar.

Fuzûlî: Bilgisi olmayan bir konuda gereksiz, boş yere konuşan, lüzumsuz.

Hilâl-i hak: Hakkı, gerçeği gösteren hilâl.

Hükemâ: Bilginler, filozoflar.

İcmâ: İttifak, fikir birliği.

Madde-perest: Maddeci, maddeye aşırı değer veren, materyalist.

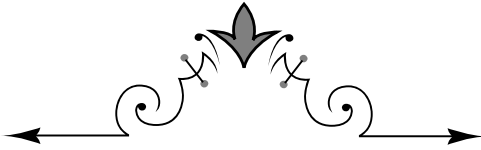
Nâdan: Cahil, kaba.

Nâehil: Ehil olmayan, uygun veya layık olmayan.

Şems-i hakikat: Hakikat güneşi.

قَدْ يُنْكِرُ الْمَرْءُ ضَوْءَ الشَّمْسِ مِنْ رَمَدٍ
وَيُنْكِرُ الْفَمُّ طَعْمَ الْمَاءِ مِنْ سَقَمٍ¹

Yani; “Bazı gözü hasta olan kimse, güneşin ziyasını ve vücudu hasta olan kimse de suyun tadını inkâr ediyorlar.”

¹ Busayrî, *Kasîdetü'l-bürde* 104. beyit.

On Üçüncü Ders*

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا¹

Ey serâb-ı gururu, şarâb-ı tahur zanneden Said-i hodfürûş! Hikmet, hayr-ı kesîr olduğunu işittin. Fakat yanlış yola gitmiştin. Şu kitab-ı kâinatın hikmetini, maânîsinde aramadın. Gittin, nukûşunda taharri ettin. Hikmet-i kudsiye-i Kur'âniye ile hikmet-i felsefe-i insanın farklarını görmek istersen şu temsile güzel bak:

Bir zaman dindar, sanatkâr bir hâkim Kur'ân'ı acîb bir tarzda yazmış. Bazı hurufâtını elmas ve zümrüt ile, bir

* Bkz.: Sözlür, On İkinci Söz, Birinci Esas.

¹ “Kime hikmet nasip edilmişse doğrusu, büyük bir hayra mazhar olmuştur.” (Bakara Sûresi, 2/269).

Hayr-ı kesîr: Çok hayır. Büyük iyilik, fayda.

Hikmet-i felsefe-i insan: Sadece insan aklını esas alarak varlığa bakan düşünce, felsefe.

Hikmet-i kudsiye-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'in varlığa bakışı, mukaddes hikmeti.

Hodfuruş: Kendini beğenmiş.

Hurufât / huruf: Harfler.

Kitab-ı kâinat: Kâinat kitabı. Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinât.

Maânî: Manalar.

Nukûş: Nakışlar, işlemler.

Serâb-ı gurur: İnsanları aldatması yönüyle çöldeki seraba benzeyen gurur, gurur serabı.

Şarâb-ı tahur: Tertemiz içecek.

Taharri etmek: Aramak, araştırmak.

kısmını altın ve gümüş ile, bir kısmını daha kıymetli cevherler ile yazıp öyle müzeyyen ve münakkaş etmişti ki; o Kur'ân'ı, kıraatini bilen ve bilmeyen herkes temâşâ edip istihsan ederdi. Fakat o Kur'ân'ın manasındaki zînet ve güzellik, zâhirî zînetinden milyon mertebe daha âlî, daha gâlî belki nisbet kabul etmez derecededir.

O hâkim, şu musannâ ve murassâ Kur'ân-ı Hakîm'i, bir ecnebî feylesofa ve bir müslüman âlime gösterdi. Ve emretti ki: "Her biriniz buna dair birer eser yazınız." Her biri, o Kur'ân'a dair birer kitap te'lif etti.

Fakat feylesofun kitabı, yalnız hurufun nakışlarından ve münasebetlerinden ve vaziyetlerinden ve cevherlerinin hasiyetlerinden ve tarifatından bahseder. Manasına hiç ilişmez. Zira o ecnebî adam, Arapça okumasını hiç bilmez. Hattâ o müzeyyen Kur'ân'ın kitap olduğunu bilmiyor. Ve ona münakkaş bir antika nazarıyla bakıyor. Lâkin o ecnebî feylesof, her ne kadar Arapça bilmiyor, fakat iyi bir mühendistir, güzel bir musavvirdir, mahir bir kimyagerdir, sarraf bir cevhercidir.

Âlî: Yüce, yüksek.

Gâlî: Değerli, kıymetli.

İstihsan etmek: Beğenmek, güzelliğini takdir etmek.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı, her hükmü yerli yerinde olan Kur'ân-ı Kerim.

Murassâ: Süslü, sırmalı.

Musannâ: Sanatlı.

Musavvir: Tasvirici, ressam.

Münakkaş: Nakışlı, işlemeli, desenli.

Müzeyyen: Süslenmiş, güzelleştirilmiş.

Zînet: Süs.

Amma müslüman âlim ise ona baktığı vakit, o Kitab-ı Mübin'dir, Kur'ân-ı Hakîm'dir anladı. Tezyinât-ı zâhirîsine ehemmiyet vermedi. Hurufunun nakışlarıyla iştilal etmedi. Belki öyle bir şey ile meşgul oldu ki; ötekinin meselelerinden milyon mertebe daha âlî ve daha gâlî, daha latif, daha şerif, daha nâfi, daha câmî. Çünkü o müslüman âlim, o Kur'ân'ın perde-i nukûşu altında olan hakâik-i kudsiyesinden ve envâr ve esrarından bahsederek bir güzel tefsir yazdı.

Sonra, ikisi de eserlerini hâkime takdim ettiler. Hâkim, evvel feylesofun eserine baktı gördü ki: O hodpesent, tabiat-perest adam çok çalışmış, fakat hiç hikmetini ve manasını anlamamış. Belki karıştırmış. Ona karşı hürmetsizlik belki edepsizlik etmiş. Manasız nukûş zannederek kıymetsizlik ile tahkir etmiş. Hâkim dahi eserini başına vurdu. O feylesofu huzurundan çıkardı.

Sonra öteki âlimin eserine baktı gördü ki: Gayet güzel, nâfi bir tefsirdir ve hakîmâne ve mürşidâne bir

Câmî: İçine alan, kuşatan.

Envâr: Nurlar.

Esrar: Sırlar.

Hakâik-i kudsiye: Kutsi hakikatler.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

Hodpesent: Kendini beğenmiş.

Kitab-ı Mübin: Allah katından geldiği açık olup, gerçekleri açıklayan kitap, Kur'ân-ı Kerim.

Mürşidâne: İrşad eden, doğruyu gösteren bir tarzda.

Nâfi: Faydalı.

Perde-i nukûş: Nakışlı, işlemeli perde, örtü.

Tabiat-perest: Eşyayı, tabiatın yarattığını kabul eden kimse, naturalist.

Tezyinât-ı zâhirî: Dış süslemeler.

te'liftir. "Âferin!" dedi. "İşte âlim ve hakîm buna derler. Öteki, haddinden tecavüz etmiş bir sanatkârdır."

Eğer temsili fehmettin ise bak hakikati gör:

Amma o müzeyyen Kur'ân ise şu musannâ kâinattır. O hâkim ise Hakîm-i Ezelî'dir. O iki adam ise birisi yani ecnebîsi, ilm-i felsefedir ve hükemâsıdır. Diğeri, Kur'ân ve tilmizleridir. Kur'ân-ı Hakîm, şu kur'ân-ı azîm-i kâinatın bir müfessiridir, bir tercümanıdır.

Evet Furkan-ı Hakîm'dir ki; şu sahâif-i kâinata kalem-i kudretle yazılan âyât-ı tekviniyeyi beşere ders verir. Mevcudâta, mana-yı harfiyle bakar. "Ne güzel yapılmış, ne güzel delâlet ediyor" der. Kâinatın hakikî güzelliğini gösterir.

İlm-i hikmet dedikleri felsefe ise; sahâif-i kâinatın hurufunun tezyinât ve münasebâtına dalmış, sersemleşmiş. Hurufâta, mana-yı harfiyle bakmak lâzım gelirken,

Âyât-ı tekviniye: Yaratılış delilleri, kâinat kitabının âyetleri.

Delâlet etmek: İşaret etmek, göstermek.

Furkan-ı Hakîm: Hakkı bâtıldan, doğruyu yanlıştan ayıran; her şeyi yerli yerince içinde ihtiva ederek beyan eden Kur'ân-ı Kerim.

Hakîm-i Ezelî: Her şeyi yerli yerince yapan, saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan Cenâb-ı Hak.

Kur'ân-ı azîm-i kâinat: Büyük bir Kur'ân hükmündeki kâinat kitabı.

Mana-yı harf: Her varlığın Yaratıcısına bakan ve O'nu gösteren yönleri, anlamları.

Müfessir: Tefsir eden, açıklayan.

Sahâif-i kâinat: Kâinatın sayfaları.

Te'lif: Yazı, kitap.

Tilmiz: Öğrenci, talebe.

mana-yı ismiyle bakmış. “Ne güzel yapılmış” diyecek yerde, “Ne güzeldir” deyip çirkinleştirmiş. Kâinatı tahkir edip, kendisine müşteki etmiştir.

* * *

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ¹

Ey Said! Saadet istersen tevekkül et. Fakat tevekkül, esbabı bütün bütün reddetmek değildir. Belki müsebbebâtı ve netâicini Hâlık'tan istemektir. Esbaba teşebbüs, bir nevi dua-yı fiilîdir. Vesâit ise perde-i dest-i kudrettir. Evet tevekkül etsen, dünyada istirahatın, âhirette istifaden kat'îdir.

Mütevekkil ile sözü anlamayan gayr-i mütevekkilin misalleri şu hikâyeye benzer ki:

İki adam, bellerine ve başlarına ağır yükler yükletip bir sefineye bilet alıp girdiler. Birisi, girer girmez yükünü gemiye bıraktı. Üstünde oturdu, nezaret etti.

¹ “Allah’a dayanıp güvenene Allah kâfidir.” (Talâk Sûresi, 65/3).

Dua-yı fiilî: Duada istenilen şeylerin sebeplerini de bizzat yerine getirmek (duanın hareketlerimizle örtüşmesi).

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

Mana-yı isim: Her varlığın kendine bakan ve kendisini ifade eden yönü, anlamı.

Müsebbebât: Sebeplere bağlı olarak yaratılan neticeler.

Müşteki: Şikayetçi.

Mütevekkil: Tevekkül eden.

Netâic: Neticeler, sonuçlar.

Perde-i dest-i kudret: İllâhî kudretin önündeki perde.

Sefine: Gemi.

Vesâit: Vasıtalar, araçlar.

Diğeri hem ahmak hem mağrur, yükünü yere bırakmadı. Ona denildi: “Şu ağır yükünü gemiye bırak, rahat et.” O dedi: “Yok, ben kuvvetliyim. Yükümü hem belimde hem başımda muhafaza ederim.” Ona denildi: “Bizi ve seni kaldıran şu gemi daha kuvvetlidir, daha güzel muhafaza eder. Hem gittikçe kuvvetten düşen belin ve akılsız başın, şu gittikçe ağırlaşan yüklere tâkat getiremeyecek. Hem dahi gemi kaptanı seni böyle görse, ya ‘divanedir’ der, seni tardeder; ya ‘hâindir’ der, ‘Gemimizi itham ediyor ve bizimle istihzâ ediyor, hapsediniz’ der. Seni hapsedirir. Hem herkese de maskara olursun. Çünkü zaafiyetini gösteren tekebbürün ile, aczini gösteren gururun ile, riyayı gösteren tasannûun ile kendini mudhike yaparsın. Herkes sana gülecek.”

O bîcârenin aklı başına geldi. Yükünü yere koydu, üstünde oturdu. “Oh! Allah senden razı olsun! Zahmetten ve hapisten ve maskaralıktan kurtuldum.” dedi.

İstihzâ etmek: Alay etmek.

Mağrur: Gururlu, kibirli.

Mudhike: Gülünç.

Tardetmek: Kovmak.

Tasannû: Sun’îlik, yapmacıklık.

Tekebbür: Kibirlenme, gururlanma.

On Dördüncü Ders*

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۗ لَهُ مَقَالِيدُ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ¹

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ²

وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ³

مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَّتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ⁴

Tevhid-i hakikînin hâlis güneşinden on dört lem'adır, yani on dört lâmbadır:

* Bkz.: Sözlür, Yirmi İkinci Söz, İkinci Makam.

¹ “Her şeyi yaratan Allah'tır. Her şey O'nun tasarruf ve yönetimindedir. Göklerin ve yerin hazinelerinin anahtarları O'nun nezdindedir.” (Zümer Sûresi, 39/62-63).

² “Sübhandır, münezzehdir o Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet O'nun elindedir.” (Yâsîn Sûresi, 36/83).

³ “Hiçbir şey yoktur ki onu meydana getiren hazinelerin anahtarları elimizde olmasın. Biz onu ancak belirli bir ölçü ile indiririz.” (Hicr Sûresi, 15/21).

⁴ “Hiç bir canlı yoktur ki mukadderatı O'nun elinde olmasın. Rabbim elbette tam istikamet üzeredir.” (Hûd Sûresi, 11/56).

Lem'a: Parıltı, ışık.

Tevhid-i hakikî: Gerçek tevhid.
Allah'ı tam manasıyla bir tanımak.

Birinci Lem'a

Ey gâfil esbap-perest insan! Esbap bir perdedir. Çünkü izzet ve azamet öyle ister. Fakat iş gören kudret-i samedâniyedir. Çünkü tevhid ve celâl öyle ister. Sultan-ı Ezelî'nin memurları, saltanat-ı rubûbiyetinin icraatçıları değildirlere, belki dellâlları ve nâzırlarıdır. Çünkü memurlar ve vesâitler, izzet-i kudretini ve haşmet-i rubûbiyetini izhar içindirler. Yoksa sultan-ı insanî gibi acz ve ihtiyacı için memurlarını saltanatına şerik etmiş değildir. Esbap, haksız şekvâlar Âdil-i Mutlak'a tevcih edilmemek için vaz' edilmiştir.

Âdil-i Mutlak: Her türlü karar ve davranışında tamamen adaletli olan Hz. Allah.

Azamet: Cenâb-ı Hakk'ın büyüklüğü.

Celâl: Cenâb-ı Hakk'ın yüceliğini ve kahrını ifade eden bir sıfatı.

Dellâl: Gösteren, ilan eden, tellâl.

Haşmet-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın hâkimiyet ve idaresindeki ihtişam, büyüklük.

İzhar: Ortaya çıkarma, gösterme.

İzzet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün yüceliklerin, şereflerin mutlak sahibi ve yaratıcısı olduğunu ifade eden sıfatı.

İzzet-i kudret: Cenâb-ı Hakk'ın kudretinin izzeti, gereği.

Kudret-i samedâniye: Kendisinin ihtiyacı olmadığı halde her şeyin kendisine muhtaç olduğu ilâhî kudret.

Nâzır: Bakan, seyreden, nezâret eden.

Saltanat-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan terbiye ve idaresi.

Sultan-ı Ezelî: Saltanatının başlangıcı ve sonu olmayan Cenâb-ı Hak.

Şekvâ: Şikâyet.

Şerik: Ortak.

Vaz'etmek: Koymak, yerleştirmek.

Vesâit: Vasıtalar, araçlar.

Evet izzet ve azamet ister ki; esbab, perdedâr-ı dest-i kudret olsun aklın nazarında.

Tevhid ve celâl ister ki; esbab-ı dâmenkeş, ellerini çeksin tesir-i hakikîden...

İkinci Lem'a

Evet, Sâni-i Zülcelâl'in her masnû üstünde bir Hâlık-ı külli şey'e has bir sikkesi, her mahlûku üstünde bir Sâni-i külli şey'e mahsus bir hâtemi ve kalem-i kudretinin menşûru üstünde taklit kabul etmez mükemmel bir turra-yı garrâsı vardır.

Mesela, hesapsız sikkelerinden hayat üstünde koyduğu sikkeye bak ki; bir şeyden her şeyi yapar, hem her şeyden birşey yapar. Evet bir içilen sudan, hesapsız âzâ ve cihâzât-ı hayvaniyeyi yapar. Hem ekl edilen bütün

Cihâzât-ı hayvaniye: Canlıların organları.

Ekl etmek: Yemek.

Esbab-ı dâmenkeş: Elini eteğini çeken, hâdiselerin meydana gelmesinde doğrudan tesiri olmayan sebepler.

Hâlık-ı külli şey: Her şeyin yaratıcısı Hz. Allah.

Hâtem: Mühür.

Masnû: Yapılmış, yaratılmış.

Mensûr: Yayılmış sergi, yaygı. Yayılmış, yayın, eser.

Perdedâr-ı dest-i kudret: İlâhî kudrete perde olan, kudretin önünde kendini gösteren.

Sâni-i külli şey: Her şeyi sanatlı olarak yapan Hz. Allah.

Sâni-i Zülcelâl: Her şeyi mükemmel ve harika yapan Ulu Allah.

Sikke: Damga.

Tesir-i hakikî: Gerçek, asıl etki.

Turra-yı garrâ: Parlak imza.

muhtelif et'imededen, hayvanî olsun, nebatî olsun, bir cism-i has ve belki bir cild-i mahsus belki bir cihaz-ı basit yapar.

Evet sen de aklın varsa anlarsın ki; bir şeyden her şeyi yapmak ve her şeyden bir şey yapmak, her şeyin Sâni'ine has ve Hâlık-ı külli şey'e mahsus bir sikkedir.

Üçüncü Lem'a

Hem mesela zîhayat üstünde koyduğu hâteme bak. O zîhayat, âdetâ kâinatın bir misal-i musağğarı ve şecere-i âlemin bir semeresi ve şu âlemin bir çekirdeği gibi, envâ-ı âlemin ekserî numûnelerini câmî. Güya o zîhayat, gayet hassas mizanlarla mecmû kâinattan süzölmüş bir katedir. Demek şu zîhayatı halketmek için bütün kâinatı kabza-yı tasarrufunda tutmak lâzım gelir.

İşte aklın varsa anlarsın ki; bir şeyi mesela bal arısını, ekser eşyaya bir nevi fihriste yapmak.. bir şeyde mesela insanda, şu kitab-ı kâinatın hemen bütün mesâilini

Câmî: İçine alan, kapsayan.

Cild-i mahsus: Has, özel cilt, deri.

Cism-i has: Has, özel cisim, beden.

Envâ-ı âlem: Dünyada bulunan türler.

Et'ime: Yiyecek.

Kabza-yı tasarruf: Tasarrufu altında, yönetimi altında.

Kitab-ı kâinat: Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinat.

Mecmû: Bütün, toplam.

Mesâil: Meseleler, konular.

Misal-i musağğar: Küçük örnek, maket.

Nebatî: Bitkisel.

Şecere-i âlem: Âlem, kâinat ağacı.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

yazmak.. bir şeyde mesela küçücük incir çekirdeğinde, koca incir ağacının programını.. ve kalb-i beşerde, şu âlem-i kebîrin bir nevi programını.. ve kuvve-i hâfızada, hâdisât-ı kevnîyenin mufassal fihristesini dercetmek, el-bette Hâlık-ı külli şey'e has ve bu kâinatın Rabbi'ne mahsus bir hâtemdir.

Dördüncü Lem'a

İhya üstünde koyduğu turrasına bak! Mesela, güneş her bir şeffaf üstünde, seyyârâtın tut tâ katarâta, tâ zerrât-ı zücâciyeye ve tereşşuhâtına kadar her biri üstünde cilve-i misaliyesini gösteren turrası olduğu gibi, Şems-i Sermed'in ve tecelli-i ehadiyetin ihya cihetinde her bir zîhayat üstünde öyle bir turrası vardır ki, faraza bütün esbap toplansa yine o turranın taklidini yapamaz.

Nasıl ki katrelerde görünen güneşin timsalleri güneşin tecellisine verilmediği vakit, her bir katrede ve ziyaya

Âlem-i kebîr: Büyük âlem, kâinat.

Cilve-i misaliye: Yansıyarak görünen şekil, hâl.

Hâdisât-ı kevnîye: Kâinattaki olaylar.

İhya: Hayat verme, yaşatma, diriltme.

Katarât: Katreler, damlalar.

Mufassal: Geniş, ayrıntılı.

Seyyârât: Gezegenler.

Şems-i Sermed: Bütün ışıkların kaynağı; batmayan, kaybolmayan, güneşler güneşi Hz. Allah.

Tecelli-i ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa özel ve ayrı ayrı tecellî etmesi, muamelede bulunması.

Tereşşuhât: Sızıntılar, damlalar.

Zerrât-ı zücâciye: Küçük cam parçaları, zerrelere.

maruz her bir cam parçasında ve her bir zerre-i şeffâfede, tabîî ve hakikî bir güneşin vücûdunu bilasâle kabul etmek lâzım gelir. Bu hâl ise belâhetin nihayetsiz derekesidir.

Öyle de Şems-i Ezeli'nin şuaları olan ve esmâsının nokta-yı mihrâkiyesi hükmünde olan her bir zîhayat üstündeki tecelli-i ehadiyeti, Ehad ve Samed olan Zât-ı Akdes'e verilmediği vakit her bir zîhayatta hattâ sinekte ve çiçekte nihayetsiz bir kudret-i fâtıra, bir ilm-i muhit, bir irade-i mutlaka, hem Vâcibu'l-vücûd'a mahsus sâir sıfatları o zîhayatın içinde kabul etmek ve âdeta o zîhayatın her bir zerresine bir ulûhiyet vermek gibi dalâletin en eb-lehçesini kabul etmek lâzımdır.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Bilasâle: Kendinden, asaleten, aslı ile.

Dereke: Aşağı indiren basamak.

Ebleh: Pek akılsız, pek budala.

Ehad: Her varlığa özel, ayrı şekilde tecelli eden Hz. Allah.

İlm-i muhit: Her şeyi kuşatan ezeli, ebedi, sonsuz, sınırsız ilim.

İrade-i mutlaka: Kâinatı idare edecek güçte mutlak, sınırsız irade.

Kudret-i fâtıra: Eksiksiz ve kusursuz yaratma gücüne sahip kudret.

Nokta-yı mihrâkiye: Hareket noktası, odak noktası.

Samed: Hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı halde her şeyin O'na muhtaç olduğu Yüce Allah.

Şems-i Ezeli: Batmayan, kaybolmayan, daimi güneş, Hz. Allah.

Şua: Işın.

Ulûhiyet: İlahlık.

Vâcibu'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah.

Vücûd: Varlık.

Zât-ı Akdes: Cenâb-ı Hakk'ın, kurlardan münezze, yüceler yücesi, mukaddes zâtı.

Zerre-i şeffâfe: Şeffaf, yansıtma özelliğine sahip zerre.

Zira zerrelere, hususan tohum zerreleri olsa öyle bir vaziyet verilmiş ki, o zerrelere cüz olduğu zîhayata, belki o zîhayatın nev'ine, belki muhtaç olduğu bütün mevcudâta karşı öyle bir mevki alıyorlar ki, eğer o zerrelere nisbeti Kadîr-i Mutlak'tan kesilse, o vakit o zerrelere her birine, her şeyi görür bir göz, her şeyi muhit bir şuur vermek lâzım gelir.

Elhasıl: Nasıl ki katrelerde olan güneşçikler, güneşin cilvesine verilmezse, nihayetsiz güneşleri kabul etmek lâzım geliyor. Öyle de her şeyi Kadîr-i Mutlak'a vermezsek, gayr-i mütenâhî ilâheleri kabul etmek lâzım gelir.

Beşinci Lem'a

Evet nasıl ki bir kitap olsa hususan o kitap yazma olsa, o kitabı yazmak için bir kalem kâfidir. Eğer o kitap basma veya matbû olsa, hurufâtı adedince kalemler yani demir harfler lâzım ki tab'edilebilsin. Şayet o kitabın bazı harflerinde ince hat ile kitabın ekseri yazılmış ise, bütün o demir harflerin küçücükleri o tek harfe lâzım, tâ o kitap tab'edilebilsin.

Hurufât: Harfler.

İlâhe: Tanrı (dişi).

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Matbû: Tab' edilmiş, basılmış.

Muhit: İhata eden, kapsayan, kuşatan.

Aynen öyle de, şu kitab-ı kâinatı, kalem-i kudretin, Zât-ı Ehad'in mektubu desen, vücûb derecesinde sühûlet ve makuliyet yoluna gidersin. Eğer tabiata isnad etsen, imtinâ ve muhal derecesinde bir suûbet ve hiçbir vehmin kabul etmeyeceği bir hurâfât yoluna gidersin. Çünkü tabiat için her bir cüz toprakta ve suda ve havada, milyarlarla mâdenî matbaalar, fabrikalar bulunması lâzım ki hesapsız ezhâr ve esmârın teşekkülâtına mazhar olabilsin. Zira her bir cüz toprak, ekser nebâtâta menşe olabilir. Hususan meyveli olsalar çiçekli olsalar, teşekkülâtları o kadar muntazam, o kadar mevzun, o kadar mümtaz, o kadar ayırdır ki; her birisi için yalnız ona mahsus birer ayrı fabrika veya ayrı birer matbaa lâzımdır. Demek tabiat, her bir şeyde, her bir şeyin makinalarını bulundurmaya mecburdur. İşte şu hurafeden, hurafeciler dahi utanıyorlar.

Esmâr: Meyveler.

Ezhâr: Çiçekler.

Hurâfât: Hurâfeler, boş ve bâtil inançlar.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmayış.

Mazhar olmak: Erişmek, nâil olmak.

Menşe: Kaynak, gelişme yeri.

Mevzun: Ölçülü, dengeli.

Mümtaz: Seçkin, ayrıcalıklı, üstün.

Nebâtât: Bitkiler.

Suûbet: Güçlük, zorluk.

Sühûlet: Kolaylık.

Teşekkülât: Oluşumlar, şekillenmeler, meydana gelmeler.

Vücûb: Gerekliklik, zarurilik, vâciblik.

Zât-ı Ehad: Her varlığa özel, ayrı şekilde tecellî eden tek ve yektâ zât, Hz. Allah.

Altıncı Lem'a

Elhasıl, nasıl bir kitabın her bir harfi kendi nefsinin ve kendi vücûdunu bir harf kadar gösterir ve bir vecihle kendi nefsinin ve vücûduna delâlet eder, lâkin kâtibini on kelime ile tarif eder ve birkaç vecihle gösterir. Öyle de, şu kitab-ı kebîr-i âlemin her bir harfi kendi vücûduna cirmi kadar delâlet eder ve gösterir. Fakat Nakkâş-ı Ezelî'nin esmâsını bir kaside kadar tarif eder, gösterir. Demek hem kendini, hem bütün kâinatı inkâr eden bir ahmak, yine Sâni'in inkârına gitmemelidir.

Yedinci Lem'a

Nasıl ki her bir mahlûk-u cüz'î üstünde ehadiyetin sikkesi olduğu gibi, her bir nevi üstünde, her bir küll üstünde, tâ mecmû âlem üstünde sikke-i ehadiyet ve

Cirm: Hacim, büyüklük.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın tek, yegâne benzersiz oluşu. Her varlığa özel, ayrı ve farklı tecellî etmesi, muamelede bulunması.

Kitab-ı kebîr-i âlem: Bilgi verme bakımından büyük bir kitap gibi olan kâinat.

Küll: Parçaları (cüzleri) kendine ait mana ve değerleri tek başına ifade edemeyen bütün.

Mahlûk-u cüz'î: Mahlûkâtın bir ferdi.

Mecmû: Bütün, toplam.

Nakkâş-ı Ezelî: Var ettiği her şeyde sınırsız güzellikler nakşeden Sonsuz Yaratıcı.

Nevi: Tür, çeşit.

Sikke-i ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa ayrı, hususî tecellîsini gösteren mühür, imza.

hâtem-i vâhidîyet ve turra-yı vahdet gayet parlak bir surette vaz' edilmiştir.

İşte bak! Sath-ı arzın sayfasında, bahar mevsiminde, Nakkâş-ı Ezelî en ekall üç yüz bin nebâtât ve hayvanât envânını haşr u neşreder. Nihayetsiz ihtilat ve karışıklık içinde, nihayet derecede imtiyaz ve intizam ile bunları iade edip haşrediyor. Çendan bir kısmını aynen iade etmiyor. Fakat ayniyet derecesinde bir müşâbeheth ve bir misliyetle iade ediyor.

Demek haşr-i bahar, tevhide sikke olduğu gibi haşr-i kıyâmete dahi tamamen misal olabilir. Demek baharda, ihya-yı arz içinde üç yüz bin haşrin numûnelerini kemâl-i intizam ile icad edip, sahife-i arzda karışık bir hâlde üç yüz bin muhtelif envâî hiç hatasız ve hiç sehivsiz ve hiç karıştırmadan gayet mevzun ve muntazam ve

Ayniyet: Aynı olma, ta kendisi olma.

Çendan: Gerçi, her ne kadar.

Ekall: En az.

Haşr u neşretmek: Diriltip canlandırarak ortaya çıkarmak.

Haşr-i bahar: Baharda canlıların dirilmesi, hayata ermesi.

Haşr-i kıyâmet: Kıyâmetten sonra dirilip haşir meydanında toplanma.

Hâtem-i vâhidîyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlığa genel ve umumî

şekilde tecellisini gösteren mühür, damga.

İhtilat: Karışık, içice olma.

İhya-yı arz: Yeryüzünün diriltip canlandırılması.

İmtiyaz: Benzerlerinden ayrılma, belirgin olma.

Misliyet: Benzerlik, denklik.

Müşâbeheth: Benzerlik.

Sath-ı arz: Yeryüzü.

Turra-yı vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini gösteren mühür, imza.

Vaz'etmek: Koymak, yerleştirmek.

manzum olarak yazmak, nihayetsiz kudret ve ilim ve iradeye mâlik bir Zât-ı Zülcelâl'in sikke-i mahsusası olduğunu her zâşuurun derketmesi lâzım gelir. Kur'ân-ı Kerîm ferman ediyor ki:

فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ¹

Evet ihya-yı arz içinde üç yüz bin haşrin numûnelerini birkaç gün zarfında yapan kudret-i fâtıraya, insanın haşri elbette gayet hafif gelir. Sübhan Dağı'nı bir işaretle kaldıran bir zâta, bu kaleyi nasıl kaldıracak demek belâhettir.

Sekizinci Lem'a

Evet yeryüzündeki gayet basîrâne ve hakîmâne şu tasarruf-u azîm içinde gayet aşikâre bir hâtem-i vâhidiyet görünüyor ki; vüs'at-i mutlaka içindeki, sürat-i mutlaka

¹ “İşte bak, Allah'ın rahmetinin eserlerine, ölmüş toprağa nasıl hayat veriyor! İşte bunları yapan kim ise, ölüleri de O diriltecektir. O, her şeye hakkıyla kadîrdir.” (Rûm Sûresi, 30/50).

Basîrâne: Her şeyi çok iyi görüp, bilerek.

Belâhet: Aptallık, budalalık.

Derketmek: Anlamak, idrak etmek.

Hakîmâne: Hikmetlice, yerli yerince.

Kudret-i fâtıra: Cenâb-ı Hakk'ın yaratıcı kuvveti.

Sikke-i mahsusa: Has, özel sikke, damga.

Tasarruf-u azîm: Çok büyük idare, yönetim.

Vüs'at-i mutlaka: Büyük bir genişlik.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Zât.

Zişuur: Şuur sahibi.

içindeki, sehâvet-i mutlaka içindeki intizam-ı mutlak ve hüsn-ü sanat ve mükemmeliyet-i hilkat her bir fert için öyle bir hâtemdir ki; bu hâtem, ancak gayr-i mütenâhî bir ilim ve bir kudret sahibine mahsustur.

Evet görüyoruz ki bütün yeryüzünde, bir vüs'at-i mutlaka içinde bir sürat-i mutlaka, hem o sürat ve vüs'at-i mutlaka içinde bir sühûlet-i mutlaka, hem o sühûlet ve sürat ve vüs'at-i mutlaka ile beraber bir cûd ve sehâvet-i mutlaka içinde nevilerde olduğu gibi her bir fertte görülen gayet mükemmel bir intizam-ı mutlak ve gayet müm-taz bir hüsn-ü sanat ve gayet mükemmeliyet-i hilkat, hem bir anda ve her yerde ve bir tarzda, her fertte müşâhede edilen bir sanat-ı hârika, elbette ve elbette öyle bir zâtın hâtemidir ki; o Zât-ı Akdes, hiç bir yerde olmadığı hâlde her yerde hazırdır¹ ve hiç bir şey ondan gizlenemediği gibi² hiç bir şey ona ağır gelemez. Zerreler ve yıldızlar, onun kudretine nisbeten müsavidirler.

¹ Bkz.: “Yere gireni, yerden çıkanı, gökten ineni ve göğe yükseleni bilir. Hâsılı siz nerede olursanız olun O, (ilmi ve kudreti ile) sizinle beraberdir.” (Hadîd Sûresi, 57/4).

² Bkz.: “Ey bizim Rabbimiz! Biz ister gizleyelim, ister açığa vuralım, yaptığımız her şeyi bilirsin. Zaten göklerde ve yerde Allah’a gizli kalan hiçbir şey yoktur.” (İbrahim Sûresi, 14/38). Ayrıca bkz.: Âl-i İmran Sûresi, 3/5.

Cûd: Cömertlik, ikram.

Müsavi: Eşit, denk.

Sehâvet-i mutlaka: Büyük, sınırsız bir cömertlik.

Sühûlet-i mutlaka: Sınırsız, tam bir kolaylık.

Dokuzuncu Lem'a

Evet nasıl ki sahife-i arz üstünde Ehad-i Samed'in hâtemlerini görebiliyorsun. Bak kitab-ı kâinat üstünde de, büyüklüğü nisbetinde bir vuzuh ile hâtem-i vahdet okunuyor. Çünkü şu mevcudât, bir fabrikanın ve bir kasrın ve bir muntazam şehrin eczaları gibi birbirine karşı muâvenet ellerini uzatmış, birbirinin suâl-i hâcetlerine "Lebbeyk" derler. Elele verip bir intizam ile çalışırlar. Başbaşa verip zevilhayata hizmet ederler. Omuz omuza verip bir gayeye müteveccihen bir Müdebbir'e itaat ederler.

Evet şems ve kamerden, gece ve gündüzden, kış ve yazdan tut tâ nebâtât, hayvanların imdadına.. hayvanlar, insanların imdadına.. zerrât-ı gıdâiye, semerâtın imdadına.. mevâdd-ı taamiye, hüceyrât-ı bedeninin imdadına

Ecza: Cüzler, parçalar, kısımlar.

Ehad-i Samed: Hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı halde her şeyin kendisine muhtaç olduğu tek ve yektâ Hz. Allah.

Hâtem-i vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği, eşyadaki genel ve umumî tecellîsinin mührü, imzası.

Hüceyrât-ı beden: Beden hücrecikleri.

Kasır: Saray.

Lebbeyk: Emredilene yerine getirme arzusunu belirten "Baş üstüne, buyur!" anlamında bir ifade.

Mevâdd-ı taamiye: Yiyecek maddeleri.

Muâvenet: Yardım.

Müdebbir: Her şeyi muhteşem bir düzen ve disiplin içinde sevk ve idare eden Hz. Allah.

Semerât: Meyveler.

Suâl-i hâcet: İhtiyaç duyulan bir şeyi isteme, talep etme.

Vuzuh: Açıklık, netlik.

Zerrât-ı gıdâiye: Gıda zerrelere, atomları.

Zevilhayat: Hayat sahipleri, canlılar.

koşup gelmelerine kadar câri olan düstur-u teâvün ile bütün mevcudât, Kerîm bir Mürebbî'nin emriyle hareket ettiklerini gösteriyorlar.

İşte şu kâinat içinde câri olan bu tesânüd, bu teâvün, bu tecâvüp, bu teânuk, bu musahhariyet, bu intizam, bir tek Müdebbir'in terbiyetiyle idare ve bir tek Mürebbî'nin tedbiriyle sevk edildiğine kat'iyen şehâdet eden bu meşhûdumuz hikmet-i âmme içindeki inâyet-i tâmme ve o inâyet içindeki rahmet-i vâsia ve o rahmet içindeki rızık-ı âmm ve her müterezzika lââyık bir tarzda rızık vermek öyle parlak bir hâtem-i tevhiddir ki, bütün bütün kör olmayan görür.

Düstur-u teâvün: Yardımlaşma kanunu.

Hikmet-i âmme: Her şeyde her varlığın faydasını, maslahatını gözeten umumî hikmet.

İnâyet-i tâmme: Tam, mükemmel yardım.

Kerîm: Pek cömert, yarattıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Meşhûd: Görülen, şahit olunan.

Musahhariyet: İstifadeye, kullanıma hazır hâle getirmek.

Mürebbî: Varlığı sonsuz bir rahmet, engin bir şefkatle terbiye eden, yetiştiren, gözeten Hz. Allah.

Müterezzik: Hayatının devamı için rızka ihtiyaç duyan varlık.

Rahmet-i vâsia: Geniş, engin rahmet.

Rızık-ı âmm: Her varlığın ihtiyacını karşılayacak derecede geniş ve bol rızık.

Teânuk: Birbiriyle kucaklaşma.

Teâvün: Yardımlaşma.

Tecâvüp: Birbirinin ihtiyacını karşılama, ihtiyacına cevap verme.

Tedbir: İdare etme, yönetme.

Tesânüd: Dayanışma, birbirini destekleme.

Onuncu Lem'a

Evet nasıl ki bir tarlada ekilen bir nevi tohum, o tarlanın tohum sahibinin taht-ı tasarrufunda olduğunu ve o tohum da tarla mutasarrıfının taht-ı tasarrufunda olduğunu gösterir. Öyle de, şu anâsır denilen mezraa-yı masnûâtın, vâhidiyet ve besâtet ile beraber külliyyet ve ihataları ve şu mahlûkât denilen semerât-ı rahmet ve mu'cizât-ı kudret ve kelimât-ı hikmetin mümâselet ve müşâbehetleriyle beraber çok yerlerde intişarları ve her tarafta bulunup tavattun etmeleri, bir Sâni-i mu'ciz-nümâ'nın taht-ı tasarrufunda olduklarını gösterir. Güya her bir çiçek, her bir semere, her bir hayvan o Sâni'in birer sikkesidir, birer hâtemidir, birer turrasıdır. Her nerede bulunurlarsa bulunsunlar lisan-ı hâl ile derler ki: "Biz kimin sikkesiyiz, bu yerler dahi onundur."

Anâsır: Unsurlar, maddeler, elementler.

Besâtet: Basitlik, kolaylık.

İhata: İçine alma, kapsama.

İntişar: Yayılma.

Kelimât-i hikmet: Hikmet kelimeleri, sözleri.

Külliyyet: Bütünlük, genel, kapsamlı olma.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifadesi.

Mezraa-yı masnûât: Varlıkların meydana getirildiği yer, tarla.

Mu'cizât-ı kudret: Kudret mu'cizeleri.

Mutasarrıf: Tasarruf hak ve yetkinin sahibi.

Mümâselet: Denklik. Şekil ve özellik itibarıyla birbirine benzeme.

Müşâbehet: Benzerlik.

Sâni-i mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren sanatkâr.

Semerât-ı rahmet: Rahmet meyveleri, neticeleri.

Taht-ı tasarruf: Tasarrufu altında.

Tavattun etmek: Yerleşmek, vatan edinmek.

Vâhidiyet: Birlik.

En ednâ bir mahlûka rubûbiyet, bütün anâsırı kabza-yı tasarrufunda tutan zâta mahsustur. En basit bir unsuru, tedbir ve tedvir etmek, bütün hayvanât ve nebâtâtı ve masnûâtı kabza-yı rubûbiyetinde terbiye edene has olduğunu kör olmayan görür.

Her bir fert, misliyet lisanıyla der: “Kim bütün nev’ime mâlik ise bana mâlik olabilir, yoksa olamaz.”

Her nevi, intişarları lisanıyla der: “Kim bütün sath-ı arza mâlik ise bize mâlik olabilir, yoksa olamaz.”

Arz, tesânüd lisanıyla der: “Kim bütün kâinata mâlik ise bana öyle mâlik olabilir, yoksa olamaz.”

On Birinci Lem’a

Cüzde cüz’ide, küllde küllîde, bütün âlemde, hayatta, zîhayatta, ihyada olan sikkelerden, hâtemlerden bazılarına işaret ettik. Şimdi nevilerdeki hesapsız sikkelerden bir sikkeye işaret edeceğiz.

Cüz: Bir bütüne (külle) ait parça, bölüm.

Cüz’i: Bütünü (küllîyi) ifade eden küçük parça, fert.

Ednâ: En küçük, en basit.

Kabza-yı tasarruf / kabza-yı

rubûbiyet: Tasarrufu altında, yönetimi altında.

Küll: Parçaları (cüzleri) kendine ait mana ve değerleri tek başına ifade edemeyen bütün.

Küllî: Fertleri (cüz’ileri) kendine ait

mana ve değerleri tek başına ifade edebilen bütün.

Misliyet: Benzerlik, denklik.

Nevi: Tür, cins.

Rubûbiyet: Rab, sahip olma; hükmetme, idare etme.

Tedbir etmek: İdare etmek, yönetmek.

Tedvir etmek: İdare etmek, işleyişini devam ettirmek.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

Evet, nasıl meyvedar bir ağacın hesapsız semereleri bir terbiye ile ve bir kanun-u vahdetle bir merkezden idare edildiklerinden, o ağacın terbiye ve idaresindeki külfet ve meşakkat ve masraf o kadar sühûlet peydâ eder ki; şirket ve kesretle terbiye edilen tek bir meyveye müsavı olurlar. Demek şirket-i kesret ve taaddüd-ü merkez, her meyve için kemmiyetçe, yani adetçe bütün ağaç kadar külfet, masraf ve cihâzât ister. Fark, yalnız keyfiyetçedir. Nasıl ki bir tek nefere lâzım olan techizat-ı askeriyeyi yapmak için orduya lâzım bütün fabrikalar kadar fabrikalar lâzımdır. Demek iş vahdetten kesrete geçse kemmiyet cihetiyle efrad adedince külfet ziyadeleşir. İşte her nevide bilmüşâhede görülen sühûlet-i fevkalâde, vahdetten ve tevhidden gelen bir yüsr ve sühûletin eseridir.

Elhasıl: Bir cinsin bütün envânının ve bir nev'in bütün efradının âzâ-yı esâside muvâfakat ve müşâbehetleri nasıl isbat eder ki, tek bir Sâni'in masnûlarıdır. Çünkü

Âzâ-yı esâsi: Temel organlar.

Bilmüşâhede: Bizzat şahit olunarak.

Cihâzât: Malzemeler, teçhizat.

Efrad: Fertler, ögeler.

Kanun-u vahdet: Birlik kanunu. Tek bir kanuna bağlı olma.

Kesret: Çokluk.

Masnû: Sanatlı olarak yaratılan her bir varlık.

Muvâfakat: Uygunluk.

Sühûlet peydâ etmek: Kolayca olmak.

Şirket: Ortaktık, ortaklaşa yapma.

Şirket-i kesret: Bir işe bir çok elin karışması.

Taaddüd-ü merkez: Merkezin fazlalığı, çok merkezlilik.

Yüsr: Kolaylık.

vahdet-i kalem ve ittihad-ı sikke öyle ister. Öyle de, bu meşhûd sühûlet-i mutlaka ve külfetsizlik, vücûb derecesinde îcab eder ki, bir Sâni-i Vâhid'in eserleri olsun. Yoksa imtinâ derecesine çıkan bir suûbet, o cinsi ve o nev'i in'idâma, ademe götürecekti.

Velhasıl: Bütün eşya Cenâb-ı Hakk'a isnad edilse, bir tek şey kadar sühûlet peydâ eder. Eğer esbaba isnad edilse, her bir şey bütün eşya kadar suûbet peydâ eder. Kâinatta fevkalâde ucuzluk ve mebzûliyet, sikke-i vahdeti güneş gibi gösterir.

On İkinci Lem'a

Cemâlli olan hayat nasıl bir burhan-ı ehadiyettir, celâlli olan memmat dahi bir burhan-ı vâhidiyettir. Evet nasıl ki

Adem: Yokluk, hiçlik.

Burhan-ı ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın aynı cinse ait fertlere, teker teker ve ayrı ve farklı muamelede bulunmasının delili.

Burhan-ı vâhidiyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliğinin, eşyadaki genel ve umumî tecellisinin delili.

Celâlli: Cenâb-ı Hakk'ın "Celil" isminin bir tecellisini gösteren, azametli, dehşetli.

Cemâlli: Cenâb-ı Hakk'ın "Cemil" isminin tecellisine mazhar olan, güzellik sahibi.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmayış.

İn'idâm: Yok olma, bitme.

İttihad-ı sikke: Her bir şeyde aynı damganın bulunması.

Mebzûliyet: Yaygınlık, bolluk.

Memmat: Ölüm.

Meşhûd: Görülen, şahit olunan.

Sâni-i Vâhid: Bir ve tek sanatkâr, Hz. Allah.

Sikke-i vahdet: Yaradan'ın birliğini gösteren damga.

Suûbet: Güçlük, zorluk.

Vahdet-i kalem: Bir kalemden çıkma.

Vücûb: Gereklilik, kesinlik.

güneşe karşı parlayan büyük bir nehr-i cârinin katarâtı ve yeryüzünün müteceddid şeffâfâtı, güneşin misalî ışığını göstermekle güneşe şehâdet ediyorlar. Esbab-ı zâhirîleriyle birlikte zevale gitmeleriyle ve gurûb ve ufûl ve fenâ ve mevtleriyle beraber arkalarında gelenlerin üstünde yine cilvelerinin devamı, tecelli-i ziyanın istimrarına kat'iyen şehâdet ederler ki, o misalî güneşçikler; bir bâki, âlî, daimî, müstemirrû't-tecelli tek bir güneşin cilveleridir. Zuhurlarıyla güneşin vücûdunu, gurûblarıyla güneşin bekâ ve devamını gösteriyorlar.

Öyle de şu mevcudât-ı seyyâle vücûdlarıyla Vâcibu'l-vücûd'un vücûb-u vücûduna şehâdet ettikleri gibi, zevaleriyle ezeliyetine, sermediyetine ve ehadiyetine şehâdet

Âlî: Yüce.

Bâki: Sürekli, dâimî.

Ehadiyet: Cenâb-ı Hakk'ın ayını cinse ait fertlere teker teker, ayırı ve farklı tecelli etmesi, muamelede bulunması.

Esbab-ı zâhirî: Görünen, dış sebepler.

Ezeliyet: Zamana bağlı olmama, başlangıcı ve sonu olmama.

Gurûb / ufûl: Batma, kaybolma.

İstimrar: Süreklilik, sürüp gitme.

Katarât: Katreler, damlalar.

Mevcudât-ı seyyâle: Hareket halindeki akıp giden varlıklar.

Mevt: Ölüm.

Misalî: Yansıyan, akseden.

Müstemirrû't-tecelli: Tecellisi, yansıması sürekli devam eden.

Müteceddid: Yenilenen, sürekli olarak tazelenen.

Nehr-i cârî: Sürekli olarak akan nehir.

Sermediyet: Devamlılık, süreklilik, ebediyet.

Şeffâfât: Şeffaf olan şeyler.

Tecelli-i ziya: Işığın tecellisi, görünmesi.

Vâcibu'l-vücûd: Varlığı kendinden ve kesin olan Hz. Allah.

Vücûb-u vücûd: Varlığının kendinden ve kesin olması.

Vücûd: Varlık, var olma.

Zeval/fenâ: Yok olma, bitme, sona erme.

ederler. Zira gece ve gündüzün, kış ve yazın, asırlar ve devirlerin değişmesiyle gurûb ve ufûl ile teceddüd eden masnûât-ı cemîle ve mevcudât-ı latife; âlî, sermedî, dâimü't-tecelli bir cemâl-i mücerredin vücûdunu ve bekâsını ve vahdetini gösteriyorlar. Hem müsebbebâtiyla beraber zeval bulan esbab-ı süfliyenin hiçliğini gösteriyorlar. Belki bütün sanatlar, bütün esmâsı kudsiye ve cemîle olan Cemâl-i Mutlak, Zât-ı Zülcelâl'in müteceddid sanatları, mütehavvil nakışları, müteharrik aynaları, müteâkip sikkeleri, mütebeddil hâtemleri olduklarını gösteriyorlar.

On Üçüncü Lem'a

Evet her şey, zerrâttan tâ seyyârâta tâ şümûsa kadar, acz-i zâtîsiyle Hâlık'ın vücûb-u vücûduna şehâdet ettiği

Acz-i zâtî: Varlıkların zâtında, yaratılışında bulunan âcizlik, güç yetirememe.

Cemâl-i mücerred: Mutlak, hâlis güzellik.

Cemîle: Güzellik sahibi, çok güzel.

Cemil-i Mutlak: Yaptığı, yarattığı her şey çok güzel olan; sonsuz, sınırsız güzellikler sahibi Hz. Allah.

Dâimü't-tecelli: Tecellisi devam eden.

Esbab-ı süfliye: Basit, değersiz sebepler.

Hâlık: Her şeyi yaratan, Hz. Allah. Kudsiye: Mukaddes, kutsal, yüce.

Masnûât-ı cemîle: Sanat eseri kıymetinde olan güzel varlıklar.

Mevcudât-ı latife: Hoş, güzel varlıklar.

Müsebbebât: Sebeplere bağlı olarak yaratılan neticeler.

Müteâkip: Birbiri arkasından gelen, birbirini takip eden.

Müteharrik: Hareket eden, hareketli.

Mütehavvil / mütebeddil:

Değişen, başkalaşan.

Seyyârât: Gezegenler.

Şümûs: Güneşler.

Teceddüd etmek: Yenilenmek, tazelenmek.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz gücün ve hâkimiyetin sahibi Yüce Zât.

Zerrât: Zerreler.

gibi, o acz-i mutlak ile beraber nizam-ı umumîde hayret verici vezâîfî deruhde etmeleri, o Vâcibu'l-vücûd'un vahdetine şehâdet eder.

Hem bununla beraber kâinatın bütün eczaları, her bir cüz ellibeş lisan ile Zât-ı Ehad-i Samed'e şehâdet eder. Kur'ân-ı Hakîm'den fehmettiğim o elsineleri icmâlen Katre nâmında bir risale-i Arabî'de beyan etmişim. İstersen ona müracaat et.

Hem o Hâlık-ı Zülcelâl'in vücûb ve vahdeti gibi bütün evsaf-ı kemâliyesine ve cemâliye ve celâliyesine şu mevcudât şehâdet ettikleri gibi kusursuz, noksanıyetsiz kemâl-i zâtîsini de isbat ederler. Çünkü eserde kemâl fiilin

Acz-i mutlak: Tam bir âcizlik.

Deruhde etmek: Üstüne almak, yüklenmek.

Elsine: Lisanlar, diller.

Evsaf-ı celâliye: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini, yüceliğini, hâkimiyetini ifade eden sıfatları.

Evsaf-ı cemâliye: Cenâb-ı Hakk'ın her varlığa ayrı ayrı, hususî tecellilerini ifade eden güzelliğine ait sıfatları.

Evsaf-ı kemâliye: Cenâb-ı Hakk'ın kusursuz, yüce sıfatları, mükemmel vasıfları.

Fehmetmek: Anlamak.

Hâlık-ı Zülcelâl: Ulu, Yüce Yaratıcı.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

Kemâl-i zâtî: Cenâb-ı Hakk'ın zâtındaki eksiksizlik, kusursuzluk, yücelik.

Kur'ân-ı Hakîm: Hüküm ve hikmet kitabı, her hükmü yerli yerinde olan Kur'ân-ı Kerim.

Nizam-ı umumî: Genel düzen, işleyiş.

Vahdet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

Vezâif: Vazifeler.

Vücûb: Cenâb-ı Hakk'ın varlığının kendinden ve kesin olması.

Zât-ı Ehad-i Samed: Hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı gibi, her şeyin kendisine muhtaç olduğu tek, yektâ Zât.

kemâline, fiilin kemâli ismin kemâline, ismin kemâli sıfatın kemâline, sıfatın kemâli şe'nin kemâline, şe'nin kemâli zâtın kemâline hadsen, zarureten, bedâheten delâlet eder.

Mesela, nasıl ki kusursuz bir kasrın mükemmel nukûş ve tezyinâtı, arkalarındaki ef'âlin mükemmeliyetini gösterir. O ef'âlin mükemmeliyeti, fâilin esmâsının mükemmeliyetini gösterir. Esmânın mükemmeliyeti, sıfâtın mükemmeliyetini gösterir. Sıfâtın mükemmeliyeti, müsemmânın şuûn-u zâtiyesinin mükemmeliyetini gösterir. Şuûnun mükemmeliyeti, o nakkâşın zâtının mükemmeliyetini gösterir.

Aynen öyle de, şu kusursuz, futursuz âsâr-ı meşhûdedeki kemâl,¹ bilmüşâhede müessirin kemâl-i ef'âline delâlet

¹ Bkz.: "Rahman'ın yaratmasında hiçbir nizamsızlık göremezsin. Gözünü çevir de bak: Herhangi bir kusur görebilir misin? Sonra tekrar tekrar gözünü çevir de bak, gözün bir kusur bulamadığından, eli boş ve bitkin geri döner." (Mülk Sûresi, 67/3, 4).

Âsâr-ı meşhûde: Görülen, şahit olunan eserler.

Bedâheten: Açıkça.

Bilmüşâhede: Bizzat şahit olunarak.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Esmâ: İsimler.

Fâil: Yapan, eden.

Futur: Kusur, eksik, gedik.

Hadsen: Duyu organlarıyla sezip algılayarak, anlayarak.

Kasır: Saray.

Kemâl-i ef'âl: Cenâb-ı Hakk'ın fiillerinin, işlerinin mükemmelliği.

Müessir: Eseri meydana getiren Zât.

Müsemmâ: İsimlenen, adlanan; o isimle anılan.

Nakkâş: İşleyen, nakşeden, sanatkâr.

Nukûş: Nakışlar, işlemeler.

Sıfât: Sıfatlar.

Şe'n: Bir şeyin gereği, tabiatı, karakteri.

Şuûn-u zâtiye: Kendi zâtına ait özellikler, kabiliyet ve istidatlar.

Tezyinât: Süslemeler.

eder. Kemâl-i ef'âl ise bilbedâhe fâilin kemâl-i esmâsına, kemâl-i esmâ ise bizzarure müsemânın kemâl-i sıfâtına, kemâl-i sıfât ise bilyakîn mevsufun kemâl-i şuûnuna, kemâl-i şuûn ise bihakkalyakîn zîşuûnun kemâl-i zâtına delâlet eder. Âmennâ ve saddaknâ.

On Dördüncü Lem'a:¹

On dört Reşha'yı tazammun eder.

Birinci Reşha: Rabbimizi bize tarif eden üç büyük küllî muarrif var:

Birisi: Kitab-ı kâinattır ki, bir nebze şehâdetini işittin.

¹ Bkz.: Sözlür, On Dokuzuncu Söz.

Âmennâ ve saddaknâ: "İnandık ve tasdik ettik."

Bihakkalyakîn: Tamamen gerçeğe ulaşarak.

Bilbedâhe: Apaçık, besbelli.

Bilyakîn: İyice, kesin olarak.

Bizzarure: Zaruri olarak, kesinlikle.

Kemâl-i esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin mükemmelliği.

Kemâl-i sıfât: Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarının mükemmelliği.

Kemâl-i şuûn: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufku- nu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâıyk şefkat, muhabbet, ferah, sürur,

gazap gibi mukaddes, münezzeh manaların mükemmeliyeti.

Kitab-ı kâinat: Kâinat kitabı. Bilgi verme bakımından kitap gibi olan kâinât.

Küllî muarrif: Evrensel rehber.

Mevsuf: Mükemmel sıfatlarla tavsif edilen Yüce Zât.

Reşha: Damla, sızıntı.

Tazammun etmek: İhtiva etmek, içermek.

Zîşuûn: İlâhî özelliklerin, tavırların (şe'nlerin) sahibi.

Birisi: Şu kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı olan Hâtemü'l-Enbiya (*aleyhissalâtü vesselâm*)'dır.

Birisi de: Kur'ân-ı Azîmüştân'dır.

Şimdi biz, şu ikinci Burhan-ı Nâtık'ı (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ı tanımalıyız ve dinlemeliyiz. Evet bak:

Sath-ı arz bir mescid, Mekke bir mihrap, Medine bir minber, Peygamberimiz (aleyhissalâtü vesselâm) bütün ehl-i imana imam, bütün insana hatib, bütün enbiyaya reis, bütün evliyaya seyyid, bütün enbiya ve evliyadan mürekkep bir halka-yı zikrin serzâkiri.

Bütün enbiya hayattar kökleri, bütün evliya tarâvettar semereleri bir şecere-i nuraniyedir ki, her bir dâvâsını, mu'cizâtlarına istinad eden bütün enbiya ve kerametlerine itimad eden bütün evliya tasdik edip imza ediyorlar.

Âyet-i kübrâ: En büyük delil, âyet.

Burhan-ı Nâtık: Cenâb-ı Hakk'ı bizlere anlatıp tanıtan ve O'nun (c.c) varlık ve birliğine canlı bir delil olan Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Hâtemü'l-Enbiya: Son peygamber. Peygamberlik mesleğine vurulan son mühür (s.a.s.).

Kitab-ı kebîr: Büyük kitap, kâinat kitabı.

Mihrap: Camide imamın namaz

kılarken cemaatin önünde durduğu yer.

Minber: Camilerde hatiplerin hutbe okudukları merdivenli kürsü.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Mürekkep: Bir araya gelmiş, oluşmuş.

Serzâkir: Zikredenlerin başı, zikir meclisini idare eden.

Şecere-i nuraniye: Nurlu ağaç.

Tarâvettar semere: Taze, turfanda meyve.

Zira o Burhan-ı Nâtik (*aleyhissalâtu vesselâm*)¹ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ² der, dâvâ eder. Bütün sağ ve sol, mazi ve müstakbel taraflarında saf tutan o nurânî zâkirler, aynı kelimeyi tekrar ederek icmâ ile manen *صَدَقْتَ وَبِالْحَقِّ نَطَقْتَ*² derler. Hangi vehmin haddi var ki böyle hesapsız imzalarla teyid edilen bir iddiaya parmak karıştırırsın?

İkinci Reşha: Evet şu nurânî burhan-ı tevhid, nâsıl ki iki cenâhın icmâ ve tevâtürüyle teyid ediliyor, öyle de Tevrat, İncil gibi kütüb-ü semâvînin işârâtı.. ve irhâsâtın rumûzâtı.. ve hâtiflerin beşârâtı.. ve kâhinlerin şehâdâtı.. ve şakk-ı kamer gibi binler mu'cizâtının delâlâtı.. ve şeriatının hakkaniyetiyle teyid ve tasdik edildiği gibi; zâtındaki gayet kemâlde ahlâk-ı hamîdesi..

¹ “Allah’tan başka hiçbir ilâh yoktur.” (Sâffât Sûresi, 37/35; Muhammed Sûresi, 47/19).

² Doğru söyledin ve hakkı dile getirdin.

Ahlâk-ı hamîde: Övülecek, ideal ahlâk.

Beşârât: Beşâretler, müjdeler.

Burhan-ı tevhid: Allah’ın birliğini gösteren delil.

Cenâh: Kanat, taraf, yön.

Delâlât: Deliller.

Hâtif: Sesi işitilip kendisi görülmeyen varlık. Geleceklerle alakalı konuşan cinler.

İcmâ: İttifak, fikir birliği.

İrhâsât: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) peygamberliğinden önce

meydana gelen, O’nun gelişini müjdeleyen harika hâller, olaylar.

İşârât: İşaretler.

Rumûzât: Remizler, işaretler.

Şakk-ı kamer: Ayın ikiye yarılması.

Şehâdât: Şahâdetler.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmeleri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

Teyid etmek: Pekiştirmek, desteklemek.

ve vazifesindeki secâyâ-yı âliyesi.. ve kemâl-i emniyeti.. ve kuvvet-i imanı ve gayet itminanı ve nihayet vüsûkunu gösteren fevkalâde takvası.. ve fevkalâde ubûdiyeti.. ve fevkalâde ciddiyeti.. ve fevkalâde metaneti, şu Burhan-ı Nâtık'ın dâvâsında sâdik olduğunu âşikâre gösteriyorlar.

Üçüncü Reşha: Eğer istersen gel Asr-ı Saadet'e, Cezîretü'l-Arab'a gidelim. Hayalen olsun O Zât'ı vazife başında görüp ziyaret edelim. İşte bak:

Hüsn-ü sîret ve cemâl-i suret ile mümtaz bir Zât'ı görüyoruz ki; elinde mu'ciz-nümâ bir kitap tutmuş, lisanında hakâik-âşına bir hitab ile bütün benîâdeme, belki cin ve ins ve meleğe, belki bütün mevcudâta karşı bir hutbe-i ezeliyeyi tebliğ ediyor. Sırr-ı hilkat-i âlemin muamma-yı acîbanesini hall ve şerh edip, sırr-ı hikmet-i kâinatın

Âşikâre: Açıkça.

Cemâl-i suret: Yüz güzelliği, fiziki güzellik.

Cezîretü'l-Arab: Arap Yarımadası.

Hakâik-âşına: Gerçekleri bilen.

Hall ve şerh etmek: Çözmek ve izah etmek, açıklamak.

Hutbe-i ezeliye: Ezeli hutbe. Zaman üstü, zamanları aşan hitâb.

Hüsn-ü sîret: İç güzelliği, huy ve ahlâk güzelliği.

Kemâl-i emniyet: En mükemmel seviyede güvenilirlik.

Mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren, mu'cizelerle dolu.

Muamma-yı acîbane: Şaşırtıcı bilmece, kapalılık.

Secâyâ-yı âliye: Yüce, ideal huy- lar, güzel karakter.

Sırr-ı hikmet-i kâinat: Kâinatın varoluşundaki sır.

Sırr-ı hilkat-i âlem: Âlemin yaratılış sırrı.

Vüsûk: Sağlamlık, kararlılık, ciddiyet.

tılsım-ı muğlakını feth ve keşfediyor. Bütün mevcudâtın sorulan ve bütün ukûlü hayret içinde meşgul eden şu üç müşkül ve müthiş suâl-i azîme ki: “Necisin, ne yerden geliyorsun ve ne yere gidiyorsun?” suâllerine, muknî ve makbul cevab-ı savab veriyor.

Dördüncü Reşha: O Burhan-ı Nâtık, öyle bir ziyayı hakikat neşreder ki, âdeta kâinatın şeklini değiştiriyor. İşte onu dinlemediğin vakit bak kâinat bir matemhane-i umumî hükmünde, mevcudâtı birbirine ecnebî belki düşman, camidâtı dehşetli cenazeler, bütün zevilhayatı zeval ve firakın sillesiyle ağlayıcı yetimler hükmünde görürsün. Şimdi O Zât'ın neşrettiği nur ile bak:

O matemhane-i umumî, şevk ve cezbe içinde bir zikirhaneye inkılâp etti. O ecnebî düşman mevcudât, birer dost, birer kardeş şekline girdi. O camidât-ı meyyite-i sâmite, birer mûnis memur, birer musahhar hizmetkâr vaziyetini aldı. O ağlayıcı, şekvâ edici kimsesiz

Camidât: Cansızlar.

Camidât-ı meyyite-i sâmite: Sessiz, hareketsiz, cansız varlıklar.

Cevab-ı savab: Doğru cevap.

Fethetmek: Açmak.

Muknî: İkna edici, doyurucu.

Mûnis: Uysal, yumuşak huylu.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Şekvâ: Şikâyet.

Tılsım-ı muğlak: Çözülmesi zor olan şifre.

Ükûl: Akıllar.

Zeval ve firak: Yok olma, ayrılıp gitme.

Zevilhayat: Hayat sahipleri, canlılar.

yetimler, birer tesbih içinde zâkir veya vazife paydosundan şâkir suretini giydi. Ve kâinattaki harekât ve tenevvüât ve tagayyürât, manasızlıktan ve abesiyet ve tesadüf oyuncaklığından çıkıp, birer mektubat-ı rabbâniye, birer sahife-i âyât-ı tekviniye, birer merâyâyı esmâ-yı ilâhiye ve âlem dahi bir kitab-ı hikmet-i samedâniye mertebesine çıktılar.

İnsanı bütün hayvanâtın mâdûnuna düşüren insanın hadsiz zaaf ve aczi, fakr ve ihtiyacı; hem insanı bütün hayvanlardan daha bedbaht hâle getiren vâsita-yı nakl-i hü-zün ve elem-i havf ve gam olan insanın akli o nur ile nurlandığı vakit insan, bütün hayvanât bütün mahlûkât üstünde, o nurlanmış acz ve fakr ve akıl ile, niyaz ile nazenin bir sultan ve fîzar ile nazdar bir halife-i zemin olur.

Fîzar: Ağlayarak yalvarma, yakarma.

Halife-i zemin: Yeryüzü halifesi.

Kitab-ı hikmet-i samedâniye: Her şeyin kendisine muhtaç olduğu Cenâb-ı Hakk'ın icraatlarındaki hikmetleri gösteren kitap.

Mâdûn: Aşağı, alt.

Mektubat-ı rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudretini ve iradesini yansıtan, birçok anlam ifade eden varlıklar.

Merâyâyı esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın ilâhî isimlerinin tecellî ettiği aynalar.

Nazdar: Nazlı.

Nazenin: Nazik, ince, hassas.

Sahife-i âyât-ı tekviniye: Yaratılış delillerini, kâinat kitabının âyetlerini ihtiva eden sayfa.

Şâkir: Şükreden.

Tagayyürât: Değişiklikler.

Tenevvüât: Çeşitlilikler.

Vâsita-yı nakl-i hü-zün ve elem-i havf ve gam: Üzüntüyü, korku ve kederin acısını nakleden vasıta, araç.

Zâkir: Zikreden, Cenâb-ı Hakk'ı anan.

Demek o muarrif Burhan-ı Nâtık olmazsa, kâinat da insan da hattâ her şey de hiçe iner. Elbette böyle bir bedî kâinatta, böyle bir muarrif Zât elzemdir. Yoksa kâinat ve eflâk olmamalıdır.¹

Beşinci Reşha: İşte o Zât, bir saadet-i ebediyenin muhbiri, müjdecisi, bir rahmet-i bînihayenin kâşifi, ilâncısı ve saltanat-ı rubûbiyetin mehâsininin dellâlı, seyircisi ve künûz-u hafîye-i esmâ-yı ilâhiyenin keşşafı, göstericisi olduğundan; böyle baksan, O'nu bir burhan-ı hak, bir sirâc-ı hakikat, bir şems-i hidayet, bir vesile-i saadet görürsün. Şöyle baksan, O'nu bir misal-i muhabbet, bir timsal-i rahmet, bir şeref-i insaniyet, en nurânî bir semere-i şecere-i hilkat görürsün.

¹ Bkz.: “Sen olmasaydın, âlemleri yaratmazdım.” (Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.385; Şevkânî, *el-Fevâidü'l-mecmûa* s.326). Ayrıca yakın ifadeler için bkz.: Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 6/314; Hâkim, *Müstedrek* 2/672.

Bedî: Harika, eşsiz, orijinal.

Burhan-ı hak: Hakkın, doğrunun delili, göstericisi.

Eflâk: Âlemler, gökler, uzay.

Künûz-u hafîye-i esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin gizli hazineleri.

Mehâsin: Güzellikler.

Muarrif: Tarif eden, anlatan, rehber.

Muhbir: Haberci.

Rahmet-i bînihaye: Sonsuz, engin rahmet.

Saltanat-ı rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan hâkimiyet ve yönetimi altındaki kâinat.

Semere-i şecere-i hilkat: Yaratılış ağacının meyvesi.

Sirâc-ı hakikat: Hakikatin ışığı, lambası.

Şems-i hidayet: Hidayet güneşi.

İşte bak! Nasıl berk-i hâtîf gibi O'nun nuru şark ve garbı tuttu. Nısf-ı arz ve hums-u beşer, O'nun getirdiği hediye-i hidayeti kabul edip, hırz-ı can etti. Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki, böyle bir Zât'ın bütün dâvâlarını, hem dâvâlarının esası olan **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** kelime-i kudsiyesini bütün merâtibiyle kabul etmesin?

Altıncı Reşha: İşte bak! Şu cezîre-i vâsiada, vahşi ve âdetlerine mutaassıp, inatçı, muhtelif akvâmın ne çabuk âdât ve ahlâk-ı seyyie-i vahşiyânelerini büsbütün, def'aten kal'u ref'etti. Ve onları bütün ahlâk-ı hasene ile techiz edip bütün âleme muallim ve medenî ümmetlere üstad eyledi. Bak hem zâhirî bir tasallut ile değil, belki akıllarını, ruhlarını, kalblerini, nefislerini feth ve teshir ederek; hem kendisi mahbub-u kulûb, hem muallim-i ukûl, hem mürebbi-i nûfûs, hem sultan-ı ervah oldu.

Âdât: Âdetler.

Ahlâk-ı seyyie-i vahşiyâne: Vahşi, kaba ve kötü ahlâk.

Akvâm: Kavimler, milletler.

Berk-i hâtîf: Göz kamaştırıcı parlak ışık, bir anda etrafı ışığa boğan şimşek.

Cezîre-i vâsia: Geniş ada.

Hırz-ı can etmek: Canından aziz bilip, korumak.

Hums-u beşer: İnsanların beşte biri.

Kal' u ref'etmek: Söküp atmak.

Mahbub-u kulûb: Kalplerin sevgilisi.

Merâtib: Mertebeler, dereceler.

Muallim-i ukûl: Akılların öğretmeni.

Mürebbi-i nûfûs: Nefislerin terbiyecisi, eğiticisi.

Nısf-ı arz: Yeryüzünün yarısı.

Sultan-ı ervah: Ruhların sultanı.

Şark / garp: Doğu / batı.

Tasallut: Musallat olma, güç kullanma.

Teshir etmek: Emri altına almak, kendine bağlamak.

Yedinci Reşha: Bilirsin ki sigara gibi küçük bir âdeti, küçük bir kavimden, büyük bir hâkim, büyük bir himmetle ancak daimî kaldırabilir. Hâlbuki bak bu Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*) çok büyük âdetleri; hem inatçı, mutaassıp büyük kavimlerden, küçük bir kuvvetle, küçük bir himmetle, az bir zamanda ref'edip yerlerine öyle bir secâyâ-yı âliyei dem ve damarlarına karışmış olarak vaz' ve tesbit eyliyor. Bunlar gibi daha pek çok hârîka icraatı yapıyor.

İşte şu Asr-ı Saadet'i görmeyenlere Cezîretü'l-Arab'ı gözlerine sokuyoruz. Yüz feylesofu alsınlar oraya gitsinler yüz sene çalışsınlar. O Zât'ın (aleyhissalâtü vesselâm) o zamana nisbeten bir senede yaptığı icraat-ı âliyenin yüzde birisini acaba yapabilirler mi?

Sekizinci Reşha: Hem bilirsin ki küçük bir adam, küçük bir haysiyetle, küçük bir cemaatte, küçük bir meselede, münazaralı bir dâvâda; hicapsız, pervâsız, küçük fakat hacâletâver bir yalanı, düşmanları yanında hilesini hissettirmeyecek derecede teessür ve telaş göstermeden söylemez. Şimdi bak bu Zât'a (*aleyhissalâtü vesselâm*):

Dem: Kan.

Hacâletâver: Utanç verici.

Haysiyet: İtibar, kıymet.

Ref'etmek: Ortadan kaldırmak.

Secâyâ-yı âliye: Yüce, ideal huy-
lar, güzel karakterler.

Teessür: Etkilenme, tesir altında kalma.

Vaz' ve tesbit etmek: Koymak ve sağlam bir şekilde yerleştirmek.

Pek büyük bir vazifede, pek büyük bir vazifedar olarak, pek büyük bir haysiyetle, pek büyük bir emniyete muhtaç olduğu bir hâlde, pek büyük bir cemaatte, pek büyük husûmet karşısında, pek büyük meselelerde, pek büyük bir dâvâda, büyük bir serbestiyetle, bilâ-pervâ, bilâ-tereddüt, bilâ-hicap, telaşsız, samimî bir safvetle, büyük bir ciddiyetle, hasımlarının damarlarına dokunduracak şedit ve ulvî bir surette söylediği sözlerinde hiç hilaf bulunabilir mi? Hiç hile karışması mümkün müdür? Kellâ!

إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيِي يُوحَى¹

Evet hak aldatmaz, hakikatbîn aldanmaz. Hak olan mesleği, hileden müstağnidir; hakikatbîn gözüne hayalin ne haddi var ki, hakikat görünsün, aldatsın...

Dokuzuncu Reşha: İşte bak! Ne kadar merak-âver, ne kadar cazibedar, ne kadar lüzumlu, ne kadar dehşetli hakâiki gösteren mesâili isbat eder. Bilirsin ki, en ziyade insanı tahrik eden meraktır. Hattâ eğer sana denilse: “Yarı

¹ “O, kendisine vahyedilen bir vahiyden başka bir şey değildir.” (Necm Sûresi, 53/4).

Bilâ-hicap: Utanmadan, sıkılmadan.

Bilâ-pervâ: Çekinmeden, pervâsız.

Bilâ-tereddüt: Tereddütsüz, kararlı.

Hakâik: Gerçekler, hakikatler.

Hakikatbîn: Hakikati gören, doğru görüşlü.

Merak-âver: Merak uyandıran, dikkat çeken.

Mesâil: Meseleler, konular.

Şedit: Şiddetli.

ömrünü, yarı malını versen; kamerden, Müşteri'den biri gelecek; kamerde, Müşteri'de ne var ne yok sana haber verecek. Hem doğru olarak senin istikbalini ve senin başına ne geleceğini gösterecek.” Elbette bilâ-tereddüt vereceksin. Bak şu Zât'a ki (*aleyhissalâtü vesselâm*).

Her haber verdiği şeyleri, ehl-i şuhûd ve ehl-i ihtisas olan bütün enbiya (*aleyhimüsselâm*) ve evliya imza edip, icmâ ve tevâtür ile tasdik ediyorlar.

Hem o Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*), öyle bir Sultan'ın haberlerini doğru olarak söylüyor ki: O Sultan'ın memleketinde kamer bir sinek gibi bir pervane etrafında döner. Arz olan o pervane ise bir lâmba etrafında pervaz eder. Güneş olan o lâmba ise o Sultan'ın binler menzillerinden bir misafirhanesinde, yüzbinler misbahları içinde bir lâmbasıdır.

Hem öyle bir acâib âlemden hakikî olarak bahseder, öyle bir inkılâptan haber verir ki, binler küre-i arz bomba olsa patlasalar o kadar acîb olmaz. Bak, O'nun lisanında

Ehl-i ihtisas: Sahasında uzman olan kimseler, mütehasıslar.

Ehl-i şuhûd: İnanca dair gaybî meseleleri göz ve kalbleriyle müşâhede eden peygamberler ve veliler.

İcmâ: İttifak, fikir birliği.

Menzil: Yer, mesken, konak.

Misbah: Lamba, kandil.

Müşteri: Jüpiter Gezegeni.

Pervaz etmek: Uçmak, kanatlanmak.

Tevâtür: Yalanda ittifak etmele-ri mümkün olmayan birçok kişinin naklettiği kesin haber, bilgi.

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ¹، إِذَا السَّمَاءُ أَنْفَطَرَتْ²، الْقَارِعَةُ³

gibi sûreleri işit...

Hem öyle bir istikbalden doğru olarak haber verir ki, şu dünyevî istikbal, ona nisbeten bir katre serap hükmündedir.

Hem öyle bir saadetten pek ciddî olarak haber verir ki, bütün saadet-i dünyeviye ona nisbeten, bir berk-i zâilin, bir şems-i sermede nisbeti gibidir.

Onuncu Reşha: Evet böyle acîb ve muamma-âlûd şu kâinatın perde-i zâhiriyesi altında elbette ve elbette böyle acâib bizi bekliyor. Böyle acâibi haber verecek, böyle hârika ve fevkalâde mu'ciz-nümâ bir Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*) lâzımdır. Bu Zât'ın (*aleyhissalâtü vesselâm*) gidişatından görünüyor ki, o görüyor sonra gördüğünü söylüyor.

Hem bizi ve bu dünyamızı halkeden ve bizi nimetleriyle perverde eden şu semâvât ve arzın İlah'ı bizden ne istiyor, marziyatı nedir? Pek sağlam olarak bize ders veriyor.

¹ “Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman.” (Tekvir Sûresi, 81/1).

² “Gök yarıldığı zaman.” (İnfitâr Sûresi, 82/1).

³ “... kapıları döven ve dehşetiyle kalblere çarpan o kıyâmet felaketi ...” (Kâria Sûresi, 101/1).

Berk-i zâil: Bir anda parlayıp sönen, kaybolan şimşek.

Marziyat: Cenâb-ı Hakk'ın bizden istediği, rızasını kazandıran şeyler.

Mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren.

Muamma-âlûd: Sırla dolu, bilmececi.

Perverde etmek: Besleyip büyütme, yetiştirmek.

Şems-i sermed: Batmayan güneş, sonsuzluk güneşi.

Hem daha bunlar gibi pekçok merak-âver, lüzumlu hakâiki ders veren bu Zât'a (*aleyhissalâtü vesselâm*) karşı her şeyi bırakıp ona koşmak, onu dinlemek lâzım gelirken, ekser insanlara ne olmuş ki, sağır olup kör olmuşlar belki divane olmuşlar ki, bu hakkı görmüyorlar ve hakikati işitmiyorlar, anlamıyorlar?

On Birinci Reşha: İşte şu Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*), vahdaniyetin, hakkaniyet derecesinde hak bir burhan-ı nâtıkı ve bir delil-i sâdıkı olduğu gibi, haşrin ve saadet-i ebediyenin dahi bir burhan-ı kâtı'ı ve bir delil-i sâtı'ıdır.

Evet nasıl ki o Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*), hidayetiyle saadet-i ebediyenin sebab-i husûlü ve vesile-i vusûlüdür, öyle de duasıyla, niyazıyla, o saadetin sebab-i vücûdu ve vesile-i icadıdır.

✓ İşte bak! O Zât (*aleyhissalâtü vesselâm*), öyle bir salât-ı kübrâda dua ediyor ki; güya bu cezîre belki arz onun azametli namazıyla namaz kılar, niyaz eder.

Burhan-ı kâtı': Kesin delil.

Burhan-ı nâtık: Konuşan delil.

Delil-i sâdık: Doğru, yanılmayan delil.

Delil-i sâtı': Parlak delil.

Salât-ı kübrâ: Çok büyük çapta cemaatle kılınan namaz.

Sebeb-i husûl: Meydana gelme sebebi.

Sebeb-i vücûd: Var olma sebebi.

Vahdaniyet: Cenâb-ı Hakk'ın birliği.

Vesile-i icad: Yaratılış vesilesi.

Vesile-i vusûl: Ulaşma vesilesi.

✓ Bak hem öyle bir cemaat-i uzmâda niyaz ediyor ki; gûya benî-âdemin, Âdem'den asrımıza ve kıyâmete kadar bütün nurânî, kâmil insanlar ona ittibâ ediyorlar, iktidâ ediyorlar, duasına âmin diyorlar.

✓ Bak hem öyle bir hâcet-i âmme için dua ediyor ki; değil ehl-i arz, belki ehl-i semâvât, belki bütün mevcudât, niyazına “Evet ya Rabbenâ ver, biz de istiyoruz.” diyorlar.

✓ Hem öyle fakirâne, öyle hazinâne, öyle mahbubâne, öyle müştâkâne, öyle tazarrukârâne dua ediyor ki; bütün kâinatı ağlattırıyor, duasına iştirak ettiriyor.

✓ Bak hem öyle bir maksad, öyle bir gaye için dua ediyor ki; insanı ve âlemi, belki bütün mahlûkâtı esfel-i sâfilîne sukuttan, kıymetsizlikten, faydasızlıktan kurtarıp, âlâ-yı illiyîne, kıymete, bekâya, ulvî vazifeye çıkarıyor.

✓ Bak hem öyle yüksek bir fîzar-ı istimdâdkârâne ve öyle tatlı bir niyaz-ı istirhamkârâne ile istiyor, yalvarıyor

Âlâ-yı illiyîn: En yüce makam.

Cemaat-i uzmâ: Çok büyük topluluk.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı mertebe.

Fakirâne: Fakirce, fakirliğini ifadelerinde de hissettirerek.

Fîzar-ı istimdâdkârâne: Yardım isteyerek yalvarma.

Hâcet-i âmme: Genel, herkesi ilgilendiren ihtiyaç.

Hazinâne: Hüzünlü bir şekilde.

İktidâ etmek: Uymak, örnek almak, tâbi olmak.

İttibâ etmek: Tâbi olmak, uymak, arkasında olmak.

Mahbubâne: Sevildiğini bilerek, nazlı bir tarzda.

Müştâkâne: İhtiyakını belirterek, büyük bir özlemle.

Niyaz-ı istirhamkârâne: Merhamet dileyerek isteme.

Sukut: Düşme, değer kaybetme.

Tazarrukârâne: Yalvararak.

ki; güya bütün mevcudâta, semâvât ve arşa işittirip, onları vecde getirip, duasına “Âmin, Allahümme âmin!” de-dirtiyor.

✓ Bak hem öyle Semî, Kerîm bir Kadîr'den, hem öyle Basîr, Rahîm bir Alîm'den hâcetini istiyor ki; bilmüşâhede en hafî bir zîhayatın en hafî bir hâcetini, en hafî bir ni-yazını işitir, görür, kabul eder, merhamet eder. Çünkü istediğini, velev lisan-ı hâl ile bile olsa verir. Hem öyle bir suret-i hakîmâne, basîrâne, rahîmânede verir ki; bu terbiye ve tedbir, öyle Semî ve Basîr'e ve öyle Kerîm ve Rahîm'e has olduğunda şüphe bırakmaz.

On İkinci Reşha: Acaba bütün benîâdemi ar-kasına alıp, arz üstünde durup, Arş-ı Âzam'a müte-veccihen el kaldırıp dua eden şu şeref-i nev-i insan ve

Alîm: Her şeyi en iyi bilen Hz. Allah.

Arş-ı Âzam: Yüce taht. “Cenâb-ı Hakk'ın irade, kudret ve aza-metinin ilk tecellî ufku” şeklinde kinâyeli olarak ifade edilen mahi-yeti bizce meçhul yüce bir âlem.

Basîr: Her şeyi gören Hz. Allah.

Bilmüşâhede: Bizzat şahit oluna-rak.

Hafî: Gizli.

Kadîr: Her şeye gücü yeten, kud-reti sonsuz, Hz. Allah.

Kerîm: Pek cömert, yarattıklarına daima bol bol veren Hz. Allah.

Lisan-ı hâl: Hâl dili, durum ifa-desi.

Rahîm: Sonsuz, sınırsız şefkat ve merhamet sahibi, Hz. Allah.

Semî: Her şeyi işiten Hz. Allah.

Suret-i hakîmâne: Hikmetli bir şekilde.

Şeref-i nev-i insan: İnsanlığın kendisiyle şeref kazandığı Zât (s.a.s.).

Tedbir: İdare etme, yönetme.

Vecd: Coşku. İlâhî aşkın insan benliğini bütünüyle sarması.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

ferîd-i kevn ü zaman, Fahr-i Kâinat (*aleyhissalâtü vesselâm*) ne istiyor, bak:

Saadet-i ebediye istiyor.. bekâ istiyor.. likâ istiyor.. cennet istiyor. Bu merâyâ-yı mevcudâtta cemâllerini gösteren bütün esmâ-yı kudsiye-i ilâhiye ile beraber istiyor. Hattâ eğer rahmet, inâyet, hikmet, adalet gibi hesapsız o matlubun esbab-ı mûcibesi olmasa idi, şu Zât'ın (*aleyhissalâtü vesselâm*) tek duası, baharımızın icadı kadar kudretine hafif gelen şu cennetin binasına sebebiyet verecekti. Nasıl ki O'nun risaleti, şu dâr-ı imtihanın açılmasına sebebiyet verdi.

Acaba ehl-i akıl ve ehl-i tahkike لَيْسَ فِي الْإِمْكَانِ أَبَدَعُ
 1¹ dedirten şu meşhûd intizam-ı fâik, şu rahmet

¹ “Şu varlık âleminde, mevcut olandan daha mükemmeli, daha güzeli yoktur.” (Bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/258; İbn-i Arabî, *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye* 1/53, 4/154, 6/392, 7/82, 8/221; Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ* 19/337).

Cemâl: Güzellik.

Esbab-ı mûcibe: Bir şeyin olmasını gerektiren sebepler, gerekçeler.

Fahr-i Kâinat: Kâinatın iftihar tablosu.

Ferîd-i kevn ü zaman: Bütün zaman ve mekanların yegânesi, bir tanesi, benzersizi.

İnâyet: Yaratılıştta her zaman mükemmel bir ihtimamla denge içerisinde sürüp giden ilâhî düzen, intizam.

İntizam-ı fâik: Üstün nizam, intizam.

Likâ: Kavuşmak (Allah'a ulaşmak).

Matlub: İstek, talep.

Merâyâ-yı mevcudât: Varlık ay-naları (her varlığın kendine ait bir ifadeyle Allah'ı göstermesi).

Meşhûd: Görülen, şahit olunan.

içinde kusursuz hüsn-ü sanat ve misilsiz cemâl-i rubûbiyet hiç böyle bir çirkinliği ve böyle bir merhametsizliği ve böyle bir intizamsızlığı kabul eder mi ki; en cüz'î bir mahlûkundan, en ehemmiyetsiz arzuları ve sesleri ehemmiyetle işitip îfâ etsin; en ehemmiyetli mahlûkundan, en ehemmiyetli, en lüzumlu arzuları ehemmiyetsiz görüp işitmesin, anlamasın, yapmasın? Hâşâ ve kellâ! Yüz bin defa hâşâ! Böyle bir cemâl, böyle bir çirkinliği kabul etmez, çirkin olmaz.

On Üçüncü Reşha: Gel arkadaş şimdilik kâfi, geri gidelim. Yoksa yüz sene şu zamanda şu cezîrede kalsak, o zâtın garâib-i icraatının, acâib-i vezâifinin yüzde birisini tamamen ihata edemeyiz ve temâşâsından doyamayız.

Şimdi gel, üstünde döneceğimiz her asra birer birer bak. Nasıl o asırlar, o Şems-i Hidayet'ten aldıkları feyizle çiçek açmışlar. Ebu Hanife*, Şâfiî*, Ebu Yezid Bistâmî*, Cüneyd Bağdadî*, Şeyh Geylânî, Muhyiddin Arabî, İmam Gazâlî, Ebu'l-Hasan Şâzilî, Şah-ı Nakşibend, İmam Rabbânî gibi milyonlar münevver meyveleri veriyor.

Acâib-i vezâif: Vazifelerinin hari-kuladeliği.

Cemâl-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın bütün varlıkları kuşatan mükemmel idare ve hâkimiyetin-deki ahenk, güzellik.

Garâib-i icraat: Harika, fevkalade icraat.

Münevver: Nurlu, parlak.

Şems-i Hidayet: Hidayet güneşi.

Meşhûdâtımızın tafsilatını başka vakte tâlik edip o Zât'a bir salavât getirmeliyiz.

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَىٰ هَذَا الدَّاتِ التُّورَانِي الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْهِ
الْفُرْقَانَ الْحَكِيمَ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنَ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ حَسَنَاتِ أُمَّتِهِ.

عَلَىٰ مَنْ بَشَّرَ بِرِسَالَتِهِ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَالرَّبُّورُ، وَبَشَّرَ بِبُيُوتِهِ
الْإِرْهَاصَاتِ وَهَوَانِفِ الْجِنِّ وَأَوْلِيَاءِ الْإِنْسِ وَكَوَاهِنِ الْبَشَرِ،
وَأَنْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ أَلْفِ صَلَاةٍ
وَأَلْفَ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ أَنْفَاسِ أُمَّتِهِ.

عَلَىٰ مَنْ جَاءَتْ لِدَعْوَتِهِ الشَّجَرُ، وَنَزَلَ سُرْعَةً بِدُعَائِهِ الْمَطَرُ،
وَأَظْلَلَتْهُ الْعِمَامَةُ مِنَ الْحَرِّ، وَشَبَّعَ مِنْ صَاعٍ مِنْ طَعَامِهِ مَاتٌ مِنَ
الْبَشَرِ، وَبَعَّ الْمَاءُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ كَالْكَوْثَرِ، وَسَبَّحَ
فِي كَفِّهِ الْحَصَاةَ وَالْمَدْرُ، وَأَنْطَقَ اللَّهُ لَهُ الضَّبُّ وَالظَّبْيُ وَالذِّئْبُ
وَالجِدْعُ وَالذِّرَاعُ وَالْجَمَلُ وَالْجَبَلُ وَالْحَجَرُ وَالشَّجَرُ، صَاحِبِ

Meşhûdât: Görülen, şahit olunan **Tâlik etmek:** Ertelemek.
şeyler.

الْمَعْرَاجِ وَ “مَا زَاغَ الْبَصَرُ”، سَيِّدِنَا وَمَوْلَانَا وَشَفِيعِنَا مُحَمَّدٍ أَلْفَ
أَلْفِ صَلَاةٍ وَأَلْفِ أَلْفِ سَلَامٍ بَعْدَ كُلِّ الْحُرُوفِ الْمُتَشَكِّلَةِ فِي
الْكَلِمَاتِ الْمُتَمَثِّلَةِ بِإِذْنِ الرَّحْمَنِ فِي مَرَايَا تَمُوجَاتِ الْهَوَاءِ عِنْدَ
قِرَاءَةِ كُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ قَارِيٍّ مِنْ أَوَّلِ التَّنْزِيلِ إِلَى آخِرِ
الزَّمَانِ وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا يَا إِلَهَنَا بِكُلِّ صَلَاةٍ مِنْهَا. آمِينَ آمِينَ
آمِينَ.¹

¹ “Allahım! Rahmân-ı Rahîm'in Arş-ı Azîm'den Furkân-ı Hakîm'i kendisine indirdiği şu nurani Zât'a yani Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed'e (s.a.s.), ümmetinin sevapları sayısınca milyonlarca salât ve milyonlarca selâm olsun!

Risaletini Tevrat, İncil ve Zebur'un müjdelediği.. nübüvvetini irhâsâtın (doğumundan hemen önce ve doğumu anında meydana gelen harikulâde hâllerin).. cinlerden hâtiflerin.. insanlık âleminden Allah dostlarının ve beşerin kâhinlerinin müjdelediği.. bir işaretiyle ayın ikiye bölündüğü Efendimiz, Mevlâmız Hazreti Muhammed'e (s.a.s.), ümmetinin alıp verdiği nefesleri adedince milyonlarca salât ve milyonlarca selâm olsun!

Çağırmasıyla ağaçların yanına geldiği.. duâsıyla yağmurun hemen yağdığı.. sıcaktan korumak için bulutların ona gölge yaptığı.. bir ölçek yiyeceğiyle yüzlerce insanın doyduğu.. parmakları arasından üç defa Kevser gibi suların çağladığı.. avuçlarının içindeyken çakıl taşları ve toprağın Allah'ı tesbih ettiği.. ve O'nun hürmetine Allah'ın, kertenkeleyi, ceylanı, kurdu, ağaç kütüğünü, keçinin kolunu, deveyi, dağı, taşı ve ağacı konuşturduğu, Mirac'ın ve “O'nun gözü ne kaydı, ne de şaşdı”^{*1} âyetinin mazharı olan Efendimiz, Mevlâmız ve Şefaâtçimiz Hazreti Muhammed'e (s.a.s.), ilk indiği andan kıyamete kadar Kur'ân'ı okuyan her bir okuyucunun okuduğu her bir kelimenin ⇨

On Dördüncü Reşha: “Şuaât-ı Mârifeti'n-Nebi” nâmında Türkçe bir risalede delâil-i nübüvvet-i Ahmediye'yi (*aleyhissalâtü vesselâm*) beyan etmişim. Hem onda, Kur'ân-ı Hakîm'in vücûh-u i'câzını icmâlen zikretmişim. Yine “Lemeât” nâmında Türkçe bir risalede, Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu beyan edip, kırk vücûh-u i'câzına işaret etmişim. O kırk vecihten yalnız nazmındaki belâgatı, “İşârâtü'l-İ'câz” nâmında bir tefsir-i Arabî'de, yüz yirmi sayfa içinde yazmışım. Eğer ihtiyacın varsa, şu üç kitaba müracaat edebilirsin.

Birinci burhan-ı tevhidin müfessiri, ikinci burhan-ı nâtıkın musaddıkı olan üçüncü burhanımız, Kur'ân-ı Hakîm'dir.

Geçmiş derslerden anlarsın ki, Rabbimiz'den gelen ve Rabbimiz'i bize tarif eden Kur'ân;

♦ Şu kitab-ı kebîr-i kâinatın tercüme-i ezeliyesi,

hava dalgalarının aynalarında Rahmân'ın izniyle temessül eden bütün kelimelerinin bütün harfleri adedince, milyonlarca salât ve selâm olsun.

Bütün bu salâvatlardan her biri hürmetine bizi bağışla, bize merhamet et, ey İllâhımız! Âmin, âmin, âmin...”

*1 Necm Sûresi, 53/17.

Burhan-ı tevhid: Allah'ın birliğini gösteren delil.

Delâil-i nübüvvet-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) peygamberlik delilleri.

İcmâlen: Kısaca, özet olarak.

Kitab-ı kebîr-i kâinat: Büyük kâinat kitabı.

Musaddık: Tasdik eden, isbatlayan.

Tercüme-i ezeliye: Ezeli tercüme. Kâinata ait bütün hakikatleri ezelden ebede kadar, herkese anlayacağı şekilde ve dilde tercüme eden İllâhî kitap.

Vücûh-u i'câz: Mu'cize yönleri.

- ◆ Şu sahâif-i arz ve semâda müstetir künûz-u esmâ-yı ilâhiyenin keşşafı,
- ◆ Şu sutûr-u hâdisâtın altında muzmer hakâikin miftahı,
- ◆ Şu âlem-i şehâdet perdesi arkasındaki âlem-i gayb cihetinden gelen iltifâtât-ı rahmaniye ve hitabât-ı ezeliyenin hazinesi,
- ◆ Şu avâlim-i mâneviye-i İslâmiye'nin güneşi, temeli, hendese.. ve âlem-i uhreviyenin haritası,
- ◆ Zât ve sıfât ve esmâ ve şuûn-u ilâhiyenin kavli-şârihi, tefsir-i vâzihı, burhan-ı kâtı'ı, tercüman-ı sâtı'ı,

Âlem-i gayb: Görünmeyen âlem. Beş duyu ile kavranamayan varlıkların ve hâdiselerin âlemi.

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem. Beş duyu organı ile kavranılan varlıkların, hâdiselerin âlemi.

Avâlim-i mâneviye-i İslâmiye: İslâmiyetin mânevî âlemleri.

Burhan-ı kâtı': Kesin delil.

Hendese: Mühendeslik, (dayandı-ğı bilgi eksenini).

Hitabât-ı ezeliye: Ezeli hitaplar. Bütün hakikatleri ezelden ebede kadar, herkese anlayacağı şekilde duyuran ilâhî seslenmeler, hitaplar.

İltifâtât-ı rahmaniye: Cenâb-ı Hakk'ın eşsiz, sınırsız iltifatları, ih-sanları.

Kavl-i şârih: Açıklayıcı söz.

Keşşaf: Keşfeden, ortaya çıkaran.

Künûz-u esmâ-yı ilâhiye: İlahî isimlerin hazineleri.

Miftah: Anahtar.

Muzmer hakâik: Gizli, örtülmüş gerçekler.

Müstetir: Gizli, saklı.

Sahâif-i arz ve semâ: Yer ve gök sayfaları.

Sutûr-u hâdisât: Hâdiselerin ön yüzü. Hâdiselerin ifade ettiği gerçeklerin kâinat kitabında yer aldığı satırlar.

Şuûn-u ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin kaynağı olan sıfatlarının dayandığı, insanın idrak ufku-nu aşan, ihata edilemeyen, Zât'ına lâyık şefkat, muhabbet, ferah, sü-rur, gazap gibi mukaddes, münez-zeh manalar.

Tefsir-i vâzih: Açık, berrak tefsir.

Tercüman-ı sâtı': Yüksek, parlak tercüman.

- ◆ Şu âlem-i insaniyetin mürebbîsi, hikmet-i hakikîsi, mürşidi, hâdîsi,
- ◆ İnsana hem bir kitab-ı hikmet, hem bir kitab-ı şeriat, hem bir kitab-ı dua ve ubûdiyet, hem bir kitab-ı emir ve davet, hem bir kitab-ı zikir, hem bir kitab-ı fikir gibi, insanın bütün hâcât-ı mâneviyesine karşı birer kitab,
- ◆ Hem bütün muhtelif ehl-i mesâlik ve meşârib olan evliya ve sıddıkînin, asfiya ve muhakkikînin her birinin meşreplerine lâyük birer risale ibraz eden bir kütüphâne-i mukaddestir.

Tekrarâtındaki lem'a-yı i'câza bak ki:

- Kur'ân kitab-ı zikir, kitab-ı dua, kitab-ı davet olduğundan içinde tekrar müstahsendir, belki elzemdir, belki eblağdır.

Asfiya: İlim ve takvasıyla peygamberlerin gerçek vârisi kişiler.

Eblağ: Edebiyata en uygun olan, daha da edebi.

Ehl-i mesâlik ve meşârib: Farklı farklı yol ve usûl benimsemiş kişiler.

Hâcât-ı mâneviye: Mânevî ihtiyaçlar.

Hâdî: Hidayet eden, doğru yola ileten.

İbraz etmek: Ortaya koymak, göstermek.

Lem'a-yı i'câz: Mu'cize parıltısı.

Meşrep: Yol, usûl.

Muhakkikîn: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, ilim adamları.

Mürebbî: Terbiye eden, yetiştiren, eğiten.

Müstahsen: Güzel görülen, beğenilen, takdir edilen.

Sıddıkîn: Sıddıklar. Sözü özüne uyan, dosdoğru insanlar.

Zira zikrin şe'ni, tekrar ile tenvidir. Duanın şe'ni, terdad ile takrirdir. Emir ve davetin şe'ni, tekrar ile tekiddir.

• Hem herkes, her vakit bütün Kur'ân'ı okumaya muktedir olamaz veya muvaffak olmaz. Fakat bir sûreye galiben muktedir olur. Onun için mühim makâsıd-ı Kur'âniye, ekser uzun sûrelerde dercedilerek her bir sûre, birer küçük Kur'ân hükmüne geçmiş. Demek hiç kimseyi mahrum etmemek için kıssa-yı Musa (*aleyhisselâm*) gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş.

• Hem cismanî ihtiyacat gibi mânevî hâcât dahi muhtelifdir. Bazısına insan her nefes ona muhtaç olur. Cisme hava, ruha hû gibi. Bazısına her saat, Bismillah gibi ve hâkeza... Demek tekrar-ı âyât, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş. O ihtiyaca işaret etmek, hem ihtiyacı uyandırıp teşvik etmek, hem ihtiyacı ve iştihayı tahrik etmek için Kur'ân'da bazı kıssalar tekerrür ediyor.

• Hem Kur'ân müessistir, bir din-i mübinin esâsâtıdır ve şu âlem-i İslâmiyet'in temelleridir ve içtimaat-ı beşeriyeyi

Makâsıd-ı Kur'âniye: Kur'ân'ın maksatları, gayeleri.

Müessis: Tesis eden, kuran, temel atan.

Şe'n: Bir şeyin gereği, tabiatı, karakteri.

Takrir: Yerleştirme, sağlamlaştırma.

Tekerrür-ü ihtiyaç: İhtiyacın tekrar etmesi.

Tekid: Pekiştirme.

Tekrar-ı âyât: Ayetlerin tekrarı.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

Terdad: Tekrar etme, devamlı yapma.

değiştirip, muhtelif tabakâtın mükerrer suâllerine cevaptır. Müessise tesbit için tekrar lâzımdır. Tekit için terdad lâzımdır. Teyid için takrir, tahkik, tekrar lâzımdır.

- Hem öyle mesâil-i azîmeden ve hakâik-i dakikadan bahsediyor ki; umumun kalblerinde yerleştirmek için çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır.

- Bununla beraber sureten tekrardır. Fakat manen her bir âyette, her bir kıssada çok maânî, çok fevâid, çok vücûh, çok tabakât vardır. Her bir makamda ayrı ayrı mana ve fayda ve maksat için zikrediliyor.

Kur'ân'ın mesâil-i kevnîyenin bazısında ibham ve icmâlî ise irşadî bir lem'a-yı i'câzdır:

Eğer desen: “Acaba neden Kur'ân-ı Hakîm mevcudâtta, felsefenin bahsettiği gibi bahsetmiyor? Bazı mesâilî mücmel, mübhem bırakıyor. Bazısını, nazar-ı umumîyi okşayacak, hiss-i âmmeyi rencide

Fevâid: Faydalar.

Hakâik-i dakika: İnce, dikkat isteyen gerçekler.

Hiss-i âmme: Bütün insanların genel hissi, kamuoyunun hissiyatı.

İbham: Mübhem, kapalı bırakmak; belirsiz kılmak.

İcmâl: Özlü, kısa anlatım.

Maânî: Manalar.

Mesâil-i azîme: Büyük meseleler.

Mesâil-i kevnîye: Varlıkla, kâinat-taki hâdiselerle alâkalı meseleler.

Mübhem: Gizli, kapalı, belirsiz.

Mücmel: Kısa, öz, açık olmayan.

Tahkik: Bir bilginin özüne ulaşma, hakikatine erme.

Tekrir: Tekrar etme, tekrarlar.

Tesbit: Sağlam bir şekilde yerleştirme.

Vücûh: Yönler.

etmeyecek, fikr-i avâmı tâciz edip yormayacak bir suret-i basitâne ve zâhirânede söylüyor?

Cevaben deriz ki: Felsefe, hakikatin yolunu şaşır-
mış. Geçmiş derslerden anladın ki; Kur'ân-ı Hakîm, şu
kâinattan bahseder, tâ zât ve sıfât ve esmâ-yı ilâhiyeyi bil-
diresin. Yani bu kitab-ı kâinatın maânîsini anlatıp tâ Hâlık'ı
tanıttırsın. Demek Kur'ân mevcudâta, kendileri için de-
ğil Mûcid'leri için bakıyor. Hem umuma hitab ediyor.
İlm-i hikmet ise mevcudâta, mevcudât için bakıyor. Hem
havassa ve ehl-i fenne hitab ediyor. Öyle ise mademki
Kur'ân-ı Hakîm mevcudâtı delil yapıyor, burhan yapıyor,
delil zâhir olmak ve nazar-ı umumîde çabuk anlaşılacak
gerektir.

Hem mademki Kur'ân-ı Mürşid, bütün tabakât-ı be-
şere hitab ediyor. Kesretli tabaka ise tabaka-yı avâmdır.
İrşad ister ki, lüzumsuz şeyleri ibham ile icmâl etsin; da-
kik şeyleri, temsil ile takrib etsin. Mağlatalara düşürmemek

Fikr-i avâm: Avâmın fikri, çoğu
şey hakkında fazla bilgisi olmayan
halkın aklı.

Hâlık: Yaratıcı, yaratan.

Havas: İleri gelenler, seçkinler.

İlm-i hikmet: Felsefe.

Kur'ân-ı Mürşid: Doğru yolu gös-
teren Kur'ân-ı Kerim.

Mağlata: Yanıltıcı, aldatıcı ifade,
diyalektik.

Mûcid: Var eden, yapan.

Suret-i basitâne ve zâhirâne: Ba-
sit, açık şekil.

Tabakât-ı beşer: İnsanlar arasın-
daki sınıflar.

Tabaka-yı avâm: Genel halk taba-
kası.

Takrib etmek: Yaklaştırmak, ya-
kınlaştırmak.

için, nazar-ı zâhirîlerinde bedihî olan şeyleri lüzumsuz, belki zararlı bir surette tağyir etmesin.

Mesela güneşe der: “Döner bir sirâcdır, bir lâmbadır.”¹ Zira güneşten, güneş için ve mahiyeti için bahsetmiyor, belki bir nevi intizamın zenbereği ve merkezi, ve intizam ve nizam ise Sâni'in âyine-i mârifeti olduğundan bahsediyor. Evet وَالشَّمْسُ تَجْرِي der, yani “Güneş döner.”² Bu “döner” tabiri ile, kış ve yazın, gece ve gündüzün deverânındaki muntazam tasarrufât-ı kudreti ihtar ile, azamet-i Sâni'i ifham eder. Bu dönmek hakikati ne olursa olsun, maksud olan, mensûc, meşhûd intizama tesir etmez.

Hem وَجَعَلَ الشَّمْسُ سِرَاجًا³ der. Şu tabir ile, bu âlemin bir kasır suretinde olduğunu, içinde olan eşyanın insana

¹ Güneş'in döndüğüne ve bir lâmba gibi etrafını aydınlattığına işaret eden bazı âyetler için bkz.: Yunus Sûresi, 10/5; Enbiyâ Sûresi, 21/33; Furkan Sûresi, 25/61; Lokman Sûresi, 31/29...

² Yâsîn Sûresi, 36/38.

³ “Güneş'i gökyüzüne bir lâmba yaptı.” (Nûh Sûresi, 71/16).

Âyine-i mârifet: İlâhî bilgileri yansıtan ayna.

Bedihî: Açık, âşikâr.

Deverân: Peş peşe hareket etme, birbirini takip etme.

İfham etmek: Anlatmak.

Kasır: Saray.

Mensûc: Dokunan işlenen.

Meşhûd: Görülen, şahit olunan.

Sâni: Sanatlı, estetik ölçülerle yapan, Yüce Yaradan.

Sirâc: Lamba, fener.

Tağyir etmek: Değiştirmek.

Tasarrufât-ı kudret: İlâhî kudretin farklı, çeşitli tasarrufları.

Zenberek: Çarkı hareket ettiren çelik yay.

ve zîhayata ihzâr edilmiş müzeyyenât ve mat'umât ve levazımât, ve güneş dahi musahhar bir mumdar olduğunu ihtar ile, rahmet ve ihsan-ı Hâlık'ı ifham eder.

Şimdi bak! Şu sersem, geveze felsefe ne der? Diyor ki: “Güneş, bir kütle-i azîme-i mâyia-yı nâriyedir. Ondan fırlamış olan seyyârâtı etrafında döndürür. Cesameti bu kadardır. Mahiyeti böyledir, şöyledir!..” der. Ruha, muvahiş bir dehşetten ve bir hayretten başka bir kemâl-i ilmî vermiyor. Güneşin en mühim olan vazifesinden, en büyük, en güzel, en tatlı bir hakikat-i ilmiyeyi ruha veren bahs-i Kur'ân gibi bahsetmiyor.

Buna kıyasen bâtinen kof, zâhiren mutantan felsefî meselelerin ne kıymette olduğunu anla! Onun şâşaa-yı sûrîsine aldanıp Kur'ân'ın gayet âlî ve fehme gayet karib olan beyan-ı mu'ciz-nümâsına karşı hürmetsizlik etme!..

Âlî: Yüce, yüksek.

Beyan-ı mu'ciz-nümâ: Mu'cize gösteren, mu'cizeli beyan, ifade.

Fehm: Fehm

İhsan-ı Hâlık: Yaradan'ın hediyesi, ikramı.

İhzâr etmek: Hazırlamak.

Karib: Yakın.

Kemâl-i ilmî: İlmî güzellik, zevk.

Kof: Boş, değersiz.

Kütle-i azîme-i mâyia-yı nâriye: Büyük, akışkan, yakıcı kütle.

Levazımât: Lâzım olan, gerekli olan şeyler.

Mat'umât: Yiyecekler.

Mumdar: Mum tutan, ışık saçan.

Musahhar: Emre âmâde, hizmete hazır.

Mutantın: Şatafatlı, gösterişli.

Muvahiş: Dehşet veren, ürkütücü.

Müzeyyenât: Zînetler, süslü şeyler.

Seyyârât: Gezegenler.

Şâşaa-yı sûrî: Dıştaki yanıltıcı şâşaa, gösteriş.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ¹
2(Hâşiye)

Ey birader! Düşman hariçte olsa insan silâhsız o düşmanla geçinebilir. Fakat düşman kale içine girse ve gizlense o vakit o düşmana karşı silâhlanmak, zırh giymek ve gayet dikkat etmek, hem pek ciddî sebat etmek lâzımdır. Tâ ki hayat-ı ebediyesini hafî darbelerden kurtarabilsin.

Ey kardeş! Zırh ve silâh, namaz ve takvadır. Kur'ân'ın zincirini muhkem tut. Onun sözüne kulak ver. Başkaları seni aldatmasın. Şu zamanın gâfil sarhoşları içinde, seni terk-i şeâire ve medeniyet-i dünyaya davet edenlere de ki:

“Hey sersem gâfiller! Benim hâlim sizi dinlemeye müsait değil, zira;

¹ “Dünya hayatı sizi sakın ola ki aldatmasın! Yine sakın ola ki, (o çok hilekâr şeytan dahil) aldatanlar da sizi Allah hakkında (yanlış bilgi, yanlış inanç ve yanlış yaklaşımlarla) aldatmasın.” (Lokman Sûresi, 31/33; Fâtır Sûresi, 35/5).

² Hâşiye: Bu kısım, Üçüncü Ders'ten tâ Sekizinci Ders'in nihayetine kadar tafsilen yazıldığı hâlde, ehemmiyeti için burada bir hülâsası tekrar yazılması münasiptir.

Hafî: Gizli, saklı.
Muhkem: Sağlam.

Terk-i şeâir: Dini temsil eden sembolleri, alâmetleri terk etme.

♦ *Benim arkamda*, tâ kulağımın dibine kadar yakınlaşan ecel arslanı beni tehdid ediyor.

♦ *Ve önümde* bir darağacı dikilmiş ki; gece-gündüzün dönmesinden –zeval ve firak ağacı tesmiye edilen bu firak-ı elîm– benimle bütün sevdiklerimi asıp mahvetmektedir.

♦ *Ve sağ tarafımda*, ciğerlerime kadar işleyen bir acz yarası var. Nihayetsiz zaaf ve aczimle, nihayetsiz düşman ve mehâlikin hücumuna maruzum.

♦ *Sol tarafımda*, kalbimin içine kadar girmiş bir fakr yarası var. Nihayetsiz fakr ve iflasa ve nihayetsiz hâcât ve âmâle mübtelayım. En zelil hayvandan daha âciz, daha zayıf iken, dünya kadar metâlîbe ve makâsıda muhtacım.

♦ *Bunlarla beraber öyle bir yolcuym ki*, önümde ebedü'l-âbâda giden uzun bir yol var. Bu uzun yolda birinci menzilim dünya, ikinci menzilim kabirdir. Bu yolda zâd ister, ziya ister.

Acz: Âcizlik, güçsüzlük.

Âmâl: Emeller.

Ebedü'l-âbâd: Sonsuza kadar, illebet.

Fakr: Fakirlik, muhtaçlık. İhtiyaçlarını kendi imkân ve iktidarıyla karşılayamamak.

Firak-ı elîm: Acı veren ayrılık.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Makâsîd: Maksudlar.

Mehâlik: Tehlikeli, helâka götüren durumlar.

Metâlîb: İstekler, talepler.

Tesmiye etmek: İsimlendirmek, isim vermek.

Zeval ve firak: Yok olma, ayrılıp gitme.

İşte mukaddes Kur'ân, bana bu dehşetleri izale ediyor. Helâkete, âlâma açılan bu beş kapıyı, saadete, rahmete açılacak beş kapıya tebdil edecek *iki tılsım-ı imanîyi* ve *iki ilâc-ı İslâmîyi* ve *bir nur-u Kur'ânî'yi* Kur'ân bize vermiştir:

✓ *O tılsım-ı imanînin biri*, o müthiş ecel arslanını mu-sahhar bir ata döndürür ve üzerine bizi bindirir. Ve bizi, zindan-ı dünyadan kurtarır, huzur-u Rahman'a götürür, cennet-i bâkiyeye koydurur.

✓ *İkinci olan tılsım-ı imanî ile* o darağacını, yani zeval ve firakın ellerini tutup, tazelenen güzel manzaralar üstünde yapılmış bir salıncak hükmüne getirir. Yani, nehr-i zaman ve bahr-i dünyada tazelenen elvâh-ı sanat-ı rabbâniyeyi seyretmek için bir merkeb-i seyr ve tenezzüh olur.

✓ *Kur'ân-ı Hakîm'in bir ilâcıyla* o acz yarası, tevekkül gülüne ve teslim çiçeğine döner. Bütün ağırlıklarımı, beni kaldıran tevekkül sefinesine koyup, aczin iz'âcâtından beni kurtarıyor. Emr-i kün feyekûn'e¹ mâlik olan bir

¹ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘ol!’ der, o da olur.” (Bakara Sûresi, 2/117; Âl-i İmran Sûresi, 3/47, 59...)

Âlâm: Elemler.

Bahr-i dünya: Dünya denizi.

Elvâh-ı sanat-ı rabbâniye:

Cenâb-ı Hakk'ın sanatlı bir şekilde yarattığı, hâkimiyet ve idaresi altındaki varlık tabloları.

İz'âcât: Rahatsız etmeler, sıkımlar.

İzale etmek: Gidermek, yok etmek.

Merkeb-i seyr ve tenezzüh: Gezip dolaşma, etraftaki güzellikleri seyretme bineği.

Nehr-i zaman: Akıp giden zaman nehri.

Sefine: Gemi.

sultan-ı cihana, acz tezkeresiyle istinad eden bir insana, ne gibi birşey ağır olabilir?

✓ *Kur'ân-ı Kerîm'in ikinci ilâcı, fakr yarasını, vesile-i rızık ve rahmet-i bînihayeye ve iştiha-yı lezzet-i nimet-i bîgayeye tebdil ve tashih eder. Evet nihayetsiz semerât-ı rahmete aç olan ruh ve letâif-i beşer, o nihayetsiz semerât-ı rahmete fakr ve ihtiyacını hissettikçe, lezzet-i saadeti tezâyüd eder. Böyle fakire, fakir nâmı ağır gelebilir fakat ¹الْفَقْرُ فَخْرِي bu sırra işaret eder.*

✓ *Hem Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği zâd ve takva ile ve nur-u hidayetle, zulümât-ı berzah ve ehvâl-i haşir âsân olur. Ve o vesika-yı Kur'âniye ile insan, bin senelik bir yolu bir günde kat eder.²*

¹ “Fakrım övünç kaynağımdır.” Bkz.: Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* s.745; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s.320; Deylemî, *Müsned* 2/70, 71.

² Bu hakikate işaret eden âyet-i kerimeler için bkz.: Secde Sûresi, 32/5; Meâric Sûresi, 70/4).

Âsân: Kolay, yumuşak.

Ehvâl-i haşir: Mahşer meydanındaki korkutucu hâller.

İштиha-yı lezzet-i nimet-i bîgaye: Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz nimetlerine ait lezzetleri tatma iştahı.

Letâif-i beşer: İnsana ait mânevî duyular.

Rahmet-i bînihaye: Sonsuz, engin rahmet.

Semerât-ı rahmet: Rahmet meyveleri, neticeleri.

Tezâyüd etmek: Artmak.

Vesika-yı Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerîm'in verdiği izin belgesi, güvence.

Zâd: Azık.

Zulümât-ı berzah: Kabir âleminin karanlıkları.

Ey gâfil! Eğer ölümü öldürebilirsen.. zevali dahi dünyadan izale edebilirsen.. ve acz ve fakrı beşerden kaldırabilirsen.. ve kâtiu't-tariklik yapmak için zîhayatın hususan insanın ebede giden yolunu seddedecek bir çare bulmuşsan, dinden istiğna ve dinin şeâirini terk etmeye insanları davet edebilirsin. Yoksa ey sersem, sus!.. Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın dediğini dinle.”

Evet bu beş emir, beş âyât-ı uzmâdır. Ra'd gibi müthiş sadâlarıyla **فَلَا تَغْرَتَكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغْرَتَكُمْ بِاللَّهِ الْغُرُورُ** âyetini okuyorlar ve

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ¹

âyetinin hakikatine hükmediyorlar.

İşte bu sadâlara karşı vesvese-i medeniyet olan senin medeniyetçi sözlerin, sivrisineğin vızıltısı kadar da olmuyor. Öyle ise ihtiyârıyla Kur'ân'ın tılsım ve ilâçlarını terk edip senin ile dalâlet yoluna gidecek, ancak senin gibi bir

¹ “Öyle ise, Kur'ân okunduğunda hemen ona kulak verin, susup dinleyin ki merhamete nâil olasınız.” (A'râf Sûresi, 7/204).

Âyât-ı uzmâ: Pek büyük, muazam âyetler, deliller.

İhtiyâr: İrade, tercih, seçim.

İstiğna: İstememe, tenezzül etmeme, ihtiyacının farkında olmama.

Kâtiu't-tariklik: Yol kesicilik.

Ra'd: Gök gürültüsü.

Seddetmek: Kapamak, engellemek.

Şeâir: Dini temsil eden semboller.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

sarhoş lâzım ki, ya heves-i nefsî veya hırs-ı şöhret veya zındıka-yı felsefe veya sefâhet-i medeniyet veya derd-i maişet veya kin ve intikam veya gurur gibi bir müskirâtla o derece sarhoş olmalı ki, her şeye kendini muktedir ve mâlik bilsin ve her şey benimdir desin ve kendini lâyemut tahayyül etsin.

Hem sen “Ben de firenk gibi olacağım” diyemezsin ve firenk gibi olamazsın. Çünkü bir firenk, Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) Hazretlerini kabul etmezse de, İsa ve Musa (aleyhimesselâm)’ı veya sâir enbiyaların birini bir derece her nasılsa kabul eder. Sen ise Nebiyi Âhirzaman (aleyhissalâtü vesselâm) Hazretlerinin zincirinden çıktığın ve derslerini terk ettiğin dakikada, senin ruhunda nihayetsiz bir tahribat, bir boşluk, bir karanlık peydâ olacak. Ve senin ruhunda hiçbir kemâlât ve ahlâk-ı âliyeye yer kalmayacak. Meğer insaniyetini söndürüp, zaman-ı hâl ile mukayyet sırf bir hayvan olabilesin.

Derd-i maişet: Geçim derdi.

Firenk: Avrupalı.

Heves-i nefsî: Nefsin haram olan şeylere karşı arzu ve isteği.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, erdemler.

Lâyemut: Ölümsüz.

Mukayyed: Kayıtlı, sınırlı.

Müskirât: Sağlıklı düşünmeyi engelleyen, sarhoşluk verici şeyler.

Sefâhet-i medeniyet: Hayatı sırf zevk ve eğlence olarak kabul edip, bunu medeniyetin bir gereği göreyerek haram-helal tanımama.

Tahayyül etmek: Hayal etmek.

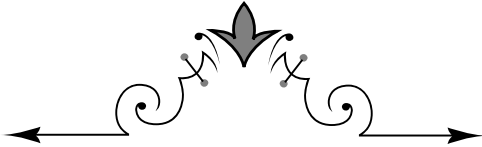
Zaman-ı hâl: Şimdiki zaman, içinde bulunulan zaman dilimi.

Zındıka-yı felsefe: Din düşmanlığını meslek edinen dinsiz felsefe.

Hâlbuki insan, müstakbelin korkusuna, mazinin hüznüne giriftardır. Bu ikisi insanı pek ciddî düşündürür. İnsanın başını mütemâdiyen döver. İnsanı bu havf ve hüzünden kurtaracak ancak bir tek mededkâr var, o da Kur'ân-ı Azîmüşşân'dır ki ilân eder:

أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ¹

der, beşaret verir.

¹ “İyi bilin ki, Allah’ın velîleri için (özellikle âhirette) herhangi bir korku söz konusu değildir ve onlar asla üzülmeyeceklerdir de.” (Yunus Sûresi, 10/62).

Beşaret: Müjde, muştı.

Havf: Korku.

Mededkâr: Meded veren, yardım eden.

Mütemâdiyen: Devamlı, sürekli olarak.

*Bu kısım, ehl-i dalâletin sahife-i
zulmâniyesini tasvir eden levhadır¹*

Beni dünyaya çağırma
Ona geldim fenâ buldum.

Demâ gaflet hicap oldu
Ve nur-u Hak nihan gördüm.

Bütün eşya u mevcudât
Birer fâni muzır gördüm.

Vücûd desen, onu giydim
Âh! Ademdi.. çok bela gördüm.

Hayat desen, onu tattım
Azap ender azap gördüm.

Akıl, ayn-ı ikab oldu
Bekâyı bir bela gördüm.

Ömür, ayn-ı hevâ oldu
Kemâl, ayn-ı hebâ gördüm.

¹ Bkz.: Sözlür, On Yedinci Söz'ün İkinci Makam'ından.

Adem: Yokluk.

Ayn-ı hebâ: Boşâ gitmenin, hebâ olmanın ta kendisi.

Ayn-ı hevâ: Zararlı, boş ve günah olan arzuların ta kendisi.

Ayn-ı ikab: Azabın, cezanın ta kendisi.

Azap ender azap: Azap içinde azap.

Demâ: Her zaman, daima.

Eşya u mevcudât: Her şey, varlıklar.

Fenâ: Bitme, tükenme, yok olma.

Hicap: Perde, örtü.

Nihan: Gizli, saklı.

Sahife-i zulmâniye: Karanlık sayfa.

Vücûd: Varlık, var olma.

Amel, ayn-ı riya oldu
Emel, ayn-ı elem gördüm.

Visal, nefs-i zeval oldu
Devâyı ayn-ı dâ gördüm.

Bu envâr, zulümât oldu
Bu ahbâbı yetim gördüm.

Bu savtlar, na'y-ı mevt oldu
Bu ahyâyı mevât gördüm.

Ulûm, evhâma kalboldu
Hikemde bin sekam gördüm.

Lezzet, ayn-ı elem oldu
Vücûdda bin adem gördüm.

Habib desen onu buldum
Âh! Firakta çok elem gördüm.

Ahyâ: Diriler.

Ayn-ı dâ: Derdin, hastalığın ta kendisi.

Ayn-ı elem: Acının ta kendisi.

Ayn-ı riya: Gösterişin, rıyanın ta kendisi.

Envâr: Nurlar.

Evhâm: Vehimler, kuruntular.

Firak: Aynlık.

Habib: Sevgili.

Hikem: Felsefeler.

Kalbolmak: Dönüşmek.

Mevât: Cansızlar, ölümler.

Na'y-ı mevt: Ölüm haberi.

Nefs-i zeval: Yokluğun kendisi.

Savt: Ses.

Sekam: Hastalık.

Ulûm: İlimler.

Visal: Kavuşma.

Zulümât: Karanlıklar.

*Bu sayfa, ehl-i hidayetın sahife-i
nurânîyesini tasvir eden levhadır*

Demâ gaflet zeval buldu
Ve nur-u Hak ayân gördüm.

Vücûd, burhan-ı Zât oldu
Hayat, mir'ât-ı Hak'tır gör.

Akıl, miftah-ı kenz oldu
Fenâ, bâb-ı bekâdır gör.

Kemâlin lem'ası söndü
Fakat şems-i cemâl var gör.

Zeval, ayn-ı visal oldu
Elem, ayn-ı lezzettir gör.

Ömür nefs-i amel oldu
Ebed ayn-ı ömürdür gör.

Ayân: Apaçık.

Ayn-ı ömür: Yaşanan hayatın tamamı, ömrün ta kendisi.

Ayn-ı visal: Kavuşmanın ta kendisi.

Bâb-ı bekâ: Sonsuzluk kapısı.

Burhan-ı Zât: Cenâb-ı Hakk'ın Zat'ının delili.

Lem'a: Parıltı, ışık.

Miftah-ı kenz: Hazine anahtarı.

Mir'ât-ı Hak: Hakk'ın aynası.

Nefs-i amel olma: Bütünüyle gayret etme, boşa geçirmeksizin çalışma.

Sahife-i nurânîye: Nurlu sayfa.

Şems-i cemâl: Cemâl güneşi.
(Güneş gibi parlak güzellik.)

Zeval bulmak: Yok olmak, kaybolup gitmek.

Zalâm, zarf-ı ziya oldu
Bu mevtte, hakk-ı hayat var gör.

Bütün eşya, enîs oldu
Bütün asvât, zikirdir gör.

Bütün zerrât-ı mevcudât,
Birer zâkir müsebbih gör.

Fakrı, kenz-i gınâ buldum
Aczde tam kuvvet var gör.

Eğer Allah'ı buldun ise
Bütün eşya senindir gör.

Eğer Mâlik'e memlûk isen
Bütün mülkü senindir gör.

Eğer kendine mâlik isen
Bilâ-addin beladır gör.

Bilâ-haddin azaptır tad
Bilâ-gâyet ağırdır gör.

Acz: Âcizlik. Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz kudreti karşısında âcizliğini anlama.

Asvât: Sesler.

Bilâ-addin: Sayısız.

Bilâ-gâyet: Sonsuz.

Bilâ-haddin: Hadsiz, sınırsız.

Enîs: Dost.

Fakr: Fakirlik. Cenâb-ı Hakk'ın engin ve sonsuz zenginliği karşısında kendi fakirliğini bilme.

Kenz-i gınâ: Zenginlik hazinesi.

Mâlik: Her şeyin sahibi, Hz. Allah.

Memlûk: Kul, köle.

Müsebbih: Tesbih eden.

Zâkir: Zikreden.

Zalâm: Karanlık, zulmet.

Zarf-ı ziya: Işığın zarfı, ışığı çepeçevre kuşatıp, içine alan.

Zerrât-ı mevcudât: Varlıkların zerreleri, atomları.

Zâilim, zâil olanı istemem!

Fâniyim, fâni olanı istemem!

Âfilim, âfil olanı istemem!

Âcizim, âciz olanı istemem!

Ruhumu Rahman'a teslim eyledim, gayr istemem!

İsterim, fakat bir yâr-ı bâki isterim.

Zerreyim, fakat bir şems-i sermed isterim.

Hiç ender hiçim, fakat bu mevcudâtı birden isterim.

Âfil: Batıp kaybolan, geçici.

Hiç ender hiç: Bütünüyle, tamamen hiç hükmünde.

Şems-i sermed: Batmayan güneş, sonsuzluk güneşi.

Yâr-ı bâki: Kalıcı, ölümsüz, ebedî sevgili.

Zâil: Biten, tükenen.

*Maraz-ı Vesveseye Mübtela Olanlara Derstir*¹

Ey maraz-ı vesvese ile mübtela! Bilir misin vesvesen neye benzer? Musibete benzer. Sen ona ehemmiyet verdikçe şişer, ehemmiyet vermezsen söner. Demek büyük nazarla baksan büyür, küçük görsen küçülür. Korksan ağırlaşır, hasta eder. Korkmazsan hafif olur, hafî kalır. Mahiyetini bilmesen devam eder, bilsen gider. Öyle ise bu marazın devâsından beş vechini beyan edeceğim. Belki sana da şifa olur. Zira cehil onu davet eder, ilim onu tardeder.

Birinci Vecih: Şeytan, şüphely kalbe atar. Eğer kalb kabul etmezse, o şüpheden şetme döner. Hayale karşı, şetme benzer bazı hatıraları ve bazı münâfi-i edep çirkin hâlleri tasvir eder. Kalbe eyvah dedirtir, ye'se düşürttürür. Vesveseli adam zanneder ki, kalbi Rabbisi'ne karşı sû-i edebde bulunuyor. Müthiş bir halecan hisseder. Bundan kurtulmak için huzurdan kaçır, gaflete dalmak ister.

¹ Bkz.: Yirmi Birinci Söz, İkinci Makam

Cehil: Cehalet.

Hafî: Gizli.

Halecan: Titreme, kalp çarpıntısı.

Maraz-ı vesvese: Vesvese hastalığı.

Münâfi-i edep: Edebe, ahlâka aykırı.

Sû-i edeb: Edepsizlik.

Şetm: Sövme, küfür etme.

Ye's: Ümitsizlik.

Ey bîçâre, telaş etme! Çünkü o, şetm değil belki tahayyüldür. *Tahayyül-ü küfür, küfür olmadığı gibi tahayyül-ü şetm dahi şetm değildir. Zira şetm, hükümdür. Tahayyül, hüküm değildir.* Hem onunla beraber, o sözler, senin kalbin sözleri değil. Çünkü kalbin o sözlerden müteessir ve müteessiftir. Belki o sözler, kalbe yakın olan lümme-i şeytaniyeden gelen sözlerdir.¹ Bunun zararı, yalnız tevehhüm-ü zararla mütezarrır olmaktır. Çünkü tahayyülü, hakikat tevehhüm eder. Şeytanın işini kalbine mal eder. Zarar diye anlar, zarara düşer. Şeytanın dahi istediği odur.

İkinci Vecih budur ki: Manalar kalbden çıktıkları vakit, çıplak olarak çıkarlar ve çıplak olarak hayale girerler. Suretleri hayalde giyerler. Hayal ise her vakit bir sebep tahtında bir nevi suretleri dokur. Ehemmiyet verdiği şeylerin suretlerini yol üstünde bırakır. Hangi mana geçse ona giydirir. Ya takar, ya bulaştırır, ya perde eder. Eğer

¹ Hadis-i şerifte geçen “lümme-i şeytaniye” tabiri için bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (2) 35*; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ 6/305*.

Lümme-i şeytaniye: İnsanın kalbinin bir köşesinde bulunan, şeytanın vesvese fısıldadığı yer.

Müteessif: Kederli, üzüntülü.

Müteessir: Etkilenmiş, rahatsız.

Mütezarır olmak: Zarar görmek, zarara uğramak.

Tahayyül: Hayal etme, hayalen düşünme.

Tahayyül-ü küfür: İnançsızlığı, kâfirliği gerektiren bir durumu hayalinden geçirme.

Tahayyül-ü şetm: Sövmeyi, kötü söz söylemeyi hayalinden, içinden geçirme.

Tevehhüm-ü zarar: Zarara uğradığını, zarar gördüğünü zannetme.

manalar münezzeh ve temiz iseler, suretler mülevves ve rezil ise giymek yoktur fakat temas vardır. Vesveseli adam teması telebbüsle iltibas eder, "Eyvah" der. "Kalbim ne kadar bozulmuş. Bu hisset-i nefis beni matrud eder."

Bu yaranın merhemi ise ey bîcâre! Bak, nasıl ki namazın edeb-i nezihanesinin vesilesi olan zâhirî taharete¹ batnın bâtınındaki necaset tesir etmez. Öyle de, maânî-i mukaddesenin suver-i mülevveseye mücâvereti zarar etmez.

Mesela, sen âyât-ı ilâhiyeyi tefekkür ediyorsun. Birden bir maraz veya bir iştiha veya bevl gibi müheyyiç bir hâl şiddetle senin hissine dokunur. Elbette hayalin, devâ-yı illet

¹ "Namazın anahtarı temizliktir." hadis-i şerifi için bkz.: Tirmizî, *tahâret* 3; Ebû Davud, *tahâret* 31, *salât* 73; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/123, 3/340.

Âyât-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın âyetleri, delilleri.

Bâtın: İç.

Batn: Karın.

Bevl: İdrar.

Devâ-yı illet: Rahatsızlığın çâresi.

Edeb-i nezihane: Tertemiz duruluk, (namaza yakışır edep).

Hisset-i nefis: Nefsin alçaklığı, rezilliği.

İltibas etmek: Karıştırmak.

Maânî-i mukaddese: Mukaddes manalar.

Matrud: Kovulan, horlanan.

Mücâveret: Komşuluk, yakınlık.

Müheyyiç: Zorlayan, sıkıştıran, tahrik eden.

Mülevves: Kirli, pis.

Münezzeh: Temiz, arı, duru.

Necaset: Pislik.

Suver-i mülevvese: Kirli, pis suretler, şekiller.

Telebbüs: Bir işle bütünleşme, onu giyme.

Zâhirî taharet: Dış temizlik.

ve kazâ-yı hâcet levazımâtını görecek ve onlara münasip süflî suretleri nescedecek. O süflî suretlerin ortalarından geçecek olan maânî-i mukaddeseye ne televvüsü var, ne zararı var, ne hatarı var ve ne de beis var. Yalnız hatar, hasr-ı nazardır, zann-ı zarardır.

Üçüncü Vecih: Eşya mâbeynlerinde bazı münasebât-ı hafiye bulunur. Hiç ümit etmediğin şeyler içinde münasebet ipleri bulunur. Ya bizzat bulunur veya senin hayalin o ipleri yapmış, onları birbiriyle bağlamış olur. Bu sırrın münasebâtındandır ki, bazen bir mukaddes şeyi görmek, bir mülevves şeyi hatıra getirir.

Fenn-i Beyan'da beyan olunduğu gibi: “*Hariçte uzaklık sebebi olan zıddiyet, hayalde sebab-i kurbiyettir.*” Yani, iki zıddın suretlerinin cem'ine vâsita, bir münasebet-i hayalîyedir. Bu münasebetle olan tahattura, tedâi-yi efkâr tabir edilir.

Beis: Zarar.

Cem': Birleşme, bir araya gelme.

Fenn-i Beyan: Edebî sanatları konu edinen, söz-mana ilişkisini inceleyen edebiyatın bir kolu.

Hasr-ı nazar: Bakıp durmak, dikkatini yoğunlaştırmak.

Hatar: Tehlike.

Kazâ-yı hâcet: İhtiyacı giderme.

Levazımât: Lâzım olan, gerekli olan şeyler.

Mâbeyn: Arasında.

Münasebât-ı hafiye: Gizli münasebetler, ilişkiler.

Nescetmek: Dokumak, işlemek.

Sebeb-i kurbiyet: Yakınlık sebebi.

Süflî: Bayağı, aşağı.

Tahattur: Hatırlama.

Tedâi-yi efkâr: Çağırışım, fikirlerin birbirini çağırıştırması.

Televvüs: Kirletme, pislik bulaştırma.

Zann-ı zarar: Zarar ettiğini zanetme.

Zıddiyet: Zıtlık.

Mesela sen, namazda, münâcâtta, Kâbe karşısında huzur-u Rab'de iken, şu tedâi-yi efkâr seni tutup en uzak mâlâyâniyât-ı rezileye sevkeder. Sen intibaha geldiğin anda dön. "Aman ne kusur ettim" deyip tedkikle meşgul olup durma! Tâ zayıf münasebet, senin dikkatinle kuvvet peydâ etmesin. Zira sen teessür gösterdikçe ve ehemmiyet verdikçe o tahattur bir melekeye döner; bir maraz-ı hayalî olur. Korkma, maraz-ı kalbî değildir. Şu nevi tahattur ise galiben ihtiyârsızdır. Hassas asabîlerde daha galiptir.

Şu yaranın merhemi ise, nasıl ki şeytan ile melek-i ilhamın kalb taraflarında mücâveretleri¹ ve füccâr ile ebrârın karâbetleri ve bir meskende durmaları zarar vermez. Öyle de, tedâi-yi efkâr sâikasıyla istemediğin sevimsiz pis hayalâtın nezih efkârların içine girmesi zarar vermez. Meğer kasden ola veya zarar zannıyla onunla meşgul olasın.

¹ "İnsanın kalbinde, insana vesvese veren şeytana ait bir mekanizma (lümme) ve meleğe ait hayırlı şeyler ilham eden bir mekanizma (lümme) vardır." meâlindeki hadis-i şerif için bkz.: Tirmizî, *tefsîru sûre (2) 35*; Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/305; Bezzâr, *Müsned* 5/394.

Ebrâr: İyi insanlar.

Füccâr: Günahkârlar.

İhtiyârsız: İrade dışı, istemeden.

İntibah: Uyanma, ayılma.

Karâbet: Yakınlık.

Mâlâyâniyât-ı rezile: Bayağı, kötü ve boş şeyler.

Maraz-ı hayalî: Kişinin hasta olmadığı hâlde kendinde varsayıldığı hastalık.

Maraz-ı kalbî: Kalbe ait hastalık.

Münâcât: Yakarış, dua.

Sâika: Sebep, faktör.

Teessür göstermek: Etkilenmek, tesir altında kalmak.

Dördüncü Vecih: Amelin en iyi suretini taharriden neş'et eden bir vesvesedir ki, takva zannıyla teşeddüd etikçe hâl ona şiddetlenir. Hattâ öyle bir dereceye varır ki, o amelin daha evlâsını ararken harama girer. Bazen bir sünnetin araması bir vâcibi terk ettirir.

Bu gibi vesvese Ehl-i İtizal'e lâyıktır. Çünkü onlar derler ki: "Eşyanın zâtında hüsnü var. Sonradan o hüsnü binaen emredilmiş. Eğer kubhu varsa sonradan o kubha binaen nehyedilmiş. Demek eşyada hüsnü ve kubuh zâtîdir. Emir ve nehy-i ilâhî ona tâbidir." Bu mezhebe göre insana, her işlediği amelde bir vesvese gelebilir. "Acaba amelim, nefsü'l-emirdeki güzel suretle yapılmış mıdır?" diyebilir.

Amma mezheb-i hak olan Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat derler ki: "*Cenâb-ı Hak bir şeye emreder sonra hasen olur, nehyeder sonra kabih olur.*" Demek emir ile güzellik, nehy ile çirkinlik tahakkuk eder. Demek hüsnü ve kubuh, mükellefin itilâna bakar.

Ehl-i İtizal: Mu'tezile Mezhebine mensup olanlar.

Evlâ: En iyisi.

Hasen: Güzel.

Hüsnü: Güzellik.

İtilâ: Bilme, haberdar olma.

Kabih: Çirkin.

Kubuh: Çirkinlik.

Nefsü'l-emir: Gerçek, asıl.

Nehyetmek: Yasaklamak, haram kılmak.

Taharri: Araştırma.

Teşeddüd etmek: Artmak, şiddetlenmek.

Zâtî: Kendine ait, kendinden, aslından olan.

Mesela sen, namaz kıldın veya abdest aldın. Hâlbuki namazını ve abdestini fesada verecek bir sebep nefsü'l-emirde varmış. Lâkin sen ona hiç muttali olmadın. Senin namazın ve abdestin hem sahihtir, hem hasendir. Hakikatte senden kabul edilir, çünkü mazursun.

Öyle ise zâhiren şeriata muvâfık işlediğin ameline “Acaba sahih olmuş mu?” deyip vesvese etme. Fakat “Kabul olmuş mu?” de, gururlanma, ucbe girme.

Mademki dinde harec yoktur,¹ mademki dört mezhep haktır, öyle ise istiğfara müncer olan derk-i kusur, gurura incirar eden rü'yet-i hüsn-ü amele müreccaktır. Yani böyle vesveseli adam, amelini güzel görüp gurura düşmekten ise, kusurunu görse istiğfar etse daha evlâdır. Sen vesveseyi at. Şeytana de ki:

¹ “Dinde zorluk yoktur.” Bu ifade, “Allah, din konusunda size hiçbir zorluk yükledi...” (Hac Sûresi, 22/78) âyeti ve “Din kolaylıktır.” (Buhârî, iman 29; Nesâî, iman 28; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned 5/69) gibi hadis-i şeriflerden çıkarılan fikhî bir kaidedir.

Derk-i kusur: Kusurunu, hatasını anlama.

Harec: Zorlama, baskı.

İncirar etmek: Çekmek, sürüklemek.

Muttali olma: Bilme, haberdar olma.

Müncer olmak: Götürmek, sonuçlanmak.

Müreccah: Tercih edilen, üstün.

Rü'yet-i hüsn-ü amel: Yaptığı güzel ameli görme, yaptığı iyiliği nazara alma.

Ucb: Kendini beğenme.

“Şu hâl harecdir. Yüsr-ü dine münâfidir. Hakikat-i hâle muttali olmak güçtür. En ekall bu amelim, bir mezheb-i hakka muvâfıktır. Ben lâyıık-ı vechile edâ-yı ibadette aczimi itiraf ederek istiğfar ile, tazarrû ile, merhamet-i ilâhîye dehalet ediyorum. Aczim, kusurumun af olunması ve kâsır amelimin kabul olunması için bir vesilem olur.” de.

Beşinci Vecih: Şüphe suretinde gelen vesvesedir. Bîçâre vesveseli, bazı tahayyülî hâlâtı, taakkulî hâlât ile itibas eder. Hayale gelen şüpheyi, akla gelen bir şüphe tevehhüm edip, itikadına hâle gelmiş zanneder. Bazen tevehhüm ettiği şüpheyi şek zanneder. Bazen tasavvur ettiği şüpheyi bir tasdik-i aklî zanneder. Bazen bir emr-i küfrîde tefekkürü, hilaf-ı iman zanneder. “Eyvah! Kalbim bozulmuş” der.

Dehalet etmek: Sığınmak, yardım istemek, himâyesine girmek.

Edâ-yı ibadet: İbadeti edâ etme, yerine getirme.

Ekall: En az.

Emr-i küfrî: İnançsızlığa ait bir mesele.

Hâlât: Hâller, durumlar.

Halel: Zarar.

Hilaf-ı iman: İmana aykırı.

İtikad: İnanç, iman.

Kâsır: Kısa, kusurlu.

Lâyık-ı vech: Uygun şekil, durum.

Münâfi: Zıt, ters.

Şek: Şüphe, kuşku.

Taakkulî: Düşünme neticesi elde edilen, isteyerek akıl yürütmenin ürünü olan.

Tahayyülî: Hayal edilen, hayalde olan.

Tasdik-i aklî: Aklın kabul etmesi, onaylaması.

Tevehhüm etmek: Sanmak, zannetmek, vechmetmek.

Yüsr-ü din: Dindeki kolaylık, dinin tanıdığı olduğu kolaylık.

Hâlbuki tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür; tasdik-i aklîden, iz'an-ı kalbîden ayırırlar, başkadırlar. Tahayyül, tevehhüm, tasavvur, tefekkür, şüphe ve tereddüt değildirler. Lâkin tekerrür edip istikrar peydâ etseler, bazen bir nevi şüphe-i hakikî onlarda tevellüd eder.

Şu nevi vesvesenin en mühimi budur ki: Vesveseli adam, imkân-ı zâtî ile imkân-ı zihnîyi iltibas eder. Yani bir şey zâtında mümkün ise onu zihnen, ilmen mümkün ve meşkûk olduğunu tevehhüm eder. Hâlbuki imkân-ı zâtî, yakîn-i ilmîye ve zaruret-i zihnîye münâfi değildir.

Mesela, bu dakikada –zâtında– Karadeniz'in yere batması mümkündür, muhtemeldir. Hâlbuki yakînen yerinde olduğunu hükmediyoruz. O ihtimal ve o imkân-ı zâtî bize bir şey vermez.

Mesela güneş, mümkündür ki bugün gurûb etmesin veya yarın tulû etmesin. Hâlbuki bu imkân ve bu ihtimal,

Gurûb etmek: Batmak, kaybolmak.

İmkân-ı zâtî: Bir şeyin olabilirliği, mümkün olması.

İmkân-ı zihnî: Bir şeyin aklen olabilirliği, akılcıca mümkün olması.

İstikrar peydâ etmek: Yerleşmek, oturaklaşmak, karar kılmak.

İz'an-ı kalbî: Kalbin iyice anlayıp, inanması, kabullenmesi.

Meşkûk: Şüpheli.

Tasavvur: Zihinde canlandırma, göz önüne getirme.

Tekerrür etmek: Tekrar etmek.

Tevellüd etmek: Doğmak, meydana gelmek.

Tulû etmek: Doğmak, çıkmak.

Yakîn-i ilmî / ilm-i yakîn: Kesin bilgi.

Zaruret-i zihnî: Aklî zorunluluk.

Aklın kabul etmesi gereken şeyler.

ilm-i yakînimize zarar vermez. Demek bazı hakâik-i imaniyede, yani hayat-ı dünyeviye'nin gurûbu ve hayat-ı uhreviye'nin tulûu gibi imkân-ı zâtî cihetinde gelen evham, yakîn-i imaniye zarar vermez.

Bütün bunlarla beraber asl-ı vesvese, teyakkuzla sebeptir, taharriye daîdir, ciddiyete vesiledir. Lâkaytlığı atar, tehâvünü defeder. O şart ile ki; ifrata varmasın, galebe çalmasın.

Asl-ı vesvese: Vesvesenin aslı, hakikati.

Daî: Sebep, faktör.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri, esasları.

İfrat: Aşırılık.

Tehâvün: Gevşeklik, aldırmama.

Teyakkuz: Uyanıklık.

Yakîn-i imani: Şüphesiz, kesin, tam iman.

On Üçüncü Lem'anın On İkinci İşaretinden Dördüncü Suâl

Suâl: Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidâyete galebeleri gösteriyor ki; onlar bir kuvvete ve bir hakikate istinad ediyorlar. Demek ya ehl-i hidâyette zaaf var, ya onlarda bir hakikat var?

İccevap: Hâşâ! Ne onlarda hakikat var, ne ehl-i hakta zaaf vardır. Fakat maatteessüf kasîrû'n-nazar, muhâkemesiz bir kısım avâm tereddüde düşüp vesvese ediyorlar, akîdelerine hâle geliyor. Çünkü diyorlar: “Eğer ehl-i hakta tam hak ve hakikat olsaydı, bu derece mağlûbiyet ve zillet olmamak gerekti. Çünkü hakikat kuvvetlidir. **الْحَقُّ** لَا يُغْلَى عَلَيْهِ¹ olan kâide-i esâsiye ile, kuvvet hakta Eğer o ehl-i hakka mukâbil galibâne gelen ehl-i dalâletin hakikî bir kuvveti ve bir nokta-yı istinadı olmasaydı bu derece galibiyet ve muvaffakiyet olmamak lâzım gelecekti?”

¹ “Hak yücedir ve ona üstün gelinmez.” Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 79; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ewsat* 6/128; *el-Mu'cemü's-sağîr* 2/155; Dârakutnî, *Sünen* 3/252; Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/205.

Akîde: İnanç, iman.

Avâm: Genel halk tabakası, sıradan kimseler.

Kasîrû'n-nazar: Kısa, kıt görüş sahibi.

Nokta-yı istinad: Dayanak noktası.

İlcevap: Ehl-i hakkın mağlûbiyeti kuvvetsizlikten, hakikatsizlikten gelmediği, sâbık işaretlerle kat'î isbat edildiği gibi, ehl-i dalâletin galebesi kuvvetlerinden ve iktidarlarından ve nokta-yı istinad bulmalarından gelmediği, yine o işaretlerle kat'î isbat edildiğinden bu suâlin cevabı, sâbık işaretlerin heyet-i mecmûasıdır. Yalnız burada desîselerinde istimâl ettikleri bir kısım silâhlarına işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Ben kendim mükerreren müşâhede etmişim ki, yüzde on ehl-i fesad, yüzde doksan ehl-i salâhı mağlûp ediyordu. Hayretle merak ettim, tedkik ederek kat'iyen anladım ki, o galebe kuvvetten, kudretten gelmiyor, belki fesattan ve alçaklıktan ve tahripten ve ehl-i hakkın ihtilâfından istifâde etmesinden ve içlerine ihtilâf atmaktan ve zayıf damarları tutmaktan ve aşılamaktan ve hissiyât-ı nefsanîyeyi ve ağrâz-ı şahsiyeyi tahrik etmekten ve insanın mâhiyetinde muzır madenler hükmünde bulunan fena istidâtları işlettirmekten ve şan ve şeref nâmıyla riyâkârâne nefsin

Ağrâz-ı şahsiye: Şahsî hedefler, gayeler.

Desîse: Hile, oyun.

Ehl-i fesad: Bozguncu kimseler.

Ehl-i salâh: Salih, dindar, doğru kimseler.

Hissiyât-ı nefsanîye: Nefsin istek ve arzuları.

İstidât: Kabiliyet, yetenek.

İstimâl etmek: Kullanmak.

Mükerreren: Defalarca.

Riyâkârâne: Riyâkârca, iki yüzlü davranarak.

Sâbık: Geçen, önceki.

firavniyetini okşamaktan ve vicdansızca tahribatlarından herkes korkmasından geliyor. Ve o misillü şeytanî desîseler vâsıtasıyla muvakkaten ehl-i hakka galebe ederler. Fakat ¹ *الْحَقُّ يَغْلُو وَلَا يُغْلَى عَلَيْهِ*, sırrıyla, *وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ*¹ düsturuyla, onların o muvakkat galebeleri, menfaat cihetinden onlar için ehemmiyetsiz olmakla beraber, cehennemi kendilerine ve cenneti ehl-i hakka kazandırmalarına sebeptir.

İşte dalâlette iktidarsızlar muktedir görünmeleri ve ehemmiyetsizler şöhret kazanmaları içindir ki, hodfürûş, şöhret-perest, riyâkâr insanlar ve az bir şeyle iktidarlarını göstermek ve ihâfe ve ızzar cihetinden bir mevki kazanmak için ehl-i hakka muhalefet vaziyetine girerler. Tâ görünsün ve nazar-ı dikkat ona celb olunsun. Ve iktidar ve kudretle değil, belki terk ve atâletle sebebiyet verdiği tahribat ona isnâd edilip, ondan bahsedilsin.

¹ “Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir.” (A'râf Sûresi, 7/128; Kasas Sûresi, 28/83).

Atâlet: Çalışmama, boş durma.

Firavniyet: Firavuna benzeme. Allah'a baş kaldırma, büyüklük taslama.

Hodfürûş: Kendini beğenmiş.

Izzar: Zarar verme.

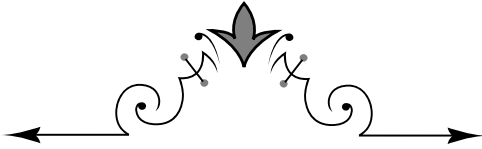
İhâfe: Korkutma.

Muvakkaten: Kısa süreli, geçici olarak.

Şöhret-perest: Şöhret düşkünü.

13. Lem'anın 12. İşaretinden 4. Suâl _____ 207

Nasıl ki böyle şöhret dîvânelerinden birisi, namazgâhı telvis etmiş, tâ herkes ondan bahsetsin. Hattâ ondan lânetle de bahsedilmiş de, şöhret-perestlik damarı kendisine bu lânetli şöhreti hoş göstermiş diye darb-ı mesel olmuş.

Darb-ı mesel: Misal olarak söylenen meşhur söz, atasözü.

Telvis etmek: Kirlenmek, pislemek.

On Üçüncü Lem'anın On Üçüncü İşaretinin Üçüncü Noktasından

Şeytanın bu desîsesine benzer diğer bir desîse ile, insanın selâmet-i fikrini ifsat ediyor, hakâik-i imaniyeye karşı sıhhat-ı muhâkemeyi bozuyor ve istikâmet-i fikriyeyi ihlâl ediyor. Şöyle ki:

Bir hakikat-i imaniyeye dâir yüzer delâil-i isbâtiyenin hükmünü, nefyine delâlet eden bir emâre ile kırmak ister. Hâlbuki kâide-i mukarreredir ki: *“Bir isbat edici, çok nefyedilere tereccuh ediyor.”* Bir dâvâyaya müsbit bir şahidin hükmü, yüz nâfilere râcih olur. Bu hakikate bu temsil ile bak. Şöyle ki:

Bir saray, yüzer kapalı kapıları var. Bir tek kapı açılmasıyla, o saraya girilebilir, öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, bir-iki tanesi kapansa, o saraya girilemeyeceği söylenemez.

Delâil-i isbâtiye: İsbat delilleri, bir şeyin sabit, var olduğunu bildiren deliller.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

İstikâmet-i fikriye: Fikir istikameti, düşünce tutarlılığı.

Kâide-i mukarrere: Herkesin kabul ettiği kesin kâide.

Müsbit: Bir şeyin varlığını kabul eden, var olduğunu iddia eden.

Nâfi: Bir şeyin varlığını inkâr eden, olmadığını iddia eden.

Nefy: İnkâr etmek, yok saymak, olmadığını iddia etmek.

Selâmet-i fikir: Fikir selâmeti, sağlıklı düşünme.

Sıhhat-ı muhâkeme: Doğru değerlendirme, hüküm verme.

Tereccuh etmek: Üstün olmak, ağır basmak.

İşte hakâik-i imaniye o saraydır. Her bir delil bir anahardır, isbat ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla o hakâik-i imaniyeden vazgeçilmez ve inkâr edilemez. Şeytan ise bazı esbâba binâen ya gaflet veya cehâlet vâsıtasıyla kapalı kalmış olan bir kapıyı gösterir, isbat edici bütün delilleri nazardan ıskat ediyor. “İşte, bu saraya girilmez, belki saray değildir, içinde bir şey yoktur.” der kandırır.

İşte ey şeytanın desîselerine mübtelâ olan bîcâre insan! Hayat-ı diniye, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimâiyenin selâmetini dilersen ve sıhhat-i fikir ve istikâmet-i nazar ve selâmet-i kalb istersen muhkemât-ı Kur'âniye'nin mizanlarıyla ve sünnet-i seniyyenin terazileriyle a'mâl ve hâtîrâtını tart ve Kur'ân'ı ve sünnet-i seniyyeyi dâimâ rehber yap. Ve أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ¹ de, Cenâb-ı Hakk'a ilticâda bulun.

¹ Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.

A'mâl: Ameller, davranışlar.

Hâtîrât: Kalbe gelen duygular, fikirler.

Iskat etmek: Düşürmek, hükümsüz kılmak.

İlticâda bulunmak: Sığınmak.

İstikâmet-i nazar: Doğru, düzgün bakma.

Muhkemât-ı Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerim'in sağlam, açık ve kesin olan hükümleri.

Selâmet-i kalb: Kalbin emniyet ve selameti.

Sıhhat-i fikir: Sağlıklı düşünme.

**Bir Nur Talebesinin Üstad Hazretleri'nin
Dâr-ı Bekâya İrtihallerinden Evvel Risale-i
Nur ve Üstad Hakkındaki Bir Takrizidir**

بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا³

*Çok Şefkatli, Pek Kerîm, Hayatımdan Çok Aziz
Üstadım Efendim Hazretleri!*

Mübtedî ve pek acemî bir çocuğun, üstadından aldığı dersi tekrarı misillü, cehl-i mürekkep içerisinde pûyan olan şu âciz talebenize Risale-i Nur'un feyz-i nâmütenâhîsinden süzülen iksir-i hayat, ruh ve kalbimi, akıl ve idrak ve şuuru- mu, hissiyat-ı sefihenin istilâsından vikâye ederek, en mübarek bir mürşid-i âzam gibi himmet-i nâmütenâhîsiyle,

¹ O yüce Zât'ın adıyla.

² “Hiç bir şey yoktur ki, O’nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi, 17/44).

³ Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

Cehl-i mürekkep: Bilmediğinin de farkında olmama, katmerli cehalet.

Feyz-i nâmütenâhî: Bitmez, tükenmez feyiz, bereket.

Himmet-i nâmütenâhî: Bitmez, tükenmez himmet, mânevî destek, yardım.

Hissiyat-ı sefihe: Sefahet ve eğlence düşkünü, adi, rezil hisler.

Mübtedî: Bir işe yeni başlayan, daha işin başında olan.

Mürşid-i âzam: En büyük mürşit, yol gösterici, doğruya ulaştırıcı yüce rehber.

Pûyan olmak: Koşmak, dalmak, batmak.

Vikâye etmek: Korumak.

en mühim bir kuvve-i dâfia olarak, vücûd mülkünden nefsi emmâre ve hevâ şerlerini def ve tardederek, aşılmaz ve yıkılmaz bir sedd-i Kur'ânî ve bir sedd-i imanî tesis ediyor.

Risale-i Nur, nebâtâtın hattâ cemâdâtın dahi lisan-ı hâlleriyle olan tesbihatını, kâinatın medar-ı mefhareti olan lisan-ı Âdem'le beyan ederek Hâlık-ı kâinat'a takdim etmesinden –Risale-i Nur– bütün mahlûkât ve bütün zîruh ile de yakînen alâkadar ve münasebettardır.

Bu kadar ihatalı, câmî, manidar bir hayat-ı nâmütenâhînin feyyaz nurlarıyla kâinatlar ışıklanırken, zulûmâtlar dağılırken, asırlar yıkanırken, gözleri felsefe bataklığının çamurlarıyla kapalı, kalpleri mühürlü, beşer çehreli mütemerridlerin, ¹ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سırrının mazharı o zavallı

¹ “Hayvanlar gibi, hatta onlardan da şaşkındırlar.” (A'râf Sûresi, 7/179; Furkan Sûresi, 25/44).

Câmî: Çok şeyi içine alan, kapsamlı.

Cemâdât: Cansız varlıklar.

Feyyaz: Çok feyizli, bereketli.

Hâlık-ı kâinat: Kâinatın yaratıcısı.

Hayat-ı nâmütenâhî: Sonsuz, bitmeyen hayat.

Kuvve-i dâfia: Zararlı şeyleri defedip çıkararak kuvvet.

Lisan-ı hâl: Hal dili. Davranışların ortaya koyduğu durum.

Medar-ı mefharet: Övünç kaynağı.

Mütemerrid: İnatçı.

Nebâtât: Bitkiler.

Nefs-i emmâre: Daima kötüye sevk eden, sürekli günah arzusunda olan nefis.

Tardetmek: Kovmak.

Vücûd: Varlık, var olma.

Zîruh: Ruh sahibi.

Zulûmât: Karanlıklar.

dâllîn güruhunun hakâik-i Kur'âniye'ye karşı kör, sağır, gâfil olarak Hâlık-ı kâinat'a isyanları, hiç şüphesiz kâinatı emsalsiz bir gazapla gazaplandırıyor; ¹ تَكَادُ تَمَيَّرُ مِنَ الْعَظِيمِ¹ sırrıyla cehennemi çileden çıkarıyor; mevcudâta, lisan-ı hâliyle: “Yaşasın azab-ı cehennem!” dedirtiyor.

Risale-i Nur bütün mizanlarıyla ve riyazî kat'iyetiyle, her türlü hakâiki tam isbat etmesiyle, maddî ilim ve firavunâne düşüncelerin neticesi ruhları zifiri karanlıkta olan bu zümrelerin mes'uliyetleri, geçen asırlardaki mütemerrid küfre nisbetle daha katmerli bir surette eşed bir azaba inkılâp edeceği sarâhatle tezahür ediyor. Zira bu dehşetli asrın zındıkları, itiraz veya inkâr ettikleri hakâikin riyazî kat'iyetini, iki kerre iki dört eder derecesinde bir kat'iyetle, Risale-i Nur'da bizzat müşâhede ettiklerinden ve onlar daha dünyada iken teslime mecbur olduklarından, sırf bir küfr-ü inâdî ile küfrü iltizam etmelerinden,

¹ “Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak haldedir.” (Mülk Sûresi, 67/7-8).

Dâllîn: Doğru yoldan ayrılanlar. Dalâlete düşenler.

Eşed: Daha şiddetli.

Hakâik-i Kur'âniye: Kur'an hakikatleri.

İltizam etmek: Taraf tutmak, kabullenmek, benimsemek.

Küfr-ü inâdî: Hakikati bildiği halde, başka sebepler bahane ederek inkâra sapma. Bile bile inkârda devam etme.

Riyazî: Delillere dayanan, isbatlanabilen.

Sarâhat: Açıklık, âşikârlık.

iblise tâbi bu bedbaht iblis hizmetçilerinin azabını, küfürleri gibi eşedd-i azaba lâyıık kılmaktadır.

Risale-i Nur, –tebşiratıyla, ihbar-ı gaybîleriyle– geçmiş asırların sâkinlerinin nazarlarını gıpta ve tahsin ile asrımıza baktırmaktadır. Verâset-i Nebevî yoluyla pek ulviyeti haiz ve ümmetin en mübecceli olan ve birinci safını teşkil eden ahab-ı kiramın, hususuyla Hazreti Ali'nin (*radiyallâhu anhu*) keramet-i Aleviyeleri ve daha sonra muhakkikînin ve asfiyanın serfirazı Hazreti Gavs'ın (*kuddise sirruhu*) keramet-i Gavsiyeleriyle ve Necmeddin-i Kübrâ ve Muhyiddin Arabî (*kuddise sirruhu*) gibi kümmelînin kendilerinden sonraki asırlara ait işâretlerinin emsalsiz sarâhatleriyle, ziyanın güneşi ve hararetin ateşi göstermesi gibi Risale-i Nur'dan en kat'î ve en sarîh ve en ziyadar bir surette tebşiratlarıyla ve

Asfiya: İlim ve takvalarıyla Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) vârisi olan büyük veliler.

Eşedd-i azap: Çok şiddetli azap.

Hazreti Gavs: Abdulkadir Geylânî Hazretleri.

İhbar-ı gaybî: Gayba ait, bilinmeyen şeyleri haber verme.

Keramet-i Aleviye: Hz. Ali Efendimiz'in (r.a.) kerameti.

Keramet-i Gavsîye: Abdülkadir Geylânî (k.s.) Hazretlerinin kerameti.

Kümmelîn: İlmen, dinen ve mânen kâmil olan büyük zatlar.

Büyük mâneviyat ve fazilet sahibi kimseler.

Muhakkikîn: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, eşyanın iç yüzüne vâkıf olabilen ilim adamları.

Mübeccel: Aziz, ulu.

Sarîh: Açık, anlaşılır.

Serfiraz: Üstün, seçkin.

Tahsin: Güzel bulma, beğenme.

Tebşirat: Müjdelere.

Verâset-i Nebevî: Peygamber Efendimiz'e (s.a.s.) mânevî vâris olma.

Ziyadar: Ziyalı, ışıklı, parlak.

ihbarat-ı gaybiyeleriyle beyanları; ihsanat-ı ilâhiyenin emsalsiz hamd ve senâya lâayık bir ikramıdır. **الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ**

فَضْلِ رَبِّي¹

Risale-i Nur malûm Sözcükleriyle ve bütün eczalarıyla cadde-i kübrâ-yı Kur'ânîye'yi göstermesi itibarıyla, kemâlin hadd-i kusvâsına îsale vesile olduğu gibi mâyesi harc-ı Kur'ânî ile müzeyyen, müsennâ, muazzam, muhteşem olan Risale-i Nur'a lâkaytlık etmek, temerrüd ve inkârda bulunmak, insanı âlâ-yı illiyînin mukabili olan esfel-i sâfilîne düşürür.

Üstadım Efendim Hazretleri! Kâsır fehmim, nâkıs ifadem, çok mahdud ihatamla, iman ve irfan ağacının en

¹ Allah'a hamdolsun, bu Rabbim'in ihsanıdır.

Âlâ-yı illiyînin: En yüksek yer. İnsanın erişebileceği en yüce makam.

Cadde-i kübrâ-yı Kur'ânîye: Kur'ân-ı Kerim'in çizdiği, belirlediği büyük, geniş yol; sırât-ı müstakim.

Ecza: Cüzler, parçalar, kısımlar.

Esfel-i sâfilîn: En aşağı yer. İnsanın düşebileceği en kötü durum, en aşağı seviye.

Fehm: Anlama, anlayış.

Hadd-i kusvâ: Erişilebilecek en son nokta, zirve.

Harc-ı Kur'ânî: Kur'ân-ı Kerim'in harcı.

İhbarat-ı gaybiye: Gayba ait, bir takım bilinmeyen şeyleri bildirme.

İhsanat-ı ilâhiye: İlâhî ihsanlar, lütuflar.

İsal: Ulaştırma, iletme.

Kâsır: Kısa, yetersiz.

Kemâl: Mükemmellik, fazilet.

Mahdud: Sınırlı.

Mâye: Maya, asıl, öz.

Müsennâ: Parlak, göz kamaştırıcı, yüce.

Müzeyyen: Süslenmiş, güzelleştirilmiş.

Temerrüd: İnat etme, direnme.

son ve en nefis meyvesi Risale-i Nur'un teşrihi ve izahını ben yapamıyorum. Zâten onu tam hakikatiyle sekene-i arzın hiçbirisi ve hiçbir unsuru mükemmel yapamaz. O semâvî ilham mecmuasının tarifi ve teşrihi ve izahı, kendisinin kendisine has, mümtaz ve serâpâ sehl-i mümtenî olan selâsetli, haşmetli, ziyadar, münakkaş, müzeyyen olan ifade ve beyanlarında nümâyan ve orada ziyabahş ve nurefşandır.

Ey Risale-i Nur, ey mu'cize-i Kur'ân!

Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman.

Işıklıandı kalpler, doldu nurunla cihan;

Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'ân!

Ey Risale-i Nur, ey dertlilere derman!

Yangın gönüllere âb-ı kevser sen oldun.

Âşık bîçârelere vird-i seher sen oldun.

Gönüllere takılı inci cevher sen oldun.

Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman.

Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'ân!

Âb-ı kevser: Kevser suyu.

Müftehir: İftihar eden, övünen.

Münakkaş: Nakışlı, işlemeli.

Nurefşan: Etrafı aydınlatan, nur saçan.

Nümâyan: Görülen, meydana gelen, âşikâr.

Sehl-i mümtenî: Yazılışı ve ifadesi kolay gibi görünen, sâde fakat ifade ettiği ince manalar yönüyle

taklid edilmesi imkansız olan söz.

Sekene-i arz: Yeryüzü sakinleri.

Selâset: Kolay, akıcı, yormayan ifade.

Serâpâ: Baştan ayağa, tamamen.

Teşrih: Açıklama, şerh etme.

Vird-i seher: Seher vakti okunan dua ve zikirler.

Ziyabahş: Işık saçan, parlak.

Yanık gönüllere sanki zemzem pınarı.
 Cennet-misal ortası, bağ-ı Firdevs kenarı.
 Rûşen âlem, nurunla ey hidayet serdarı!
 Müftehir seninle ins ü cin, zemin ü zaman.
 Binler selâm sana ey mu'cize-i Kur'ân!

* * *

Çok Müşfik, Çok Kerîm Üstadım Efendim!

Huzur-u Hazretinizde, manen rahle-i tedrisinizde, irfanınıza müştâk, feyzinizle serap şu fakir, şu âciz talebenizin, Nur'un derslerinden aldığı intibah ile, hakâik-i Kur'âniye'nin i'câzkâr ve nâmütenâhî ulvî hakikatlerinden ve mübarek feyzinizin tereşşuhâtı olarak şöyle bir hakikat kalbime geldi:

Kur'ân-ı Azîmüşşân'dan dersimi okurken Sûre-i Lokman'daki ¹ وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ

¹ “Kim etrafına hep iyi davranarak yüzünü ve özünü Allah'a teslim ederse o kimse, (en sağlam tutamağa) sarılmıştır.” (Lokman Sûresi, 31/22).

Bağ-ı Firdevs: Firdevs cennetinin bahçeleri, bağları.

İ'câzkâr: Mu'cizeli.

İntibah: Uyanma, ayılma.

Müşfik: Şefkatli.

Müştâk: Arzulu, istekli.

Rahle-i tedrisinde bulunma: Bir

üstadın eğitim ve terbiyesi altına girme, ondan feyz alma.

Rûşen: Pırl pırl, ışıklı.

Serap olmak: Kendinden geçmek, coşmak.

Serdar: Komutan, başkumandan.

Tereşşuhât: Sızıntılar, damlalar.

âyetini kıraat ederken –gayr-i ihtiyârî– kalbim, ruhum, aklım bu kudsî kelâmın pek derin, pek ulvî manasına saplandı. Başta asr-ı pâk-i Muhammedî (*aleyhissalâtu vesselâm*) olduğu hâlde bütün asırlarla konuşan bu âyet-i kerîme, asrımıza da elbette bakmaktadır. Hususıyla bu âyet-i celîlenin asrımızdaki tam mâsadakı olacak bir mânevî zâta, şifreli mükâlemesi ve hitabı var diyerek şiddetli bir ihtarın sâikiyle baktım. O kudsî cümle-i Kur’âniye ki; فَقَدْ اسْتَمْسَكَ nazm-ı celîline kadar, Risale-i Nur müellifinin doğduğu tarihe veya Risale-i Nur’un mukaddemâtını tahsiline başladığı tarihe, makam-ı cifrîsiyle parmak basmaktadır.

(1292) وَمَنْ يُسَلِّمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ
 ediyor. ى harfi iki defa sayılırsa (1302) ediyor.

Dört و 24, dört م 160, iki ن 100, bir ى 10, dört س 240, dört ل 120, bir ج 3, dört ه 20, üç elif 3, bir ح 8, bir ف 80, bir ق 100, bir د 4, bir ك 20, bir ت 400. Yekûn (1292) ederek müellifin doğum tarihini göstermektedir.

Asr-ı pâk-i Muhammedî: Peygamber Efendimiz’in (s.a.s.) yaşadığı tertemiz, pırl pırl dönem, asr.

Makam-ı cifrî: Cifir hesabına göre değeri.

Mâsadak: İfade edilen hükmü tasdik eden, doğruluğunu isbat eden.

Mukaddemât: İlk aşamalar.

Mükâleme: Konuşma, söyleşme.

ی iki defa sayıldığı takdirde (1302) tarihi eder ki; bu tarih, Risale-i Nur müellifinin tahsile yani Nur'un basamaklarına başladığı zamanı gösteriyor. İleride Kur'ân'a yapılacak taarruzlarda Nur şâkirtleri Kur'ân'ın emsalsiz elmas kılınıcı Risale-i Nur ile yapılacak mücâhedede, müellifin küfrü tedip için lüzumlu Kur'ânî cephane ve teçhizatı taallüm ve iddihar ile meşgul buldukları tarihe parmak basıyor.

¹ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ nazm-ı celîli pek latif bir tevâfuk eseri olarak makam-ı cifrîsi (1347) ederek, tam tamına Risale-i Nur müellifinin beyne'l-avâm ve beyne'l-İslâm en çok kullanılan ism-i mübareki olan “Üstad Bediüzzaman” ismine parmak bastığından ² وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ nazm-ı celîli ile, her şeyi câmi olan Kur'ân-ı Azîmü'l-Beyan, elbette ve elbette gerek işârî manasıyla ve gerek hesab-ı cifrîsiyle, Risale-i Nur müellifinin doğum tarihine veya tahsile başladığı tarihe ve isimlerine işaret etmektedir.

¹ “En sağlam tutamak” (Bakara Sûresi, 2/256; Lokman Sûresi, 31/22).

² “Yaş ve kuru hiçbir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın.” (En'âm Sûresi, 6/59).

Beyne'l-avâm: Halk arasında.

Beyne'l-İslâm: Müslümanlar arasında.

İddihar: Biriktirip saklama, depolama.

İşârî: İşaret ve ima eden.

Kur'ân-ı Azîmü'l-Beyan: Beyan ve ifadesi benzersiz ve çok kuvvetli olan Kur'ân-ı Kerim.

Mücâhede: Çaba, gayret, cihad.

Taallüm: Öğrenme.

Tedip: Cezalandırma, haddini bildirme.

Risale-i Nur cüzlerinde, Sûre-i Bakara'daki لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ... الخ¹ âyet-i kerîmesinin hakikatli, hikmetli, muhteşem tefsiri; işârî mana ve hesab-ı cifrîsiyle beyan edildiğinden, o hakikatli ve haşmetli tefsirin Risale-i Nur'a ve mübarek müellifine latif işaretleri arasında بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى nazm-ı celîl-i sübhanîsi, cifirce (1347) rakamını gösterecek, "Üstad Bediüzzaman" ismine cifren tevâfuku gösteriyor ki: Bu âyetin Sûre-i Lokman'daki âyetle münasebeti ve iki yerde bu hakikatin tekrarı, Risale-i Nur'a çok kuvvetli bir işaret ve ima teşkil etmektedir.

Risale-i Nur kendi şâkirtleriyle kopmaz bir zincir, bir hablü'l-metin vasfına tam lâyük olarak, bu dehşetli asrın savletli bid'alarına karşı emsalsiz bir kahramanlıkla göğüs gererek pişvâ-yı âlem-i İslâm olmuş ve Kur'ân-ı Azîm'in dellâlı sıfatıyla aktâr-ı İslâmiye'nin her yerinde hattâ küre-i zeminde meşale-i imanı, Kur'ân'ın ezeli ve ebedî ışığıyla

¹ "Dinde zorlama yoktur..." (Bakara Sûresi, 2/256).

Aktâr-ı İslâmiye: İslam âleminin her tarafı, dört bir yanı.

Bid'a: Dinde bir aslı olmayıp sonradan ortaya çıkan şey.

Cifir: Rakam ve harflerden geleceğe dair birtakım işaretler tesbit etmeye çalışan ilim.

Hablü'l-metin: Kopmaz, sağlam, ip.

Nazm-ı celîl-i sübhanî: Her türlü kusurdan, eksiklikten münezzehtir olan Cenâb-ı Hakk'ın yüce ayeti.

Pişvâ-yı âlem-i İslâm: İslam âleminin önderi, rehberi.

Savlet: Saldırı, hücum.

parlatmış olması, elhak bu vasfa tam lâyük olduğunu nice burhanlarla teyid etmiş bulunuyor.

Bu kudsi âyetlerin tafsilatlı tefsiri Risale-i Nur külliyyatında beyan edilmiş bulunduğundan, bu yüksek hakâiki ona havale ederek dersime hâtîme veriyorum.

Çok mübarek Üstadım Efendim! Haddimin milyon kere fevkinde olan bir meselede küçüklüğüme, nihayetsiz aczime, sonsuz fakrîma ve cehlîme bakmayarak, cüretli hareketimden dolayı bendenizi affediniz. Yalnız şurasını tekraren arz edeyim ki; rahle-i tedrisinizde ahz-ı mevki ettim, huzur-u irfanınıza baş koydum.

Ey tabib-i hâzıkım, ey mübarek Üstadım! Beni affediniz. Derece-i kemâldeki şefkatinizden ve ikramınızdan ancak af dilerim. En büyük edep ve hürmetlerimle mübarek ellerinizden öper, mübarek dualarınızı istirham eyleyim Efendim Hazretleri...

الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي¹

Pek kusurlu, duanıza muhtaç talebeniz
Mehmed Kayalar

¹ Bâki olan yalnız Allah'tır.

Ahz-ı mevki etmek: Yer almak, katılmak.

Derece-i kemâl: En mükemmel, en son derece.

Elhak: Hakkıyla, hakikaten, gerçekten.

Hâtîme vermek: Son vermek.

Tabib-i hâzık: Mâhir, uzman hekim.

Tafsilat: Etraflıca açıklamalar, izahlar.

Evvelce bir bayram tebriki olarak arzedilen şu nazmın, mevzu ile alâkasından dolayı buraya derci münasip olur kanaatiyle tekrar takdim edilmiştir.

Burc-u enversin efendim, kale-i İslâm'a sen.
Nâil olmuşsun bugün Kur'ân ile ikrama sen.

Sensin ol dellâl-ı Kur'ân, yoluna canlar feda.
İltifat-ı Şah-ı Merdan ile sensin mukteda.

Vasfını resmetmeye yok tâkatim, gelmez dile.
Sen müeyyedsin efendim, ol kerâmât-ı Gavs ile.

Sensin ol Nur nâşiri, feyzin demâdem âşikar.
Oldu mülhidler tahassüngâhı, seninle târumar.

Kıl keremler bendene kim, çâr u nâçâr söyledim.
Sen müceddid-i kâriban hâtemisin seyyidim.

Bende: Kul, köle.

Burc-u enver: Nurlu, en parlak burç, kule.

Çâr u nâçâr: Çaresiz, ister istemez.

Dellâl-ı Kur'ân: Kur'ân hakikatlerini ilan eden.

Demâdem: Her zaman, daima.

Hâtem: Mühür.

İltifat-ı Şah-ı Merdan: Yiğitlerin şahı, önderi Hz. Ali Efendimiz'in (r.a.) iltifatı, teveccühü.

Kerâmât-ı Gavs: Abdülkadir Geylânî (k.s.) Hazretlerinin Risale-i Nur müellifine işaret eden (bakan) kerametleri.

Mukteda: Kendisine uyulan, rehber, imam.

Müceddid-i kâriban: Müceddidlik kervanı, silsilesi.

Müeyyed: Desteklenen.

Mülhid: Dinsiz, inançsız.

Tahassüngâh: Sığınak.

Târumar: Perişan, darmadağınık.

Lütfunu bekler gedayım, affedip hüddâmını.
Aldı feyzinden bu Mehmed, daima ilhamını.

Fırka-yı nâciyeyiz biz, râh-ı tevhid cephemiz.
Pişvâ-yı âlem-i İslâm sensin şüphesiz.

Günlerin olsun mübarek, hatırın bulsun safâ,
İsm-i pâki hakkıçün Ahmed-i Muhammed Mustafa
(*aleyhissalâtü vesselâm*).

Fırka-yı nâciye: Kurtulan, kurtuluşu eren topluluk, grup.

Geda: Dilenci, yoksul.

Hüddâm: Hizmetçiler, hizmet edenler.

İsm-i pâki hakkıçün: Pak ve temiz olan mübârek isminin hürmetine, isminin hakkı için.

Râh-ı tevhid: Tevhid yolu.

Ankara Üniversitesinde Okunan Bir Konferanstır

Risale-i Nur'un dersiyle ve aziz ve kıymetli üstadım Bediüzzaman'ın himmetiyle hazırlanabilen bu konferans, Risale-i Nur hakkında tatlı ve zevkli bir sohbettir. Risale-i Nur'un kıymet ve ehemmiyetini ifade etmek değildir, buna cesaretim yoktur. Zira ben Risale-i Nur'un en mübtedî, en âciz bir talebesiyim. Milletler içinde şöhret kazanmış bir şaheserin değerini anlatmaya kültürüm kifayetsizdir. Bu büyük şeref Risale-i Nur'un münevver, idrâkli ve takdirkâr okuyucularına mahsustur.

Ben, Risale-i Nur'a kavuşuncaya kadar matbûâtımızda ve kitaplarımızda Kur'ân-ı Kerîm'in kıymetini anlatan tek bir yazı okumamıştım. Sonradan anladım ki: Kur'ân-ı Kerîm'i –yarım asırdan fazladır, bizde yetişen ediplerden ziyade– ecnebi büyükleri takdir ediyorlarmış. Amerika'da Beyaz Saray'da bütün dünyanın ve kâinatın güneşi olan Kur'ân-ı Hakîm yeşil ipekliler arasında lâyıık olduğu yüksek mevkie konuyormuş. Mucitler, filozoflar, psikologlar, sosyologlar, pedagoglar Kur'ân-ı Kerîm'i esas tutarak yazılmış olan eserleri okuyorlar; o şahsiyetler bu mukaddes

Kıfayet: Yeterli, yetecek kadar.

Matbûât: Basılan, neşriyatı yapılan kitap, dergi ve benzeri şeyler.

Mübtedî: Bir şeyi ilk defa yapan, işin henüz başında olan kişi.

kitaptan aldıkları malûmât ile eserler yazarak dünya çapında şöhret kazanıyorlar. İnsanlığa, milletlerine hizmet ediyorlarmış. İsveç, Norveç ve Finlandiya'da en büyük ilim adamlarından müteşekkil bir heyet meydana getirmişler, gençlerin kurtuluşunu sağlayacak halâskâr bir kitabı senelerce aramışlar, nihayet gençliği en yüksek ahlâk ile ahlâklandırmak ve dünyada açık fikirli, müstakîm ilim adamı yapmak için Kur'ân-ı Kerîm'i okutmanın yegâne çare olduğu neticesine varmışlar.

İslâmiyet'i ve Kur'ân'ı takdir eden yabancılar çoktur, daha birçok misaller vermek mümkündür.

İşte müslüman olmayan kimseler, İslâm kitabının kıymetini takdir edip istifade ederlerse uyanık, müslüman Türk gençliği acaba daha fazla durabilir mi? Kat'â ve aslâ duramaz ve uyuyamaz.

Mâbud-u Zîşan'ımız olan Cenâb-ı Hak, gençliğimizin en ulvî ve en kudsî ihtiyaçlarına tam cevap verecek bir ilm-i hakikat hazinesini yirminci asırda da meydana getirmiştir. İşte bu zengin define-i ilmiye, Kur'ân-ı Kerîm'in hakikî ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'dur. Bu eserler, Kur'ân-ı Hakim'den tereşsuh etmiş ve onun esasları

Define-i ilmiye: İlim definesi.

İlm-i hakikat: Hakikat bilgisi. Asıl ilim.

Mâbud-u Zîşan: Kendisine ibadet edilen Yüce Allah (c.c.).

Müteşekkil: Meydana gelmiş, oluşmuş.

Tereşsuh etmek: Sızmak, çıkmak, kaynamak.

dairesinde yazılmıştır. Eseri te'lif eden Bediüzzamandır. Bütün hakikî ilim adamları müttefikan Risale-i Nur'un bu muhteşem müellifinin "Bediüzzaman" denmeye lâayık bir şahsiyet olduğunu tasdik etmişlerdir. Risale-i Nur eserlerinin millet ve gençliği dalâlet ve sapkınlık girdaplarından kurtaracak bir tefsir-i Kur'ân olduğunu takdir ve tahsillerle tasdik etmişlerdir. Böyle olduğu hâlde bu kadar büyük bir şâheserin müellifini bugün herkes tam tanımıyor denilebilir.

Evet arkadaşlar, içimizde on beş-yirmi senedir komünistler ve din düşmanı cereyanlar çoklukla çalışıyorlarmış. Böyle dâhilerimizi tanıtmak şöyle dursun, türlü türlü isnadlarla kötölemişler, buna muvaffak olmak için de bütün imkânlardan istifade etmeye çalışmışlar, hakikî ve mücahid ilim adamlarımızı millete fena göstermek için bütün gayretlerini sarfetmişler. Bu feci hâlin böyle olduğunu, demokrasinin memleketimizde şu yıllarda gelişmeye başlaması sayesinde anlamış bulunuyoruz. Meğer aldanmışız ve aldatılmışız. Şimdiye kadar din adamlarımız hakkında

Bediüzzaman: Yaşadığı dönem itibarıyla eşi, benzeri olmayan; yeğâne, eşsiz olan.

İsnad: İftira, haksız yere suçlama.

Muvaffak olmak: Başarmak.

Mücahid: İnandığı değerler uğruna gayret, çaba sarfeden kimse.

Müellif: Yazan, te'lif eden.

Müttefikan: İttifak ederek, oy birliğiyle.

Te'lif etmek: Bir araya getirmek; yazı, kitap yazmak.

Tefsir-i Kur'ân: Kur'ân tefsiri.

bize yapılan uydurma telkinatları ve yalan yanlış propagandaları bu hakikatlere vâkıf olduktan sonra kafamızdan çıkarabildik. Menfî intibalarımızı sildik, hakikî münevverlerin istifade ettikleri kudsî kitabımız Kur'ân'a sarıldık ve Kur'ân-ı Hakimin bu asırda yüksek bir tefsiri olan Risale-i Nur'dan Kur'ân ve iman hakikatleriyle münevver olmaya başladık.

Evet, Abdülkadir Geylânî, İmam Gazâlî ve Mevlânâ Celâleddin Rumî gibi İslâmiyet'in birer güneşi olan dâhî büyüklerimizin eserlerini ve hakikî kıymetlerini bugünkü gençlik nasıl bilemiyorsa, Bediüzzaman Said Nursî gibi misilsiz bir müfessir-i Kur'ân'ı da tam tanıyamamıştır. Esasen gizli ve âşikâr din düşmanlarının birtakım kasd-ı mahsuslarıyla tanınmasına meydan verilmemiştir. Fakat böyle büyük bir müfessirin ve bir İslâm dâhîsinin bu asırda da mevcut olduğunu şahsî gayretleriyle öğrenenler Bediüzzaman'ın tarihî ve cihanşumül değerini derhal idrâk etmekte ve eserlerinden faydalanmak için can atmaktadırlar.

Evet, arkadaşlar! Kat'î ve kâmil bir kanaatle diyebiliriz ki: Bu asırdaki insanları saadete kavuşturacak, onları aklen ve kalben ikna edecek eser ancak Risale-i Nur'dur. Bu hüküm Nur Risalelerini okuyan münevverlerin kat'î bir

Kasd-ı mahsus: Bizzat hususî kasıt, kötü niyet.

Kat'î: Kesin.

Menfî: Olumsuz.

hükmüdür. Hem bu kanaatin isabetini Risale-i Nur'daki ilmî kudret ve orijinallik açıkça göstermektedir.

Arkadaşlar!

Nasıl Kur'ân-ı Kerîm'e sarılanların dünya ve âhiretleri mâmur olursa, onun parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'u okuyup amel edenler de hakikî saadete erişeceklerdir. Bu imanî eserleri okuyan gençlerin imanı kuvvetlenecek, istikballeri parlayacak, ilim ve irfan sahibi olacaklardır. Hem vatana, hem millete, hem anne ve babalarına faydalı, yüksek ahlâka sahip gençler olarak temayüz edeceklerdir. Allah'ın hâlis bir kulu, Peygamberin hakikî bir ümmeti hâline gelmek bahtiyarlığına nâil olacaklardır.

Risale-i Nur hakkında bilgi soran arkadaşlarımıza gelince; bu hususta bir fikir edinebilmek için hiçbir yerden izahat almaya lüzum yoktur. Siz bu feyyaz eserleri okuyun, bizzat kendi cehd ve şahsî gayretinizle onu anlamaya ve tanımaya çalışın. O ilim ve irfan hazinesine bizzat giriniz, işte ancak o zaman arzu ettiğiniz malûmatı hakkıyla elde etmiş olacaksınız.

Evet, Risale-i Nur'u okudukça, Kur'ân nuru içinize dolacak, o Kur'ânî hakikatler aklınızı ve kalbinizi tenvir edecek ve imanınızı inkişaf ettirip kuvvetlendirecektir. Nur

Feyyaz: Çok feyiz veren, feyizli.

İnkişaf etmek: Açılmak, gelişmek, ilerlemek.

Temayüz etmek: Kendini göstermek. Meziyetiyle öne çıkmak.

Tenvir etmek: Aydınlatmak.

Risalelerini okudukça ilâhî bir feyiz, ruh ve mâneviyat âleminizi kaplayacaktır. Hayatta, sizlere büyük bir huzur ve saadetin refahı içinde yaşayabilmenin kapıları açılacaktır. Dünyanın bir âhiret mezraası¹ olduğunu ve bu fânî dünyaya, ebedî bir hayatın kazanılması için geldiğinizi bu eserlerden öğrenecek ve bu iman cihetinden dünyanın cennetten daha zevkli olduğunu hissedeceksiniz. İşte böyle sonsuz ve mânevî bir şevk ve aşkla dünyayı, şu geçici hayat için değil, ebedî bir hayatı ve bâkî bir saadeti kazanmak için seveceksiniz.

Hem namaz kılmanın ve ibadetin büyük ve kudsî bir zevk olduğunu bir kat daha anlayacaksınız. Namazda Rabb-i Rahîm'imizin, Allah'ımızın huzurunda durmaktan o kadar derin ve ilâhî bir zevk duymaya başlayacaksınız ki; namazsız geçen günleriniz ızdırıp ve sıkıntılarla dolacak; en sevinçli, en mesûd anlarınızı Allah'a ibadet ve tâatta bulacaksınız.

Arkadaşlar!

Risale-i Nur, yirminci asrın müslümanlarını ve bütün insanları koyu fikir karanlıklarından ve müthiş dalalet

¹ "Dünya, âhiretin tarlasıdır." mânâsındaki hadis için bkz.: Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/19; Sehâvî, *el-Makâsîdü'l-hasene* s. 497; Aliyyülkârî, *el-Esrâru'l-merfûa* s. 205.

Mezraa: Tarla.

Rabb-i Rahîm: Engin şefkat ve merhametiyle kullarını gözeten Hz. Allah.

Tâat: Dinin emir ve yasaklarına itaat etme, boyun etme; kulluk.

yollarından kurtarmak için müellifin kendi ihtiyarıyla de-
ğil, bir ihsan-ı ilâhî olarak yazılmış olan ilhamî bir eserdir.
İşte insan üzerindeki tesiri pek büyük olan böyle bir ese-
ri devamlı olarak teennî ile ve lugatlerin mânâlarını öğre-
nerek, dikkatle okuyabilseniz, geceli gündüzlü çalışan bir-
çok Nur talebeleri gibi siz de büyük bir huzur ve saade-
te kavuşursunuz. Hem gayet cevval ve faal bir hâle gelir-
siniz. O kudsî eserleri günlerce okuyabilmenin ilâhî hazzı
ile çırpınırsınız. Bu gibi kıymeti ölçüye sığmayan eserler-
le meşgul olabilmek için beş dakikayı bile boşa gidermez-
siniz. Ve hem daima cebinizde, çantanızda Nurlar'ı taşı-
mak, okumak, daima okumak için zamanlarınızı büyük
bir kıymetle kıymetlendireceksiniz. Nurlar'ı okumak sevgi-
siyle, Nurlar'ı okumak heyecanı, Nurlar'ı okumak ihti-
yacıyla yanacaksınız.

Evet arkadaşlar, Risale-i Nur öyle câzibedar bir eser-
dir ki; Risale-i Nur'la Kur'ân'a ve imana hizmet etmenin
kudsiyet ve büyüklüğünü anladıkça, dünyada iken sizleri
cennete dâvet etseler, böyle mukaddes bir vazifeyi, böy-
le ulvî bir saadeti şimdi bırakıp gitmek istemeyeceksiniz.
İman cihetiyle ve imanı kurtarmak dâvâsına hizmet etmek

Cevval: Canlı, hareketli, girişken.

Faal: Çok çalışan, çok iş yapan,
aktif.

İhsan-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın ih-
sanı, nimeti.

Kudsiyet: Mukaddeslik.

Teennî: Dikkat, temkin, acele et-
meme.

Ulvî: Yüce.

gayesiyle dünyanın bir mânevî cennet hükmünde olduğunu hissedeceksiniz.

Risale-i Nur'a çalışanlar, iman ve İslâmiyet hizmeti uğrunda öyle bir feragat ve fedakârlığa sahip olmuşlar ki, onlarda menfaat-i şahsiye denilen âdi ve bayağı maksatlar yer bulamamış ve tutunamamıştır. Zira Nur talebelerinde en birinci maksat ve en büyük gaye rıza-yı ilâhîdir. Allah'a hadsiz şükürler olsun Risale-i Nur'a çalışmanın, mukaddes kitabımız Kur'ân-ı Azîmüşşân'a hizmet olduğunu öğrenen uyanık ve kıymettar ve fedakâr arkadaşlarımız milyonları geçmiştir. Akli yerinde olanlar için pek âşikâr olarak görünen bu hakikati hiçbir ferd inkâr edememektedir. Allah için bir çalışma olan Risale-i Nur faaliyetlerinde, ilâhî bir aşk ve şevkle, kalbî ve ruhî bir sevgiyle gece uykularını dahi feda edenler olmaktadır.

Bakınız! Risale-i Nur'a hizmet eden Nur'un öyle hakikî talebeleri var ki, onlardan birisine denilse, "Risale-i Nur yerine şu kitapları istinsah et de Amerikalı milyarder Ford'un servetini sana verelim." Risale-i Nur'un satırlarından kaleminin ucunu bile kaldırmadan o bahtiyar talebe şöyle cevap verecektir:

Feragat: Fedakarlık. Maddî-mânevî her türlü hakkından vazgeçme, şahsî bir şey istememe.

İstinsah etmek: Bir nüshayı elle yazarak çoğaltmak.

Kur'ân-ı Azîmüşşân: Şanı yüce Kur'ân-ı Kerîm.

Menfaat-i şahsiye: Şahsî menfaatler, çıkarlar.

Rıza-yı ilâhî: Allah rızası. Daima "Allah rızasını" gözeterek hareket etme düşüncesi.

“Dünyayı servetiyle ve saltanatıyla verseniz kabul etmem. Çünkü Cenâb-ı Hak, bize Risale-i Nur’un mütâlaası ve hizmetiyle tükenmez, bâkî bir hazine verecektir. Acaba sizin o dünyevî servetiniz beni mesûd edecek midir? Bu şüphelidir, fakat Rabbimizin ihsan edeceği bâkî servet ile hakikî bir saadete kavuşacağımızda şek ve şüphe yoktur.”

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur’un yüksek değerini anlamakta veya onu işitip tanımakta biraz gecikmiş olan gençler içleri sızlaya sızlaya şöyle demektedirler: “Şu geç uyanan kıymetli gençliği fânî, geçici şeylerle zayi etmeyeceğim. Ancak ve ancak Kur’ân’a ve imana hizmet uğrunda, sevgili Allah’ım ve sevgili Peygamberimin emirlerine itaat yolundaki hizmetlere vakfedeceğim. Ancak böylelikle, bu muvakkat gençliğimde bâkî bir gençliği elde etmiş olacağım.

Risale-i Nur’a bu kadar bağlanıldığını görünce dünyadan alâkamızın kesildiği zannına varılmasın. Bilâkis, bu cihet şu hatt-ı hareketimizle tebarüz eder: Mücerred isek işlerimizi, talebe isek derslerimizi, memur isek vazifemizi,

Bâkî: Dâimî, sonsuz.

Hatt-ı hareket: Hareket yönü, rota.

Muvakkat: Kısa süreli, geçici.

Mücerred: Bekar.

Mütâlaa: İnceleme, dikkatli okuma.

Şek: Şüphe.

Tebarüz etmek: Belli olmak, görünmek.

tüccar isek ticaretimizi yapıyoruz. Dünyevî meşgalemiz ne kadar fazla bulunursa bulunsun, ders ve imtihanlarımız ne derece sıkı olursa olsun Risale-i Nur'a çalışmaya ve hizmete yine vakit buluyoruz ve bulabiliriz; zaman ayırıyoruz ve ayırabiliriz. Zira nasıl ki, hergün ekmek, su ve havaya ihtiyaç var. Aynen öyle de bunlardan daha fazla olarak hergün Kur'ân ve iman hakikatlerinden mânevî gıdalarımızı almaya muhtacız.

Evet, Risale-i Nur'la olan iştigalimiz, iş ve derslerimizdeki muvaffakiyeti kat kat arttırarak bize kuvvet ve heves veriyor. Bizde dünyaya din için çalışmak fikrini uyandırıyor. Bize vaktin kıymetini idrâk ettiriyor, takvim yapraklarının geri dönmeyeceğini kalb ve aklımıza tesirli bir surette ihtar ederek, ömür sermayesi olan zamanımızı kıymetlendirmek şevk ve azmini veriyor. Çalışma saatlerinde şurada burada boşu boşuna veya lüzumlu zannına kapıldığımız ve fakat bizce faydasız şeylerle vakitlerimizi öldürmekten bizi kurtarıyor. Hatta istirahat zamanlarında dahi iman hakikatlerine çalışma sevgisini husûle getirerek rahmet-i ilâhînin hareket içine dercettiği faaliyet zevkini tattırıyor, böylece fânî bir ömürde bâkî bir hayatı kazanmanın yolunda yürütüyor.

Dercetmek: İçine koymak.

Husûle getirmek: Meydana getirmek, oluşturmak.

Rahmet-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur'un yüksek değerini tam beyan etmek mümkün değildir. Onun kıymeti, onu dâimî ve sadâkatle okuyanların ruhunu o kadar sarıyor, o kadar kendine râm ve meftûn ediyor ki, tahkikî iman mertebelerinde terakki eden o fedakârlardan birinin başına bütün din düşmanları toplanıp Risale-i Nur'dan vazgeçirmeye çalışsalar yine muvaffak olamazlar ve olamadılar.

Ben ki, Risale-i Nur'u te'lif ile vazifelendirilen ve istihdam edilen Üstadın hizmetçisi olmayı en büyük bir nimet bilirim. Hizmetçisinin hizmetçiliğini yapmayı bir şeref ad-dederim. Bu kalbî ve samimî bağlılığı çok görenler olabilir, fakat hiç de fazla bulmamalıdır. Mesela, kıymetli bir eser okuruz, müellifine karşı içimizde az çok bir takdir hissi belirir. Molière'in, Hugo'nun, Goethe'nin eserlerine bir hayranlık duyarız. Acaba İslâm dininin rehberi olan Kur'ân-ı Hakim'i tefsir eden bir İslâm dâhisinin şahsına karşı bağlılığın derecesi nasıl olmalıdır? O meşhurlardan birinin eseri kâğıda yazılırsa, Bediüzzaman Said Nursî'nin Kur'ân tefsiri olan Nur Risalelerini altın sayfalara nakşetmek lâzımdır.

Addetmek: Saymak, kabul etmek.

İstihdam edilmek: Hizmetle vazifelendirilmek.

Meftûn etmek: Düşkün, tutkun etmek.

Râm etmek: Boyun eğdirmek,

hükmü altına almak.

Tahkikî iman: Delile dayanarak ulaşılan, sağlam, sarsılmaz iman.

Terakki etmek: Yükselmek, mer-tebe kat etmek.

Dine muâriz olmayan müstakîm bir filozofun eserini tetkik için saatlerce çalışılırsa, iki cihanın saadetini ders veren Bediüzzaman'ın eserlerini okumak için uykularımızı terketmek gerektir. Evet, dünyevî bir kitaba beş lira ödersek, Risale-i Nur gibi dünya ve âhirette insanı mes'ud kılan ve en yüksek bir mevki ve şerefe nâil olan bir tefsir-i Kur'ân'a yüz lira veririz ve veriyoruz. İcap ederse onun neşri uğrun-da servetimizi de feda etmek İslâm cengâverlerinin torunları olan biz gençlere lâzım ve elzemdir arkadaşlar!

Öyleyse geliniz kardeşlerim! Nurlar'ın dersinde diz diz, hizmetinde el ele, cihad-ı diniyede omuz omuza verelim, Nurlar'dan nur almaya, imânî derslerinden ders almaya şiddetle muhtaç olduğumuz Nur Risalelerine beraberce çalışalım, görüşelim, konuşalım. Allah yolunda, din yolunda koşalım. Dinsizlere karşı mücadele bayrağını açarak cihad-ı diniye meydanlarında, hizmet-i imaniye muhitlerinde tatlı canlarımızı feda edelim.

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur'da çok üstün meziyet ve hususiyetler vardır. O mümtaz ve müstesna hâsiyetler şimdiki kadar te'lif

Cihad-ı diniye: Allah'ın dini-ne hizmet için sarfedilen her türlü maddî-mânevî gayret.

Hâsiyet: Özellik, vasıf, hususiyet.

Hizmet-i imaniye: İman hizmeti.

Muâriz: Karşı çıkan, muhalif.

Mümtaz: Seçkin, ayrıcalıklı, üstün.

Neşir: Yayma, yayınlama.

edilmiş olan hiçbir eserde görülmüyor. Ömrünü okumakla geçiren hakikî ilim adamlarından Risale-i Nur'u okuyanlar bu hakikati izhar ediyorlar. Ve o kadirşinas ve üstün şahsiyetler bu zamanda yaşayan insanların, ilmi ne kadar zengin olursa olsun Risale-i Nur'u okumaya muhtaç oldukları kanaatine varıyorlar. Enaniyet ve ilmî kıskançlık gibi hastalıklara müptela olmaktan korkan faziletli âlim ve münevverler Risale-i Nur'a derhal sarılıyorlar. Bazıları altmış yetmiş yaşlarında olduğu hâlde yine Nur Risalelerine talebe olmak şeref ve nimetini kazanmaya çalışıyorlar.

Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri diyor ki: "Risale-i Nur başka kitaplar gibi yalnız ilim vermiyor, onun mânevî dersi de vardır." İşte bu mânevî dersin tesiridir ki, Risale-i Nur'u okuyanların ruh ve kalpleri, vicdan ve latîfeleri o feyyaz dersten hisselerini ve gıdalarını alıyorlar. Bu mânevî dersin nüfuzu değil midir ki, Nur Risalelerini okuyanların mânevî âlemleri ilâhî nurlarla yıkıyor. Ve ilâhî bir câzibe ve ilâhî bir tesirle iman hakikatlerine musahhar ve meftun ve meclup bir hâle gelerek Allah ve Resûlullah yolunda yükseliyorlar. İlm-i iman âşıkları Risale-i Nur okuyor. Dinî malûmât meraklıları Risale-i Nur okuyor.

Enaniyet: Benlik.

İlm-i iman: İman ilmi.

İzhar etmek: Göstermek, açığa çıkarmak.

Kadirşinas: Kadir bilen.

Meclup: Celbolunmuş.

Musahhar: Emrine âmâde, emrine girmiş, boyun eğmiş.

Hakikat arayıcıları Risale-i Nur okuyor. Mücadeleci mücahid fitratlar Risale-i Nur okuyor. Hamâset, bahadırılık ve kahramanlığın şâhikasına erişmek isteyen kabiliyetler Risale-i Nur okuyor. Milliyetçiler Risale-i Nur okuyor. Fen ve sanat erbabı Risale-i Nur okuyor. Müsbet ilim hayranları Risale-i Nur okuyor. Ehl-i tasavvuf, Risale-i Nur okuyor. Edebiyat meraklıları Risale-i Nur okuyor. Demek her bir tabaka-yı insaniye Risale-i Nur'a ruhunda büyük bir ihtiyaç duymakta ve ondan istifade etmektedirler.

Arkadaşlar!

Risale-i Nur'u okuyanların ikna kabiliyeti artar, akıl ve mantığı işler ve kuvvet bulur. Herhangi bir mevzuu seviyesi nisbetinde muknî bir surette ifade edebilmek meziyetine sahip olur. Zira o Nurcu baştanbaşa aklî, mantıkî ve muknî bir şâheserin şâhâne dersleriyle tenevvür ve tefeyyüz etmektedir.

Hakikî medeniyetin ve yüksek içtimaiyatın, insanlık kanunlarının menbaı ve esası Kur'ân'dır. Kur'ân umum nev-i beşere hitap eden bir hatîb-i umumîdir. Kur'ân-ı

Hamâset: Cesurluk, yiğitlik.

Hatîb-i umumî: Umumî, genel hatîb.

Menba: Kaynak.

Muknî: İkna edici, doyurucu.

Müsbet ilim: Pozitif ilim. Fizik, kimya, biyoloji gibi deney sonuçlarına dayanan ilim.

Nev-i beşer: İnsanlık, insanoğlu.

Şâhika: Zirve.

Tabaka-yı insaniye: Farklı seviye ve durumdaki insanlar.

Tefeyyüz etmek: Feyiz almak, feyizlenmek.

Tenevvür etmek: Aydınlanmak, nurlanmak.

Hakim'in hakikî ve berrak ve parlak bir tefsiri olan Risale-i Nur'da aradığınız imânî ve İslâmî, aklî ve fikrî, kalbî ve ruhî birçok ihtiyaçlarınızın tatmin edildiğini göreceksiniz. Kafanızdaki bir kısım istifhamların tam ikna edici bir tarzda cevaplandırıldığını büyük bir hayranlık ve şükran hisleri içinde müşahede edecek ve Risale-i Nur'un kendinize hitap eden ilâhî hakikatler mecmuası olduğuna kani olarak sonsuz bir huzur içinde mes'ûdâne bir hayat yaşamaya başlayacaksınız. O Nurlar'ı defalarca ve hatta bir ömür boyunca okumak zevk ve sevgisinden kendinizi kurtarmayacaksınız.

Risale-i Nur mevzuunu büyük bir alâka ile takip eden uyanık arkadaşlarım!

Kur'ân-ı Kerîmin mânâsı bilinmese de, okunduğu ve dinlendiği zaman ruhlarda nasıl ki mânevî ve derunî bir tesir husule gelir. Zira kelâm, Allah kelâmıdır. Bu Kelâmullah'daki ve İslâmiyet'teki mânânın kudsiyetidir ki, Türkler İslâmiyet'le cihangir oldular, kıtalar, beldeler fethettiler. Bin seneden beri İslâmiyet'in bayraktarlığını yapmaktadırlar. Aynen öyle de, Kur'ân'ın bu asırda yüksek bir tefsiri olan Risale-i Nur'daki bazı bahisleri başlangıçta tamamen anlayamazsanız da onun mânevî tesiri ve mânevî feyzi, ruh ve kalbinize nüfuz eder; mânâ âleminizi istilâ eder,

kat'iyen istifadesiz kalmazsınız ve kalmıyoruz. Hem insan yalnız akıldan ibaret değildir; kalb, ruh, sır ve vicdan gibi mânevî latîfe ve cihâzâta da mâliktir. Aklınız herbir mesele-i imaniyeyi birinci okuyuşta hakkıyla kavrayamasa da kalb ve ruh ondan hissesini alır. Risale-i Nur'un bu mânevî tesiridir ki, Risale-i Nur'un ilk te'lifi zamanında sekiz-on Nur talebesi varken, şimdi milyonlar olmuştur. Dünya fikir cereyanları içinde en kuvvetli bir iman cereyanı olarak Anadolu'yu istilâ etmiş; Avrupa, Amerika, Asya kıtalarına kadar varlığını ve kuvvetini kabul ettirmiş, din düşmanlarını dehşete düşürerek mağlubiyete dûçar etmiş, iman ve İslâmiyet'e hayat ve hareket vermiş, nesl-i cedidi ihtizaza getirmiş ve kahraman ve cengâver fitratları inkişaf ettirerek cihad-ı İslâmiye meydanlarında herşeyini iman uğrunda feda ettirecek derecede koşturmuştur ve koşturmaktadır. Nihayet dünyanın ve âlem-i İslâm'ın fevkalâde takdir ve hayranlığına mazhar olmuş ve olmaktadır.

Bunun için, devamlı okumaya hergün devam ediniz. Kendini tekrar tekrar, zevkle ve şevkle okutan bu şâheser külliyatını okudukça anlayışınız ziyadeleşecektir; anlamının tek çaresi, Nurlar'la başbaşa kalıp zihnî cehd sarfederek tekrar tekrar okumak sevgisiyle pâyidar olmaktır.

Cehd: Çalışma, çaba, emek.

Dûçar etmek: Yakalamak, maruz bırakmak, mübtelâ etmek.

Mazhar olmak: Nâil olmak, erişmek.

Mesele-i imaniye: İmanla ilgili mesele.

Nesl-i cedit: Yeni nesil.

Muhterem Arkadaşlarım!

Risale-i Nur'un üslûbu emsalsiz ve hiçbir üslûpla kabil-i kıyas olmayan câzip bir üslûptur. Bediüzzaman Said Nursî bir müfessir-i Kur'ân olmakla beraber asrımızın en büyük edibi ve kuvvetli bir belîğidir. Fakat lafzın gösteriş ve tantanasına değer veren ediplerden değildir. Bilâkis en fazla mânâya ehemmiyet ve kıymet verip lafzın hatırı için mânâdan fedakârlık yapmayan, elbise için vücuttan kesmeyen bir müelliftir. O, zâtına has ve gayet müessir ve gayet cazibedar bir üslûb-u beyana sahiptir. Bunun için Nur Risalelerinde, Kur'ân ve iman hakikatleri en berrak ve en mükemmel, en câzip ve en müessir bir tarzda izah ve ispat edilmiştir.

Risale-i Nur câmî hakikatler ve veciz sözler hazinesidir. Bir cümlede bir sayfalık, bir sayfada on sayfalık, bir risalede bir kitaplık mânâ ifade eden ve câmiü'l-kelim hususiyetine mâlik olan bir şâheserdir. Bunun içindir ki, dersleri çok tesirlidir ve gayet nâfizdir. Mütehasıs zatlarca malûmdur ki, imanî meselelerde fazla tafsilât, dersin tesir ve tefhimini zorlaştırabilir. O derslerin kanaat verici ve tatminkâr

Câmi: Çok şeyi içine alan, kapsamlı.

Câmiü'l-kelim: Vecize. Kısa olup çok manaya gelen, az lafızla beraber derin manalar taşıyan söz.

Kabil-i kıyas: Kıyas edilebilir.

Mâlik: Sahip.

Mütehasıs: Uzman.

Nâfiz: Tesirli, etkili.

Tafsilât: Etraflıca açıklamalar, ayrıntılar.

Tefhim: Bir meseleyi anlatmak.

Üslûb-u beyan: Beyan, ifade tarzı.

olmasında çok defa faydalı bir netice elde edilemez. Bu hakikate binâen, bilhassa imânî hakikatlerin mücmel olarak ders verilmesi daha tesirli ve daha verimli ve daha anlayışlı olur ve olmaktadır. Bu düstura istinaden Risale-i Nur tafsilâta ve teferruata dalmamıştır. Zihni teferruatla dağıtmamak metodunu esas tutmuştur.

İman İlmine Müştâk Arkadaşlarım!

Bediüzzaman Said Nursî, İhlâs Risalesi'nin sonunda bizlere çok büyük bir müjde veriyor. O kadar harika bir kolaylığı beşere takdim edebilmek asrımıza kadar hiçbir müellifte görülmemiştir kanaatindeyiz.

Diyor ki: “Bu Risaleleri anlayarak ve kabul ederek bir sene okuyan, bu zamanın hakikatli bir âlimi olabilir.”

Evet, fen bütün hızıyla ilerlemektedir. Mâneviyatta yükselmek de, bununla muvâzidir. Maddî alanda bir saatlik yolun bir saniyeye indirildiği bir devri yaşıyoruz. Mâneviyat sahası ise daha sür'atli ve daha vüs'atlidir. Eski zamanda yarım asırda elde edilebilen ilm-i hakikat, şimdi kısa bir zamanda kazanılabiliyor. Belki de daha az bir müddette aynı semere ve netice hâsıl oluyor. Cenâb-ı Hakk'ın rahmet ve keremiyle bu asır müslümanlarına ve insanlarına lütuf buyurduğu bu kadar selâmetli ve kolay

İstinaden: Dayanarak.

Muvâzi: Paralel, aynı hizada.

Mücmel: Kısa, öz, hülâsa.

Vüs'at: Enginlik, genişlik.

elde edilebilecek İslâmî bir maârifin, imânî bir neticenin mevcudiyetini işiten ve akli başında olan her insan, hususan her müslüman, bu zengin servete mâlik olmak için Nur Risalelerine büyük bir sadâkat ve sevgi ile çalışmaktan nasıl geri kalabilir!

Gayretli Arkadaşlarım!

O kadar değerli, o kadar kıymetli bir eser külliyyatını bir an evvel okumak ve onlardan her gün imânî ve İslâmî gıdalarınızı almak için bütün himmet ve varlığınıza çalışacağınızdan eminim, böyle olmanızı temenni ediyorum. Zira gençlik gidiyor, ömür geçiyor, zamanlar geri gelmiyor.

Evet, biz ne muallimlerimizden bir medet ve ne de pedder ve validelerimizden bir teşvik beklemiyoruz ve beklemeyiz. Biz ancak Allah'ın inayetiyle kendi kendimizi yetiştirmek zaruret ve sebatındayız. İnşallah devam ve sadâkatle çalışarak mutlaka yükseleceğiz. Tâ iman ve İslâmiyet merâtibinin zirvesine ulaşacağız. Kalbimizi nur-u Kur'ân'la, kafamızı ilm-i imanla aydınlatacağız. Kalb ve aklımızı çalıştıracğız. Allah'ın has ve hâlis, fakat mücahid bir kulu, Resûlullah'ın ihlâslı, fedakâr ve cengâver bir ümmeti olmak yolunda Nur Risaleleriyle yürüyeceğiz ve ilerleyeceğiz.

Risale-i Nur'dan eskimez yazı öğrenmeye gelince; Kur'ân yazısıyla olan Nur Risalelerini yazmaktaki kazan-cımız çok büyüktür. Eskimez yazıyı kısa bir zamanda öğ-reniyoruz, hem yazarken malûmat elde ediyoruz. Hem, Risale-i Nur eczalarını çoğaltmakla imana ve Kur'ân'a hiz-met edildiği için pek büyük mânevî kazançlar elde ediy-o-ruz. Hem yazılarak edinilen bilgi hâfızaya daha esaslı yer-leşiyor. Bunun için şimdiye kadar binlerce genç Risale-i Nur'u yazarak Kur'ân yazısını öğrenmiş ve öğrenmekte-dir.

Kıymetli Kardeşlerim!

Risale-i Nur'un birçok meziyet ve hususiyetlerinden bir kaçını daha sizlere nakledeceğim: Risale-i Nur'daki harikulâde ilmî kuvvet, taklidî imanı tahkikî imana çevi-riyor; insanı salâbetli ve kuvvetli bir müslüman, ilmiyle amel eden bir mümin-i kâmil olmaya doğru götürüyor. Menhus, pis zevklerden nefret ettirip vazgeçiriyor. En ulvî ve en temiz, ebedî ve sermedî zevk ve hazlar verecek hare-ketlere sevk ediyor. İnsana hayatı sevdendiriyor. Bedbînlikten kurtarıp imanlı bir nikbînlik veriyor. Uyuşuk ve tembelleri

Bedbîn: Kötümser, karamsar.

Menhus: Uğursuz, kötü.

Nikbîn: İyilik düşünen.

Salâbet: Metin, dirençli.

Tahkikî iman: Delile dayanarak ulaşılan, sağlam, sarsılmaz iman.

Taklidî iman: Başkalarından gö-rerek, araştırılmadan alınan, -tah-kikî iman seviyesine çıkarılmazsa- çabuk şüphelere mağlup olma ihti-mali bulunan iman.

cevval yapıyor; ruhî bir cevalân insanın iç âleminde hüküm-ferma oluyor. Orta hâlli değil, en ileri ve en yüksek bir insan olmak hevesini uyandırıyor. Gurur ve kibir gibi kötü ahlâkları kaldırıyor. İnsanı, tevazu, mahviyet ve vakar gibi faziletlerle değerlendiriyor. Hasım tarafları barıştırıyor. Fenalığa, fenalıkla değil, iyilikle mukabele etmek dersini veriyor. Siz gibi temiz ve terbiyeli gençleri fena bir muhitin fena görenekleriyle ahlâksız hâle düşmek felâketinden muhafaza ediyor.

İşte bunun içindir ki, Risale-i Nur'u sadâkat ve devamla okuyan hakikî bir Nur talebesi, ahlâken düşük insanlar arasında kalsa da ahlâkını bozmadan onlardan uzaklaşıp kendini kurtarıyor. Hem ahlâk ve terbiyesini yükseltmek için nefis mücadelesine giriyor. Risale-i Nur'dan aldığı malûmat ve imanî kuvvetle muvaffak oluyor. Hem kendini o bozuk cemiyete ve kimselere kaptırmıyor; bilakis Risale-i Nur'u neşrederek imanî esasların zayıflaması neticesi olarak bozulan o cemiyeti ikna ve ıslah etmek cehdine sahip oluyor. İçtimaî yüksek esaslarla mücehhez bir ıslahatçı gibi gaye ve prensibinde terakkiler kaydediyor. Dâvâsını yürütmekte ve yerleştirmekte âdetâ zaferden zafere koşmaya başlıyor.

Evet arkadaşlar! Bugün içtimaî dert ve yaralarımızı halledip tedavi edecek en esaslı ve en tesirli faktör ve nizamı hâvi olan bir hakikat kaynağı vardır. O da Risale-i Nur'dur. Bunun içindir ki, hakikati idrâk edebilen hakikî münevverler ve uyanık mektepliler büyük bir çoğunlukla Risale-i Nur'a sarılmaktadırlar.

Evet, düşüncemiz daima terakki etmekte olacaktır. Bu muvakkat dünyanın, ebedî saadeti kazanmak için bir ticarethane olduğunu Risale-i Nur bize ders veriyor. Biz de, bütün hakikî ilimlerin madeni, esası, nuru ve ruhu olan iman ilmini tahsil ve iktisab etmek için ve mukaddes dâvâımızda muvaffak ve kudsî mücadelemizde muzaffer olmak için aza kanaat etmeyeceğiz. Daima yükselmek, daima ilerlemek, daima terakki etmek için Nur Risalelerine çalışacağız ve çalıştıracacağız.

1947, Konya Nur talebeleri nâmına
*Zübeyir Gündüzalp**

* * *

Hâvi: İhtiva eden, barındıran.
İçtimaî: Sosyal, topluma ait.
İktisab etmek: Kazanmak.

Münevver: Aydın, toplumu aydınlatan, entelektüel.

**Hasta, Mübarek Üstadımız Bütün
Kardeşlerimizin Hem Leyle-i Kadir'lerini
Hem Bayramlarını Tebrik Ediyorlar**

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ¹ ، وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ²
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا³

Aziz, Sıddık Kardeşlerim!

Âlem-i İslâm'da Leyle-i Kadir telâkki edilen bu Ramazan-ı Şerif'in yirmi yedinci gecesinde bir nevi tesemmümle şiddetli bir mide hastalığı içinde sınırlarımı ve vicdan ve kalbimi istilâ eder gibi bir diğer dehşetli hastalık hissettim.

Bu maddî ve mânevî iki dehşetli hastalık içerisinde şefkat hissiyle bütün zîhayatların elemeleri hatıra geldi. Şahsî hastalığımdan daha ziyade elîm bir hâlet-i ruhiyeyi hissettim.

Bununla beraber seksen küsur seneye varan ömrümün sonunda seksen sene mânevî bir ibadeti kazandıran⁴ en son Leyle-i Kadir'e lâyık çalışamayacağım diye,

¹ “O yüce Zât'ın adıyla.”

² “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi, 17/44).

³ Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi; sonsuza kadar sürekli üzerinize olsun.

⁴ Bkz.: “Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır!” (Kadir Sûresi, 97/3).

Tesemmüm: Zehirlenme.

Zîhayat: Canlı, hayat sahibi.

sâbık iki dehşetli hastalıktan daha şiddetli, hazin bir me'yusiyet içinde âsâba gelen ve nefs-i emmârenin vazifesini gören bir elîm his beni ezdiği aynı zamanda, âyet-i hasbiyenin bir sırrı imdadıma yetişti. Bu üç hastalığı izale edip Cenâb-ı Hakk'a hadsiz şükür olsun ki, hilâf-ı me'mul bir tarzda dayandım. Bu üç hastalığıma da böyle üç merhem sürüldü:

- *Maddî hastalığın* –Hastalar Risalesi'nde isbat edildiği gibi– bir saat hastalık, sâbir ve mütevekkil insanlara, hiç olmazsa on saat ibadet ve Leyle-i Kadir'de ise daha ziyade ibadet hükmüne geçtiği gibi, benim de bu Leyle-i Kadir'deki hastalığım, iktidarsızlığım ile yapamadığım Leyle-i Kadir'deki hizmetin yerine geçmesiyle,¹ tam şifa verici bir merhem oldu.

- *Ve bütün zîhayatın hastalık ve elemelerinden şefkat sırrıyla bana gelen teellüm marazını* birden

¹ Cenâb-ı Hakk'ın hasta olan bir kuluna, sağlıklıyken yaptığı amelin aynısını yada daha fazlasını sevap olarak yazdığını ifade eden hadis-i şerifler için bkz.: Buhârî, *cihâd* 134; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/410; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/271.

Âyet-i hasbiye: Âl-i İmran Sûresi'nin 173. âyeti.

Hilâf-ı me'mul: Umulanın, beklenenin aksi.

İzale etmek: Gidermek, yok etmek.

Maraz: Hastalık.

Me'yusiyet: Ümitsizlik.

Mütevekkil: Tevekkül eden.

Nefs-i emmâre: İnsana sürekli kötülükleri emreden nefis.

Sâbık: Geçen, önceki.

Sâbir: Sabreden, sabırlı.

Teellüm: Elem duyma, kederlenme, tasalanma.

rahîmiyet-i ilâhiyenin tecellîsi ile yani, mahlûkları yaratmanın şefkat ve rahîmiyeti ve rahmeti tam kâfi olmasından, onların elemelerini onlar için bir nevi lezzete veya mükâfata çevirdiğinden, o rahmet-i ilâhiyeden daha ileri şefkati sürmek manasız ve haksız olduğundan, şefkatten gelen eleme, bir mânevî sürûra ve lezzete çevirdi. Yalnız merhem değil belki şifa da verdi.

• *Ve en son ömrümde en ziyade kıymettar mânevî bir hazineyi kaybetmekteki mânevî eleme karşı, Nur'un has şâkirtlerinin her birisi şirket-i mâneviye sırrıyla umum namına dahi dua ile ve amel-i sâlihle çalıştıklarından; hem el-Hüccetü'z-Zehra'da, hem Nur Anahtarı'nda izah edilen teşehhüdde ve Fatiha'da bütün mevcudât ve zîhayat cemaatinin dualarına ve tevhiddeki dâvâlarına iştirak suretiyle, hususan toprak, hava, su ve nur unsurları birer dil olmasıyla, topraktan çıkan bütün hayat hediyeleri.. ve sudan mübârekât ve tebrikât.. ve havadan şükür ve ibadetin temessülleri.. ve nur unsurundan maddî ve mânevî*

El-Hüccetü'z-Zehra: “Pırıl pırıl parlayan delil” anlamında On Beşinci Şuâ'ın diğer bir adı.

Mübârekât: Her canlının verimlilikleri ve üretkenlikleriyle ilâhî berekete ayna olan tabii fiilleri.

Nur Anahtarı: “Nur Âlemi'nin Bir Anahtarı” isimli risale.

Şirket-i mâneviye: Çok kazanç sağlayan bir şirket hükmünde, birlikte yapılan dinî hizmetler.

Tebrikât: Tebrikler, kutlamalar.

Temessül: Suret veya mahiyetin aksetmesi, görünmesi.

Teşehhüd: Namaz içerisindeki oturuşlarda “et-Tahiyât” duasını okuma.

tayyibâtlar, güzellikler tarzında teşehhüdde... Ve Fatiha'da kâinattaki bütün nimetlerden gelen şükürler ve hamdler ve bütün mahlûkâtın, hususan zîhayatların küllî ibadetleri ve bütün istiâneleri ve doğru yolda giden bütün ehl-i hakikate ve ehl-i imanın yolundan gidenlere, mânevî refâkat etmekle onların dualarına ve dâvâlarına tasdik suretinde âminlerle iştirak ederek, âmin demekle hissedar olmanın küllî sırrı o gece imdadıma geldi.

Gayet hasta, zayıf, me'yus bir halde, cüz'î bir hizmet edememekteki mânevî elîm hastalığıma öyle bir tiryâk oldu ki, ben hakikaten en sağlam hâllerimde ve en genç zamanlarımda, en zevkli ve lezzetli evradımda bulamadığım bir mânevî sürûru hissettim. Ve hadsiz şükür edip, o deşetli hastalığıma razı oldum.

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ بَعْدَ عَاشِرَاتِ دَقَائِقِ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي كُلِّ زَمَانٍ¹
dedim.

Çok hasta Üstadımız'ın hizmetinde bulunan
Bayram, Ceylan*, Zübeyr,
Tahirî*, Sıddık Süleyman

¹ Her zamanda gelen bütün Ramazan aylarının âşireleri adedince Allah'a hamd olsun.

Evrad: Virdler. Belirli zamanlarda devamlı yapılan ibadetler, okunan dua ve zikirler.

İstiâne: Allah'tan yardım dileme.

Refâkat: Arkadaşlık, yoldaşlık.

Tayyibât: Tertemiz bir ruh, saf ve duru bir gönülle gerçekleşen hâlis ibadetler.

Hâşiye: Üstadımız diyorlar ki: “Benim kanaatim var ki, benim âfiyetim için mübarek kardeşlerimin ettikleri dualarının makbuliyetinin bir neticesidir ki, böyle acîb bir hâl, garip bir tarza döndü.”

Bu mübarek Ramazan-ı Şerif'in mübarek bir hediyesi olan bu mübarek risalenin hâtimesine, mübarek Üstadımız'ın Leyle-i Kadir'deki elemli ve ızdıraplı hastalıklarına ait bu mektubun ilhakı münasip görülerek ilâve edilmiştir.

*Hüsrev**

Ecnebî Filozofların Kur'ân'ı Tasdiklerine Dair Şehâdetleri

Bu filozofların Kur'ân hakkındaki senâlarının bir hü-lâsası küçük Tarihçe-i Hayat'ta ve Nur Çeşmesi Mecmuası'nda yazılmıştır.

**Sana Muasır Bir Vücûd Olamadığımdan
Müteessirim, Ey Muhammed** (*aleyhissalâtü vesselâm*)

Prens Bismark'ın Beyanatı:

Muhtelif devirlerde, beşeriyeti idare etmek için taraf-ı lâhutîden geldiği iddia olunan bütün münzel, semâvî kitapları tam ve etrafiyla tetkik ettimse de, tahrif olundukları için hiçbirisinde aradığım hikmet ve tam isabeti görmedim. Bu kanunlar değil bir cemiyet, bir hane halkının saadetini bile temin edecek mahiyetten pek uzaktır. Lâkin Muhammedîler'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) Kur'ân'ı, bu kayıttan âzâdedir.

Ben, Kur'ân'ı her cihetten tetkik ettim, her kelimesinde büyük hikmetler gördüm. Muhammedîler'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) düşmanları, bu kitap Muhammed'in (*aleyhissalâtü*

Âzâde: Hür, serbest.

Muasır: Aynı asırda yaşayan, çağ-daş.

Münzel: Vahiy yoluyla indirilen.

Senâ: Övgü, medih.

Taraf-ı lâhutî: İlâhî taraf, Allah katı.

Vücûd: Varlık.

vesselâm) zâde-i tab'ı olduğunu iddia ediyorlarsa da, en mükemmel, hatta en mütekâmil bir dimağdan böyle harikanın zuhurunu iddia etmek, hakikatlere göz kapayarak kin ve garaza âlet olmak manasını ifade eder ki, bu da ilim ve hikmetle kabil-i telif değildir. Ben şunu iddia ediyorum ki, Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) mümtaz bir kuvvettir. Destgâh-ı kudretin böyle ikinci bir vücûdu imkân sahasına getirmesi ihtimalden uzaktır.

Sana muasır bir vücûd olamadığımdan dolayı müteessirim, ey Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*)! Muallimi ve nâşiri olduğun bu kitap, senin değildir; o lâhutîdir. Bu kitabın lâhutî olduğunu inkâr etmek, mevzû ilimlerin butlânını ileri sürmek kadar gülünçtür. Bunun için, beşeriyet senin gibi mümtaz bir kudreti bir defa görmüş, bundan sonra göremeyecektir. Ben, huzur-u mehâbetinde kemâl-i hürmetle eğilirim.

Prens Bismark

* * *

Butlân: Bâtil, boş, hükümsüz olma.

Destgâh-ı kudret: Cenâb-ı Hakk'ın kudret tezgâhı.

Dimağ: Akıl, zeka.

Huzur-u mehâbet: Heybetli, yüksek huzur, kat.

Kabil-i telif: Birleşmesi, bağdaşması mümkün.

Mevzû ilimler: Hâlihazırdaki kabul gören ilimler.

Mütekâmil: Olgunlaşmış, mükemmel hâle gelmiş.

Zâde-i tab: Bir insanın kendi tabiatından, kendi kabiliyetinden meydana getirdiği eseri.

En Temiz ve En Doğru Din, Müslümanlıktır

Meşhur muharrir, müsteşrik, edebiyat-ı Arabiye mütehasısı ve Kur'ân-ı Kerîm'in mütercimi Doktor Maurice (Moris) şöyle diyor:

Bizans Hristiyanlarını, içine düştükleri bâtil itikatlar girîvesinden, ancak Arabistan'ın Hira Dağı'nda yükselen ses kurtarabilmiştir. İlâhî kelimeyi en ulvî makama yükselten ses, bu ses idi. Fakat Rumlar bu sesi dinleyememişlerdi. Bu ses, insanlara en temiz ve en doğru dini tâlim ediyordu. O yüksek din ki, onun hakkında Gundö Firey Hesin gibi muhakkik bir fâzil, şu sözleri pek haklı olarak söylüyor:

“Bu dinde mukaddes sular, şâyân-ı teberrük eşya, esnâm ve azizler, yahut a'mâl-i sâlihadan mücerred imanı müfit tanıyan akîdeler, yahut sekerât-ı mevt esnasında nedâmetin bir fayda vereceğini ifade eden sözler, yahut başkaları tarafından vukû bulacak dua

A'mâl-i sâliha: Sâlih ameller, iyi işler.

Esnâm: Putlar.

Fâzil: Fazilet sahibi, muhterem.

Girîve: Çıkmaz yol.

Muharrir: Yazar, köşe yazarı.

Mücerred: Uzak, soyutlanmış.

Müfit: Fayda sağlayan, yararlı.

Müsteşrik: Doğu milletlerinin din, dil, kültür ve tarihini araştıran kimse, şarkiyatçı, oryantalist.

Mütehasıs: Uzman.

Nedâmet: Pişmanlık.

Sekerât-ı mevt: Can çekişme anı, ölüm eşiği.

Şâyân-ı teberrük: Kendisinden bereket umulan.

ve niyazların günahkârları kurtaracağına dair ifadeleri yoktur. Çünkü bu gibi akîdeler, onları kabul edenleri alçaltmıştır.”

* * *

Zamanlar Geçtikçe, Kur'ân'ın Ülvî Sırları İnkişaf Ediyor

Doktor Maurice, Le Parler Française Roman (Löparle Franses Roman) unvanlı gazetede, Kur'ân'ın Fransızca mütercimlerinden Selman Runah'ın tenkidâtına verdiği cevapta diyor ki:

Kur'ân nedir? Her tenkidin fevkinde bir fesahat ve belâgat mu'cizesidir. Kur'ân'ın, 350 milyon müslümanın göğsünü haklı bir gururla kabartan meziyeti, onun her manayı hüsn-ü ifade etmesi itibarıyla, münzel kitapların en mükemmeli ve ezeli olmasıdır. Hayır, daha ileri gidebiliriz:

Kur'ân, kudret-i ezeliyenin, inâyet ile insana bahşettiği kütüb-ü semâviyenin en güzelidir. Beşeriyetin refahı

Ezeli: Başlangıcı, öncesi olmayan, zaman üstü.

Fesahat: Açık, düzgün, kolay anlaşılacak şekilde ifade sanatı.

İnâyet: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı.

Kudret-i ezeliye: Cenâb-ı Hakk'ın

ezeli olan sonsuz kudret ve kuvveti.

Kütüb-ü semâviye: Allah tarafından vahiy yoluyla gönderilen kitaplar.

Tenkidât: Tenkitler, eleştiriler.

nokta-yı nazarından Kur'ân'ın beyanatı, Yunan felsefesinin ifâdâtından pek ziyade ulvîdir. Kur'ân, arz ve semânın Hâlık'ına hamd ve şükranla doludur. Kur'ân'ın her kelimesi, her şeyi yaratan ve her şeyi hâiz olduğu kabiliyete göre sevk ve irşad eden Zât-ı Kibriyâ'nın azametinde mündemiçtir.

Edebiyatla alâkadar olanlar için Kur'ân, bir kitab-ı edeptir. Lisan mütehasısları için Kur'ân, bir elfaz hazinesidir. Şâirler için Kur'ân, bir âhenk menbaıdır. Bundan başka bu kitap, ahkâm ve fıkıh namına bir muhit-i maariftir.

Davud'un (*aleyhisselâm*) zamanından, Jan Talmus'un devrine kadar gönderilen kitapların hiçbirisi, Kur'ân-ı Kerîm'in âyetleriyle muvaffakiyetli bir şekilde rekabet edememiştir. Bundan dolayıdır ki, müslümanların yüksek sınıfları, hayatın hakikatini kavramak nokta-yı nazarından ne kadar tenevvür ederlerse, o derece Kur'ân ile alâkadar oluyorlar ve ona o kadar tâzim ve hürmet gösteriyorlar.

Elfaz: Lafızlar, kelimeler.

Hâiz olmak: Sahip olmak.

İfâdât: İfadeler, sözler.

Kitab-ı edep: Edebiyat kitabı.

Muhit-i maarif: Marifet okyanusu, ilim ansiklopedisi.

Mündemiç: Yerleştirilmiş, içine konulmuş.

Mütehasıs: Uzman.

Tenevvür etmek: Aydınlanmak, nurlanmak.

Zât-ı Kibriyâ: Eşsiz büyüklük, ululuk sahibi Cenâb-ı Hak.

Müslümanların Kur'ân'a hürmetleri daima tezâyüd etmektedir. İslâm muharrirleri, Kur'ân âyetlerini iktibasla yazılarını süslerler ve o yazılar o âyetlerden mülhem olurlar. Müslümanlar, tahsil ve terbiye itibarıyla yükseldikçe, fikirlerini o nisbette Kur'ân'a istinat ettiriyorlar. Müslümanlar, kitaplarına âşıktırlar ve onu, kalblerinin bütün samimiyetiyle mukaddes tanırırlar. Hâlbuki, kütüb-ü ilâhiyeye nâil olan diğer milletler, ne kitaplarına ehemmiyet verirler ve ne de onlara hürmet gösterirler.

Müslümanların Kur'ân'a hürmetlerinin sebebi, bu kitap pâyidar oldukça, başka bir dinî rehberine arz-ı ihtiyaç etmeyeceklerini anlamalarıdır. Filhakika, Kur'ân'ın fesahat, belâgat ve nezâhet itibarıyla mümtaziyeti, müslümanları başka belâgat aramaktan vâreste kılmaktadır. Edebî dehâların ve yüksek şâirlerin Kur'ân huzurunda eğildikleri bir vâkıdır. Kur'ân'ın her gün daha fazla tecelli etmekte olan güzellikleri, her gün daha fazla anlaşılabilir, fakat bitmeyen esrarı, şiir ve nesirde üstad olan müslümanları, üslûbunun nezâhet ve ulviyeti huzurunda diz çökmeye mecbur etmektedir. Müslümanlar, Kur'ân'ı tâ

Filhakika: Gerçekten, doğrusu.

İktibas: Alma, aktarma.

Mülhem: İlham almış, ilham neticesi.

Mümtaziyet: Seçkinlik, ayrıcalıklı olma, üstünlük.

Pâyidar olmak: Kalıcı, devamlı, sabit olmak.

Tezâyüd etmek: Artmak.

Vâreste tutmak: Ayrı, dışında bırakmak.

rûz-u haşre kadar pâyidar kalacak, kıymet biçilmez bir hazine addeylerler ve onunla pek haklı olarak iftihar ederler. Müslümanlar, Kur'ân'ı en fasih sözlerle, en rakik manalarla coşan bir nehre benzetirler.

Şayet, Monsieur Renaud (Mösyö Reno) İslâm âlemiyle temas etmek fırsatını elde edecek olursa, münevver ve terbiyeli müslümanların, Kur'ân'a karşı en yüksek hürmeti perverde ettiklerini ve onun evâmîr-i ahlâkiyesine fevkalâde riâyetkâr olduklarını ve bunun haricine çıkmaya gayret ettiklerini görürdü.

Yeni nesiller ve asrî mekteplerin mezunları da, Kur'ân'a ve müslümanlığa karşı müstehziyâne bir cümlenin sarfına tahammül etmemektedirler. Çünkü Kur'ân, iki sıfatla bu ehliyeti hâizdir:

Bunların birincisi: Bugün ellerde tedâvül eden Kur'ân'ın, Hazreti Muhammed'e (*aleyhissalâtu vesselâm*) vahyolunan kitabın aynı olmasıdır. Hâlbuki, İncil ile Tevrat hakkında birçok şüpheler ileri sürülmektedir.

Addetmek: Saymak, kabul etmek.

Asrî: Çağdaş, modern.

Evâmîr-i ahlâkiye: Ahlâk kuralları, ahlâkî emirler.

Fasih: Açık, düzgün ifadeli.

Münevver: Nurlu, aydın.

Müstehziyâne: Alay eder tarzda, alaycı.

Perverde etmek: Beslemek.

Rakik: İnce, hassas.

Riâyetkâr olmak: Riâyet etmek, uymak, gözetmek.

Rûz-u haşr: Mahşer günü.

Tedâvül etmek: Elden ele gezmek, geçerli olmak.

İkincisi: Müslümanlar Kur'ân'ı, Arapça'nın en kuvvetli muhafızı ve esâsât-ı diniyenin amelî bir mahiyet almasının en kuvvetli menbaı telâkki ederler.

Binaenaleyh, Monsieur Renaud (Mösyö Reno) eserini tashih edecek olursa, bu tercümesiyle, insanları tenvir hususunda insanlığa büyük bir muâvenette bulunur ve bâtil itikatların hudutlarını târumar etmeye hâdim olur.

Doktor Maurice

* * *

(Nur Çeşmesi'nde ve Risale-i Nur'da yazılan bu nevi filozoflardan kırk altıncısıdır.)

Zât-ı Kibriyâ Hakkındaki Âyetlerin Ulviyeti ve Kur'ân'ın Kudsî Nezâheti

Mister John Davenport, "Hazreti Muhammed (aleyhissalâtü vesselâm) ve Kur'ân-ı Kerîm" unvanlı eserinde Kur'ân-ı Kerîm'den bahsederken şu sözleri söylüyor:

Kur'ân'ın sayısız hususiyetleri içinde bilhassa ikisi fevkalâde mühimdir.

Esâsât-ı diniye: Dinin temel esasları.

Muâvenet: Yardım.

Târumar etmek: Perişan etmek, darmadağınık hâle getirmek.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

1. Zât-ı Kibriyâ'yı ifade eden âyâtın âhengindeki ulviyettir. Kur'ân-ı Kerîm, beşerî zaafılardan herhangi birisini Zât-ı Kibriyâ'ya isnattan münezzehtir.

2. Kur'ân, başından sonuna kadar, gayr-i belîğ, gayr-i ahlâkî, yahut terbiyeye muhalif fikirlerden, cümlelerden ve hikâyelerden tamamen münezzehtir.

Hâlbuki bütün bu nakîsalar, Hristiyanların ellerindeki muharref Kitab-ı Mukaddes'te mebzuliyetle vardır.

John Davenport

* * *

Kur'ân, Serâpâ Samimiyet ve Hakkaniyetle Doludur

Carlyle (Karlayl) şöyle diyor:

Kur'ân'ı bir kere dikkatle okursanız, onun hususiyetlerini izhara başladığını görürsünüz. Kur'ân'ın güzelliği, diğer bütün edebî eserlerin güzelliklerinden kabil-i temyizdir. Kur'ân'ın başlıca hususiyetlerinden biri, onun asliyetidir.

Âyât: Âyetler.

Gayr-i belîğ: Edebî olmayan, makadını doğru ve düzgün bir şekilde anlatamayan.

İzhar: Ortaya çıkarma, gösterme.

Kabil-i temyiz: Ayırt edilebilir, diğerlerinden ayrıcalıklı olduğu anlaşılabilir.

Mebzuliyet: Yaygınlık, bolluk.

Muharref: Tahrif edilmiş, bozulmuş, aslı değiştirilmiş.

Nakîsa: Eksiklik, kusur.

Serâpâ: Baştan ayağa, tamamen.

Benim fikir ve kanaatime göre Kur'ân, serâpâ samiyet ve hakkaniyet ile doludur. Hazreti Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) cihana tebliğ ettiği davet, hak ve hakikattir.

Carlyle

* * *

Müslümanlık, Tecessüd ve Teslis Akîdesini Reddeder

İngiltere'nin en meşhur ve en büyük müverrihlerinden Edward Gibbon (Edvird Gibın) "Roma İmparatorluğu'nun İnhitat ve Sukutu" adlı eserinde şöyle diyor:

Ganj Nehri ile Bahr-i Muhit-i Atlasî (Atlas Okyanusu) arasındaki memleketler, Kur'ân'ı bir kanun-u esasî ve teşriî hayatın ruhu olarak tanımışlardır. Kur'ân'ın nazarında, satvetli bir hükümdarla, zavallı bir fakir arasında fark yoktur. Kur'ân, bu gibi esaslar üzerinde öyle bir teşriî vücûda getirmiştir ki, dünyada bir nazîri yoktur.

İnhitat: Gerileme, çöküş, çöküntü.

Müverrih: Tarihçi, tarih âlimi.

Satvet: Karşı konulmaz derecede ezici kuvvet, tesir.

Sukut: Düşme, ortadan kalkma.

Tecessüd akîdesi: Allah'ın (hâşâ) cisim olduğu ve bir mekanda bulunduğu iddiası.

Teslis akîdesi: Allah'ın (hâşâ) üç unsurdan (baba, oğul ve ruhu'l-kudüsten) meydana geldiğini kabul eden Hristiyanlık inancı.

Teşri: Şeriat, kanûnî sistem.

Teşriî: Kanun koymakla ilgili, kanûnî, yasal.

Vücûda getirmek: Meydana getirmek, oluşturmak.

Müslümanlığın esâsâtı, teslisyet ve Allah'ın tecessüdiyetini reddetmektedir. Bu mutasavvifâne akîdeler üç kuvvetli ulûhiyetin mevcudiyetini ve Mesih'in, Allah'ın oğlu –hâşâ– olduğunu öğretmektedir. Fakat bu akîdeler, ancak mutaassıp Hristiyanları tatmin edebilir. Hâlbuki Kur'ân, bu gibi karışıklıklardan, ibhamlardan âzâdedir.

Kur'ân, Allah'ın birliğine en kuvvetli delildir. Filozofane bir dimağa mâlik olan bir muvahhid, İslâmiyet'in nokta-yı nazarını kabul etmekte hiç tereddüt etmez. Müslümanlık, belki bugünkü inkişaf-ı fikrimizin seviyesinden daha yüksek bir dindir.

Edward Gibbon

* * *

Hâlık'ın Hukukuyla Mahlûkâtın Hukukunu En Mükemmel Surette Ancak Müslümanlık Tarif Etmiştir

Kur'ân'ın telkin ve Hazreti Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) tebliğ ettiği esâsâttan mükemmel bir ahlâk

Esâsât: Esaslar, temeller.

Hâlık: Yaradan, Hz. Allah.

İbham: Mübhem olma, kapalılık, anlaşılmaçlık.

İnkişaf-ı fikr: Fikrî gelişme, düşünmenin gelişip ilerlemesi.

Mutasavvifâne: Tasavvufi, mistik.

Muvahhid: Cenâb-ı Hakk'ın birliğine inanan.

Nokta-yı nazar: Bakış açısı.

Ulûhiyet: İlah olma, ilahlık.

mecellesi vücûd bulur. Esâsât-ı Kur'âniye'nin muhtelif memleketlerde insanlığa ettiği iyiliği ve ettikten sonra da Allah'a takarrub etmek isteyen insanları Cenâb-ı Hakk'a raptettiğini inkâr etmek mümkün değildir.

Hâlık'ın hukuku ile mahlûkun hukuku, ancak müslümanlık tarafından mükemmel bir surette tarif olunmuştur. Bunu yalnız müslümanlar değil, Hristiyanlar da Museviler de itiraf ediyorlar.

Marmaduke Pickthall

* * *

Kur'ân ile Kavânîn-i Tabiiye Arasında Tam Bir Âhenk Vardır

Yeni keşfiyatın veyahut ilim ve irfanın yardımıyla halolunan, yahut halline uğraşılan mesâil arasında bir mesele yoktur ki İslâmiyet'in esâsâtıyla taarruz etsin. Bizim, Hristiyanlığı kavânîn-i tabiiye ile telif için sarfettiğimiz mesaiye mukabil, Kur'ân-ı Kerîm ve Kur'ân'ın tâlimiyle

Esâsât-ı Kur'âniye: Kur'an-ı Kerim'in esasları, temel prensipleri.

Kavânîn-i tabiiye: Tabiat kanunları. Cenâb-ı Hakk'ın kâinata koyduğu kanunlar.

Mecelle: Kitap, mecmua.

Mesâil: Meseleler.

Raptetmek: Bağlamak.

Taarruz etmek: Çatışmak, karşı karşıya gelmek.

Takarrub etmek: Yaklaşmak.

kavânîn-i tabiiye arasında tam bir âhenk görülmektedir. Kur'ân, her hürmete şâyân olan eserdir.

Levazaune (Lövazon)

* * *

Kur'ân, Bütün İyilik ve Fazilet Esaslarını Muhtevidir, İnsanı Her TürLü Dalâletlerden Korur

Kur'ân, insanlara hukukullahı tanıtmış, mahlûkâtın Hâlîk'tan ne bekleyeceğini, mahlûkâtın Hâlîk'la münâsebâtını en sarîh şekilde öğretmiştir. Kur'ân, ahlâk ve felsefenin bütün esâsâtını câmîdir. Fazilet ve rezilet, hayır ve şer, eşyanın mahiyet-i hakikiyesi, hülâsa her mevzu Kur'ân'da ifade olunmuştur. Hikmet ve felsefenin esas olan adalet ve müsâvâtı öğreten ve başkalarına iyilik etmeyi, faziletkâr olmayı tâlim eden esaslar, bunların hepsi Kur'ân'da vardır. Kur'ân, insanı iktisat ve itidale sevkederek, dalâletten korur, ahlâkî zaafların karanlığından çıkarır, teâli-i ahlâk nuruna ulaştırır, insanın kusurlarını, hatalarını îtilâ ve kemâle kalbeyler.

Müsteşrik Sedio

* * *

Câmî: İçine alan, kapsayan.

Hukukullah: Cenâb-ı Hakk'ın, kullarını uymakla yükümlü tuttuğu emir ve yasakları. Kulları üzerinde olan hakları.

İtilâ: Yükselme, yücelme.

Kalbetmek: Çevirmek, dönüştürmek.

Kemâl: Mükemmellik, olgunluk, fazilet.

Muhtevi: İhtiva eden, içeren.

Müsâvât: Eşitlik.

Rezilet: Rezillik, alçaklık.

Sarih: Açık, anlaşılır.

Teâli-i ahlâk: Ahlâk yüceliği, yüksek ahlâk.

**Kur'ân, Öyle Bir Peygamber Sesidir ki, Onu Bütün
Dünya Dinleyebilir. Bu Sesin Aksı, Saraylarda,
Çöllerde, Şehirlerde, Devletlerde Çınlar**

Kur'ân şiir midir? Değildir. Fakat onun şiir olup olmadığını tefrik etmek müşküldür. Kur'ân, şiirden daha yüksek bir şeydir. Maamâfih, Kur'ân ne tarihtir, ne tercüme-i hâldir, ne de İsa'nın (*aleyhisselâm*) dağda irad ettiği mev'ize gibi bir mecmua-yı eş'ardır. Hatta Kur'ân, ne Buda'nın telkinatı gibi bir mâba'de't-tabîyye, yahut mantık kitabı, ne de Eflâtun'un herkese irad ettiği nasihatler gibidir.

Bu, bir Peygamber'in sesidir. Öyle bir ses ki onu bütün dünya dinleyebilir. Bu sesin aksı, saraylarda, çöllerde, şehirlerde, devletlerde çınlar!.. Bu sesin tebliğ ettiği din, evvelâ nâşirlerini bulmuş, sonra teceddüt-perver ve îmar edici bir kuvvet şeklinde tecelli etmiştir. Bu sayededir ki, Yunanistan ile Asya'nın birleşen ışığı, Avrupa'nın zulümât-âbâd olan karanlıklarını yarmış ve bu hâdise,

İrad etmek: İfade etmek, söylemek.

Maamâfih: Bununla beraber, hâl böyle iken.

Mâba'de't-tabîyye: Tabiat, fizik ötesi, metafizik.

Mecmua-yı eş'ar: Şiirler mecmuası, şiir kitabı.

Nâşir: Neşreden, yayan.

Teceddüt-perver: Yenilikçi, yeniliği seven.

Tefrik etmek: Ayırmak, çözmek.

Tercüme-i hâl: Öz geçmiş, bir kimsenin hayatını anlatan yazı veya eser.

Zulümât-âbâd: Zulümlerle dolu karanlıklar âlemi.

Hristiyanlığın en karanlık devirlerini yaşadığı zaman vukû bulmuştur.

Dr. Johnson

* * *

Kur'ân'ın Cihanşümûl Hakikati: Kur'ân, Allah'ın Birliğine İnanmak Hakikat-i Kübrâsını İlân Eder

İngilizce-Arapça, Arapça-İngilizce lugatlerin muharriri Doktor City Youngest (Siti Yangest) Kur'ân hakkında şu sözleri söylüyor:

Kur'ân, insanların yed-i istifadesine geçen eserlerin en büyüklerinden biridir. Kur'ân'da, büyük bir insanın hayal ve seciyesi, en vâzih şekilde görülmektedir. Carlyle "Kur'ân'ın ulviyeti, onun cihanşümûl hakikatindedir." dediği zaman, şüphesiz, doğru söylemişti.

Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) doğruluğu, faaliyeti, hakikati taharride samimiyeti, sarsılmayan azmi, imanını, kendisini dinlemek istemeyenlere ezeli hakikati dinletmek yolundaki sebatı, bana kalırsa, onun, o cesur ve

Cihanşümûl: Dünya çapında, evrensel.

Ezeli hakikat: Zaman üstü, zamanları aşan hakikat, gerçek.

Hakikat-i kübrâ: Pek büyük hakikat.

Muharrir: Yazar.

Seciye: Karakter, huy, tabiat.

Taharri: Arama, araştırma.

Vâzih: Açık.

Yed-i istifade: Faydalanma imkanı, istifade eli.

azimkâr Peygamber'in hâtem-i risalet olduğunun en kat'î ve en emin delilleridir.

Kur'ân, akaid ve ahlâkın, insanlara hidayet ve hayatta muvaffakiyet temin eden esâsâtın mükemmel mecellesidir. Bütün bu esâsâtın üssü'l-esâsı; âlemin bütün mukadderâtını yed-i kudretinde tutan Zât-ı Kibriyâ'ya imandır.

Allah'ın birliğine iman etmek hakikat-i kübrâsını ilân ediyorken, Kur'ân, lisan-ı belâgatın en yükseğine ve nezâhetin şâhikasına varır. Kur'ân, Allah'ın iradesine itaati, Allah'a isyanın neticelerini izah ederken, insanların muhayyilesini elektrikleyen en seyyâl lisanı kullanır. Resûl-i Kibriyâ'ya teselli vermek ve onu teşvik etmek, yahut halkı sair peygamberlerin (*aleyhimüsselâm*) ahvâliyle, milletlerinin âkıbetiyle korkutmak icap ettiği zaman, Kur'ân'ın lisanını, en kat'î ciddiyeti almaktadır.

Akaid: İmana, inanca ait temel konular.

Esâsât: Esaslar, temeller.

Hâtem-i risalet: Peygamberliğe son mührü vuran, peygamberliğin son temsilcisi.

Lisan-ı belâgat: Edebî dil.

Muhayyile: Hayal gücü, düşünce tarzı.

Mukadderât: Kader, alın yazısı.

Nezâhet: Ahlâk yüceliği, temizlik, saflık.

Resûl-i Kibriyâ: Eşsiz büyüklük ve ululuk sahibi Cenâb-ı Hak'ın yüce Peygamberi (s.a.s.).

Seyyâl: Akıp giden, akıcı, berrak.

Şâhika: En yüksek yer, zirve.

Üssü'l-esâs: Ana esas, temel.

Yed-i kudret: Kudret eli.

Zât-ı Kibriyâ: Eşsiz büyüklük, ululuk sahibi Cenâb-ı Hak.

Mademki Kur'ân'ın, birbirine düşman kabileleri, yekdiğeriyle mücadele eden unsurları derli toplu bir millet haline getirdiğini, onları eski fikirlerinden daha ileri bir seviyeye yükselttiğini görüyoruz; o halde, belâgat-ı Kur'âniye'nin mükemmeliyetine hükmetmeliyiz. Çünkü Kur'ân'ın bu belâgatı, vahşî kabileleri medenî bir millet haline getirmiş, dünyanın eski tarihine yeni bir kuvvet ilâve etmiştir. Zaman ve mekân itibarıyla birbirinden çok uzak oldukları gibi, fikrî inkişaf itibarıyla da birbirinden çok farklı insanlara harikulâde bir hassasiyet ilham eden ve muhalefeti hayrete ve istihsana kalbeden Kur'ân, en şâyân-ı hayret eser tanınmaya lâyıktır. Kur'ân, beşerin mukadderâtıyla meşgul âlimler için tetebbua şâyân en faydalı mevzu sayılır.

Doktor City Youngest

* * *

Kur'ân'ın Lisanı, Nezâhet ve Belâgat İtibarıyla Nazirsizdir. Kur'ân, Bizatihî Muhteşem Bir Mu'cizedir

Kur'ân'ın mutaassıp münekkidi ve mütercimi Corselle (Korsel) diyor ki:

İnkişaf: Gelişme, ilerleme.

İstihsan: Beğenme, takdir etme.

Münekkid: Tenkitçi, tenkit eden.

Şâyân-ı hayret: Hayrete değer, hayret veren.

Tetebbu: Araştırma, inceleme.

Kur'ân, Arapça'nın en mükemmel ve pek mevsuk bir eseridir. Müslümanların itikadı veçhile bir insan kalemi, bu i'câzkâr eseri vücûda getiremez. Kur'ân, bizatihî daimî bir mu'cizedir; hem öyle bir mu'cize ki, ölüleri diriltmekten daha yüksektir. Bu mukaddes kitabın ta kendisi, menşeinin semâvî olduğunu isbata kâfidir. Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*), bu mu'cizeye istinaden, bir peygamber olarak tanınmasını istemiştir. Arabistan'ın çıplak ve kısır çölleri aydınlatan, şair ve hatiplere meydan okuyan Kur'ân bir âyetine bir nazire istemiş,¹ hiçbir kimse bu tahaddîye karşı gelememişti. Burada yalnız bir misal irad ederek bütün büyük adamların, Kur'ân'ın belâgatına baş eğdiklerini göstermek isterim:

Hazreti Muhammed'in (*aleyhissalâtü vesselâm*) zamanında, Arabistan şâirlerinin şehriyarı, şair Lebid idi. Lebid, Muallakât'tan birinin nâzımıdır. O zaman putperest olan Lebid, Kur'ân'ın belâgatı karşısında lâl kalmış, bu belâgatı en güzel sözlerle ifade etmişti. Kur'ân'ın belâgatı karşısında hayran kalan Lebid, müslümanlığı kabul etmiş,

¹ Bkz.: Tûr Sûresi, 52/33-34; Hûd Sûresi, 11/13-14; Yunus Sûresi, 10/38; Bakara Sûresi, 2/23

İ'câzkâr: Mu'cizeli.

Lâl kalmak: Dilsiz kalmak, hayranlıktan konuşamamak.

Mevsuk: Güvenilir, doğru.

Muallakât: Câhiliye döneminde

çok beğenilerek Kâbe'nin duvarına asılan yedi meşhur kaside.

Nâzım: Şâir, şiir yazar.

Şehriyar: Padişah, hükümdar.

Tahaddî: Meydan okuma.

Kur'ân'ın ancak bir peygamber lisanından duyulacağını söylemiştir.

Kur'ân'ın lisanı, belîğ ve harikulâde seyyâldir. Cenâb-ı Hakk'ın şân ve celâletini, azamet sıfatlarını ifade eden âyetlerin ekserîsi, müstesna bir güzelliği hâizdir. Kur'ân'ı bîtarafâne tercümeğe gayret ettimse de, kâilerim, Kur'ân'ın metnini sadâkatkârâne bir ifadeye muvaffak olamadığımı göreceklere. Bu kusuruma rağmen, kâiler tercümemde bahis mevzuu ettiğim muhteşem âyetlerin birçoklarını okuyacaklardır.

Corselle

* * *

Kur'ân, Beşeriyete İlâhî Bir Lütüftür. Kur'ân, Muzaffer Cumhuriyetler Meydana Getirmiştir

Kur'ân âyetlerini nüzûl tarihine göre tercüme ve tertip eden İngiltere'nin en mutaassıp papazlarından Rodwell (Radvel), şu hakikatleri itiraf ediyor:

Kur'ân, Arabistan'ın basit bedevîlerini öyle bir istihâleye uğratmıştır ki, bunların âdeta meşhur olduklarını zannedersiniz. Hristiyanların telâkkisine göre Kur'ân'ın nâzil

Bîtarafâne: Tarafsız bir şekilde.

Celâlet: Yücelik, ululuk, ihtişam.

İstihâle: Hâl, durum değişimi.

Kâri: Okuyucu.

Sadâkatkârâne: Sadâkatle, doğru bir şekilde.

olmuş bir kitap olduğunu söyleyecek olsak bile, Kur'ân putperestliği imha.. Allah'ın vahdâniyet akîdesini tesis.. cinlere, perilere, taşlara ibadeti ilgâ.. çocukları diri diri gömmek gibi vahşi âdetleri¹ izale.. bütün hurafeleri istîsal.. taaddüd-ü zevcâtı tahdit ile bütün Araplar için ilâhî lütuf ve nimet olmuştur.

Kur'ân bütün kâinatı yaratan, gizli ve âşikâr her şeyi bilen Kadîr-i Mutlak sıfatıyla Zât-ı Kibriyâ'yı takdis ve teb-cil ettiğinden, her sitâyîşe şâyândır. Kur'ân'ın ifadesi ve-ciz ve mücmel olmakla beraber, en derin hakikati, en kuvvetli ve mülhem hikmeti takrir eden elfaz ile söylemiştir. Kur'ân, devamlı memleketler değilse de, muzaffer cumhuriyetler vücûda getirmeye hâdim olacak esasları muhtevi olduğunu isbat etmiştir. Kur'ân'ın esaslarıyladır ki, fakr

¹ Bkz.: En'âm Sûresi, 6/140, 151; Nahl Sûresi, 16/58-59; İsrâ Sûresi, 17/31; Tekvîr Sûresi, 81/8-9. Ayrıca bkz.: Dârimî, *mukaddime* 1.

Elfaz: Lafızlar, kelimeler.

Hâdim: Hizmetkâr, hizmetçi.

İlgâ: Kaldırma, lağvetme.

İstîsal: Kökünü kazıma, söküp atma.

İzale: Giderme, yok etme.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten, mutlak ve sınırsız kudret sahibi Hz. Allah.

Mücmel: Ayrıntıya girmeyen, özet halinde.

Mülhem: İlham olunmuş.

Sitayiş: Övme, medhetme.

Taaddüd-ü zevcât: Çok eşlilik.

Tahdit: Bir sınır belirleme, sınırlandırma.

Takdis etmek: Mukaddes bilmek, Cenâb-ı Hakk'ın kusursuz, pâk ve her hususta noksansız olduğunu ifade etmek.

Takrir etmek: Belirlemek, yerleştirmek, ifade etmek.

Tebcil etmek: Yüceltmek.

Veciz: Kısa ve özlü.

ve sefaletleri ancak cehaletleriyle kabil-i kıyas olan, susuz ve çıplak bir yarımadanın sekeneşi, yeni bir dinin hararetli ve samimî sâlikleri olmuşlar, devletler kurmuşlar, şehirler inşâ etmişlerdir. Filhakika müslümanların heybetidir ki, Füstât, Bağdat, Kurtuba, Delhi, bütün Hristiyan Avrupa'yı titreten bir azamet ve haşmet ihraz etmişlerdir.

Rodwell

* * *

Müslümanlık, Dünyanın Kıvamı Olan Bir Dindir; Cihan Medeniyetinin İstinad Ettiği Temelleri Muhtevidir

Fransa'nın en mâruf müsteşriklerinden Gaston Care (Gaston Kar), 1913 senesinde Le Figaro Gazetesinde, yeryüzünden müslümanlık kalkacak olursa, müsâlemetin muhafazasına imkân olup olmadığı hakkında makaleler silsilesi yazmış ve o zaman bu makaleler Şark gazeteleri tarafından tercüme olunmuştu. Fransız müsteşriki diyor ki:

İhraz etmek: Erişmek, elde etmek, kazanmak.

Kabil-i kıyas: Kıyas edilmesi mümkün.

Müsâlemet: Barış, barışıklık.

Müsteşrik: Doğu milletlerinin din, dil, kültür ve tarihini araştıran kimse, şarkiyatçı, oryantalist.

Sâlik: Bir yola giren, bir yolda giden.

Sekene: Halk, ahali.

Yüz milyonlarca insanın dini olan müslümanlık, bütün sâliklerine nazaran, dünyanın kıvamı olan bir dindir. Bu aklî dinin menbaı ve düsturu olan Kur'ân, cihan medeniyetinin istinad ettiği temelleri muhtevidir. O kadar ki, bu medeniyetin İslâmiyet tarafından neşrolunan esasların imtizacından vücûd bulduğunu söyleyebiliriz.

Filhakika bu âlî din, Avrupa'ya, dünyanın îmarkârâne inkişafı için lâzım olan en esaslı kaynakları temin etmiştir. İslâmiyet'in bu fâikiyetini teslim ederek, ona medyun olduğumuz şükranı tanımıyorsak da, hakikatin bu merkezde olduğunda şek ve şüphe yoktur.

Fransız muharriri, daha sonra, Kur'ân'ın umumî müsâlemeti muhafaza hususundaki hizmetini bahis mevzuu ederek diyor ki:

İslâmiyet, yeryüzünden kalkacak ve bu suretle hiçbir müslüman kalmayacak olursa, barışı devam ettirmeye imkân kalır mı? Hayır, buna imkân yoktur!..

Gaston Care

* * *

Filhakika: Gerçekten, doğrusu.
İmarkârâne: İmar edici, mâmur hâle gerirci.

İmtizac: Karışma, birleşme, uyuşma.
Kıvam: Direk, dayanak.

Kur'ân Bütün Dinî Kitaplara Fâiktir

Alman âlimlerinden ve müsteşriklerinden Jochahim du Rulpp (Yoahim dü Raf) Kur'ân'ın sıhate verdiği ehemmiyetten bahsederken şu sözleri söylüyor:

İslâmiyet'in, şimdiye kadar Avrupa muharrirlerinden hiçbirinin nazar-ı dikkatini celbetmeyen bir safhasını bahis mevzuu etmek istiyorum. İslâmiyet'in bu safhası, onun sıhhati muhafaza için vukû bulan emirleridir. Evvelâ şunu itiraf etmek lâzımdır:

Kur'ân, bu nokta-yı nazardan bütün dinî kitaplara fâiktir. Kur'ân'ın tarif ettiği basit, fakat mükemmel sıhî kaideleri nazar-ı dikkate alırsak, bu mukaddes kitap sayesinde, bütün dünyanın bazı kısımlarıyla, haşerat mahşeri olan Asya'nın müthiş bir tehlike olmaktan kurtulduğunu görürüz. Müslümanlık nezâfeti, temizliği, nezâheti bütün sâliklerine farzetmekle, birçok tahripkâr mikropları imha etmiştir.

Jochahim

* * *

Kur'ân Âyetleri İslâmiyet'in Muhteşem Bünyesinde Altın Bir Kordon Gibi İşlenmiştir

Sembires Encyclopedia namıyla intişar eden İngilizce muhitü'l-maarifte, müslümanlıktan şu suretle bahsolunmaktadır:

Muharrir: Yazar.

Muhitü'l-maarif: Marifet okyanusu, ilim ansiklopedisi.

İslâm Peygamberi'nin seciyesini aydınlatan Kur'ân âyetleri, son derece mükemmel ve son derece müessirdir. Bu kısım âyetler, müslümanlığın ahlâkî kaidelerini ifade eder. Fakat bu kaideler, bir-iki sûreye münhasır değildir. Bu âyetler, İslâmiyet'in muhteşem bünyanında, altından bir kordon gibi işlenmiştir. İnsafsızlık, yalancılık, hırs, israf, fuhuş, hıyanet, gıybet, bunların hepsi Kur'ân tarafından en şiddetli surette takbih olunmuş ve bunlar reziletin tâ kendisi tanınmıştır.

Diğer taraftan, hüsn-ü niyet sahibi olmak, başkalarına iyilik etmek, iffet, haya, müsamaha, sabır ve tahammül, iktisat, doğruluk, istikamet, sulh-perverlik, hakperestlik, her şeyden fazla Cenâb-ı Hakk'a itimat ve tevekkül, Allah'a itaat... Müslümanlık nazarında hakikî iman esasları ve hakikî bir müminin başlıca sıfatları olarak gösterilmiştir.

* * *

Resûl-i Ekrem İdrak ve Şuur Timsâlidir

Profesör Edward Monte, "Hristiyanlığın İntişarı ve Hasmı Olan Müslümanlar" unvanlı eserinin 17 ve 18'inci sayfalarında diyor ki:

Bünyan: Bünye, yapı.

Takbih: Kınama, çirkin bulma.

Rasyonalizm, yani “akliye” kelimesinin müfâdını ve tarihî ehemmiyetini tevsî edebilirsek, müslümanlığın akli bir din olduğunu söyleyebiliriz. Akıl ve mantık mısdâkıyla akaid-i diniyeyi muhakeme eden mektep, rasyonalizm kelimesinin, İslâmiyet’e tamamıyla mutâbık olduğunu teslim etmekte tereddüt etmez.

Resûl-i Ekrem şuur ve idrak timsâli olduğu, dimağının iman ışıkları ve kâmil bir yakîn ile pür-nur olduğu muhakkaktır. Resûl-i Ekrem, muasırlarını aynı heyecanla alevlemiş, bu sıfatlarla teçhiz etmiştir. Hazreti Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*), başarmak istediği ıslahatı, ilâhî bir vahiy olarak takdim etmiştir. Bu, ilâhî bir vahiydir. Hazreti Muhammed’in (*aleyhissalâtü vesselâm*) dini ise akıl kaidelerinin ilhamlarına tamamıyla muvâfıktır.

Ehl-i İslâm’a göre İslâmiyet’in esas akaidi, şu suretle hülâsa olunabilir:

Allah birdir, Muhammed (*aleyhissalâtü vesselâm*) O’nun peygamberidir. Filhakika, İslâmiyet’in esaslarını sükûnetle

Akaid-i diniye: Dinî inançlar, iman esasları.

Mısdâk: Bir şeyin doğru yada yanlış olduğunu ayırt etmeye yarayan kriter, kıstas.

Muhakeme etmek: Değerlendirmek, sorgulamak.

Müfâd: İfade ekilen mana, anlam.

Techiz etmek: Hazırlamak, donatmak.

Tevsî etmek: Genişletmek.

Yakîn: Kesin bilgi.

ve derin bir teemmülle tetkik ettiğimiz zaman, bunların, Allah'ın birliğine ve Muhammed'in (*aleyhissalâtu vesselâm*) risaletine, sonra haşir ve neşre ve itikada müntehî olduklarını görürüz. Bizzat dinin esasları tanınan bu iki akîde, bütün dindar insanlarca akıl ve mantığa müstenid telâkki olunmakta ve bunlar Kur'ân'ın akîdelerinin hülâsası bulunmaktadır.

Kur'ân'ın ifadesindeki sadelik ve berraklık, müslümanlığın intişar ve îtilâsını bilâ-tevakkuf temâdi ettiren sâik, kuvvet olmuştur. Resûl-i İslâm tarafından tebliğ olunan mukaddes tâlimatın cihanşümûl terakkisine rağmen, müslümanların ilham kaynağı ve en kuvvetli ilticagâhı Kur'ân olmuştur. En takdiskâr ve kanaat-bahş bir lisanla, başka bir kitab-ı münzelin tefevvuk edemeyeceği bir ifade ile takrir eden kitap, Kur'ân'dır. Bu kadar mükemmel

Bilâ-tevakkuf: Durmadan, duraksamadan.

İlticagâh: Sığınma yeri, sığınak.

İntişar: Yayılma.

İtilâ: Yükselme, yücelme.

Kanaat-bahş: Kanaat veren, ikna eden.

Kitab-ı münzel: Vahiy yoluyla indirilen kitap.

Müntehî olmak: Son bulmak, neticelenmek.

Müstenid: Dayalı, dayanan.

Sâik: Sebep, faktör.

Takdiskâr: Mukaddes bilen, kutsal kabul eden.

Takrir etmek: Ders vermek, anlatmak.

Teemmül: Etraflıca, iyice bakma, düşünme.

Tefevvuk etmek: Üste çıkmak, üstün olmak.

Temâdi ettirmek: Devam ettirmek, sürdürmek.

Terakki: Gelişme, ilerleme, yükselme.

ve esrarengiz, her insanın tetkikine bu kadar açık olan bir din, muhakkak, insanları kendisine meclûb eden i'câzkâr kudreti hâizdir. Müslümanlığın bu kudreti hâiz olduğunda şüphe yoktur.

Edward Monte

* * *

Daha bu çeşit meşhur çok feylesoflar var. Kur'ân'ı tam tasdik ve takdir etmişler...

Said Nursî

Hâiz: Sahip, elde etmiş.
İ'câzkâr: Mu'cizeli.

Meclûb etmek: Tutkun hâle getirmek, kendine bağlamak.

Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler

Ahmed İbn-i Hanbel, Ebû Abdullah eş-Şeybânî (164-241 h.);

Müsned, I-VIII, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

_____; ***ez-Zühd***, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1398 h.

Aliyyülkârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed

(v. 1014/1606); ***el-Esrâru'l-merfûa fi'l-ahbâri'l-mevdûa***,

[Tahkik: Muhammed b. Lütfi Sabbâğ], el-Mektebü'l-İslâmî,

Beyrut, 1406.

Beyhakî, Ebûbekir Ahmed b. el-Hüseyn (384-458 h.); ***es-***

Sünenü'l-kübrâ, I-X, Mektebetü dâri'l-bâz, Mekke,

1414/1994.

_____; ***Şuabü'l-iman***, [Tahkik: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-

Zağlûl], I-IX, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1410/1990.

Buharî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); ***Sahîhu'l-***

Buharî, I-VIII, el-Mektebetü'l-İslâmîyye, İstanbul, 1979.

Busayrî (el-Bûsirî), Muhammed İbn-i Said İbn-i Hammad İbn-i

Muhsin (v. 316/929); ***Kasîde-i Bürde***, [Terceme ve Şerh:

Abidin Paşa, Terceme: Ömer Faruk Harman], Elif Ofset,

İstanbul, 1977.

- Dârakutnî**, Ebu'l-Hasan Ali İbn-i Ömer (306-385 h.); **Sünenü'd-Dârakutnî**, I-IV, [Tahkik: es-Seyyid Abdullah Haşim Yemânî el-Medenî], Dâru'l-ma'rife, Beyrut, 1386/1966.
- Dârimî**, Abdullah b. Abdîrahmân (181-255 h.); **Sünen**, I-II, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1407/1987.
- Deylemî**, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şhredâr (445-509 h.); **el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb**, [Tahkik: Muhammed es-Sâid Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1986.
- Ebû Davud**, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); **Sünen**, [Tahkik: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], I-IV, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.
- Ebû Nuaym**, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); **Hilyetü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ**, I-X, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut, 1405 h.
- Ebu's-Şeyh**, Abdullah İbn-i Muhammed İbn-i Cafer İbn-i Hayyan el-Esbahânî (274-369 h.); **el-Azame**, [Tahkik: Rızaullah İbn-i Muhammed İdris el-Mübarekfûrî], I-V, Dâru'l-âsime, Riyad, 1408 h.
- Gazâlî**, Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammed (450-505 h.); **İhyâu ulûmi'd-dîn**, I-IV, Dâru'l-mâriفة, Beyrut, tsz.
- Hâkim**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî (321-405 h.); **Müstedrek ale's-Sahîhayn**, I-V, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut, 1411/1990.

İbn-i Arabî, Muhammed b. Ali Muhyiddîn (v. 638 h.); *el-Fütühâtü'l-Mekkiyye*, I-VIII, el-Meclisü'l-a'lâ li's-sekâfe, Kahire, 1403/1983.

İbn-i Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn-i Ömer İbn-i Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, I-IV, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.

İbn-i Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *Sünen*, I-II, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

Mer'î b. Yûsuf (v. 1033); *Ekâvîlü's-sikât fi te'vîli'l-esmâi ve's-sifât, Müessesetü'r-risâle*, Beyrut, 1406 h.

Münâvî, Muhammed Abdürraûf b. Ali (v. 1031/1622); *Feyzu'l-kadîr şerhu Camii's-sağîr*, I-VI, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, I-V, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünenü'l-kübrâ*, [Tahkik: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî], I-VI, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1991.

Sağânî, Ebu'l-Fezâil Radiyyüddin Hasan İbn-i Muhammed İbn-i Hasan (v. 650/ 1252); *Mevzûâtü's-Sağânî*, [Tahkik: Necm Abdurrahman Halef], Dâru'l-Me'mûn li't-türas, Dimaşk, 1405/1985.

Sehâvî, Ebu'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Abdirrahman (v. 902/1497); *el-Makâsîdü'l-hasene*; Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, Beyrut, 1399 h.

Serahsî, Ebû Bekr Muhammed b. Ebî Sehl; *Mebûsût*, I-XXX, Dâru'l-mârife, Beyrut, 1406 h.

Şevkânî, Muhammed İbn-i Ali İbn-i Muhammed (1173-1250 h.); *el-Fevâidü'l-Mecmûa fi'l-ehâdisi'l-mevdûa*, [Tahkîk: Abdurrahmân b. Yahyâ el-Muallimî el-Yemânî], el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1392 h.

Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemül-evsat*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefî], I-X, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

_____ ; *el-Mu'cemüs-sağîr*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefî], I-II, el-Mektebu'l-İslâmî / Dâru Ammân, Beyrut/Amman, 1405/1985.

Taberî, Muhammed İbn-i Cerîr İbn-i Yezîd İbn-i Hâlid (224-310 h.); *Câmiu'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*, I-XXX, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1405 h.

Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa (209-279 h.); *el-Câmiu's-sahîh*, I-V, Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Zehebî, Şemsüddîn Muhammed Ahmed (v. 748/1347); *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, I-XXIII, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1413 h.

Şahıslar

Abdülkadir Geylânî

1077'de Hazar Denizi'nin güneybatısındaki Gilân eyalet merkezine bağlı Neyf köyünde doğdu. Küçük yaşta babasını kaybeden Abdülkadir'in bütün gayesi tahsiline devrin en önemli ilim ve kültür merkezi olan Bağdat'ta devam etmekte. On sekiz yaşına gelince annesinden izin alarak bir kafileye katılıp Bağdat'a gitti. Orada hadis, fıkıh, edebiyat okudu. Bu arada Bağdat mutasavvıflarıyla yakın dostluklar kurup tasavvufa intisap etti. Medresede hadis, tefsir, kıraat, fıkıh ve nahiv gibi ilimleri okuttu ve vaaz vermeye başladı. Ancak bir süre sonra bütün bunları bırakarak inzivaya çekildi. 1166'da vefat eden Abdülkadir Geylânî Hazretleri'nin tasavvufu, şeriata ve dinin zahiri hükümlerine titizlikle bağlı kalma esasına dayanır. O, her an Kur'ân ve hadislere uygun hareket etmeyi şart koşar. Ona göre bir zâhidin hayatında görülebilecek deruni hâller dini ölçülerin dışına taşmamalıdır. Gerek vaazlarında gerekse eserlerinde son derece sade bir üslup kullanan Abdülkadir Geylânî'nin verdiği vaazları dinlemek için yetmiş bin kişinin Bağdat'a geldiği rivayet edilir. Daha hayatta iken

kendisinden birçok keramet nakledilmeye başlanmıştır. Kendi adıyla anılan Kâdiriyye tarikatı bütün İslâm Âlemi'ne yayılmıştır. En önemli eserleri olarak “Gunye”, “Fütuhu'l-Gayb” ve “Fethu'r-Rabbânî” sayılabilir.

Ahmed Rifâî

Dört büyük “kutub”dan biri kabul edilen Ahmed Rifâî, Rifaiyye tarikatının kurucusudur. 1118’de, Bağdat’la Basra arasında kalan Batâih bölgesinde Ümmüabîde köyünde doğdu. Yedi yaşında iken babasını kaybeden Ahmed Rifâî’yi, devrin büyük sufilerinden dayısı Mansur Batâihî himayesine aldı. Kur’an öğrenimini ve hıfzını tamamladıktan sonra, devrin alim ve mutasavvıflarından Ali Ebü'l-Fazl el-Vasîtî ve diğer bazı alimlerden İslâmî ilimleri öğrendi. Vâsîtî ona icazet verdi ve hırkasını giydirdi. “Herkes üstadıyla ben ise talebem Rifâî ile iftihar ederim” diyen Vâsîtî, zahir ve batın ilimlerine sahip bir alim ve sufi olduğunu belirtmek üzere ona “ebü'l-âlemeyn” (iki âlemin üstadı) ünvanını verdi. Ahmed Rifâî, Vasîtî’nin ölümünden sonra dayısı Mansur Batâihî’nin terbiye ve irşad halkasına girdi. Rifâî’ye hilafet ve “şeyhü’ş-şüyuh” ünvanını vererek kendisine bağlı bütün tekkelerin şeyhliğini de tevdi eden Batâihî, Ümmüabîde’deki tekkeye yerleşip müridlerin irşad ve terbiyesiyle meşgul olmasını istedi.

Bütün kaynaklar Ahmed Rifâî'nin pek çok müridi olduğunu, tekkesine her gün binlerce kişinin geldiğini, sabah-akşam bunlara yemek verildiğini yazar. Tekkesinin vakıf, hediye ve bağış yoluyla çok büyük geliri olduğu da ifade edilmektedir. Kaynaklar onu alim, muhaddis, Şafîî fakihi ve müfessir bir sufi olarak tanıtır. Onun tasavvuf anlayışına göre İslam, "zâhir" ve "bâtın"ı ile bir bütündür. Bâtın, zâhir özü, zâhir bâtının zarfıdır; zâhir olmasa bâtın da olmazdı. Kalp cesetsiz olmaz, kalbi olmayan ceset ise çürür. Tasavvuf bâtın ilmidir. Derviş olmak için toplumdan uzaklaşmak gerekmez. Müridler dünyevî meşguliyetlerini terketmeksizin, helal ve harama dikkat ederek ve gafletten uzak kalmak suretiyle hak yolunda ilerleyebilirler. Tasavvuf baştan sona "edep"ten ibarettir ve bütün edepler Peygamber Efendimiz'in (sas) sünnetine tabi olarak elde edilir.

Kaynakların zül, meskenet, fakr, inkisar ve tevazu sahibi olarak tanıttıkları Ahmed Rifâî, Allah'a bu faziletlerle vasıl olduğunu, bunları tasavvufî yolunun birer esası olarak tercih ve tesbit ettiğini söyler. Menkıbeleri içinde onun fevkaledede tevazuunu gösteren bir çok hikaye yer almaktadır. Menâkıbnamelerin, birkaç keramet istisna edilirse hemen hemen daima onun ahlakını ve insanî münasebetlerdeki tevazuunu gösteren hikayelere yer vermeleri dikkat çekicidir. Bu menkıbeler ve eserlerinde ifade edilen

fikirler, onun sufi şahsiyeti ve tarikat pirleri arasındaki özelliklerini ortaya koyan ana çizgilerdir. 1182'de vefat eden Ahmed Rifâî'nin türbesi Bağdat'ın güneyinde Vâsit yakınlarındadır.

Bayezid Bistâmî

İlk büyük mutasavvıflardan kabul edilen Bayezid Bistâmî, İran'ın Horasan eyaletinde bulunan Bistam kasabasında doğmuştur. Bayezid, tasavvuf tarihinde sekr, fenâ, tevhid, mirac gibi konulardaki sözleri ile tanınır. Esasında onun sekr dediği cezbe ve vecd hâlinde söylediği şeyler açıklanmaya ve yoruma muhtaçtır. Şu kadar var ki hadis, fıkıh ve kelam âlimlerinden çoğu Bayezid'in bazı sözlerini doğru bulmamakla birlikte sekr hâlinden dolayı kendisini mazur görmüşlerdir. Kendisinden pek çok keramet ve keşf hâli nakledilen Bayezid olağanüstü hâllere önem verilmesini istemezdi. “Falan kişi tayy-ı mekan ediyor” denilince, “Allah'ın lanetlediği şeytan ile leş yiyen kargalar da aynı şeyi yapıyor” der; “Falan zât su üzerinde yürüyor” denilince, “Balıklar da aynı işi yapıyor” diyerek bunları önemsemediğini göstermiş ve aslolanın şeriatın hükümlerine bağlı kalmak olduğuna işaret etmişti. O, şer'î edeplerden birine aykırı davranan kişiye Allah'ın velilik sırrını emanet etmeyeceğini söylerdi. Yaşadığı dönemde çevresindekiler

üzerinde derin tesirler bırakmış olan Bayezid'in kendisinden sonra Tayfuriyye veya Bistamiyye adı verilen tasavvuf cereyanları doğmuştur.

Ceylan Çalışkan

1929 yılında Emirdağ'da dünyaya geldi. Üstad Hazretleri, 1944 yılında Emirdağ'a geldiğinde Çalışkan ailesi onun yardım ve hizmetine koşmuştu. İşte bu kahraman ailenin ferdlerinden biri olan Ceylan Çalışkan Beyefendi de kendini Üstad'a vakfetmiş, bütün hayatını iman ve Kur'an hizmetine adanmış talihlilerden biriydi. Üstad Hazretleri, yazdığı bir mektupta şöyle der: "*Ceylân! Sen bahtiyardın ki, bu acib zamanda Risale-i Nur'un ehemmiyetli bir hizmeti ve onun mane'î hazinesinin bir anahtarını aldın. Benim de anahtarımı aldın. Ve küçük bir Abdurrahman ve küçücük bir Husrev namını aldın. Bu kudsî ve ehemmiyetli vazifeye lâayık olacağını gayet kuvvetli bir sadakat ve metanet ve ihtiyat ile isbat edersin.*"

İman yolunda bir çok kere tevkif edilen, değişik sıkıntı ve musibetlere maruz kalan Ceylan Çalışkan Beyefendi, 1963 yılında İstanbul'da geçirmiş olduğu bir trafik kazası neticesinde Hakk'ın rahmetine kavuşmuştur.

Cüneyd-i Bağdadî

Tasavvuf sahasının önde gelen şahsiyetlerinden, ilk dönem sufiliğin en güçlü temsilcilerinden biridir. Bağdat'ta doğdu ve orada yaşadı. Doğum tarihi belli değildir. Küçük yaşta tahsile başladı. Bir taraftan fıkıh, hadis.. gibi şer'i ilimleri okurken diğer taraftan sufilerin sohbetinde bulundu. Başta dayısı olmak üzere çevresinde büyük sufilerin bulunması, onun küçük yaşta tasavvufa yönelmesine sebep olmuştur denilebilir. Şer'i ilimlerde iyice derinleştikten sonra kendini zühd, ibadet ve tasavvufa verdi. Bununla birlikte şer'i ilimlerle de sürekli meşgul oldu. Cafer el-Hundî'nin "Hal ile ilmi Cüneyd kadar mükemmel bir şekilde kendisinde birleştiren başka bir sufi görmedim. Onu gören, halinin ilminden üstün; konuşmasını dinleyen, ilminin halinden üstün olduğu kanaatine varırdı." demesi ilim ve tasavvuftaki mertebesini göstermektedir. Bundan dolayı "tâvûsü'l-ulema" ve "seyyidü't-taife" gibi unvanlarla anılırdı. Birçok ünlü Hz. Cüneyd'in sohbetinde bulunmuş, onun müridi ve halifesi olmuştur. Bu sebeple tarikatların tamamına yakın kısmı silsilelerinde Hz. Cüneyd'e yer verirler. Tasavvuf terimlerini, usul ve esaslarını tesbit ederek tasavvufun ortaya çıkışını sağlayan büyük sufilerden biri olan Cüneyd-i Bağdadî hazretleri 297 yılında Hakk'ın rahmetine kavuşmuş, yaklaşık 60.000 kişinin kıldığı cenaze namazının ardından Bağdat'ın Şünuziye Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Ebû Hanife (İmam Âzam)

Hanefî mezhebinin imamı, İslâm'da hukukî düşünce- nin ve içtihat anlayışının gelişmesinde önemli payı olan büyük müçtehit, âlim, ârif ve sûfidir. İmam Âzam sıfatıyla da şöhret bulmuştur. "Büyük imam" anlamına gelen "İmam Âzam" sıfatının ona verilmesi, çağdaşları arasında seçkin bir yere sahip bulunması, hukukî düşünce ve içtihat metodunda belli bir çığır açması, döneminden itibaren birçok fakihin onun görüşleri ve metodu etrafında kümelenmiş olması gibi sebeplerle açıklanabilir. Ticaretle uğraşan varlıklı bir ailenin çocuğu olan Ebû Hanife, 699'da Kûfe'de doğdu. Küçük yaşlarda Kur'ân'ı ezberledi. Önce akâid ve cedel ilmini öğrenmeye başlayan, giderek bu ilimde belli bir mesafe alan İmam Âzam, dönemdeki inkarcı ve bid'atçılarla münakaşa ve münazara- da bulunmuştur. Bu münakaşalarla Efendimiz'den saha- beye ve sonraki nesillere intikal eden ve o dönem müs- lümanların çoğunluğunca da benimsenen itikadî esasla- rı savunmayı gaye edinmiştir. Onun bu alandaki görüşle- ri, zamanla daha belirgin hâle gelecek olan Ehl-i Sünnet anlayışının şekillenmesine önemli ölçüde yardımcı olmuş- tur. Fıkıhta ve bilhassa amelî fıkıhta derinleşmesi ise, ken- di döneminde Kûfe re'y ekolünün üstadı kabul edilen Hammad b. Ebû Süleyman'ın öğrencisi olduktan sonra

gerçekleşir. İmam Âzam'ın "Biz önce Allah'ın kitabında olanı alırız. Onda bulamazsak Hz. Peygamber'in sünnetine bakarız. Orada da bir şey bulamazsak ashabın ittifak ettiğini benimseriz, ihtilaf etmişlerse dilediğimizin görüşünü alırız. Başkalarının görüşlerini onlara tercih etmeyiz. Ancak tâbiîn âlimlerine gelince onların içtihatlarına bağlı kalmayız. Onlar gibi biz de içtihatla bulunuruz. Aralarında müşterek illet bulununca bir hükmü diğerine kıyas ederiz" sözünden içtihat metodu anlaşılmaktadır. Zaten sahabeden itibaren İslâm âlimleri az veya çok bu metodu kullanmışlardır. İmam Âzam'da göze çarpan farklılık kıyası belli bir sistem ve kurala bağlamak, onu sıkça kullanmak ve henüz vuku bulmamış hâdiselere de uygulamaktan ibarettir. Kaynaklar onun kanaatkâr, cömert, güvenilir, âbid ve zâhid bir kişi olduğunda, bütün ticari işlem ve beşerî ilişkilerinde bu özelliklerinin açıkça görüldüğünde görüş birliği içindedir. Derin fıkıh bilgisinin yanı sıra, inandığını ve doğru bildiğini söylemekten ve onun mücadelesini vermekten çekinmeyen güçlü bir ideal ve cesarete de sahipti. Hakikati aramada ve takip etmede son derece samimi olan İmam Âzam başkalarının görüşlerine karşı hoşgörülü olmuş, kendi içtihadının doğruluğunda ısrar eden ve onu tartışmaya imkân vermeyen bir taassup göstermemiştir. Müzakere sonunda ulaştığı netice için, "Bizim kanaatimiz ve ulaşabildiğimiz en güzel görüş budur. Bundan

daha iyisini bulan olursa şüphe yok ki doğru olan onun görüşüdür” diyerek hem diğer görüşlere müsamaha ile bakar, hem de ilmî araştırmayı sürdürmeyi teşvik ederdi. İlim, takva, cömertlik, edep, tevazu, cesaret gibi vasıflar bakımından eşine ender rastlanan bir âlim olarak tarihe geçen İmam Âzam Hazretleri, 767 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.

Ebu'l-Hasan Şâzilî (1197-1258)

Kuzey Batı Afrika'da Şâzil köyünde doğdu. Medrese ilimlerini tahsil etti. Kendisini ilme vakfeden Şâzilî Hazretleri'nin, bu çalışmaları sebebiyle ağır göz hastalığına tutulduğu rivayet edilir. Yaptığı davet faaliyetleri neticesinde Mısır'a göç etmek zorunda kaldı. Burada vaz ve sohbetleriyle birçok kişinin kalb ve ruh dünyasına hitap etti. Şâzilî Hazretleri, tasavvufun, şekil, kıyafet gibi yönlerine önem vermeden iman, ahlak ve aşk üzerinde durmuştur. Kendi adına nisbetle oluşan Şâziliye tarikatı, Mısır merkez olmak üzere Kuzey Afrika'nın hakim tarikatıdır. Kuzey Afrika'daki sömürge devletlerinin istiklal mücadelelerinde Şâzilîler mühim rol oynamıştır. Şâziliye tarikatının İstanbul'da da üç tekkesi vardı. Sultan II. Abdülhamid Han Hazretleri de bir Şâzilî şeyhine intisap etmişti.

Hüsrev Altınbaşak

Bediüzzaman Hazretleri tarafından “Nur’un en has ve kahraman bir talebesi” olarak takdir edilen ve onun ilk talebelerinden biri olan muhterem Hüsrev Altınbaşak, 1899’da Isparta’da doğdu. Eskişehir, Denizli ve Afyon hapis-hânelerinde Üstad’la beraber bulundu. Ömrünü iman hizmetlerine adadı, bilhassa Risale-i Nur’un Kur’ân hattıyla yazılıp çoğaltılmasında büyük hizmetlerde bulundu. Üstad’ının işaret ve teşvikiyle Allah lâfz-ı celilinin alt alta aynı hizada yer aldığı tevâfuklu Mushaf-ı Şerif’i yazan Nur’un bu has ve kahraman talebesi 1977 yılında vefat etmiştir.

İmam Gazâlî

Eş’arî kelamcısı, Şafiî fakihi, tasavvuf ehli, felsefeye yönelttiği eleştirilerle tanınan İslam düşünürüdür. 1058’de İran’ın Horasan bölgesindeki Tus’ta (bugünkü Meşhed) doğdu. Okuma-yazma, Kur’an ezberi, dil bilgisi, aritmetik gibi alanlarda dönemin geleneksel ilk öğrenimini babasının yakın sufî bir dostundan aldı. Nişabur’daki Nizamiye Medresesi’ne girmesi ve orada dönemin en tanınmış kelam alimi olan İmamü’l-Haremeyn el-Cüveynî’nin öğrencisi olması eğitim-öğretiminde dönüm noktası oldu.

Cüveyni'nin ölümünden sonra büyük devlet ve siyaset adamı Nizamülmülk'le görüşmesi ise hayatında yeni bir dönemin açılmasını sağladı. Nizamiye medreselerinde müderrislik makamına kadar ulaşan Gazâli burada kelam, felsefe, Batınlık ve tasavvuf hakkında uzun soluklu araştırma ve çalışmalarda bulundu. Akli, duyuları, tecrübe ve sezgiyi bilginin başlıca kaynakları kabul etmekle beraber, akli aşan hakikatleri ancak vahiyle öğrenilebileceğini belirten Gazâli, filozoflara karşı verdiği mücadele ile İslam düşünce tarihinde önemli bir konuma sahiptir. 1111 yılında vefat etmiştir.

İmam Rabbânî

Müceddid-i Elf-i Sâni (hicrî II. Bin yılın müceddidi) unvanıyla da tanınmaktadır. 1563'te Doğu Pencap'taki Sirhind'de (Serhind) doğdu. Öğrenime babasının yanında başladı. Medresede tefsir, hadis yanında aklî ilimler tahsili de aldı. Hacca giderken Delhi'de Nakşibendiyye tarikatını Hindistan'da yayan Hâce Bâkibillah ile karşılaştı. Teklifini kabul ederek bir süre yanında kaldı, sonra ona intisap etti. Kısa bir müddet sonra da onun en önemli bir halifesi konumuna geldi. Kendi ifadesiyle Nakşibendiyye tarikatına intisap etmesi onun bütün ruhî terakkisinin temelini oluşturdu.

Yaşadığı dönem ve coğrafyada İslâm inançları hürfe ve bâtil inançlarla karıştırılmak isteniyordu. Hint kıtasında Babürlü Ekber Şah eliyle bir devlet politikası olarak bütün dinleri birleştirme gibi bir hedef doğrultusunda İslâmî inançların tahrif ve değiştirilme tehlikesi söz konusuydu. İşte İmam Rabbânî bu bâtil hareketlere karşı sahil İslâm inancının yerleşmesi için büyük gayret ve çalışmalarda bulundu ve tarihe II. bin yılın müceddidi olarak geçti. 1624'te vefat eden İmam Rabbânî'nin en önemli eseri Mektubat'tır. İmanın yakîn derecesine erdirilmesi, insanın ihsan derecesine yükseltilmesi, İslâm'ın insana sevdirmesi vb. konularda İmam Rabbânî'nin görüşlerini yansıtan bu eser, 536 mektubun derlenmesiyle meydana gelmiştir. Birkaçı dışında bütün mektuplar Farsça yazılmış ancak gerek el yazması, gerekse matbu olarak Arapça tercümesiyle İslâm âleminde geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmıştır.

İmam Şâfiî

İslâm dünyasının ikinci büyük mezhebi olan Şâfiî mezhebinin kurucusu. 767'de Gazze'de doğmuş olmakla birlikte, babasının vefatı dolayısıyla henüz iki yaşında iken annesi tarafından Mekke'ye getirildi. Küçük yaşta Kur'ân'ı ezberledi.

Fasih Arapça konuşan Huzeyl kabilesi arasında şiir ve edebiyat öğrendi. O dönem Mekke müftisinden ders aldı. Henüz 15 yaşında iken Mekke müftisinin yanında fetva verecek konuma geldi. Sonra Medine'ye gitti. Orada müçtehit İmam Mâlik İbni Enes'ten fıkıh ve hadis dersi aldı. Sufyan b. Uyeyne, Fudayl b. İyaz, amcası Muhammed b. Şâfiî ve başkalarından hadis rivayet etti. 820'de vefat eden İmam Şâfiî, mutlak bir müçtehit olup, fıkıh, hadis ve usûlde imamdı. "Er-Risale" adlı eseriyle ilk olarak fıkıh usûlü konularını ele alan Şâfiî, bu eseriyle fıkıh usûlünün de kurucusu sayılmıştır. Mısır'daki görüşlerini kapsayan "el-Ümm" adlı eseri de en önemli eserlerinden birisi kabul edilir.

Mevlânâ Celâleddin Rumî (1207 – 1273)

Horasan'ın Belh şehrinde doğdu. Beş yaşında iken babasıyla birlikte Belh'ten çıkıp hacca gitti. Bir müddet seyahat ettikten sonra Anadolu'ya gelip Erzincan ve Karaman'da oturdu ve nihayet Konya'ya yerleşti. Kendisine Rumî denilmesi o vakit (Diyar-ı Rum) tabir edilen Anadolu'ya yerleşmiş olmasındandır. Konya'da yüzlerce talebesi olan ve o dönemin önde gelen âlimlerinden olan Mevlânâ, Şems Tebrizî ile tanıştıktan sonra tasavvufa yöneldi. Çeşitli eserleri içinde en meşhuru "Mesnevî" adlı eseridir.

Muhyiddin İbn-i Arabî

İslâm düşünce ve tasavvuf tarihinde önemli bir yeri olan Muhyiddin İbn-i Arabî Hazretleri, 1165 yılında Endülüs'ün güneydoğusunda bulunan Mürsiye'de doğdu. İbnü'l-Arabî olarak tanınmakta olup tasavvuftaki otoritesine istinaden "Şeyhü'l-Ekber", dinî ilimlerdeki vukufiyeti ve mücceddidiğinden dolayı da "Muhyiddin" lâkaplarıyla anılmaktadır. Sekiz yaşına gelinceye kadar Mürsiye'de kaldı. Daha sonra ailesi ile birlikte Endülüs'ün başşehri olan İşbiliye'ye göç etti. Endülüs idaresi o sıralarda ilim ve irfana çok önem verdiğiinden, başşehir önemli bir kültür merkezi hâline gelmişti. Böylece buraya gelmiş bulunan âlim ve filozoflardan istifade etme imkânını buldu. İbn-i Arabî ilk Kur'ân derslerini tarikat mensubu olan Ebû Abdullah el-Hayyat adlı kişiden aldı. Uzun bir süre zâhiri ilimlerle uğraştıktan sonra mânevî ilimlere ağırlık vermeye başladı. Yirmi altı yaşlarında bulunduğu sırada Sebte, Fas ve Tilimsan ve oradan da Tunus'a giderek buralardaki tasavvuf erbabı kişilerle görüştü. İki yıl geçtikten sonra tekrar İşbiliye'ye döndü. Diğer yandan bir kaç kez gittiği Fas'ta yaklaşık dört yıl kaldı. 1200 tarihinde Mekke'ye giderek ilk defa hac farızasını yerine getirdikten sonra geri döndü. Bilahare tekrar hac farızası için Mekke'ye uzun bir yolculuktan sonra ulaştı ve yol güzergahındaki bazı kabirleri ziyaret etti. Mekke'ye vardıktan sonra uzun bir süre

burada kaldı. Fütuhat-ı Mekkiye adlı eserini ilk defa burada kaleme almaya başladı. Buradan ayrıldıktan sonra Bağdat ve Musul'a gitti. Musul'da yaklaşık bir yıl kaldıktan sonra Urfa, Diyarbakır, Sivas ve Malatya'yı da ziyaret etti. Bir ara Konya ve diğer bazı yerlere de gittikten sonra Malatya'ya döndü. Dımaşk'a gidip yerleştikten sonra 1240'da Benîzekilerin mâlikânesinde Hakk'ın rahmetine kavuştu. Kasiyun Dağı eteklerindeki kabristanda defnedildi. Zamanla buralar harap olup, türbe kaybolmuşsa da Yavuz Sultan Selim tarafından tespit ettirilerek onarıldı ve yanına bir câmi ile bir tekke yaptırıldı. Daha sonraki yıllarda da tamir ve onarım gören türbe hâlen ziyarette açık bulunmaktadır. Onun şeriatın zâhirine zıt görünen söz ve düşünceleri, bilhassa vahdet-i vücûdla ilgili görüşleri İslâm tasavvuf ve düşünce tarihinde birçok tartışmaya yol açmıştır. En meşhur eserleri Fütuhat-ı Mekkiye ve Füsûsü'l-Hikem'dir.

Sıddık Süleyman (Kervancı)

Risale-i Nur'a olan bağlılığı dolayısıyla Bediüzzaman Hazretleri tarafından kendisine "sıddık" unvanı verilen, Barla'da Üstad Hazretleri'ne yardım ve hizmette bulunan Risale-i Nur talebesidir. 1965 yılında Ankara'da vefat etmiştir.

Şâh-ı Nakşibend

Nakşibendiyye tarikatının kurucusudur. 1318 senesinde Buhara yakınlarında bulunan Kasrıârifân köyünde doğdu. Uzun yıllar Baba Muhammed Semmasi'nin müridi olan Emir Külâl'in yanında kaldı. Tarikat âdâb ve erkanını öğrendiği bu dönemde gördüğü bir rüya üzerine kendisinin doğumundan yaklaşık bir asır önce vefat etmiş olan Abdülhâlık Gucduvânî'nin ruhaniyetine intisap etti ve "üveysî" lâkabını aldı. Gucduvânî kendisine dinin emir ve yasaklarına uymasını, ruhsatlara ilgi göstermemesini, azimetlere sâdık kalmasını, Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ve ashabının yolunu tavsiye etmiştir. Bu hâdise Bahaeddin Hazretleri'nin ruhi hayatında büyük bir değişiklik yaparak cehrî zikirden hafî zikre yönelmesine yol açtı. Uzun süren çok yönlü müridlik devresini tamamladıktan sonra doğum yeri Kasrıârifân'a dönerek müridlerini yetiştirmeye çalıştı. Buhara ile Bahaeddin Nakşibend arasında kurulan mânevî bağ o kadar kuvvetli olmuştur ki Buharalılar onu "Hace-i bela-gerdân" (belayı defeden hace) diye anmışlar ve şehrin mânevî koruyucusu saymışlardır. Bahaeddin Hazretleri'nin mânevî varlığı Buhara'nın bütün Orta Asya müslümanları için bir ilim ve kudsîyet merkezi hâline gelmesinde önemli bir faktör olmuştur. Döneminin sufileri yanında müderrisler de kendisine saygı duymuş, o da devrinin âlimlerine hürmet etmiştir. 1389'de doğdu köyde vefat etmiştir.

Tahirî Mutlu

İman hizmetinin “*kahraman, has, halis bir naşiri*” olan Tahirî Mutlu Beyefendi 1900’da Isparta’nın Atabey kazasında doğdu. 1930’lu yılları ortalarına doğru Üstad Hazretleri’ni, iman ve Kur’ân hizmetini tanıdı. 1942’de İstanbul’da “Âyetü’l-Kübra” risalesini bastırıldı, ardından Kastamonu’ya Üstad Hazretleri’nin yanına gitti. 1943 Denizli ve 1948 Afyon’da Üstad Hazretleri ile beraber medrese-i Yusufiye’de bulundu. Denizli hapsindeki unutulmaz halisane hizmetleri dolayısıyla Hz. Üstad’ın “*sarsılmaz sadakati, yanılmaz zekaveti ve çekilmez bahadarlığı*” vasıflarıyla anlattığı Tahirî Mutlu ağabey, iman hizmetine adanmış ömrünü 1977 Nisan’ında hitame erdirip Hakk’a yürüdü.

Zübeyir Gündüzalp

Bediüzzaman Hazretleri’nin “*Zübeyir bana merhum biraderzadem Abdurrahman yerine verilmiştir. Hakiki fedakar Zübeyir, en lüzumlu ve hizmete şiddetli ihtiyacın zamanında buraya imdada geldi...*” ifadeleriyle anlattığı Zübeyir Gündüzalp beyefendi, 1920 yılında Konya’da dünyaya geldi. Asıl adı Ziver olup Üstad Hazretleri, Zübeyir bin Avvam Hazretlerine atfen ismini Zübeyir olarak değiştirmiş ve bu isimle tanınmıştır. İlköğretimini Ermenek’te yaptıktan sonra ortaokulu Silifke’de bitirdi.

Bu tarihten itibaren önce Ermenek'te sonra Konya'da posta telgraf muhabere memuru olarak çalıştı. Konya'da bulunduğu sıralarda Nurlarla tanıştı ve ömrünün sonuna kadar iman hizmetini en güzel şekilde ifa etti.

1946'da Emirdağ'da Üstad'ı ziyaret edip yanında kalmak istediğini bildirdi ancak, memuriyetine devam etmesi, daha sonra yanına alınacağı cevabını aldı. 1948'de Afyon'da tutuklanarak Bediüzzaman'la birlikte altı ay hapis yattı. Bu tarihten itibaren Üstadın vefatına kadar hep yanında kaldı.

Üstad'la hapis yatarken yanlışlıkla serbest bırakıldığında bu fırsattan yararlanıp özgürlüğüne kavuşma şansına sahipti ancak, o, yapılan yanlışlığa itiraz ederek tahliyeyi engelledi, ve böylece Üstadından ayrılmadı.

İnsanların imanını kurtarmaya vesile olmak için gece-sini gündüzüne katan Gündüzalp, iman aşkıyla yanıp tutuşurken hakime: “Eğer komünistler mürekkep ve kağıdı yok etmek imkanını da bulsalar, benim gibi birçok gençler ve büyükler fedai olup hakikat hazinesi olan Risale-i Nurun neşri için, mümkün olsa derimizi kağıt, kanımızı mürekkep yapacağız” ifadelerini kullanacak ölçüde bu yolun karasevdalısıydı. Üstad Hazretlerinin ahirete irtihalinden sonra meşvereti esas alarak dur-durak bilmeden, bir ömür boyu hizmetlerine devam eden Zübeyr Gündüzalp Hazretleri, 2 Nisan 1971 tarihinde İstanbul'da vefat etti.

İndeksler

a. Âyet İndeksi

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Âl-i İmran Sûresi	3	2	20
Âl-i İmran Sûresi	3	173	27, 37, 59, 74
Ankebût Sûresi	29	64	10, 44
A'râf Sûresi	7	128	206
A'râf Sûresi	7	179	211
A'râf Sûresi	7	204	28, 186
Bakara Sûresi	2	15	120
Bakara Sûresi	2	18, 171	92
Bakara Sûresi	2	156	121
Bakara Sûresi	2	186	60
Bakara Sûresi	2	249	123
Bakara Sûresi	2	255	20
Bakara Sûresi	2	256	219
Bakara Sûresi	2	269	127
En'âm Sûresi	6	29	10
En'âm Sûresi	6	59	218
En'âm Sûresi	6	160	54
Enfâl Sûresi	8	40	59

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Fâtiha Sûresi	1	1-7	10
Fâtır Sûresi	35	5 23, 28, 33	182
Furkan Sûresi	25	44	211
Furkan Sûresi	25	70	68
Furkan Sûresi	25	77	60
Hicr Sûresi	15	21	133
Hûd Sûresi	11	56	11, 133
İnfitâr Sûresi	82	1	166
İnfitâr Sûresi	82	13-14	38
İsrâ Sûresi	17	44	210, 245
İsrâ Sûresi	17	72	10
Kâria Sûresi	101	1	166
Kasas Sûresi	28	83	206
Leyl Sûresi	92	1-10	105
Lokman Sûresi	31	22	216
Lokman Sûresi	31	33 23, 28, 33, 182	
Muhammed Sûresi	47	19 20, 43, 157	
Mülk Sûresi	67	7-8	212
Mümin Sûresi	40	60	60
Müminûn Sûresi	23	37	10
Necm Sûresi	53	4	164
Necm Sûresi	53	17	174
Nisâ Sûresi	4	79	49, 53

Âyet İndeksi _____ 301

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Nûh Sûresi.....	71.....	16.....	180
Rûm Sûresi.....	30.....	50.....	143
Sâffât Sûresi.....	37.....	35.....	20, 43, 157
Şuarâ Sûresi.....	26.....	90, 91.....	11
Talâk Sûresi.....	65.....	3.....	131
Tekvir Sûresi.....	81.....	1.....	166
Tevbe Sûresi.....	9.....	111.....	4
Tîn Sûresi.....	95.....	1-5.....	64
Yâsîn Sûresi.....	36.....	55-61.....	82
Yâsîn Sûresi.....	36.....	83.....	133
Yunus Sûresi.....	10.....	62.....	188
Yunus Sûresi.....	10.....	62-64.....	35
Zâriyât Sûresi.....	51.....	56-58.....	55
Zümer Sûresi.....	39.....	62-63.....	133

6. Karma İndeks

A

Abdülkadir Geylânî 226
acz 28
acz-i mutlak-ı beşerî 26
acz-i zâtî 152
acz tezkeresi 185
acz yarası 183, 184
âfâkî âlemler 102
ağrâz-ı şahsiye 205
ahife-i nurânîye 191
ahlâk-ı seyîye-i vahşiyâne 162
Ahmed-i Muhammed Mustafa
(aleyhissalâtü vesselâm) 222
âkilü'l-lahm 112
akıl 9
akliye 274
aksâm-ı tecelliyat 99
alâka-yı şedide-i uhuvvetkârâne
117
âlâ-yı illiyîn-i şeref 64
âlem-i âhiret ve berzah 42
âlem-i berzah 7, 19
âlem-i gayb 175
âlem-i kebîrin bir enmûzeci 102
âlem-i kebîrin bir nevi programı
137
âlemin bir çekirdeği 136
âlem-i şehâdet perdesi 175
âlem-i uhreviyenin haritası 175
Allah hesabına istîmal 8
Alman 272
ameliyat-ı cerrahiye 109

Amerika 223, 238
Anadolu 238
anâsır 147
angarya 57
Antalya 45, 47
arслан 12, 14, 18, 24
âsâr-ı esmâ-yı ilâhiye 102
asfiya 176
aşk 80
asl-ı vesvese 203
asr-ı pâk-i Muhammedî (aleyhis-
salâtü vesselâm) 217
Asya 238, 263, 272
Atlas Okyanusu 259
avâlim-i mâneviye-i İslâmiye 175
Avrupa 105, 106, 111, 238, 263
Avrupa hükemâsı 125
Avrupa'nın ruh-u habisi 119
âyet-i hasbiye 246
âyine-i ubûdiyet 37
aynelyakîn 3
ayn-ı dâ 190
azamet-i Sâni' 180
azizler 252

B

bâb-ı bekâ 191
Bağdat 270
bağ-ı Firdevs 216
bahr-i dünya 184
Bahr-i Muhit-i Atlasî 259
bal arısı 136
Barla karyesi 1

Bayram 248
 bedbîn 242
 beden-i insan 18
 Bediüzzaman 225, 226, 233
 belâgat-ı Kur'âniye 266
 beliyeler ve musibetler 19
 berk-i hâtf 162
 berk-i zâil 166
 berzah 21
 beş âyât-ı uzmâ 186
 beşere zararlı ve dine zıd olan
 felsefe 1
 beş vakit namaz 48
 bevl 196
 bilâ-addin 192
 bi'r-i muattala 14
 bir şeyden her şeyi yapar, 135
 bir şeyden her şeyi yapmak 19,
 136
 Bizans Hristiyanları 252
 bostan-ı bekâ 21
 bostan-ı cinân 22
 Buda 263
 Burc-u enver 221
 Burdur 45, 47
 burhan-ı ehadiyet 150
 Burhan-ı Nâtk 156, 157, 158,
 159, 161
 burhan-ı vâhidiyet 150

C

cadde-i kübrâ-yı Kur'âniye 214
 camidât-ı meyyite-i sâmite 159
 câmiyet-i fitrat 71
 câmiü'l-kelim 239
 Carlyle 258, 264

cehl-i mürekkep 210
 celâlli olan memat 150
 cemâl-i mücerred 152
 cemâl-i rubûbiyet 37, 171
 Cemâlli olan hayat 150
 cemâl ve kemâl-i mânevî 84
 cemiyet-i beşeriye 18
 cennet-i kâzibe-i dünyeviye 21
 cennet-i kâzibe-i zâile 106
 cerahat 24
 Cevşenü'l-Kebîr 92
 Ceylan 248
 Cezîretü'l-Arab 158, 163
 cihâzât-ı beşeriye 9
 cihâzât-ı mâneviye 93
 cihaz-ı basit 136
 cild-i mahsus 136
 cilve-i cemâl-i mücerred-i esmâ-yı
 ilâhî 30
 cilve-i misaliye 137
 cinâyet-i külliye-i daime 52
 cismanî ihtiyacat 177
 cismaniye-i nebatiye 79
 cism-i has 136
 Corselle 266
 Cüneyd Bağdadî 171
 cüz-i ihtiyâr 49
 cüz-ü cüz'î 68

Ç

çıban 24, 30

D

daire-i meşrûa 25
 dakk-ı bâb etmek 58
 darağacı 24, 29, 183

Davud (aleyhisselâm) 254
 dehliz-i cinân 21
 delâil-i nübüvvet-i Ahmediye 174
 Delhi 270
 dellâl-ı Kur'ân 221
 demâ 189
 derd-i maişet 33, 187
 derecât-ı niam-ı ilâhiye 124
 derecât-ı tecelliyat 101
 derk-i kusur 200
 destgâh-ı kudret 251
 dinsiz dünya 11
 Doktor City Youngest 264
 Doktor Maurice 252, 253, 257
 dört mezhep 200
 Dr. Johnson 264
 dua 60, 61
 dua-yı fiilî 131
 düstur-u cidal 111, 112
 düstur-u cüz'î-yi gayr-i fitrî 112
 düstur-u teâvün 111, 146

E

ebedü'l-âbâd 183
 Ebu Hanife 171
 Ebu'l-Hasan Şâzilî 171
 Ebu Yezid Bistamî 171
 ecânip 23
 ecel arslanı 28, 183, 184
 ecnebî feylesof 128
 ecnebî kâfirler 1
 Edward Gibbon 259
 Edward Monte 273
 edyân-ı semâvî nuru 114
 ef'âl-i ihtiyâriye 113

Eflâtun 263
 ehadiyetin sikkesi 141
 ehl-i fen 179
 ehl-i hibre 38, 42, 46
 ehl-i hibre ve şuhûd 38
 ehl-i ihtisas 39, 46, 165
 ehl-i isbat 124
 Ehl-i İtızal 199
 ehl-i mesâlik ve meşârib 176
 ehl-i nefiy ve inkâr 124
 ehl-i şuhûd 42, 47, 165
 ehl-i şuhûd ve ihtisas 38
 Ehl-i Sünnet Ve'l-cemaat 199
 ehl-i tasavvuf 236
 ehvâl-i haşir 185
 ejderha 12, 19
 el-Hüccetü'z-Zehra 247
 emanet 96, 284
 emr-i küfrîde tefekkür 201
 enaniyet 235
 erhisât-ı askeriye 110
 esâsât-ı Kur'âniye 261
 esas-ı ubûdiyet 60
 esbaba teşebbüs 131
 esbap 134
 Eski Said 1, 2
 esmânın nokta-yı mihrâkiyesi 138
 esmâ-yı mütecelliyeye-i ilâhiye 93
 esnâm 252
 ezharün mine'ş-şems 111

F

fahir 52
 Fahr-i Kâinat (aleyhissalâtü ves-selâm) 170

fakr 28
 fakr-ı beşerî 26
 fakr yarası 183, 185
 fare 12, 18
 felâket-i mâneviye-i beşeriye 119
 felsefe 105, 179
 felsefe-i Avrupa tilmizi 107
 felsefe-i medeniye 10
 felsefenin talebeleri 27
 felsefe tilmizleri 115
 fenâ 284
 Fenn-i Beyan 197
 ferîd-i kevn ü zaman 170
 fihriste-i ihtiyacat 37
 fikr-i avâm 179
 Finlandiya 224
 firak-ı ebedî 21
 firavun-u zelil 115
 firenk 187
 fizar-ı istimdadkârâne 168
 fırka-yı nâciye 222
 Ford 230
 Fransa 270
 Füstât 270
G
 Ganj Nehri 259
 Gaston Care 270
 gaye-i fitrat 37
 gemi 50
 Goethe 233
 göz 8
 Gundö Firey Hesin 252
 güneş 180

H

hablü'l-metin 219
 hacâletâver 163
 hâcât-ı mâneviye 176
 hâdisât-ı kevnîyenin mufassal
 fihristesi 137
 hakikatbîn 164
 hakikat-i hayat 103
 halife-i arz 67, 79, 96
 Hâlık-ı külli şey 137
 Hâlık-ı külli şey'e has bir sikke 135
 hamâset 236
 haml-i emanet 67
 harc-ı Kur'ânî 214
 harec 200, 201
 haşerât-ı muzırâ 19
 haşr-i bahar 142
 haşr-ı kıyâmet 142
 hasr-ı muhabbet ve taabbüd 76
 hassasiyet-i ilmiye 121
 hâtem-i risalet 265
 hâtem-i rubûbiyet 19
 hâtem-i vâhidiyet 142, 143
 hâtifler 157
 hava 247
 havâss-ı insaniye 8
 hayal 195, 196
 hayat-ı fâniye-i maddiye 73
 hayat-ı hayvaniye-i maddiye-i
 dünyeviye 69
 hayat-ı içtimaiye 18
 hayat-ı istidad 73
 hayat-ı mâneviye-i ubûdiyet 69
 hayatın sureti 102

hayat ve hayatın cihâzâtındaki
 gayeler 99
 hayvanâtın cenazeleri 112
 Hazreti Gavs (kuddise sirruh) 213
 helâl ve tayyibât dairesi 23
 her şeyden birşey yapar 135
 her şeyi birşey yapmak 19
 hesab-ı cifrî 218
 heves-i nefsi 187
 hikmet-i felsefe-i insan 127
 hikmet-i kudsiye-i Kur'âniye 127
 hikmet-i sanat-ı rabbâniye 113
 hilâl-i hak 125
 hilâl-i Ramazan 47
 Hira Dağı 252
 hitabât-ı ezeliye 175
 hizbü'l-Kur'ân 97
 hizmet-i imaniye 234
 hırs-ı şöhrat 33, 187
 hisset-i nefis 196
 Hristiyan Avrupa 270
 Hristiyanlar 261
 hubb-u câh 117
 hûda-yı Kur'ânî 119
 Hugo 233
 hums-u beşer 162
 Hüsrev 249, 290
 hüsün 199
 huzuzât-ı nefsanîye 103

İ

ihâfe 206
 ihbarat-ı gaybiye 214
 ihlâslı 241
 İhlâs Risalesi 240
 ihsan-ı ilâhî 229
 ilâc-ı İslâmî 184
 illet 288
 ilmelyakîn 3
 ilm-i felsefe ve hükemâsı 130
 ilm-i hakikat 240
 İlm-i hikmet 179
 ilm-i hikmet dedikleri felsefe 130
 ilm-i iman 241
 ilm-i iman 235
 ilm-i yakîn 203
 ilmiyle amel eden bir mümin-i
 kâmil 242
 İltifat-ı Şah-ı Merdan 221
 İmam Gazâlî 171, 125, 226
 İmam Rabbânî 125, 171
 iman ilmi 244
 imâret-i dünya 123
 imhal 124
 imkân-ı zâtî 202
 imkân-ı zihni 202
 inbisat-ı âlât 71
 İncil 157, 256
 incir ağacı 12, 15
 incir çekirdeği 137
 İngiltere 268
 insan 66, 74
 İnsan 73
 irhâsât 157
 İsa (aleyhisselâm) 34, 187, 263
 is'âf-ı hâcet 61
 İşârâtü'l-İ'câz 174
 ism-i pâki hakkıçün 222
 istiâne 248
 istiğrak 80
 iştiha-yı lezzet-i nimet-i bigaye 185
 istikâmet-i fikriye 208

istikâmet-i nazar 209
 İsveç 224
 ittihad-ı sikke 150
 iz'an-ı kalbî 202

J

Jan Talmus 254
 Jochahim du Rulpp 272
 John Davenport 257

K

Kâbe 198
 kabir 19
 kadirşinas 235
 kâhinler 157
 kâinatın bir haritası 102
 kâinatın bir misal-i musağğarı 136
 kalb-i beşer 137
 kalb-i fâsık 18
 kalb-i sâlih 18
 kanun-u vahdet 149
 Karadeniz 202
 kaside-i mevzune-i manzume-i
 hikmet 67
 Kastamonu 297
 kâtu't-tarîk 32
 kavânîn-i tabiiye 261
 kazâ-yı hâcet 197
 kelime-i mektube ve hem mesmua
 102
 kemâl-i ef'âl 154
 kemâl-i esmâ 155
 kemâl-i sîfât 155
 kemâl-i şuûn 155
 kemâl-i zât 155
 kenz-i gınâ 192

kerâmât-ı Gavs 221
 keramet-i Aleviye 213
 keramet-i Gavsîye 213
 kitab-ı dua ve ubûdiyet 176
 kitab-ı emir ve davet 176
 kitab-ı fikir 176
 kitab-ı hikmet 176
 kitab-ı hikmet-i samedâniye 160
 kitab-ı kâinat 155
 kitab-ı kâinatın hikmeti 127
 kitab-ı kebîr-i kâinat 8, 174
 kitab-ı kebîrin âyet-i kübrâsı
 Hâtemü'l-Enbiya (aleyhissalâtu
 vesselâm) 156
 kitab-ı kebîrin bir fezlekesi 102
 Kitab-ı Mukaddes 258
 kitab-ı şeriat 176
 kitab-ı zikir 176
 kıssa-yı Musa (aleyhisselâm) 177
 kordon 272
 kubuh 199
 Küçük Sözler 2
 kudret-i fâtıra 138, 143
 kudret-i samedâ 134
 küffarın tarifi 123
 küfr-ü inâdî 212
 küfür 66
 küllî ibadet 248
 küllî muarrif 155
 küll-ü ekber 65
 kümmelîn 213
 künûz-u esmâ-yı ilâhiye 9, 175
 künûz-u hafiye-i esmâ-yı ilâhiye
 161
 kur'ân-ı azîm-i kâinat 130

Kur'ân-ı Azîmüştân 230
 Kur'ân-ı Hakîm 174
 Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizleri 27, 115
 Kur'ân'ın talebeleri 109
 Kurtuba 270
 Kutb-u Geylânî 119
 kütle-i azîme-i mâya-yı nâriye 181
 kütüb-ü semâvî 157
 kütüb-ü semâviye 253
 kütüphâne-i mukaddes 176
 kuvve-i hâfıza 137
 kuyu 12, 18

L

lahm-ı mahsus (et) 20
 Lebid 267
 Le Figaro Gazetesi 270
 lem'a-yı i'câz 176
 Lemeât 174
 Le Parler Française Roman 253
 letâif-i beşer 185
 Levazaune 262
 leyile-i Kadir 245, 246, 249
 lezzâiz-i muharreme 20
 lezzet-i hâzıra 46
 lisandaki kuvve-i zâika 8
 lisan-ı Âdem 211
 lisan-ı nâtik 74
 lisan-ı tazarru ve ubûdiyet 74
 lümme-i şeytaniye 195

M

maânî-i mukaddese 196
 maârif 241
 mâba'de't-tabiiyye 263
 mâbâdü'l-haşir 47

Mâbud-u Zîşan 224
 maddiye-i hayvaniye 79
 mâdenî matbaalar 140
 mağlata 179
 mahiyet-i hayat 102
 mahiyet-i mâneviye-i insanî 68
 mahlûk-u cüz'î 141
 makam-ı cifrî 217
 makâsıd-ı Kur'âniye 177
 makine-i murassaa-yı acîbe 5
 mana-yı harf 130
 mana-yı isim 131
 mânevî ders 235
 mânevî hâcât 177
 maraz-ı hayalî 198
 maraz-ı kalbî 198
 maraz-ı vesvese 194
 Marmaduke Pickthall 261
 maskat-ı re's 1
 matbaha-yı nimet 8
 matbaha-yı rabbâniye 59
 matbû 139
 matemhane-i umumî 107, 115
 mazinin âlâm-ı hazinânesi 9
 mecmua-yı eş'ar 263
 medar-ı hayat 111
 medd-i nazar 70
 medeniyet 105
 medeniyet-i dünya 182
 medeniyetin şâkirtleri 27
 Medine 156
 Mekke 156
 mektubat-ı rabbâniye 66, 93, 160
 melek-i ilham 198
 melek-i ra'd 28

menşûr 135
 merak-ı mârifet 15
 merâtib-i gaflet 121
 merâyâ-yı esmâ-yı ilâhiye 160
 mesâil-i kevnîye 178
 meşhergâh-ı enâm 95
 meşhûdât 3
 Mesih 260
 mevâdd-ı muzır-ra-yı vâhiye 69
 mevcudât-ı dehhâşe-i seyyâle-i
 mütemevvice 79
 Mevlânâ Celâleddin Rumî 226
 mevt 21
 mevzû ilimler 251
 miftah-ı kenz 191
 mikeyâs-ı fakr 36
 milliyetçi 236
 milliyet-perverlik 117
 mir'ât-ı Hak 191
 mîrî libas 109
 mîrsâd-ı kusur 36
 misliyet 142
 mîstar-ı kader 93
 mizan-ı acz 36
 mizan-ı idrak 75
 Molière 233
 Monsieur Renaud 256, 257
 Muallakât 267
 mübârekât 247
 mübtedî 210
 mücâveret 196, 198
 müceddid-i kâriban hâtemi 221
 mücehhez 243
 mücerred 231
 mudhike 132

muhabbetullah 79
 muhakkikîn 176
 muharremât ve habîsât dairesi 23
 muhit-i maarif 254
 muhitü'l-maarif 272
 muhkemât-ı Kur'âniye 209
 Muhyiddin Arabî 125, 171, 213
 münâcât 198
 münâfi-i edep 194
 münasebât-ı hafiye 197
 münasebet-i hayaliye 197
 Musa (aleyhisselâm) 34, 187
 müşâbehet 142
 musahhariyet 74
 müsamaha 289
 müsbit 47, 208
 müsebbebât 131
 müsennâ 214
 Museviler 261
 müskirât 187
 müskirât-ı mâneviye 33
 müstakbelin ehvâl-i muhavvifâne-
 si 9
 müstemirrü't-tecelli 151
 Müşteri 165
 müsteşrik 262
 muvaffak 243
 müzevver deha 10
 müz'îç 24
 muzlim gece 114

N

nâfi 208
 namaz 198, 228
 namazın edeb-i nezihanesi 196

nâşir-i küfr ü küfran 106
na'y-ı mevt 190
nazm-ı celîl-i sübhanî 219
nebâtât 103
Necmeddin-i Kübrâ 213
nefis hesabına istîmal 8
nefsin firavniyeti 205
nehr-i zaman 184
nesl-i cedid 238
niam-ı dünyeviye 19
niam-ı uhreviyenin listesi 19
nikbînlik 242
niyaz-ı istirhamkârâne 168
nısf-ı arz 162
Norveç 224
nukûş-u bedâyikârâne 75
Nur Anahtarını 247
Nur Çeşmesi 250, 257
Nurs karyesi 1
nur-u Kur'ân 241
nur-u Kur'ânî 184
nur unsuru 247
nur-u şehâdet 8

O

ölüm 28
ömr-ü gâlibî 18
On Dokuzuncu Söz 2
öşr-ü mi'sâr 73
öşr-ü mi'sâr-ı öşr 52

P

perde-i dest-i kudret 131
pişvâ-yı âlem-i İslâm 219, 222
Prens Bismark 250

R

Rabb-i Rahîm 228
râh-ı tevhid 222
rahmet-i ilâhî 232
Ramazan ayı 124
Rasyonalizm 274
rikkat-i cinsiye 33, 116
Risale-i Nur'un bir fihristesi ve bir listesi ve bir çekirdeği 3
Risale-i Nur'un birinci medresesi ve tarlası 1
Rodwell 268
Roma İmparatorluğu 259
Rufâî 119
ruh-u kâfir 18
ruh-u mümin 18
Rumlar 252
rumûzât-ı hayat 100
rü'yet-i hüsn-ü amel 200

S

saadet-i dâreyn 22
Şâfiî 171
sahib-i tılsım 15
sahife-i zulmâniye 189
Şah-ı Nakşibend 125, 171
şakk-ı kamer 157
salât-ı kübrâ 167
salâtü'l-küsûf ve'l-husûf 62
Şam 45, 47
sanayi-i garibe 83
Sâni-i külli şey'e mahsus bir hâtem 135
Sedio 262
sefâhet-i medeniyet 33, 187

sefer 28
 sefine 131
 şehd 8
 sehl-i mümtenâ 215
 sekerât-ı mevt 252
 sekr 80
 selâmet-i fikr 208
 selâmet-i kalb 209
 Selman Runah 253
 Sembires Encyclopedia 272
 semerât-ı manzume ve mevzune
 95
 semere-i şecere-i hilkat 161
 sem'-i îkan 29
 serâb-ı gurur 127
 serçe kuşu 30, 71
 şeref-i nev-i insan 169
 sermaye-i ömr 73
 sermaye-i ömür 44
 şerr-i cüz'î 52
 şerr-i küllî 49
 Şeyh Geylânî 125, 171
 şeytan 198
 şeytan-ı insî 25
 sigara 163
 sikke-i ehadiyet 141
 sikke-i kudret 19
 sikke-i vahdet 150
 sirâc 180
 şirket-i kesret 149
 şirket-i mâneviye 247
 siddikîn 176
 Sıddık Süleyman 2, 3, 248
 sıfât-ı mutlaka 101
 sıhhat-i fikir 209

sıhhat-ı muhâkeme 208
 sırr-ı hikmet-i hilkat 20
 sırr-ı hikmet-i kâinat 158
 sırr-ı hilkat-i âlem 158
 sırr-ı iman 20
 sırr-ı tevekkül 31
 su 247
 su'ban 21
 Sübhan Dağı 143
 sultan-ı insanî 134
 sürâdikât-ı cemâl ve kemâl 36
 sutûr-u hâdisât 175
 suver-i mülevvese 196

Ş

şarab-ı siyaset 33
 şarâb-ı tahur 127
 şatahat 80
 şâyân-ı teberrük eşya 252
 Şâzilî 119
 şeâir 27
 şecere-i âlemin bir semeresi 136
 şecere-i nuraniye 156
 şecere-i tûbâ-yı Kur'âniye 119
 şems-i cemâl 191
 Şems-i Ezeli'nin şuaları 138
 şems-i hakikat 125
 Şems-i Hidayet 171
 şems-i sermed 166, 193
 Şems-i Sermed 137
 Şuaât-ı Mârifeti'n-Nebi 174
 şuhûd derecesi 2
 şuûn-u ilâhiye 175
 şuûn-u mukaddese 101

T

- taaddüd-ü merkez 149
 taaddüd-ü zevcât 269
 taakkulî hâlât 201
 tabaka-yı avâm 179
 tabib-i hâzık 220
 tahabbüb 76
 tahaddî 267
 tahattur 197
 tahayyül 202
 tahayyüli hâlât 201
 tahayyül-ü küfür 195
 tahayyül-ü şetm 195
 Tahirî 248
 tahşidât-ı askerîye 110
 taklidi imanı tahkikî imana çevirme
 242
 taraf-ı lâhutî 250
 Tarihçe-i Hayat 250
 tarik-i ehl-i fisk ve tuğyan 42
 tarik-i hakikat 1
 tarik-i isyan ve tuğyan 18
 tarik-i Kur'ân 42
 tarik-i Kur'ân ve iman 18
 târikü's-salât 47, 48
 tasavvuf 284, 285
 tasavvur 202
 tasdik-i aklî 201
 tayyibât 248
 teceddüd-ü sanat-ı rabbâniye 30
 tecelli-i ehadiyet 137, 138
 tecelli-i ehadiyet 103
 tecelliyât-ı şuûnât-ı sanat 29
 tecessüd 259
 tedâi-yi efkâr 197, 198
 teellüm marazı 246
 tefekkür 202
 tefer'un 53
 tefer'unluk 27
 tefhimini 239
 tehâvün 203
 tekrarât 176
 tekrar-ı âyât 177
 telvis 207
 temsil 39, 72, 179
 tenevvü-ü hissiyat 71
 terbiye-i medeniye 98
 tercüman-ı sâtî' 175
 tercüme-i ezeliye 174
 terk-i kebâir 57
 terk-i şeâir 182
 terk-i şeâir-i İslâmiye 27
 teşehhüd 247, 248
 tesemmüm 245
 teshir-i rabbânî 74
 teslisiyet 260
 tevazu 289
 teveddüd 76
 tevehhüm 202
 tevekkül 131
 tevekkül gülü 184
 tevekkül sefinesi 184
 tevellüdât 110
 tevhid-i hakikî 133
 Tevrat 157, 256
 tezahürat-ı hayat 100
 tılsım-ı imanî 184
 toprak 247
 turra-yı garrâ 135
 turra-yı ulûhiyet 19
 turra-yı vahdet 142

U

ubûdiyet 37
 ulûm-u bedîa 83
 umûr-u acîbe 15

Ü

üstad-ı alîm 85

V

Vâcibu'l-vücûd 138, 151, 153
 vahdet-i kalem 150
 vahdet-i vücûd 260
 Vâhibü'l-hayat 100
 vâhid-i kıyasî 124
 vahşet-i nisyan 21
 vâsıtâ-yı nakl-i hüçün ve elem-i havf
 ve gam olan insanın aklı 160
 vazife-i ârıziye 59
 vazife-i asliye 56, 59
 vazife-i fitrat 57
 vazife-i hilkat 37
 vazife-i muâvenet ve teâvün ve
 uhuvvet 112
 vazife-i rubûbiyet 56
 vazife-i şâhane 56
 vefiyât 110
 verâset-i Nebevî 213
 vesika-yı Kur'âniye 185
 vesile-i rızık 185
 vesvese-i medeniyet 186
 vird-i seher 215
 vücûd-u hayattar 7
 vücûh-u ibâdât ve tefekkürât 79
 vücûh-u i'câz 174

Y

yağmur namazı 62
 yakîn-i ilmî 202
 yâr-ı bâki 193
 Yemen 45, 47
 Yeni Said 1, 2
 yirmi dört altın 45
 Yirmi dört lira 47
 yümn-ü iman 40, 79, 96
 Yunan felsefesi 254
 Yunanistan 263
 yüsr-ü din 201

Z

zâde-i tab' 251
 zarf-ı ziya 192
 zaruret-i zihnî 202
 Zât-ı Kibriyâ 254, 257, 258, 265,
 269
 zerrât-ı kâinat 118
 zerrât-ı zücâciye 137
 zeval 28
 zevk-i şuhûdî 42
 zill 80
 zındika-yı felsefe 33, 187
 Zübeyir Gündüzalp 244, 248
 zülcenâheyn 92
 zulümât-âbâd 263
 zulümât-ı adem-âbâd 32
 zulümât-ı berzah 185